

**JULKINEN KESKUSTELU UUESTA  
LASTENSUOJELULAISTA**

**Diskurssianalyysi Helsingin Sanomien uutisartikkeleista ja mielipidekirjoituksista  
vuosilta 2006, 2007 ja 2008**

**Satu Naskinen  
Pro gradu –tutkielma  
Sosiaalityö  
Yhteiskuntatieteiden  
ja filosofian laitos  
Jyväskylän yliopisto  
Kevät 2010**

# TIIVISTELMÄ

## JULKINEN KESKUSTELU UDESTA LASTENSUOJELULAISTA

Diskurssianalyysi Helsingin Sanomien uutisartikkeleista ja mielipidekirjoituksista vuosilta 2006, 2007 ja 2008

Satu Naskinen

Sosiaalityö

Pro gradu –tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Mikko Mäntysaari

Kevät 2010

Sivumäärä: 136 sivua + 1 liite

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten vuoden 2008 alusta voimaanastuneesta lastensuojelulaista on keskusteltu Helsingin Sanomissa vuosina 2006, 2007 ja 2008. Tutkimuksen tavoitteena on diskurssianalyysin keinoin sekä Jürgen Habermasin julkisuuden rakennemuutosteoriaan peilaten tarkastella Helsingin Sanomissa käytyä julkista keskustelua uudesta lastensuojelulaista, ja selvittää millaisia ovat uutta lastensuojelulakia koskevat diskurssit, ketkä uuden lastensuojelulain keskusteluun ovat osallistuneet ja mistä keskustelun aikana on puhuttu.

Tutkimusaineistona käytettiin Helsingin Sanomissa välillä 1.1.2006–31.12.2008 julkaistuja uutisartikkeleita ja mielipidekirjoituksia, joissa käsiteltiin tai mainittiin uusi lastensuojelulaki. Aineisto on koottu Helsingin Sanomien internetarkistosta. Aineisto koostuu yhteensä 111:sta uutisartikkelista ja mielipidekirjoituksesta.

Aineistosta jäsenyi neljä uutta lastensuojelulakia koskevaa diskurssia, jotka nimesin resurssi-, oikeusturva-, mahdollisuus- ja puutteellisuuskurssiksi. Vahvimman aseman uutta lastensuojelulakia koskevassa keskustelussa otti resurssidiskurssi, joka on huolissaan uuden lain toteuttamismahdollisuuksista ilman riittävien lisäresurssien osoittamista lastensuojeluun ja hallinto-oikeuksiin. Oikeusturvadiskurssi pureutuu lainuudistuksen oikeusturvavaikutuksiin, mahdollisuuskurssi kehuu lainuudistusta onnistuneeksi ja puutteellisuuskurssin mielestä lakiin jäi puutteita.

Uuden lastensuojelulain keskusteluun on osallistuttu yhdeksästä eri subjektipositioista. Keskusteluun osallistuttiin vahvimmin kunnan johtavan tason työntekijöiden sekä lastensuojelun järjestöjen ja yhteistyötahojen subjektipositioista. Sosiaalityöntekijän subjektipositioista keskusteluun osallistuttiin vähän, eikä yksikään keskusteluun osallistunut maininnut olevansa lastensuojelun asiakas. Käydyssä keskustelussa nostettiin esille paljon lakiin tehtyjä yksittäisiä muutoksia. Eniten puhuttiin muutoksesta siirtää tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksenteko hallinto-oikeuksiin.

Julkisen keskustelu uudesta lastensuojelulaista sisälsi sekä porvarillisen ideaalijulkisuuden että modernin julkisuuden piirteitä. Verrattaessa kansainväliseen tutkimukseen hyvinvointipalveluiden ja julkisuuden suhteesta, näyttäytyi käyty keskustelu samansuuntaiselta kuin yleensä Pohjoismaissa ja antavan positiivisemmän kuvan lastensuojelusta kuin esimerkiksi brittiläisellä mediajulkisuudella on tapana.

**Avainsanat:** julkisuus, julkinen keskustelu, lastensuojelu, lastensuojelulaki, lainuudistus, Helsingin Sanomat, diskurssianalyysi, Jürgen Habermas.

# SISÄLLYS

1.	JOHDANTO .....	4
2.	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET .....	8
3.	JULKISUUS .....	10
3.1	Jürgen Habermasin teoria julkisuuden rakennemuutoksesta.....	10
3.1.1	Julkisuuden piiri ja porvarillisen julkisuuden synty .....	10
3.1.2	Porvarillisen julkisuuden kehitys ja periaatteet .....	14
3.1.3	Porvarillisen julkisuuden hajoaminen .....	17
3.1.4	Huomioita julkisuuden rakennemuutos -teoriasta .....	18
3.2	Tiedotusvälineet julkisuuden kanavina .....	20
3.2.1	Lehdistön varhaiset vaiheet .....	21
3.2.2	Moderni joukkoviestintä.....	22
3.3	Julkisuus ja mielikuvat .....	26
3.3.1	Mielikuvan määritelmästä .....	26
3.3.2	Mielikuvien rakentuminen ja vaikuttavuus .....	27
3.3.3	Tiedotusvälineet julkisen kuvan rakentajina .....	29
3.3.4	Sosiaalityö ja mielikuvat .....	30
3.4	Julkisuus ja hyvinvointipalvelut .....	31
3.4.1	Katsaus aikaisempaan tutkimukseen .....	32
3.4.2	Hyvinvointipalvelut julkisuuden piirissä.....	33
3.4.3	Hyvinvointipalvelut uutisaiheena .....	35
3.4.4	Sosiaalityö, sosiaalityöntekijät ja julkisuus.....	37
3.4.5	Lastensuojelu julkisuudessa .....	43
4.	LASTENSUOJELULAKI .....	49
4.1	Lastensuojelulain historia .....	49
4.1.1	Lapsen etu lain ytimeen .....	50
4.2	Uusi lastensuojelulaki .....	51
4.2.1	Uuden lastensuojelulain valmistelu .....	52
4.2.2	Uuden lastensuojelulain tavoitteet ja uudistukset.....	53
4.2.3	Keskustelua lainuudistuksesta .....	55
5.	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	58
5.1	Aineisto.....	58
5.1.1	Helsingin Sanomat.....	58
5.1.2	Aineiston keruu ja luonnollinen aineisto .....	60

5.2	Diskurssianalyysi.....	63
5.2.1	Lähtökohtaoletuksia .....	64
5.2.2	Diskurssi, subjektipositiot ja selonteot .....	66
5.2.3	Diskurssianalyysin soveltaminen .....	68
5.3	Aineiston analysointi .....	69
6.	UUDEN LASTENSUOJELULAIN DISKURSSIT .....	74
6.1	Resurssi.....	74
6.2	Oikeusturva.....	84
6.3	Mahdollisuus .....	92
6.4	Puutteellisuus.....	96
6.5	Diskurssien voimasuhteet .....	101
7.	SUBJEKTIPOSITIOT .....	105
8.	LASTENSUOJELULAIN YKSITTÄISET LAKIUUDISTUKSET .....	113
9.	JOHTOPÄÄTÖKSET .....	119
9.1	Porvarillista vai modernia julkisuutta? .....	120
9.2	Julkisuuden kentälle pyrkijät .....	122
9.3	Uusi lastensuojelulaki julkisen keskustelun kohteena.....	123
9.4	Lopuksi .....	127
	KIRJALLISUUS .....	130
	LIITE 1: Uutta lastensuojelulakia koskevat uutisartikkelit ja mielipidekirjoitukset Helsingin Sanomissa vuosilta 2006-2008 .....	137

## TAULUKOT JA KUVIOT

KUVIO 1: Julkisuuden piiri .....	14
KUVIO 2 Uutisartikkeleiden ja mielipidekirjoitusten esiintymät aineistonkeruujaksolla..	61
TAULUKKO 1 Subjektipositioiden osallistuminen keskusteluun uudesta lastensuojelulaista.....	107
TAULUKKO 2 Subjektipositioiden tuottamien selontekojen suhteelliset määrät eri diskursseissa .....	110
TAULUKKO 3 Subjektipositioiden väliset voimasuhteet eri diskurssien sisällä.....	111
TAULUKKO 4 Lastensuojelulakiin tehtyjen yksittäisten uudistusten esiintyminen keskustelussa. ....	114
TAULUKKO 5 Yksittäisistä lakiuudistuksista puhuminen eri diskursseissa. ....	117
TAULUKKO 6 Yksittäisistä lakiuudistuksista puhuminen poislukien tahdonvastaiset huostaanotot.....	117

# 1. JOHDANTO

Julkisuudella tarkoitetaan kansalaiset yhteenliittäviä viestiyhteyksiä, joiden seuraamuksena kaikki tulevat tietoisiksi joistakin samoista asioista (Alasuutari 1996, 27). Pro gradu – tutkielmani pyrkii osaltaan ymmärtämään julkisuutta tarkastelemalla 1.1.2008 voimaanastuneesta uudesta lastensuojelulaista käytyä julkista keskustelua Helsingin Sanomissa vuosina 2006, 2007 ja 2008. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millaista käyty julkinen keskustelu on ollut, ketkä keskusteluun ovat osallistuneet ja mistä asioista käydyn keskustelun puitteissa on puhuttu. Alasuutarin (1996, 27) sanoin pyrin valottamaan sitä, miten julkisuuden kautta on tultu tietoisiksi uudesta lastensuojelulaista.

Lastensuojelulain kokonaisuudistus ja sen vaikutukset arkipäivän lastensuojelun sosiaalityöhön ovat monella tavalla merkittäviä ja ajankohtaisia. Lastensuojelulakia koskevien uudistusten taustalla on aina ollut ajatus siitä, että uusi laki palvelisi lain soveltajia, asiakkaita ja yhteiskunnallista kehitystä paremmin kuin edellinen laki (Helminen ja Mikkola 1994; Pulma 1987). Koska lastensuojelulaki on merkittävin ohjenuora lastensuojelun sosiaalityössä, ei ole yhdentekevää asiakkaiden, lastensuojelulakia soveltavien sosiaalityöntekijöiden ja koko yhteiskunnan kannalta, millaisia uudistuksia uusin lastensuojelulaki sisältää ja miten ne jatkossa saatetaan toimimaan käytännön tasolla.

Lastensuojelulailla ja siihen tehdyillä uudistuksilla on merkitystä sekä lastensuojelulakia soveltaville sosiaalityöntekijöille, lastensuojelun asiakkaille että ympäröivälle yhteiskunnalle. Lastensuojelulaki määrittelee lastensuojeluviranomaisten tehtävät ja velvollisuudet, asiakkaan oikeudet lastensuojeluprosessissa sekä määrittää lapsen edun lastensuojelutyön ytimeen. Lastensuojelulaki myös ohjaa ja raamittaa kaikkea viranomaisten kunnissa tekemää lastensuojelutyötä. Kunnissa lain soveltaminen on määritelty sosiaalityöntekijöille. Uusi lastensuojelulaki vaikuttaa monella tavalla siihen tapaan, jolla kuntien lastensuojelua sosiaalityöntekijöiden toimesta tullaan jatkossa toteuttamaan. Näin ollen tultaneen luomaan myös uusia käytänteitä asiakkaan näkökulmasta. Uuden lastensuojelulain muutokset tuovat uusia toimintamalleja ja haasteita sosiaalityöntekijän arkeen, esimerkiksi korostamalla ehkäisevän lastensuojelun merkitystä ja asettamalla lastensuojeluprosessin eri vaiheille uusia aikarajoituksia. (Räty 2008, 6; Räty 2005, 86).

Vaikka tutkimukseni kohteena on uudesta lastensuojelulaista käyty julkinen keskustelu, en suoranaisesti tutki uutta lastensuojelulakia vaan varsinainen kiinnostukseni kohde on julkisuuden tapa käsitellä uutta lakia. Tutkimukseni alkujuuret ulottuvat henkilökohtaiseen kiinnostukseeni julkisuutta ja sen mekanismeja kohtaan. Kun lähdin tutkimusprosessiini, minulla oli ennakkokäsitys, että julkisuus on vahva yhteiskunnallinen vaikuttaja ja ettei ole sama, miten julkisuudessa keskustellaan hyvinvointipalveluihin, sosiaalityöhön ja lastensuojeluun liittyvistä aiheista. Oletukseni oli, että julkisuudessa esitetyt väitteet ja kuvaukset vaikuttavat kansalaisten mielipiteisiin käsitellyistä aihepiireistä. Kysymys julkisuuden erilaisista vaikutuksista ja seurauksista kulkee tutkimuksessani mukana koko ajan. Moksusen tapaan ajattelen, etteivät julkisuus, julkisuustyö ja imagot ole sosiaalitoimen käytännön työn kannalta abstrakteja ja irrallisia käsitteitä, vaan niillä on vaikutusta myös arjen sosiaalityöhön. Julkisuuden kautta voidaan määrittää esimerkiksi työkäytäntöihin liittyviä asioita, asiakkaan ja työntekijän välistä suhdetta sekä potentiaalisen palvelujen käyttäjän tulevista palvelujen käyttäjäksi. (Moksunen 1991, 189.)

Uudesta lastensuojelulaista käyty julkinen keskustelu on osaltaan muokannut lastensuojelun julkisuuskuvaa. Median ja lastensuojelun suhde on muuttunut 1990-luvulla ja sittemmin mediajulkisuudesta on tullut yhä tärkeämpi osa sosiaalityön toimintakenttää (Sinko 2005a, 13-14). Ei ole samantekevää millainen julkisuuskuva suomalaisella lastensuojelulla on, koska poliitikot ja päättäjät seuraavat mediaa ja muodostavat mielipiteensä yhteiskunnallisista asioista ja ilmiöistä pitkälti median kautta. Lastensuojelun tulisikin parantaa tiedottamistaan ja julkisuuskuvaansa, koska jos lastensuojelu ei pysty viestimään työnsä tarpeellisuudesta ja vaikuttavuudesta, on se helppo sivuuttaa resurssipäätöksiä tehtäessä. (Puonti 2005, 337-338.) Tutkimuksessani käsitän tutkimuskohteeni – uudesta lastensuojelulaista käydyn julkisen keskustelun – toimivan rakennusaineena käsityksille ja mielikuville uudesta lastensuojelulaista. Pyrin selvittämään, millaisia rakennusaineita uudesta lastensuojelulaista rakentuville mielikuville on Helsingin Sanomissa ollut tarjolla. Tutkimukseni ei kuitenkaan kohdistu suoraan uudesta lastensuojelulaista syntyneisiin mielikuviin, vaan näiden mielikuvien rakennusaineisiin.

Sen lisäksi, että tutkimukseni pyrkii ymmärtämään joitakin julkisuuden tuottamia mahdollisia seurauksia, on tavoitteenani myös pohtia yleisemmällä tasolla julkisuuden

rakennetta ja yhteiskunnallista asemaa sekä median tapaa käsitellä asioita. Tiedotusvälineet ja niiden tuottamat mediadiskurssit ovat tärkeitä niin laajojen yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten kuin myös yhteiskunnan valtasuhteiden ja ideologioiden kannalta. Media ja mediadiskurssit ovat vahvasti läsnä nykyisessä yhteiskunnallisessa elämässä. Tästä seuraa se, että ollakseen kansalainen, on osattava tehdä kriittisiä huomioita kulttuurista, diskursseista ja kielestä. Median kriittisen lukemisen taito on kykyä tehdä huomioita tiedotusvälineiden diskurssista ja tarkastella sitä kriittisesti. (Fairclough, 1997, 264.) Tutkimukseni on yksi pyrkimys kuvata median tapaa tuoda asioita julkiseen keskusteluun. Tutkimukseni kiinnittää katseensa mediadiskursseihin ja pyrkii osaltaan tarjoamaan mahdollisuuden opetella lukemaan mediaa kriittisesti siten, että lukija ymmärtää tarkastella median erilaisia tapoja kertoa ilmiöistä ja mahdollisesti huomata myös median tekevän ideologisia valintoja asioista kertoessaan.

Jotta kaikkiin edellä mainittuihin tavoitteisiin voitaisiin edes ajatella päästävän, on ensin määriteltävä julkisuuden käsite ja rakenne. Rakennan tutkimukseni julkisuuden käsitettä koskevan teoreettisen viitekehyksen Jürgen Habermasin (2004) ajatuksille julkisuuden rakennemuutoksesta. Tutkimusprosessini aikana olen lukenut useita suomalaisia julkisuuden ja sosiaalityön suhdetta kuvaavia tutkimuksia. Monissakaan näistä tutkimuksista ei ole vaivauduttu syvällisemmin pohtimaan julkisuuden luonnetta tai rakennetta. Omassa tutkimuksessani koin tämän tärkeäksi ja siksi nojaudun Habermasin käsityksiin julkisuuden käsitteestä. Esimerkiksi Päivi Rinne on omassa väitöskirjassaan tutkinut Sosiaaliturva-lehden kirjoituksia liittyen sosiaalialan projektitoimintaan. Vaikka sekä Rinteen että oma tutkimukseni kiinnittyy oleellisesti julkisuuteen ja kummallakin on tutkimusaineistona julkisuudessa syntynyt aineisto, on lähestymistapamme aihepiiriin erilainen. Rinteen tutkimus pyrkii olemaan tulkinta 1990-luvulla projekteiksi organisoidun toiminnan perusteluista, tavoitteista ja toimintatavoista. Rinteen tutkimuksen kohteena oli sosiaalialan projektitoiminta, ei julkisuudessa käyty keskustelun aiheesta. (Rinne 2009, 182.) Kuitenkin voidaan väittää, ettei Rinne ole suoranaisesti tutkinut sosiaalialan projektitoimintaa, vaan sitä mitä aiheesta on julkisuudessa kirjoitettu. Omassa tutkimuksessani en väitä tutkivani uutta lastensuojelulakia, vaan siitä käytyä julkista keskustelua ja sen vuoksi nostan teoreettisen viitekehykseni keskeisimmäksi teemaksi juuri julkisuuden. Rinteen tutkimuksessa viitataan julkisuuteen ilmiönä hyvin vähän verrattuna siihen, miten paljon tutkimuksessa käsitellään projekteihin liittyviä teemoja. Tutkimukseni lähtökohta on tutkia julkisuuden tapaa hahmottaa uutta lastensuojelulakia.



Tutkimuksessani en yritäkään sanoa mitään tyhjentävää uudesta laista, vaan edes jotain siitä käydyistä julkisesta keskustelusta.

Tutkimusraporttini alussa esittelen tutkimustehtävän ja tutkimuskysymykset. Sitten kuvaan Habermasin (2004) teorian porvarillisen julkisuuden ideaalimallista, ja siirryn sen jälkeen käsittelemään tiedotusvälineiden luonnetta ja mielikuvien maailmaa. Tämän jälkeen katseeni kiinnittyy hyvinvointipalveluiden ja julkisuuden suhteeseen, ja ennen tutkimuksen toteuttamista käsitteleviä lukuja käyn läpi uuden lastensuojelulain kokonaisuudistukseen liittyviä vaiheita. Tutkimuksen toteutusluvussa pyrin kuvaamaan oman tapani soveltaa diskurssianalyysiä menetelmänä tiedotusvälineistä kerätyn aineiston analyysissä.

Uudesta lastensuojelulaista käyty keskustelu on minua henkilökohtaisesti kiinnostava aihe, koska työskentelin Jyväskylän kaupungin lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijänä, kun uusi laki astui voimaan. Uuden lain käyttöönotto herätti ennen vuoden 2008 vaihtumista runsaasti keskustelua ja epävarmuutta sosiaalityöntekijöiden keskuudessa. Kukaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä ei tiennyt, miten uuden lain käyttöönotto onnistuisi, ja millaiset vaikutukset yksittäisillä lakiuudistuksilla tulisi olemaan työntekijöiden ja asiakkaiden näkökulmasta. Tällä hetkellä työskentelen jälleen päivittäin lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijänä. Työssäni pääsen näkemään ja kokemaan, miten uudistettu laki käytännön tasolla toimii, ja kuinka julkisuudessa esitetyt arviot mahdollisuuksista soveltaa uutta lastensuojelulakia käytännössä toteutuvat.

## 2. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Pro gradu –tutkielmani käsittelee julkista keskustelua uudesta lastensuojelulaista, jota on käyty Helsingin Sanomien sivuilla vuosien 2006–2008 välisenä aikana. Tutkimuksessani olen kiinnostunut siitä, miten uudesta lastensuojelulaista on keskusteltu julkisuudessa ennen lain voimaantumista ja voimaantumisen jälkeen. Tutkimuksessani ymmärrän Helsingin Sanomien uutisartikkelit ja mielipidekirjoitukset uudesta lastensuojelulaista julkisuuden tuottamiksi rakennusaineiksi aiheesta käytävälle laajemmalle julkiselle keskustelulle sekä edelleen kansalaisten mielikuville uudesta lastensuojelulaista (Karvonen 1999, 51; Nimmo ja Savage 1976, 21). Tutkimuksessani pyrin selvittämään, millaisia rakennustarpeita keskustelu tuottaa, ketkä keskusteluun ovat osallistuneet, ja mistä asioista keskustelun aikana ylipäänsä on puhuttu.

Koska tutkimustehtäväni kohdistuu vain Helsingin Sanomissa käydyin keskustelun analysointiin, en pyri tutkimuksessani tyhjentävästi vastaamaan siihen, millaisia vaikutuksia käydyllä keskustelulla mahdollisesti on tai on ollut esimerkiksi kansalaisten mielikuviin uudesta lastensuojelulaista ja lastensuojelusta. Johtopäätöksissäni pyrin kuitenkin tuomaan esille sen, miten uudesta lastensuojelulaista käyty julkinen keskustelu on osaltaan mahdollisesti vaikuttanut mielikuviin uudesta laista ja lastensuojelusta.

Tutkimuksessani kysyn:

1. Millaista on julkisuudessa käyty keskustelu uudesta lastensuojelulaista?

1.1 Onko jollain näkökulmalla vahvin asema keskustelussa?

1.2 Ketkä tai mitkä tahot keskusteluun uudesta lastensuojelulaista ovat osallistuneet ja ketkä keskusteluun osallistuvat vähän tai eivät lainkaan?

1.3 Mitä uuden lastensuojelulain yksittäisiä lakiuudistuksia keskustelussa käsitellään ja mitä lakiuudistuksia ei käsitellä lainkaan?

Tutkimukseni tavoitteena on vastata tutkimuskysymyksiin diskurssianalyysin avulla siten, että pyrin paikantamaan ja kuvaamaan aineistostani uuden lastensuojelulain diskurssit. Paikannettuani diskurssit pyrin kuvaamaan niiden sisältöjä ainakin kolmesta eri näkökulmasta. Ensinnäkin kerron valtaako jokin uuden lastensuojelulain diskurssi eniten tilaa käydyssä keskustelussa. Toiseksi kuvaan sitä ketkä keskusteluun ovat osallistuneet, ja

kolmanneksi sitä mistä yksittäisistä lakiuudistuksista on keskusteltu. Koska yhtä tärkeää kuin tekstin varsinainen sisältö on se, mitä tekstistä puuttuu (Fairclough 1997, 80), tarkasteluni alle nousee myös kysymys siitä, keiden tai minkä tahon ääni keskustelussa ei mahdollisesti kuulu, sekä mistä yksittäisistä lakiuudistuksista keskustelussa ei puhuta.

### 3. JULKISUUS

Tutkimuskohteeni - uudesta lastensuojelulaista käyty keskustelu Helsingin Sanomissa - on osa julkista keskustelua lastensuojelulaista ja asettuu näin ollen julkisuuden piiriin. Tässä luvussa määrittelen julkisuuden käsitettä ja sen suhdetta tutkimusaiheeseeni. Aloitan pohtimalla julkisuuden syntyä ja kehitystä aina nykypäivään saakka, minkä jälkeen kohdistan katseeni tiedotusvälineisiin, erityisesti sanomalehtiin julkisuuden kanavina ja niiden välillisesti tuottamiin mielikuviin. Lopuksi tarkastelen hyvinvointipalveluiden suhdetta julkisuuteen sekä erityisesti lastensuojelun asemaa julkisuudessa.

#### 3.1 Jürgen Habermasin teoria julkisuuden rakennemuutoksesta

##### 3.1.1 Julkisuuden piiri ja porvarillisen julkisuuden synty

Avaan julkisuuden käsitettä, historiaa ja sen käsittämää aluetta, jota nimitän jatkossa *julkisuuden piiriksi*, Jürgen Habermasin (2004) ajatuksien pohjalta. Habermasin teosta julkisuuden rakennemuutoksesta 1700-luvulta aina nykyhetkeen saakka (julkaistu alun perin 1962 saksan kielellä otsikolla Strukturwandel der Öffentlichkeit: Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft) voidaan pitää tänäkin päivänä käsikirjana julkisuuden käsitteen, syntyhistorian ja muutoksen saralla. Tutkimukseni kannalta on oleellista ymmärtää, mitä on julkisuus, miten julkisuus on kehittynyt ja miten se toimii sekä mihin kohtaan julkisuuden piiriä tutkimukseni kohteena oleva julkinen keskustelu uudesta lastensuojelulaista asettuu. Habermasia käsittelevän luvun loppupuolelle olen koonnut muutamia kommentoivia ja kriittisiä analyysejä hänen teoriastaan julkisuuden rakennemuutoksesta.

Sanoista julkisuus ja julkinen tulee mieleen monia eri asioita, joiden kaikkien voidaan ajatella kuuluvan yläkäsitteen, julkisuuden piirin sisälle. Julkisuuden piirin sisälle mahtuvat esimerkiksi julkinen valta, tiedotusvälinejulkisuus, julkinen keskustelu ja mielipide, julkisuuden henkilöt, julkisuudessa esiintyminen ja edustaminen, julkiset rakennukset ja tilat, julkiset tilaisuudet ja juhlat sekä julkista tehtävää hoitavat henkilöt. Jokaisella näillä osa-alueilla on oma paikkansa ja tarkoituksensa julkisuuden piirissä. (Habermas 2004.)

Habermasin teoksen suomentaneen Veikko Pietilän mukaan Habermasin tapa ymmärtää julkisuus käsitteenä on haasteellinen ymmärtää. Helpottaakseen lukijan kykyä ymmärtää

Habermasin ajatuksenkulkua Pietilä suomentamansa teoksen alkusanoissa jäsentää sitä, miten Habermasin käyttää saksan kielen sanoja ”Öffentlichkeit” ja ”Publizität” kirjoittaessaan julkisuuden käsitteestä. Pietilän mukaan asiayhteyksistä voidaan tulkita, että ”Öffentlichkeit” jäsentyy Habermasin ajattelussa yksinkertaisesti tiivistettynä yksityisyyden vastakohtaksi ja se voidaan kääntää suomeksi sanalla julkisuus. On kuitenkin tärkeää huomata, että ”Öffentlichkeit” eli julkisuus on eri asia ”Öffentliche Gewalt” eli julkinen valta, valtio. ”Publizität” voidaan myös suomentaa sanalla *julkisuus*, mutta Habermasin käyttämänä se tarkoittaa hieman eri asiaa kuin ”Öffentlichkeit”. ”Publizität” viittaa enemmän siihen osaan julkisuutta, joka tavallisesti tulee ensimmäisenä mieleen, kun ihminen kuulee sanan julkisuus. Se viittaa siihen, että jokin julkisuuden ulkopuolella ollut tai pidetty asia tai henkilö on noussut tai nostettu julkisuuden valokeilaan ja saanut näin ”publisiteettia”. Pietilän mukaan termin merkitys on laajentunut ajan saatossa; ennen se viittasi vain siihen, että asioille vaadittiin tai ne saivat julkisuutta, mutta nykyisin se viittaa myös siihen, että asioille monesti havitellaan niitä myönteisesti edistävää julkisuutta. (Pietilä 2004, 10–11.) Tutkimukseni kiinnostuksen kohde kallistuu enemmän ”Publizität” -julkisuuden puolelle, koska tiedotusvälinejulkisuus on enemmän publisiteetin aluetta. On kuitenkin muistettava, että eri julkisuuden muodot limittyvät ja esiintyvät yhtä aikaa, eikä aina ole mahdollista erottaa näitä kahta käsitettä toisistaan.

Habermas hahmottaa julkisuutta tarkastelemalla sen suhdetta yksityisyyteen. Habermasin mukaan julkisuus on kahdella tapaa yksityisyyden vastakohta ja myös salassa pidetyn vastakohta. Ensinnäkin julkisuus on yksityisyyden vastakohta siten, että ”julkinen valta” eli valtio on kaiken yksityistoiminnan, *yksityisyyden alueen* vastakohta. Toinen tapa nähdä julkisuus yksityisyyden vastakohtana on hieman haasteellisempi, koska tämä vastakkaisuus ilmenee yksityisyyden alueen sisällä; Habermasin mukaan julkisuus liberaalissa muodossaan on osa yksityisyyden aluetta ja siten myös julkisen vallan vastakohta. Kuitenkin osana yksityisyyden aluetta julkisuus on vastakkainen sille yksityisyydelle, joka koostuu toiminnasta perheen ja työn tai talouden alueella. Tästä yksityisyyden alueesta Habermas käyttää termiä yksityispiiri. Tiivistetysti voidaan sanoa, että julkisen vallan vastakohtana on yksityisyyden alue ja yksityisyyden alueen sisällä olevan julkisuuden vastakohtana on yksityisyyden piiri. (Pietilä 2004, 10.)

Jotta meidän on mahdollista ymmärtää edellisessä kappaleessa hahmoteltua julkisuuden piiriä kokonaisuudessaan, on meidän tarkasteltava ns. *porvarillisen julkisuuden* syntyä ja

kehitystä Habermasin mukaan. Porvarillisen julkisuuden synty ja sen katoaminen ajan myötä ovat Habermasin teoksen ydintä ja hänen tavoitteenaan oli kehittää porvarillisen julkisuuden ideaalityyppi niistä historiallisista kehyksistä, joita Englannin, Ranskan ja Saksan kehitys 1700-luvulla ja 1800-luvun alkupuolella tarjosi. Habermas (2004, 359, 363) sanoo vuoden 1990 uudispainoksen alkusanoissa olevansa edelleen sitä mieltä, että porvarillisen julkisuuden ideaalityyppi on nykyaikaisten julkisviestintämuotojen historiallinen tausta. Ymmärtämällä porvarillisen julkisuuden rakennetta, saamme pohjaa ymmärrykselle modernin julkisuuden rakenteesta ja syntyhistoriasta.

Keskiajalla keskieurooppalainen julkisuus ja yksityisyyden alue eivät olleet toisilleen vastakkaisia. Tuolloin julkisuus oli hallitsijoiden eli kuninkaallisten hovien erityisoikeus ja julkisuus oli ainoastaan näyttävää tai edustavaa julkisuutta (Habermas 2004, 26). 1600-luvulla edustava julkisuus alkoi supistua ja antaa tilaa toiselle julkisuuden muodolle, nimittäin *julkiselle vallalle*. Julkinen valta lujittui pysyväksi hallinnoksi ja vakinaiseksi sotaväeksi 1600-luvun kuluessa, ja julkisuudesta tuli valtiollisen synonyymi. Julkisen vallan puhuttelun kohteina olevat ja sille alistetut yksityishenkilöt muodostivat sille vastakkaisen ”yleisön”. Yleisö koostui yksityishenkilöistä, joilla ei ollut julkisen vallan virkaa ja joiden oli tästä syystä mahdotonta osallistua julkiseen valtaan. (Habermas 2004, 42-43)

Käsi kädessä modernin valtakoneiston kanssa syntyi uusi kerrostuma, jota Habermas kutsuu nimellä ”porvaristo”. Porvaristolla oli keskeinen asema yllä kuvatun yleisön joukossa. Porvariston ytimenä olivat ruhtinashallinnon virkailijat ja juristit. Muita porvaristoon kuuluvia ammattiryhmiä olivat lääkärit, papit, upseerit, professorit, liikemiehet, pankkiirit, kustantajat ja tehtailijat. Porvariston keskeinen asema uudessa syntyneessä kansalaisyhteiskunnassa loi yleisön ja vallanpitäjien välille jännitteitä. (Habermas 2004, 48-49.) Jännitteitä syntyi, kun porvaristo alkoi katsoa, ettei kansalaisyhteiskunnan yksityispiiriin kohdistuvan julkisen intressin hoito kuulunut vain julkiselle vallalle, vaan oli heidänkin asiansa. Pikkuhiljaa yleisön keskeltä nousi porvareista koostuva ”*julkiso*”, joka tiedosti itsensä julkisen vallan vastavoimaksi ja kritisoi sen toimia. Veikko Pietilä on päättänyt suomentaa Habermasin ”yleisö” käsitteen sanalla ”julkiso” aina niissä kohdissa, joissa Habermas on viitannut tähän porvarillisen julkisuuden kriittisesti keskustelemaan joukkoon painottaakseen yleisön eli julkison aktiivista tapaa luoda julkista kriittistä keskustelua. Julkinen kriittinen keskustelu tarkoitti

sitä, että julkisesti problemasointiin sellaisia asioita, joita oli aiemmin pidetty itsestäänselvyyksinä ja kuuluvan ainoastaan julkisen vallan alueeseen. Julkison kriittisissä keskusteluista kehittyi porvarillinen julkisuus vastavoimaksi julkiselle vallalle. (Habermas 2004, 49-50, 69.)

Porvarillinen julkisuus syntyi 1700-luvulla, kun yksityishenkilöt alkoivat vaatia julkisuuden irrottamista esivallan sääntelevästä otteesta, jotta he voisivat haastaa esivallan julkiseen väittelyyn yhteisistä asioista. Aluksi hallitsijat yrittivät kieltää julkisten kriittisten mielipiteiden esittämisen. Julkiso ja sen luoma porvarillinen julkisuus kukistivat pienin askelin esivallan valvoman julkisuuden. Julkisuus, joka siihen asti oli viitannut ainoastaan julkisen vallan piiriin, irtautui nyt siitä foorumina, jolle yksityishenkilöt kokoontuivat julkisoksi pakottaakseen julkisen vallan oikeuttamaan itsensä ja toimintansa julkisen mielipiteen edessä. (Habermas 2004, 22, 52, 57, 68.)

Jo luvun alussa avasin sitä, miten Habermas hahmottaa julkisuuden piiriä kokonaisuudessaan ja sen suhdetta yksityisyyteen. Tässä vaiheessa on tarpeen Habermasin kirjassaan esittelemän kuvion (kuvio 1) avulla pyrkiä selventämään käsitystä julkisuuden piirin rakenteesta ja siitä, mihin kohtaan rakenteessa paikantuu porvarillinen julkisuus. (Habermas 2004, 60.)

Seuraavalla sivulla olevasta kuvioista 1 havaitaan, että Habermas tekee jaon valtion ja kansalaisyhteiskunnan välille erottaen toisistaan perusjaolla julkisen vallan alueen sekä yksityisyyden alueen. Julkisen vallan alueelle kuuluvat valtio ja hovi. Habermasin mukaan varsinainen julkisuus eli porvarillinen julkisuus paikantui yksityisyyden alueelle, koska porvarillisessa julkisuudessa oli kyse yksityishenkilöiden julkisuudesta, ei julkisen vallan julkisuudesta. Yksityisyyden alue on kuitenkin tarpeen vielä jakaa yksityis- ja julkisuuspiiriin. Yksityispiiri kattaa tavarankierron, yhteiskunnallisen työn sekä perheen. Julkisuuspiirin sisällä toimii porvarillinen julkisuus, joka nopeasti kehittyi poliittiseksi julkisuudeksi. Tämä julkisuus kumpusi kirjallisesta julkisuudesta erityisesti lehdistön avulla ja välitti julkison muodostaman julkisen mielipiteen kautta yhteiskunnan tarpeita julkisen vallan eli valtion tietoon. (Habermas 2004, 61.)

Yksityisyyden alue		Julkisen (vallan) alue
Kansalaisyhteiskunta (tavarankierron ja yhteiskunnallisen työn alue)	Poliittinen julkisuus	Valtio ("poliisin" alue)
Ydinperheen sisätila (porvarillinen älymystö)	Kirjallinen julkisuus (klubit, lehdistö)  (kulttuurihyödykemarkkinat) "kaupunki"	Hovi (hoviaatelinen yhteisö)
Yksityispiiri	Julkisuuspiiri	

**KUVIO 1: Julkisuuden piiri**

### 3.1.2 Porvarillisen julkisuuden kehitys ja periaatteet

Porvarillinen julkisuus oli alusta alkaen ennen kaikkea poliittista julkisuutta, koska se oli ottanut haltuunsa julkisen vallan tehtäväalueita ottamalla kantaa yhteisiin asioihin ja toimi sääntelemällä poliittisesti kansalaisyhteiskuntaa. Poliittisesti toimiva julkisuus syntyi, kun julkisen vallan päätöksiin vaikuttamaan pyrkivät voimat vetosivat julkisoon saadakseen vaatimuksilleen pontta tältä uudelta julkisuuden foorumilta. Porvarillisen julkisuuden piirissä syntynyt poliittinen tietoisuus loi yleisten ja abstraktien lakien käsitteen ja vaati lakeja yksinvaltiutta vastaan. Porvarillinen julkisuus katsoi, että se itse eli julkinen mielipide oli näiden lakien ainoa laillinen lähde. (Habermas 2004, 90, 92-93, 99.)

Porvarillisen julkisuuden saadessa ajan myötä yhä enemmän valtaa ja sen muututtua poliittisesti toimivaksi julkisuudeksi, se vakiintui valtioelimeksi ja lehdistöstä muodostui poliittisesti järkeään käyttävän julkison kriittinen elin, *neljäs valtiomahti*. Näin julkisen vallan toimien jatkuva kritisointi laitostui. 1800-luvulle tultaessa julkison harjoittama poliittis-kriittinen keskustelu oli saanut niin paljon valtaa ja levinnyt niin laajalle sanomalehtien avulla, että parlamentin oli pakko vähin erin luopua itsevaltiaan roolistaan.



(Habermas 2004, 101, 103, 109.) Habermasin mukaan julkisuus ei saanut sattumalta keskeistä asemaa poliittisessa järjestyksessä, vaan siitä tuli 1800-luvulla suorastaan periaate jonka mukaan parlamentaarisen hallitusmuodon omaksunut porvarillinen oikeusvaltio järjestyi. Tässä vaiheessa kansalaisyhteiskunta vapautui yksityisyyden alueena niin pitkälti julkisen vallan otteesta, että poliittinen julkisuus saattoi saavuttaa täyden kypsyytensä porvarillisena oikeusvaltiona. Poliittisesti toimiva julkisuus sai normatiivisen aseman välityselimenä kansalaisyhteiskunnan ja sen tarpeisiin vastaavan valtiovallan välillä. (Habermas 2004, 120, 126.)

Kun porvarillinen julkisuus oli syntynyt ja julkiso aloittanut kriittisen keskustelunsa yleisistä asioista, hahmottuivat myös porvarillisen julkisuuden periaatteet. Tärkein periaate oli keskustelun avoimuus; kaikkien oli voitava osallistua niin halutessaan yhteiseen julkiseen keskusteluun. Habermasin mukaan jotkut ryhmät tai yksityishenkilöt ulkopuolelleen sulkeva julkisuus ei ole ainoastaan puutteellinen, vaan se ei ole julkisuus ensinkään. Vaikka julkiseen keskusteluun osallistuminen oli teoriassa avointa kaikille ja julkisuuden piiriin kuuluivat kaikki ihmiset, muodostui julkison ympärille niin sanottu suuri yleisö lähinnä seuraamaan julkista keskustelua, eikä kovinkaan usein siihen itse osaa ottamaan. (Habermas 2004, 70-71, 135.)

Julkinen keskustelu oli siis periaatteessa avointa kaikille, mutta kuitenkin julkisuuteen tervetulleen yksityishenkilön tuli omata kaksi porvarille ominaista laatumäärettä; sivistystä ja omaisuutta. Julkisuuden nähtiin olevan taattua vain silloin, kun taloudellisyhteiskunnalliset ehdot antavat kaikille samat mahdollisuudet täyttää pääsykriteerit eli hankkia sivistystä ja omaisuutta. 1800-luvulla uskottiin, että jokaisella oli mahdollisuus hankkia kyseiset ominaisuudet ja tultuaan porvariksi omata pääsyn poliittisesti toimivaan julkisuuteen. (Habermas 2004, 136-137.)

Kuten arvata saattoi, edellä esitetty peruste julkisuuden avoimuudesta ei ollut kestävä. Ajatus siitä, että omistamattomat luokat ja henkilöt olivat suljetut pois poliittisesti järkeilevien yksityishenkilöiden julkisosta ilman, että se loukkaisi julkisuuden avoimuusperiaatetta, alkoi saada kritiikkiä. Habermasin mukaan erityisesti Karl Marx esitti kritiikkiä toteamalla, että ilmiselvästi ei ollut olemassa sellaisia yhteiskunnallisia edellytyksiä, jotka olisivat suoneet kaikille yhtäläiset mahdollisuudet hankkiutua ahkeruudella ja tuurilla omistajan asemaan. Siten ei myöskään kaikilla ollut mahdollista

saavuttaa julkisuuteen pääsyn yksityismieheltä edellyttämiä omaisuuden ja sivistyksen laatumerkkejä. Julkisuus soti omaa, kaikille sisäänpääsyn lupaavaa periaatettaan vastaan. Habermasin mukaan Marxin kritiikki hävitti kaikki porvarillisen julkisuuden avoimuusidea tukenet kuvitelmat. (Habermas 2004, 172, 188.)

Myöhemmissä julkisuuden kehitysvaiheissa avoimuuden ja yhdenvertaisen osallistumisen periaate joutui yhä kovempien koitosten eteen. Julkisuudesta ja sitä välittävistä julkisviestimistä kasvoi yhteiskunnallinen mahti, joka nykyäänkin omistautuu edistämään tai ehkäisemään tiettyjen yksityisetujen virtaamista julkisuuteen. Sanan tiukassa mielessä julkisen mielipiteen rakentumista ei riitä takaamaan yksin se, että kuka tahansa voi ilmaista mielipiteensä vapaasti tai perustaa lehden, koska yleisö ei enää koostu muodolliselta eikä aineelliselta kannalta yhdenvertaisista ihmisistä, eikä tarkemmin ajateltuna ole koskaan koostunutkaan. (Habermas 2004, 325- 326.)

Avoimuuden periaatteen ohella porvarillisen julkisuuden toinen peruseriaate oli *julkisuusperiaate*. Julkisuusperiaate syntyi vastavoimaksi valtion oikeudelle pitää salassa sen toimiin liittyviä asioita. Tätä salatoimintaa vastaan porvarillisen julkisuuden kehittyessä nostettiin julkisuusperiaate, joka vaati kaikkea julkisen vallan alaa julkisuuden tarkastelun alle. Julkisuusperiaatteen oli määrä palvella järkipohjaisen lainsäädännön toteutumista. (Habermas 2004, 91-92.)

Myös julkisuusperiaate joutui kohtaamaan avoimuusperiaatteen tavoin kritiikkiä. Jo 1800-luvun puolella havaittiin, että vaikka julkisuusperiaate olikin ideansa mukaan kaikkea herruutta vastaan, sen avulla syntyneen poliittisen järjestyksen yhteiskunnallinen perusta ei tehnyt herruutta tarpeettomaksi. Järkeilevä ja kriittinen julkiso ei pystynyt purkamaan poliittista herruutta, vaan jatkoi sitä itse toisessa hahmossa. Näin ollen julkisuusperiaatekin oikeusvaltion ja sen julkisuuden keskeisenä periaatteena osoittautui pelkäksi ideologiaksi. Nykypäivänä julkisuusperiaatteen rapautumisesta on useita esimerkkejä. Esimerkiksi oikeudenkäyntitapahtumat, joilla julkisuudessa revitellään, kääntävät kriittisen julkisuusperiaatteen ylösalaisin. Sen sijaan että oikeudenkäynnin julkisuus antaisi yhteen kokoontuneille kansalaisille mahdollisuuden valvoa oikeustapahtumia, se palvelee enenevästi sitä, että oikeustapauksista muokataan massakulttuuria yhteen kokoontuneille kuluttajille. (Habermas 2004, 139, 189, 300.)

### 3.1.3 Porvarillisen julkisuuden hajoaminen

Porvarillinen julkisuus oli kehittynyt valtion ja yhteiskunnan välisessä jännitekentässä, vaikka se pysyikin osana yksityisyyden aluetta. Sen pohjana oli valtion ja yhteiskunnan perustava erkaantuminen; prosessi, joka alkoi kun vielä sydänkeskiajan herruusmuotojen ylläpitämä yhteys yhteiskunnallisen uusintamisen ja poliittisen vallan välillä purkautui. Porvarillisen julkisuuden lopullinen hajoaminen alkoi 1900-luvun alussa, mutta repeämiä oli ollut havaittavissa jo 1800-luvun kuluessa, kun porvarillisen julkisuuden peruseriaatteita oli kyseenalaistettu. (Habermas 2004, 213.)

Porvarillisen julkisuuden hajoamiseen johti ensinnäkin yleisön laajeneminen. Aiemmin porvarillinen julkiso oli ollut omia periaatteitaan loukaten sosiaalisesti sulkeutunut. Kun sulkeutuneisuus hajosi, julkiso menetti suhteellisen korkean sivistystasonsa ja sisäiset sidoksensa. Julkisuuteen tunkeutui aiemmasta poiketen ristiriitoja ja julkisuudesta tuli erilaisten ryhmätujen kilpakenttä. Julkisuuden tehtäväksi muodostui välittää erilaisten ryhmien vaatimuksia ja julkisuuteen virranneet toisiinsa sovittamattomat edut tulivat näkyviin jakautuneena julkisena mielipiteenä. Julkisen mielipiteen yleisimmästä muodosta tuli sortava valta, vaikka julkisen mielipiteen tarkoitus oli aikoinaan ollut purkaa kaikki sortovalta järjen pakottavan voiman hyväksi. (Habermas 2004, 197, 199.)

Toinen porvarillisen julkisuuden hajoamiseen johtava syy löytyy yhteiskunnan lisääntyvästä valtiollistumisesta ja valtion samanaikaisesti kasvavasta yhteiskunnallistumisen dialektiikasta, joka askel askeleelta rapautti porvarillisen julkisuuden perustaa eli valtion ja yhteiskunnan eroa. Eron tilalle kasvoi sekä valtion että yhteiskunnan tarjoamista aineksista uuspolitisoitu sosiaalipiiri, johon erottelu julkiseen ja yksityiseen ei enää pätenyt. Näin ollen purkautui se yksityisyyden alueen erityistaso, jossa porvarillinen julkiso oli toiminut. (Habermas 2004, 214.)

1900-luvun kuluessa porvarillisen julkisuuden ääriiviat liukenivat. Habermasin mukaan sen enempää liberaali kuin sosialistinenkaan julkisuuden malli eivät kelvanneet diagnosoimaan julkisuutta, joka jäi huojumaan omalaatuisesti näissä malleissa hahmottuvien asetelmien väliin. Julkisuuden rappeutuminen näkyi kahdessa toisiinsa dialektisesti suhteutuvassa kehityskulussa: yhtäältä julkisuus tunkeutui yhä useampiin yhteiskunnan piireihin, mutta menetti samanaikaisesti poliittisen tehtävänsä, nimittäin julkituotujen asioiden alistamisen kriittisen julkison valvontaan. (Habermas 2004, 209.)

Kun porvarillinen julkisuus rapautui, myös yleisö jakautui järkeään ei-julkisesti käyttäviin asiantuntijavähemmistöihin ja julkisesti vastaanottajiksi asettuneisiin laajoihin kuluttajamassoihin. Yleisöltä hävisi kokonaan julkisolle ominainen vuorovaikutusmuoto sekä kriittisyys. Keskusteleva julkiso muuttui kuluttavaksi yleisöksi ja julkisuus alkoi lähentyä tehtäviltään mainontaa, jolloin se myös valjastettiin politiikan ja talouden propagandavälineeksi. 1900-luvulla julkisuus myös yksityistyi. Julkisuudesta tuli yksityisten elämäntarinoiden julkistamistila, jossa tärkeät yhteiskunnallisetkin kehityskulut ja ratkaisut alettiin pukea yksityisyyden asuun ja vääristellä niitä henkilölistämällä ne lähes tunnistamattomiksi. (Habermas 2004, 209, 251, 256-257.)

Julkison tilalle ovat astuneet valtaelimet, yhdistykset, puolueet ja julkinen valta. Nämä toimijat jakavat keskenään poliittisesti tärkeän julkisuuden vallan ja käyttävät sitä omiin tarkoituksiinsa. Ennen samaista valtaa käyttänyt yleisö osallistuu vallankäyttöön nyt vain satunnaisesti ja silloinkin lähinnä osoittamaan suosiotaan. Habermasin mukaan porvarillisen julkisuuden aikakaudelle tyypillinen kriittinen asiajulkisuus on väistynyt manipulatiivisen julkisuuden tieltä. Nykyjulkisuus tavoittelee manipulatiivisuudellaan sitä henkilökohtaisen arvovalan ja yliluonnollisen auktoriteetin auraa, jollaista aikoinaan myös edustava julkisuus tavoitteli. Kyseistä auraa tavoitellaan tekemällä innokkaasti ”julkisuustyötä” eli julkisuudessa hallinnon, järjestöjen ja puolueiden harjoittamaa ammattimaista suhdetoimintaa. Julkisuudesta on tullut hovi, jossa ei käydä kriittistä keskustelua, vaan jonka yleisön eteen arvovalta levittäytyy. (Habermas 2004, 258-259, 260, 284, 287, 291.)

### **3.1.4 Huomioita julkisuuden rakennemuutos -teoriasta**

Vaikutusvaltaisen ja omana aikanaan merkittävän yhteiskuntatieteellisen teorian tunnistaa siitä, että sen lisäksi, että teoria on laajalti luettu ja arvostettu, on se myös herättänyt joukon vastalauseita ja kipakkaakin kritiikkiä. Jürgen Habermasin teoria julkisuuden rakennemuutoksesta on tällainen teoria; se on vaikuttanut laajalti ja sitä vastaan on myös hyökätty laajalla rintamalla, joskus ehkä epäreilustikin. Kaiken kaikkiaan teoriaa on pidettävä kiehtovana, merkityksellisenä ja keskeisenä omalla alallaan. (Curran 2000, 135; Roberts ja Crossley 2004, 1.)

Kun lukee Habermasin näkemyksiä modernin yhteiskunnan julkisuuden ja massamedian synkstä tilasta, täytyy lukijan koko ajan muistuttaa itseään siitä, että ajatukset on esitetty

jo 1960-luvulla. Robertsin ja Crossleyn mukaan Habermasin teos julkisuudesta olisi voitu kirjoittaa yhtä hyvin 2000-luvulla, koska niin osuvia kirjan teemat ovat vielä nykyäänkin. Esimerkiksi Habermasin huolet tiedotusvälineiden alennustilasta ja siitä, että viihteellisyys on ajanut tiedon edelle, on aihe josta keskustellaan nykypäivänä ja todistaa, että Habermasin argumentit ovat relevantteja ja ajankohtaisia tänäänkin. (Roberts ja Crossley 2004, 6, 10.)

Yleisellä tasolla julkisuuden rakennemuutos -teoriaa on kritisoitu liiallisesta idealistisuudesta sekä yksinkertaistavasta otteesta. Koiviston ja Väliiverrosen mukaan kuva porvarillisen julkisuuden muodosta ja kehityksestä on enemmän kuva ideaalista kuin todellisuudesta. Todellisuudessa historian tapahtumat ja kehityskulut ovat olleet huomattavasti ristiriitaisempia kuin Habermasin idealisoitu kuvaus antaa ymmärtää. (Koivisto ja Väliverronen 1987, 38-39.) Robertsin ja Crossleyn mukaan liiallinen ideaalisuus näkyy siinä, että Habermas väittää porvarillisen julkisuuden rakentuneen siten, että siihen oli vapaa ja tasa-arvoinen pääsy kaikilla. Näin Habermas yksinkertaisti kompleksisen mediakentän ja samalla myös idealisoi järkipärisen keskustelun mitä tulee suhteessa yleisöön. (Roberts ja Crossley 2004, 11.) Myös Goldingin ja Murdockin mukaan Habermasia kritisoineet ovat osoittaneet, että hänen teoriansa on erittäin idealistinen. Siitä huolimatta idealistisen käsityksen säilyttäminen ei välttämättä ole heidän mukaansa huono asia, koska on hyvä pitää mielessä sellainen idealistinen näkemys julkisuuden piiristä, johon jokaisella yhteiskunnan ryhmällä olisi mahdollisuus osallistua (Golding ja Murdock 2000, 77.)

Idealistisuuden ja yksinkertaistamisen lisäksi Habermasin teoria on saanut kritiikkiä historiallisuuden ja feminismin näkökulmasta sekä sitä on moitittu kapea-alaisuudesta ja negatiivisuudesta (Koivisto ja Väliverronen 1987; Roberts ja Crossley 2004; Press 2000). Koiviston ja Väliiverrosen (1987, 45) mukaan Habermasin esittämä kuvaus porvarillisesta oikeusvaltiosta on enemmänkin utopistinen kuvaus kuin todellisuutta, eikä julkisolla ole ollut ratkaisevaa merkitystä tai valtaa sen aikaiseen lainsäädäntöön ja sen kehitykseen. Feministit ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että Habermas vetää tiukan linjan julkisen ja yksityisen piirin välille ja osoittaa naisten aseman yksityisen piiriin. Feministisen kritiikin mukaan tällaisella linjanvedolla on vaikutuksia näkemyksiin naisen roolista yhteiskunnassa (Press 2000, 32.) Kriitikoiden mukaan se, että miehisuus ja julkisuus niputetaan samaan

nippuun, voi johtaa monenlaisiin vääristyneisiin ja harhaanjohtaviin dikotomioihin naisten ja miesten välillä (Roberts ja Crossley 2004, 12).

Habermasin katsotaan syyllistyneen julkisuuden kapeaan määrittelyyn, koska tutkimus kuvaa vain yhtä julkisuuden muotoa ja jättää tulkinnan ulkopuolelle lähes kokonaan muut julkisuuden muodot sekä porvarillisen julkisuuden suhteen niihin (Koivisto ja Väliverronen 1987, 41). Koska Habermas laiminlyö kaikki muut julkisuuden muodot ja väheksyy muiden julkisuuden piirien emansipatorista potentiaalia, on kritiikki varmastikin aiheellista tältä osin (Roberts ja Crossley 2004, 10, 12). Myös negatiivisuuden suhteen kriitikot ovat löytäneet osuvia todisteita kritiikkinsä tueksi esimerkiksi huomauttamalla, että Habermas kuvaa julkisuuden kehitystä kohti nykyaikaa oikeastaan ainoastaan negatiivisessa valossa. Kuitenkin jos kehitystä tarkastelisi muusta näkökulmasta, saattaisi kehitys näyttää valoisammalta, ainakin osittaisen julkisuuden demokraattisuuden laajentumisen vuoksi (Koivisto ja Väliverronen 1987, 42). Lisäksi on myönnettävä, ettei markkinavoimien tunkeutumisen mediakentälle tarvitse välttämättä merkitä ainoastaan negatiivisia seurauksia, eikä ainakaan kokonaan julkisen debatin kuolemaa (Roberts ja Crossley 2004, 12).

Myöhemmässä tuotannossaan Habermas on keskittynyt muun muassa diskursseihin ja luonut omat diskurssietiikan periaatteensa (esim. Habermas 1995). Ilahduttavaa onkin, että Habermas on itse pysynyt uskollisena omille diskurssietiikan periaatteilleen ja osallistuu itse omaa tuotantoaan koskevaan debattiin, joka jatkuu edelleen (Roberts ja Crossley 2004, 18).

### **3.2 Tiedotusvälineet julkisuuden kanavana**

Tässä luvussa käsittelen tiedotusvälineiden asemaa julkisuuden piirissä muotoilemalla käsitystä tiedotusvälineiden, erityisesti sanomalehdistön historiasta sekä niiden tavasta toimia julkisuuden kanavana. Tiedotusvälineiden luonteessa kiinnostukseni kohdistuu historiallisen kehityksen ohella niiden ideologiseen tapaan tuottaa käsityksiä yhteiskunnallisista ilmiöistä kielen avulla.

Aluksi on hyödyllistä palauttaa mieliin edellisessä kappaleessa esitelty kuvio 1 julkisuuden piiristä. Kuvioon on paikannettu muiden julkisuuden osa-alueiden ohella kirjallinen julkisuus, jonka oleellinen osa on tiedotusvälineet ja niiden sisällä toimiva lehdistö. Tutkimukseni kohteena oleva Helsingin Sanomissa käyty keskustelu uudesta

lastensuojelulaista paikantuu kirjallisen julkisuuden alueelle. Kirjallisen julkisuuden sisällä toimivat nykyään joukkotiedotusvälineet eli massamedian eri muodot, jollaisena myös Helsingin Sanomiakin laajan levikkinsä vuoksi voidaan pitää.

### **3.2.1 Lehdistön varhaiset vaiheet**

Kun tarkastellaan tiedotusvälineiden historiaa, aloitetaan lehdistön historiasta. Muut joukkotiedotuksen välineet, kuten televisio, radio ja internet, kehitettiin vasta paljon myöhäisemmässä vaiheessa. Lehdistön varhaisempia muotoja oli ollut olemassa aiemminkin, mutta lehdistöstä sanan varsinaisessa merkityksessä voidaan puhua vasta 1600-luvulta alkaen. 1600-luvulla säännöllinen uutisvälitys tuli julkiseksi eli laajan yleisön saataville. Lehdistön synty ajoittuu samaan aikakauteen porvarillisen julkisuuden synnyn kanssa. Voidaan sanoa porvarillisen julkisuuden synnyttäneen lehdistön, mutta toisaalta myös lehdistön kehittymisen mahdollistaneen laajemman julkisen keskustelun ja sitä myötä porvarillisen julkisuuden leviämisen. Ennen porvarillisen julkisuuden nousukautta lehdistö toimi julkisen vallan välineenä, jonka kautta julkinen valta välitti kansalaisille käskyjä ja määräyksiä. Tällainen valtion harjoittama tiedotustoiminta rakensi puhuttelunsa kohteista ”yleisön”. (Habermas 2004, 40, 47.)

Painetun sanan syntyhistoriaa leimaa räjähdysmäinen kehitys. Aluksi sanomalehdet ilmestyivät vain kerran viikossa, mutta jo 1600-luvun puolivälissä päivittäin. 1700-luvun puolivälissä Englannissa päivä- ja viikkolehtien levikki kaksinkertaistui neljännesvuosisadassa. Kehityksen myötä uutisista tuli julkisen vallan etujen palvelemisen ohella kauppatavaraa, sekä myöhemmin julkison kriittisen keskustelun areena. (Habermas 2004, 45-46, 89.)

Porvarillisen julkisuuden laajentuminen ja julkisiin keskusteluihin osaa ottavien määrän kasvu pakotti julkiset etsimään sellaista keskusteluareenaa, jonka kautta jokainen joka halusi ottaa osaa keskusteluun tavoitettaisiin. Julkisot olivat kokoontuneet keskustelemaan aluksi kahviloihin. 1700-luvun alussa kahviloita oli jo niin paljon ja niiden kävijöiden piiri laajentunut niin suureksi, että niin suuren joukon keskinäistä yhteyttä voitiin pitää yllä vain sanomalehden avulla. Julkiso ymmärsi nopeasti vallata lehdistön hallinnon käsistä ja muutti sen omiin tarkoituksiinsa sopivaksi välineeksi; kanavaksi jonka kautta kriittinen keskustelu laajeni laajenemistaan. Julkison otettua lehdistön haltuunsa siitä kehittyi kirjallinen julkisuus, joka toimi jatkossa esivallan arvosteluareenana. Tämän kehityksen

edellytyksenä oli ennakkosensuurin kumoaminen, joka avasi tien kriittiselle keskustelulle sanomalehtien sivuilla. Missään vaiheessa suuret massat eivät osallistuneet sanomalehtien sivuilla kriittiseen keskusteluun, vaan siihen osallistuivat lähinnä porvarillisen sivistystason omaavat lehdenlukijat. Porvarillisen julkisuuden hajoamisen myötä myös lehdistön luonne muuttui sitä mukaa, kun porvarillinen julkisuus muutti muotoaan modernin julkisuuden kaltaiseksi. (Habermas 2004, 51, 78, 90, 100, 246-247.)

1800-luvulla massojen tarpeita tyydyttämään syntyi niin kutsuttu pennilehdistö, joka alkoi tarjota kaupalliselle massalehdistölle tyypillistä ”psykologista kevennystä”, jolla tarkoitetaan kaikkea sitä sanomalehden viihteellistä sisältöä, jolla ei ajatella olevan poliittista arvoa. Lehdistön kaupallistuminen ja psykologisen kevennyksen käyttö massojen houkuttelemiseksi lukijakunnaksi johti siihen, että lehdistö ja sitä myötä julkisuus menettivät poliittista luonnettaan. Samaan aikaan otettiin käyttöön keltaisen journalismin keinot, mikä lopullisesti auttoi lehdistöä tunkeutumaan massojen joukkoon. Kriittisesti politiikkaa pohdiskelleva lehdistö ja sanomalehtiyleisön laajentuminen eivät sopineet yhteistyökumppaneiksi, vaan toisen ilmaantuminen julkisuuden piiriin oli toisen vaikutusvallan murenemisen alkusoitto. (Habermas 2004, 247-287.)

### **3.2.2 Moderni joukkoviestintä**

Modernilla joukkoviestinnällä tarkoitan 1900-luvun aikana muovautunutta massamedian aikakautta, joka jatkuu edelleen 2000-luvulla saaden yhä uusia muotoja. Moderni julkisuus ja tiedotusvälineiden toiminta on pitkälti laajojen massojen julkisuutta. Alasuutarin (1996, 27) mukaan nyky-yhteiskunnassa julkisuuden areenat ovat viestintänä pääsääntöisesti yksisuuntaisia siten, että suuri yleisö lukee, näkee ja kuulee samoja viestisisältöjä. Moderni julkisuus tarkoittaa myös sitä, että paikallisuus on muuttunut maailmanlaajuiseksi ja tiedotusvälineistä on tullut suuryrityksiä, joissa liikkuvat isot rahat (Pollack 2004, 85).

Edellisen luvun viimeisissä kappaleissa kuvailin modernin joukkoviestinnän syntyvaiheita. 1900-luvun päästessä vauhtiin julkisuus muutti edelleen muotoaan. Julkisuus ei enää palvellut ainoastaan julkista mielipidettä, vaan julkisuus sisälsi kaiken sen, mikä veti puoleensa julkista huomiota (Habermas 2004, 22). Sen lisäksi että julkisuus muutti muotoaan, myös sen merkitys korostui entisestään. Nykyisen kaltaisissa yhteiskunnissa toimijat seuraavat toistensa liikkeitä median välityksellä, joka antaa edellytykset laajamittaiselle vuorovaikutukselle. Median parissa vietetty aika on lisääntynyt



huomattavasti ja kansalaiset viettävät yhä suuremman osan hereilläoloajastaan median parissa. Media on saanut vaikutusvalta yhteiskunnassa ja sen valta vaikuttaa ihmisten ajatteluun on kasvanut. Medialla on voimaa toimia äänenvahvistajan tavoin ja niin halutessaan paisuttaa pienikin asia valtavan suuren kiinnostuksen kohteeksi. Mediatutkijoiden mukaan medioilla on etuoikeus ongelmien luomisessa ja mediat harjoittavat niin sanottua ”agendojen asettamista” valikoimalla uutiskohteita ja painotuksia. Medioilla on mahdollisuus valita mitä kysymyksiä julkiseen keskusteluun nostetaan ja missä raameissa keskustelua viedään eteenpäin. Nykyaikainen media on väline diskurssien luomiseen. (Karvonen 1999, 21; Blomberg, Kroll, Lundström ja Swärd 2004, 13.)

Saavuttaessa nykyaikaisen tiedotusvälinejulkisuuden aikakauteen, julkisuus on muuttunut ainakin kahdella perustavanlaatuisella tavalla. Ensinnäkin poliittisuuden tilalle on astunut viihteellisyys ja kriittisyyden tilalle manipulatiivisuus. Paneudun ensin viihteellisyyden voittokulkuun tiedotusvälineissä.

Poliittisuuden hiipuminen lehdistössä näyttäytyi siten, että julkiset asiat (esimerkiksi sosiaaliset ongelmat, talouskysymykset, kasvatus ja terveys) eivät ainoastaan menettäneet tilaa sanomalehtien sivuilla sarjakuville, korruptio-, onnettomuus- ja katastrofiuutisille, urheilulle, viihteelle ja seurapiiritapahtumille, vaan niistä myös luettiin koko ajan vähemmän. Lehdistön kaupallistumisen ja viihteellistymisen myötä jopa uutisia, reportaaseja ja mielipidekirjoituksia alettiin maustaa viihteellisyydellä. (Habermas 2004, 249.) Uutisten tärkeimmäksi arvoksi nousi niiden viihdearvo. Uutisia alettiin tuottaa siten, että niitä vain luettaisiin ja katsottaisiin mahdollisimman paljon, ei sen vuoksi että niillä olisi yhteiskunnallista merkitystä (Golding ja Middleton 1983, 126).

Viihteellistymisen merkittävin seuraus on ollut yksityishenkilöiden henkilökohtaisten vaikeuksien ja pulmien tuominen julkisuuteen. Tämän kehityksen myötä ovat avautuneet valtavat markkinat elämän eri osa-alueiden asiantuntija-auttajille sekä tuki- ja neuvontapalveluille, joita tarjotaan lehdissä ja muissa medioissa. Habermas kuvaa kehitystä intiimin esineistämiseksi, jonka seurauksena yksityispiirin suhde julkisuuspiiriin on täysin muuttunut. Aiemmin nämä kaksi piiriä olivat erillään toisistaan, mutta nyt yksityispiiri on tuotu julkisuuden valokeilaan kaikkien nähtäville. (Habermas 2004, 252.)

Viihteellisyyden ohella manipulatiivisuus on modernin joukkoviestinnän tunnusmerkkejä. Mielenkiintoisinta julkisuuden manipulatiivisuudessa on sen piilotettu poliittisuus. Yllä väitettiin viihteellisyyden syrjäyttäneen poliittisuuden lähes kokonaan tiedotusvälineissä. Poliittisuus ei kuitenkaan ole kokonaan kadonnut, vaan itse asiassa tiedotusvälineiden merkitys politiikan välineenä on jopa kasvanut (Aslama, Kantola, Kivikuru, Parikka, Salovaara-Moring ja Valtonen 2002, 13). Erona aikaisempaan on, että politiikka on tiedotusvälineissä piilotettua. Aiemmin poliittiset agendat olivat julkisuudessa nähtävissä ja kuultavissa sellaisinaan julkison tuottamien kriittisten arvostelmien muodossa. Goldingin ja Middletonin mukaan modernin journalismin silmiinpistävä piirre on sen epäpoliittinen sävy, joka naamioi poliittiset agendat ja ideologiat väitetyn objektiivisuuden ja ammatillisuuden taakse. Tämä naamiointi onnistuu siten, että retoriikan keinoja käyttämällä ilmaistaan yhdenmielisyyttä, yhteisiä arvoja ja yhteisymmärrystä. (Golding ja Middleton 1983, 114.) Myös Fairclough kirjoittaa tiedotusvälineiden tavasta peitellä ideologioita ja hämärtää yleisön ymmärrystä asioiden taustoista. Asioiden tarkoituksellisella hämärtämisellä voidaan katsoa olevan ideologinen funktio, koska sen avulla legitimoidaan ja uusinnetaan valtasuhteita. (Fairclough 1997, 143.) Ajatus siitä, että lehdistö informoisi tai kuvailisi todellisuutta objektiivisesti ja puolueettomasti ei enää pidä paikkaansa. Lehdistö valitsee sen mistä kirjoittaa ja sen miten asiasta kirjoittaa. (Andersson 2004, 26.) Ei voidakaan puhua enää objektiivisesta julkisuudesta, ja olisi hullua ajatella journalistien olevan poliittisia eunukkeja, joiden työ olisi vailla ideologisia lähtökohtia (Golding ja Middleton 1983, 137).

Lehdistön manipulatiivisuudella tarkoitetaan myös sitä, että lehdistö muuttui kaupallistumisensa myötä jo 1800-luvun lopulta lähtien kanavaksi, jonka kautta etuoikeutetut yksityisedut pyrkivät julkisuuteen. Habermas kutsuu tällaista julkisuutta näytösluonteis-manipulatiivisesti levitetyksi julkisuudeksi, jonka avulla poliittiseen vallanjakoon ja -käyttöön osallistuvat ryhmät pyrkivät saamaan viestinten jatkeena olevalta yleisöltä suosiollista vastakaikua. Tällaista toimintaa voidaan kutsua ”julkisuustyöksi”, jonka tarkoituksena on tuottaa positiivista julkista kuvaa. (Habermas 2004, 22, 272, 352.) Julkisuustyö on yhteistyötä median ja poliitikkojen välillä. Poliitikot syöttävät medialle omien tarpeidensa mukaisia viestejä, joihin tiedotusvälineet tarttuvat. Tiedotusvälineet puolestaan lyövät liekkiä julkiseen keskusteluun ja houkuttelevat poliitikkoja vastavuoroisesti antamaan oman responsinsa käytävään julkiseen keskusteluun. (Duncan, Edwards ja Song 1999, 248.) Vastavuoroisuuden ei nähdä

kuitenkaan olevan tasavertaista. Julkista keskustelua voidaan pitää usein päättäjien rajaamana esimerkiksi sen vuoksi, että journalistien on vaikea saada tietoa asioista, joita he eivät tiedä poliitikkojen valmisteltavan. Poliitikot voivat valikoida, mitä viestejä he tiedotusvälineille syöttävät ja mitä eivät. (Aslama, Kantola, Kivikuru, Parikka, Salovaara-Moring ja Valtonen 2002, 12.) Uutiset eivät ole kuitenkaan poliitikkojen itsensä kirjoittamia, vaan journalistit valikoivat ja kirjoittavat uutiset. Uutisia eivät kirjoita hallituksen edustajat tai kulttuuriset voimat, eikä myöskään "todellisuus" maagisesti muunna itseään jonoiksi aakkosia lehtien sivuille, vaan verta ja lihaa olevat ihmiset, journalistit, kirjoittavat uutiset. (Schudson 2000, 176.)

Tiedotusvälineistä kehittyi 1900-luvun kuluessa yhteiskunnallisia voimakeskuksia, jotka ovat laajentaneet ja tehostaneet toimintaansa valtavasti. Sitä mukaa kun julkisuuden valta on kasvanut, on myös yksilö- ja ryhmäkohtaisten yksityisetujen paine vaikuttaa niihin voimistunut. (Habermas 2004, 276.) Tiedotusvälineiden valtaa ei tule aliarvioida. Niillä on kyky vaikuttaa ihmisten tietoon, uskomuksiin, arvoihin, sosiaalisiin suhteisiin ja sosiaalisiin identiteetteihin. Ne kykenevät tekemään asioista merkityksellisiä sen avulla, miten ne esittävät asiat. (Fairclough 1997, 10.) Voimakkaan kaupallistumisen tuloksena julkisviestinnästä kehittyi uudenlainen vaikutusareena yhteiskunnassa. Tällä areenalla käydään diskursiivista mielipidekamppailua erilaisia teemoja ja tekstejä hyödyntäen. Kamppailun tavoitteena on voittaa vaikutusvaltaa viestintävirtojen ohjailussa, mutta samalla pitää strategiset tavoitteet mahdollisimman piilossa. (Habermas 2004, 374, 367, 375.) Tiedotusvälineiden voima onkin ennen kaikkea kielellistä ja diskursiivista, koska tiedotusvälineissä käytetty kieli on ideologista siten, että se sisältää ideologisia tapoja esittää maailma, rakentaa sosiaalisia identiteettejä ja sosiaalisia suhteita kielen avulla (Fairclough, 1997, 10, 23).

Tiedotusvälineet ja niiden diskurssit ovat tärkeitä niin laajojen yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten kuin myös yhteiskunnan valtasuhteiden ja ideologioiden kannalta. Media ja mediadiskurssit ovat vahvasti läsnä nykyisessä yhteiskunnallisessa elämässä. Tästä seuraa se että ollakseen kansalainen, on osattava tehdä kriittisiä huomioita kulttuurista, diskursseista ja kielestä. Median kriittisen lukemisen taito on kykyä tehdä huomioita tiedotusvälineiden diskurssista ja tarkastella sitä kriittisesti. (Fairclough, 1997, 264.)

### **3.3 Julkisuus ja mielikuvat**

Tässä luvussa jatkan pureutumista julkisuuden tapaan toimia ideologisesti siten, että se tuottaa jatkuvasti rakennusaineita mielikuville. Avaan ensin mielikuvan käsitettä, niiden rakentumista ja vaikuttavuutta. Sen jälkeen paneudun lähemmin tiedotusvälineiden rooliin mielikuvien rakentumisprosessissa ja lopuksi on paikallaan sanoa muutama sana sosiaalityöhän liitetyistä mielikuvista.

#### **3.3.1 Mielikuvan määritelmästä**

Sellaisilla saman käsiteperheen termeillä kuin maine, mielikuva, imago ja julkinen kuva viitataan usein yhteen ja samaan ilmiöön. Voidaan ajatella näiden termien kuuluvan mielikuvallisten ilmiöiden kenttään. Jokainen näistä toisilleen läheisistä termeistä jäsentävät kuitenkin käsillä olevaa aihetta hieman eri tavoin. Mielikuva on suomenkielinen vastine paljon käytetylle sanalle imago. Imago puolestaan on latinasta juontuva sana ja hyvin lähellä englanninkielistä sanaa image. (Karvonen 1999, 17, 36.) Konsensusta sen suhteen, miten käsite imago tai mielikuva määritellään, ei ole syntynyt. Imagon käsite ja sen muodostuminen viittaavat monimutkaiseen psykologiseen ilmiöön, josta on perinteisesti oltu kiinnostuneita erityisesti yritysten suhdetoiminnan, mainosalan ja populaarikulttuurin piirissä. Tutkimukseni kannalta on oleellista, että imagoiden rakentumisesta ollaan nykyään kiinnostuneita myös julkishallinnon ja hyvinvointipalveluiden sektorilla. Itse asiassa jo 1970-luvulla esitettiin kritiikkiä sille, että mielikuvien avulla mainostettiin yhteiskunnallisia instituutioita. Institutionaalisen mainonnan tarkoituksena on ollut luoda hyväntahtoisuutta sitä kohtaan potentiaalisen vihamielisen yleisön joukossa. (Nimmo ja Savage 1976, 3-5, 8.)

Vaikka imago ja mielikuva käsitteinä ajatellaan helposti täydellisiksi synonyymeiksi, on sanojen merkityksillä kuitenkin vivahde-eroja. Tärkein ero imagon ja mielikuvan välillä on se, että imago ymmärretään useimmiten joksikin sellaiseksi, jota viestin lähettäjä pyrkii luomaan, kun taas mielikuva on jotain, joka rakentuu viestin vastaanottajan mielessä. Esimerkiksi toimittajat hahmottavat imagoviestinnän kaunistelevaksi myyntipuheeksi tai propagandaksi. Toisaalta markkinointipuolella sekä imago että mielikuva ymmärretään enemmänkin viestien vastaanottajien kohteesta muodostamiksi käsityksiksi. Tässä vaiheessa onkin tärkeää ymmärtää, ettei imago ole luonteeltaan ainoastaan viestin lähittäjän tuotosta eikä toisaalta mielikuva puhtaasti viestin vastaanottajan omaa tulkintaa.

Voidaan kuitenkin ajatella imagon painottuvan enemmän viestin lähettäjän ja mielikuvan viestin vastaanottajan puolelle. (Karvonen 1999, 21, 36, 39.)

Karvonen on ehdottanut, että suomenkieliset sanat imago ja mielikuva voitaisiin valjastaa merkitsemään eri asioita, jolloin imago viittaisi lähettäjän viestinnälliseen toimintaan ja mielikuva taas viittaisi vastaanottajan tulkitsevaan toimintaan. Hän itsekin on kuitenkin luopunut tavoitteestaan, koska sävyerot näiden kahden termin välillä ovat vähäisiä. Kumpaa tahansa termiä käytettäessä on läsnä kaksinaisuus; yhtäältä asiasta puhutaan jonakin ulkoisena eli visuaalisena ja viestinnällisenä, ja toisaalta siitä puhutaan ihmismielen tai tietoisuuden sisäisenä asiana. Kaiken kaikkiaan on kysymys käsitysten tai kuvien antamisesta ja saamisesta sekä viestinnästä ja viestien pohjalta tapahtuvasta käsitysten muodostamisesta yhtä aikaa. (Karvonen 1999, 21, 39, 43.)

Mielikuva sanana liitetään usein mielikuvitukseen. Termillä onkin osittain fiktiivinen, kuvitelmallinen luonne vastakohtanaan tosiasiat todellisuudesta. Mielikuvia ajatellaan usein kuvastuksina jotka heijastelevat todellisuutta. Näin ajateltuna mielikuvat eivät olisi todellisuutta vaan ainoastaan sen malli. Karvonen kuitenkin huomauttaa, että vaikka tällaisella ajattelulla on oikeutuksensa, ei se ole kuitenkaan koko totuus mielikuvista koska ihan yhtälailla voidaan sanoa, että mielikuvat ovat todellisuutta ja tosia. Tämän Karvonen perustelee sillä, ettei ihmisten itse asiassa olisi edes mahdollista ymmärtää maailmaa ilman mielikuvia, joka ovat kognitiivisia malleja maailmasta. Nämä mallit auttavat ymmärtämään maailman tapahtumia ja ovat keskeinen osa sitä prosessia, jossa ihmiset tuottavat, muuttavat ja uusintavat todellisuutta. Näin ollen usein mielikuvituksen puolelle ajateltavilla malleilla onkin suuria vaikutuksia todellisuuteen. (Karvonen 1999, 316.)

### **3.3.2 Mielikuvien rakentuminen ja vaikuttavuus**

Mielikuvia ei voida tarkkaan ottaen luoda tai rakentaa, vaan voidaan ainoastaan antaa ihmisille aineksia, joiden pohjalta he luovat itselleen käsitykset ja mielikuvat omien erityisten edellytystensä pohjalta. Karvosen mukaan minkä tahansa mielikuvan synty tapahtuu seuraavalla tavalla. Perusasetelmassa on läsnä kaksi osapuolta; se josta kuva tai käsitys muodostetaan ja se jolle kuva muodostuu. Kun nämä kaksi osapuolta kohtaavat toisensa jossakin suhteessa tai ovat toistensa kanssa vuorovaikutuksessa jollakin tapaa, saa vastaanottava henkilö informaatiota havainnointinsa pohjaksi ja mielikuvia muodostuu. (Karvonen 1999, 44, 51-52.) Karvosen määritelmä mielikuvien synnystä on paljon velkaa

Nimmon ja Savagen 1970-luvun lopulla tekemälle määrittelykselle samasta prosessista. Heidän mukaansa mielikuvien synnyssä on kyseessä monimutkainen tapahtumaketju, sosiaalinen transaktio, joka tapahtuu stimulin ja vastaanottavan kansalaisen välillä. Transaktion aikana lähetään viestejä jatkuvasti ja niiden vastaanottaja tulkitsee niitä edelleen. Näin ollen Nimmon ja Savagenkaan mukaan mielikuvat eivät ole ainoastaan lähettäjän tuotoksia tai vastaanottajan tulkintoja, vaan näiden kahden yhteissumma. (Nimmo ja Savage 1976, 81.)

Mielikuvien rakentuminen ei ole läheskään kokonaan riippuvainen lähettäjätahon mielihaluista ja tavoitteista. Lähettäjätaho voi tarjota ihmisille ainoastaan rakennusaineita, joista he itse aktiivisesti mielikuvat rakentavat. Mielikuvien rakentamista varten on tarjolla vain valikoituja rakennustarpeita. Valikoituminen määrittää sitä, minkälaisia mielikuvia on edes mahdollista rakentaa. Nykyään media on se tahto, joka suurelta osin välittää mielikuvien rakennusaineita ihmisille ja medially on näin ollen suuri rooli mielikuvien muodostumisessa. (Karvonen 1999, 51; Nimmo ja Savage 1976, 21.)

Nyky-yhteiskuntien väitetään olevan mielikuvayhteiskuntia, millä tarkoitetaan sitä, että mielikuvista on länsimaisissa yhteiskunnissa tullut keskeinen menestystekijä mille tahansa organisaatiolle, asialle tai henkilölle (Karvonen 1999, 17). Mielikuvat ohjaavat ratkaisevasti ihmisten tekemiä valintoja ja päätöksiä. Mielikuvien merkitys korostuu siinä, että ihmiset eivät tee arvioitaan ja ratkaisujaan ainoastaan todellisuuden pohjalta vaan mielikuviansa pohjalta, olivat ne sitten oikeita tai eivät. Mielikuvat lisäävät uskottavuutta ja niiden sanotaan vaikuttavan ainakin seuraavanlaisiin päätöksiin: investointi-, rahoitus- ja ostopäätöksiin, päätöksiin valita tietty työpaikka, äänestyspäätöksiin ja päätöksiin tuottaa positiivisempaa mediajulkisuutta. (Fombrun 1996, 3-4; Fombrun ja van Riel 2004, 2-3, 5.)

Lisäksi positiiviset mielikuvat tuottavat ihmiselle, yritykselle tai työyhteisölle suotuisan toimintaympäristön ja negatiiviset mielikuvat puolestaan kehnot elinolosuhteet. On myös havaittu, että yritysten, yhdistysten, laitosten, järjestöjen ja puolueiden menestys riippuu pitkälti siitä, millaisia mielikuvia ihmisillä niistä on. Voidaan todeta edellä mainittujen tahojen olevan jopa riippuvaisia siitä, millaisia mielikuvia ihmisille niistä on syntynyt. Mielikuvien tärkeys on sosiaalinen tosiasia, joka näkyy monin tavoin käytännössä esimerkiksi politiikan äänisaaliissa, yritysten tilinpäätöksessä selvänä rahana sekä julkisen

sektorin organisaation kykynä saada käyttöönsä voimavaroja ja välttää punakynän jäljet budjetissa. (Karvonen 1999, 18, 20-21; Nimmo ja Savage 1976, 21.)

### 3.3.3 Tiedotusvälineet julkisen kuvan rakentajina

Tiedotusvälineillä on dominoiva rooli mielikuvien rakennusaineiden tuottamisessa. Massamedia tarjoaa kansalaisille rakennusaineita toisen käden tiedon muodossa siten, että se filteröi ja tulkitsee tapahtumia, joista ihmisillä ei ole ensimmäisen käden tietoa tai omakohtaista kokemusta (Nimmo ja Savage 1976, 22). Tässä luvussa avaan median roolia tarkemmin ja paikannan käsitteen *julkinen kuva* tarkoittamaan niitä rakennusaineita, joita tiedotusvälineet tuottavat ja jotka toimivat mielikuvien rakennusaineina.

Alun perin porvarillisen julkisuuden aikakaudella julkista kuvaa ei vielä kutsuttu tällä nimellä, vaan puhuttiin julkisesta mielipiteestä, joka muodostui julkisessa keskustelussa julkison toimesta. Termi julkinen mielipide ei viitannut tuolloinkaan yleiseen mielipiteeseen, vaan julkison tuottama julkinen mielipide vaikutti lehdistön kautta yleiseen mielipiteeseen. Tähän varhaiseen julkisen mielipiteen käsitteeseen sisältyi ajatus poliittisesti toimivasta julkisuudesta, koska jo tuolloin nähtiin julkisella mielipiteellä olevan vaikutusta yhteiskunnan päätöksentekoon. Julkisuus harrasti jo tuolloinkin ”mielipidehuoltoa”, jolla tarkoitetaan sitä, että julkisuutta hyödynnettiin nimenomaan poliittisesti. Mielipidehuolto eroaa mainonnasta siten, että yksityinen mainos kääntyy aina toisten yksityishenkilöiden, kuluttajien puoleen, kun taas mielipidehuollon kohteena on yleinen mielipide, yksityishenkilöt yleisönä eivätkä välittömästi kuluttajina. Mielipidehuolto pyrkii puuttumaan yleisen mielipiteen kulkuun luomalla järjestelmällisesti uutistapahtumia ja hyödyntämällä huomiota herättäviä aiheita. (Habermas 2004, 110, 152, 281-282.)

Nykyään julkisen mielipiteen sijaan käytetään usein käsitettä julkinen kuva. Julkinen kuva tarkoittaa tiedotusvälineiden välittämää kuvaa erilaisista ilmiöistä ja asioista. Julkinen kuva on mediavälitteinen kuva toimijasta x, jonka media välittää kansalaisille ja jonka pohjalta kansalaisten mielissä syntyy mielikuva toimijasta x. Mediavälitteinen kuva siis syntyy, kun media asettuu kahden tahon väliin; sen josta mielikuva muodostetaan ja sen joka mielikuvan muodostaa. Koska media usein asettuu näiden tahojen väliin, eivät ihmiset saakaan suoraan havaittavakseen sitä, josta mielikuvia muodostetaan, vaan ainoastaan sen mitä tiedotusvälineissä aiheesta on journalistien valikoimana kerrottu. Media vaikuttaakin

kaikkein voimakkaimmin ihmisten mielikuviin, vaikei sitä moni toimittaja mielellään myönnä. Mediaa ei tule ajatella pelkästään asioiden siirtokanavana, vaan nähdä se aktiivisena toimijana, suodattimena, muuntajana ja vahvistimena. Mielikuviin vaikuttaminen ei kuitenkaan pysähdy tähän, vaan se jatkuu siten, että kansalaiset vuorostaan tuottavat omia tekstejään tulkintojensa pohjalta toisilleen ja esimerkiksi yleisönosastoihin. (Karvonen 1999, 22, 53, 78-79, 89.)

### **3.3.4 Sosiaalityö ja mielikuvat**

Kun tarkastellaan niinkin isoon ja kompleksiseen kokonaisuuteen kuin sosiaalitoimi tai sosiaalityö liittyviä mielikuvia, on yhden mielikuvan sijaan puhuttava useista mielikuvista. Yhteiskunnassamme käydään jatkuvasti sosiaalitoimen ja sosiaalityön kannalta tärkeää keskustelua ja ideologista poliittista kamppailua, joissa rakennetaan mielikuvia sosiaalitoimesta ja sen työstä. Keskustelussa pureudutaan esimerkiksi kysymyksiin siitä, mistä ylipäätään sosiaalitoimessa on kyse, kuinka tärkeää sen työ ja olemassaolo on yhteiskunnan ja kansalaisen kannalta, käyttävätkö jotkut sosiaalitoimea hyväkseen kuppamalla veronmaksajia ja toimiiko sosiaalitoimi tehokkaasti. (Pekonen 1990, 28-29.)

Moksunen on tutkimuksessaan koonnut yhteen tärkeimmät syyt siihen, miksi edellä mainitun kaltaisessa ideologisessa keskustelussa syntyvät mielikuvat ovat tärkeitä sosiaalitoimen ja sosiaalityön kannalta: 1. Mielikuvista on tullut sosiaalitoimen itselegitimaation ja resurssien hankkimisen osa, 2. Mielikuvilla on näkyvä vaikutus julkisessa keskustelussa ja ne vaikuttavat kansalaisten hakeutumiseen sosiaalitoimen asiakkaiksi sekä potentiaalisten asiakkaiden valikoitumiseen, 3. Sosiaalitoimen työntekijöitä ja asiakkaita kuvaavat imagot, mielikuvat ja myytit vaikuttavat asiakkaan ja työntekijän kohtaamisessa, mikä voi näkyä tiettyjen asioiden painoituksina, eleinä, ilmeinä, käytetyssä kielessä jne. ja 4. Mielikuvat vaikuttavat yhteiskunnallisten ongelmien määrittelyyn julkisiksi ja/tai yksityisiksi ongelmiksi. Ongelmien määrittely taas vaikuttaa ongelmien ratkaisuyritysten tehoon tai keinoihin ja siihen mikä tai mitkä asiat katsotaan ongelmien syiksi. (Moksunen 1990, 77.)

Suomalaisen sosiaalityön mielikuvia on pohdittu tarkemmin viimeksi 1990-luvun alulla. Tuolloin todettiin, että sosiaalihuoltoon ja -työhön liitettiin mielikuvissa edelleen köyhäinhoidollisia piirteitä. Katsottiin kuitenkin myös, että koska vuosikymmenten aikana sosiaalitoimeen oli rantautunut uusi palvelua korostava näkemys, palveluideologia sekä



kielen käyttöön etenkin naistutkimuksen myötävaikutuksesta hoivan käsite, voitiin köyhäinhoitoimagon ohella puhua palvelu- ja hoivaimagoista. (Moksunen 1991, 142.) Kahdessakymmenessä vuodessa on tapahtunut paljon sosiaalityössä, eivätkä edellä mainitut kolme imagoa ole varmastikaan enää ainoat sosiaalityön imagot, vaan imagojen lista on kasvanut ja osittain muuttunut vuosien varrella. Koska viime vuosina ei ole tehty tuoretta tutkimusta sosiaalityön imagoista, on vaikea arvailla millaisia mielikuvia nyky-Suomessa sosiaalityöhön liitetään. Uskallan kuitenkin väittää, että jotkut mielikuvat sosiaalityöstä ovat säilyneet viimeisten vuosikymmenten aikana suhteellisen pysyvinä. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi Pekosen (1990, 37) esille tuomat käsitykset sosiaalitoimesta pummien elättäjänä sekä toisaalta sosiaalisen kontrollin keskeisenä instituutiona.

Tutkimusaiheeni kannalta ovat oleellisia mielikuvat lastensuojelusta. Niitä on pyritty 1990-luvulla selvittämään imagotutkimuksen kautta. Lastensuojelun Keskusliitto selvitti, millainen mielikuva lastensuojelutyöstä ja sen tekijöistä vallitsee eli millainen on lastensuojelun imago. Puontin mukaan tehty tutkimus on toistaiseksi ainoa valtakunnallinen lastensuojelun imagoa kartoittanut selvitys. Selvityksen tulokset Puonti tiivistää toteamukseen, että suomalaisella lastensuojelulla on ongelmia niin julkisen kuvansa kuin mediajulkisuudensikin kanssa. Monet selvitykseen osallistuneet vastaajat toivat eräänä suurimpana ongelmana esiin sen, että lastensuojelun työntekijät eivät osallistu rohkeasti julkiseen keskusteluun omasta alastaan. Vastauksissa toivottiin työntekijöiden osallistumista keskusteluun ja sitä kautta myös profiloitumista yhteiskunnallisiksi vaikuttajiksi. Toiveena oli, että vaikeissakin tilanteissa kyettäisiin avoimeen vuoropuheluun, eikä vetäydyttäisi salassapitovelvollisuuden taakse. Lastensuojelualan toivottiin myös lisäävän asiallista ja positiivista tiedottamista. (Puonti 2005, 336.)

### **3.4 Julkisuus ja hyvinvointipalvelut**

Tässä luvussa peilataan kaiken edellä kerrotun vaikutusta siihen, miten hyvinvointipalvelut, niiden sisällä toimiva sosiaalityö ja erityisesti lastensuojelu esiintyvät tiedotusvälinejulkisuudessa ja millaista julkista kuvaa niistä rakennetaan. Ensin kuitenkin luon katsauksen aikaisempaa tutkimukseen hyvinvointipalveluiden, sosiaalisten ongelmien ja sosiaalityön suhteesta julkisuuteen, jota apuna käyttäen olen rakentanut luvun julkisuudesta ja hyvinvointipalveluista.

### 3.4.1 Katsaus aikaisempaan tutkimukseen

Etsin aihepiiristä julkisuus ja hyvinvointipalvelut aikaisempaa tutkimusta käyttäen apuna kirjastojen tietokantoja sekä Ebscohost ja CSA tietokantoja. Ulkomaalaisista tietokannoista tein hakuja yhdistelemällä hakusanoja welfare, welfare services, social work, publicity ja media. Suomalaisten kirjastojen tietokannoista etsin tuloksia yhdistelemällä hakusanoja hyvinvointi, hyvinvointipalvelut, hyvinvointivaltio, sosiaalipalvelut, sosiaalitoimi, sosiaalityö, lastensuojelu, julkisuus, julkinen kuva, mielikuvat ja media. Osan tutkimuksista löysin toisten tutkimusten avulla, kun tutustuin aiheesta Suomessa tehtyihin Pro gradu –tutkielmiin ja väitöskirjoihin.

Julkisuuden ja hyvinvointipalveluiden suhteen tutkimuksella on vahvimmat juuret Isossa-Britanniassa. Isobritannialaisen tutkimuksen kiinnostus aihetta kohtaan kumpuaa brittiläisen median ja hyvinvointipalveluiden vuosikymmeniä jatkuneesta vaikeasta suhteesta. Vaikea suhde on herättänyt kysymyksiä ja innostanut tutkimaan ilmiötä tarkemmin. Kiistaton klassikko tutkimusten joukossa on Peter Goldingin ja Sue Middletonin tutkimus ”Images of welfare: Press and public attitudes to poverty” vuodelta 1983. Bob Franklin ja Nigel Parton (esim. 1991a) jatkoivat 1990-luvulla brittiläisen median ja sosiaalityön, myöhemmin erityisesti lastensuojelun suhteen tarkastelua kooten yhteen muitakin aiheesta kiinnostuneita.

Kun 1980-luvulla isobritannialaiset tiedotusvälineet alkoivat esittää sosiaalityön ja lastensuojelun negatiivisessa valossa, haluttiin tutkimuksilla osaltaan vastata sosiaalityön saamaan negatiiviseen julkisuuteen. Franklinin ja Partonin tutkimusten ohella esimerkiksi Meryl Aldridge (1990) on käsitellyt aihetta tutkimuksessaan ”Social Work and the News Media: A Hopeless Case?” Teeman käsittely ei loppunut vuosituhannen vaihduttua, vaan erityisesti lastensuojelun ja median suhde on kiinnostanut tutkijoita Isossa-Britanniassa edelleen (esim. Ayre 2001 ja Garret 2009). Aiheen käsittely ei kuitenkaan ole ollut isobritannialaisten yksinoikeus, vaan samaan problematiikkaan on pureudutte myös esimerkiksi Australiassa 2000-luvulla Philip Mendesin (2001) toimesta.

Hyvinvointipalveluita ja julkisuutta on tutkittu myös muista näkökulmista ja muuallakin kuin Isossa-Britanniassa. Toisenlaisen lähestymistavan tuottavat tutkimukset, jotka tarkastelevat jonkin yksittäisen sosiaaliongelman esiintymisestä julkisuudessa. Tällaisia tutkimuksia on tehty paljon ympäri maailman. Esimerkiksi Etelä-Amerikassa on tutkittu

1990-luvun lopulla naisiin kohdistuvan väkivallan uutisointia (Gray ja Sathiparsad 1998), 2000-luvulla Australiassa kodittomien esiintymistä mediassa (Zufferey 2008) sekä edelleen 2000-luvun loppupuolella on tutkittu tapaa kuvata maahanmuuttajuutta usalaisissa ja espanjalaisissa lehdissä (Martinez-Brawley ja Gualda 2009). Tullessa 2000-luvulle tutkijoiden kiinnostus on kohdistunut myös sosiaalityöntekijöiden omiin käsityksiin heidän imagostaan julkisuudessa (esim. Zugazaga, Surette, Mendez ja Otto 2006) ja erityisesti kiinnostuksen kohteeksi on noussut sosiaalityöntekijöiden esiintyminen fiktiivisissä elokuvissa ja televisiosarjoissa (esim. Gibelman 2004; Henderson ja Franklin 2007; Tower 2000; Valentine ja Freeman 2002)

Pohjoismaissa tuoreinta aiheeseen liittyvää tutkimusta edustaa Blombergin, Krollin, Lundströmin ja Swärdin (2004a) tutkimus ”Sociala problem och socialpolitik i massmedier”. Suomessa sosiaalityön tai lastensuojelun suhdetta julkisuuteen on tarkasteltu tällä vuosikymmenellä lähinnä Pro gradu –tutkielmissa, kuten esimerkiksi Kaisa Haapakosken (2006) tutkielmassa ”Sosiaalityön kriisi ja mielenilmaus: poliittisen julkisen keskustelun retoriikka-analyysi” ja Verkkosaari-Jattan (2004) tutkielmassa ”Sanat sukkelat sujuvat, huostaanotot huolettavat”.

### **3.4.2 Hyvinvointipalvelut julkisuuden piirissä**

Faircloughin (1997, 23) mukaan tiedotusvälineiden tapa käyttää kieltä on ideologista. Voidaan ajatella ideologisuuden tarkoittavan sitä, että myös kaikki uutisointi hyvinvointijärjestelmästä ja sen palveluista on uutisointia politiikasta, ja tämän poliittisen ulottuvuuden olevan uutisoinnin tärkein ulottuvuus. Media ei kuitenkaan suoraan luo tai määrää asenteita hyvinvointijärjestelmää kohtaan, vaan se valikoimalla vahvistaa ja muokkaa niitä asenteita, joita ihmisillä on järjestelmää kohtaan (Golding ja Middleton 1983, 114, 237).

Sen lisäksi, että media luo kuvaa julkisista hyvinvointipalveluista, se luo kuvaa myös sosiaalisista ongelmista ja niiden ratkaisuista. Jos halutaan tutkia sitä, miten sosiaalisia ongelmia kuvataan ja miten ne vakiintuvat, tulee tutkia median tapaa toimia agendojen asettajana (Pollack 2004, 72). Agendojen asettaminen näyttäytyy mediassa siten, että vain tietyn tyyppiset sosiaaliset ongelmat saavat mediassa huomiota, tulevat selitetyiksi ja ymmärretyiksi. Medialla on tärkeä rooli siinä, miten se muovaa sosiaaliset ongelmat ja niiden ratkaisut tietyn näköisiksi ja samalla tulee tarjonneeksi valmiin määritelmän,

selityksen ja ratkaisun kansalaisten hyväksyttäväksi. (Blomberg, Kroll, Lundström ja Swärd 2004b, 13, 15-16.) On poliittista resurssia pystyä kuvaamaan ja määrittelemään sosiaalisia ongelmia. Medialla tällaista resurssia on, mutta niillä ihmisillä, joita sosiaaliongelmia arkipäivässä koskettavat, ei tällaista valtaa yleensä ole. (Roivainen 2004, 216.)

Median tarjoamat julkiset kuvat asiasta kuin asiasta ovat usein pelkistettyjä ja yksinkertaistettuja hahmoja. Vaikka onkin osittain hyödyllistä asioiden ymmärtämisen kannalta, että media muokkaa monimutkaisia ja vaikeasti hahmotettavia ilmiöitä yksinkertaisempaan muotoon, on hyödyn käänköpuolena asioiden liiallinen yksinkertaistaminen, jolloin hukataan niiden moni-ilmeisyys. (Karvonen 1999, 19.) Tätä pelkoa vahvistaa Goldingin ja Middletonin väite siitä, että kansalaisten mielikuvat sosiaaliturvalla eläjistä ja työttömistä olivat heidän tutkimuksensa mukaan lähempänä journalismin tuottamaa kuvaa kuin tilastoja. Ajoittain mediasta saatu kuva ja suora kokemusperäinen tieto ovat jopa täysin ristiriidassa keskenään. (Golding ja Middleton 1983, 175-176, 178-179.) Vaarana on, että päätöksentekijöidenkin näkemykset sosiaalityöstä perustuvat vain ulkopuolisiin havaintoihin tai luuloihin, eivätkä todelliseen tietoon asiakkaiden ongelmista, sosiaalityöntekijöiden käyttämisestä ja soveltamista menetelmistä, tai asiakas- ja palvelutyöstä (Piironen 2005, 13).

Golding ja Middleton tutkivat 1970-luvun isobritannialaisen lehdistön kirjoittelua hyvinvointipalveluista ja sen vaikutusta kansalaisten mielipiteeseen. Tutkimuksen teosta on jo kulunut muutamia vuosikymmeniä, mutta heidän havaintonsa julkisuuden ja hyvinvointipalveluiden suhteesta tuntuvat ajankohtaisilta edelleen ja ovat myös sovellettavissa 2000-luvun Suomeen monilta osin. Heidän mukaansa mielikuvat köyhyydestä ja hyvinvointipalveluista ovat juurtuneet ihmisten mieliin suosituiksi ennakkokäsityksiksi. Ennakkokäsitykset puolestaan muodostavat yhteisen julkisen ymmärryksen köyhyydestä ja hyvinvointipalveluista. Tällaisia ennakkokäsityksiä ovat kansalaisten taipumukset olla huolissaan systeemin liiallisesta anteliaisuudesta, tehottomuudesta, leväperäisyydestä ja kalleudesta. Näiden ennakkokäsitysten linssien läpi kansalaiset lukevat uutisia hyvinvointijärjestelmästä ja medialla näyttäisi myös olevan taipumus vahvistaa omilla valinnoillaan ihmisten ennakkoluuloja järjestelmää kohtaan. Kansalaisten epäluulot koskevat nykyään jo koko hyvinvointivaltioideologian oikeutusta. Kansalaisten epäluuloihin järjestelmää kohtaan liittyy myös moraalisen paniikin synty ja

leviäminen mediassa. Moraalinen paniikki ei ilmesty tyhjästä, vaan ainakin sellainen paniikki joka liittyy köyhyyden ja hyvinvointijärjestelmään piiriin, näyttäisi olevan suurelta osin median tuottamana, ilmestyvän toistuvasti median toimesta ja kohentavan jo olemassa olevia mielikuvia asiantilasta. (Golding ja Middleton 1983, 48, 59, 77.)

Kautta aikojen taloudellinen taantuma on vahvistanut sekä ennakkoluuloja hyvinvointijärjestelmää kohtaan että lietsonut moraalista paniikkia. Taloudellinen lama aiheuttaa julkista ahdistusta kohdistuen myös köyhiin ja hyvinvointipalveluihin. Massamedioilla on ollut aina suuri rooli ahdistuksen fokuosoinnissa laman aikana. Medialla on valtaa osoittaa närkästyksen kohteita ja vahvistaa julkista närkästyttä esimerkiksi verovarojen tuhlailuun julkisiin palveluihin talouden tiukkoina aikoina. 1970-luvun laman aikaan Iso-Britanniassa hyvinvointivaltio ja sen saavutukset kyseenalaistettiin julkisesti ja se joutui huonoon valoon, laman syylliseksi. (Golding ja Middleton 1983, 4.) Näin on käynyt myöhemmin myös Suomessa. Hyvinvointivaltion kalleudesta ja tiensä päähän tulemisesta on julkisesti keskusteltu moneen otteeseen 1990-luvulta lähtien. Aikaisempina vuosikymmeninä media suorastaan harjoitti propagandaa Pohjoismaissa pohjoismaisen hyvinvointisysteemin rakentamisen puolesta. Nykyään media kuvaa lähes ainoastaan systeemin ongelmia; vanhuksia joita ei hoideta, väärinkäytöksiä, asunnottomuutta, eläkeläisiä joille annettuja lupauksia ei ole lunastettu, maahanmuuttoon liittyviä ongelmia jne. Kritiikin kohteeksi ovat joutuneet hyvinvointivaltiota edustavat byrokraatit sekä alkoholi- ja huume politiikka. Vahvaa julkista sektoria ei pidetä enää itsestäänselvyytenä. (Blomberg, Kroll, Lundström ja Swärd 2004b, 14-15.)

### **3.4.3 Hyvinvointipalvelut uutisaiheena**

Hyvinvointijärjestelmä ja sen palvelut eivät ole kokonaisuudessaan suuri uutisaihe, eivätkä uutiset sosiaalityöstäkään saa usein tilaa tiedotusvälineissä. Väite näyttäisi pitävän paikkansa sekä Iso-Britanniassa, Pohjoismaissa, kuin muissakin Itämeren alueen valtioissa. Kaikissa edellä mainituissa valtioissa perinteiset sosiaaliset ongelmat saavat vähän julkisuutta yleispolitiikan ja talouden ollessa kaikkein suosituimpia uutisaiheita. On merkittävää ettei sosiaalipolitiikasta juuri uutisoida, vaikka vuosittain valtiot panostavat merkittäviä summia varoja kyseiselle sektorille ja vaikka sosiaalipolitiikan alaan kuuluvilla ratkaisuilla on merkittävää vaikutusta jokaisen kansalaisen arkipäivään. Lisäksi kun kansalaisilta vaalien alla kysytään tärkeimpiä teemoja, liittyvät ne useimmiten sosiaalipolitiikan alaan. Vaikka sosiaalipalvelut eivät olekaan merkittävä kiinnostuksen

kohde uutisissa, monille ihmisille, kuten myös hyvinvointipalveluiden asiakkaille, media on ainoa tiedonlähde jonka kautta hyvinvointivaltioon ja sen palveluihin liittyvät käsitteet, arvot ja mielikuvat välittyvät. (Golding ja Middleton 1983, 57, 68; Lagerspetz 1994, 121-122; Franklin 1999a, 1.)

Yleensä kun hyvinvointijärjestelmä tai sosiaalipalvelut pääsevät otsikoihin, on tapahtunut jotain dramaattista tai ongelmallista. Tuolloin uutisella ajatellaan olevan uutisarvoa ja kiinnostavan suurta yleisöä. Media on kiinnostunut sosiaalisten arvojen sijaan uutisarvosta. Uutisarvoa omaaviksi katsotaan tapahtumat, joihin liittyy esimerkiksi rikollisuutta, seksiä tai poliittinen konflikti. Utisten kiinnostavuutta lisätään dramatisoimalla tapahtumia ja hyvinvointipalveluihinkin liittyvät uutiset usein maustetaan viihteellisen median draamalla, kielellä ja arvoilla. (Golding ja Middleton 1983, 68-70, 75, 89; Lagerspetz 1994, 128.) Aina dramatisoinnista eivät vastaa tiedotusvälineet, vaan asialla saattaa olla myös jokin sosiaalinen liike, joka ajaa haluamansa sosiaalisen aiheen ykkösmedioiden otsikoihin dramatisoimalla aihetta ja saa sen siten näyttämään kiireelliseltä ja tärkeältä. Tällaisista dramatisoinneista tulee mieleen ensimmäisenä vanhusten laitoshoidon kurjat olosuhteet, joita tuodaan ajoittain erittäinkin räväkästi mediaan omaisten, tai omaisia ja potilaita tukevien etujärjestöjen toimesta. (Jönson ja Åkerström 2004, 107.)

Goldingin ja Middletonin (1983, 132-133) mielestä hyvinvointipalvelut kärsivät median käsittelyssä myös sen vuoksi, että ainakaan vielä 1970-luvulla sosiaalipalveluille ei löytynyt spesialisteja journalistien joukosta, kun taas esimerkiksi terveydenhuoltoon erikoistuneita toimittajia oli ollut olemassa jo iät ja ajat. Nykyään kuvittelisin sosiaalialaankin perehtyneitä toimittajia löytyvän ainakin maamme suurimmista medioista, mutta edelleen esimerkiksi perusopetusta ja terveyttä koskevat uutiset jyräävät sosiaalipalvelut uutisissa ja julkisuudessa menen tullen (Bay ja Saglie 2004, 349). Goldingin ja Middletonin mukaan painotusta terveydenhuollon asioihin julkisuudessa on perusteltu sillä, että terveydenhuolto on poliittisesti kiinnostavampi aihe kuin sosiaalipalvelut. Lisäksi terveydenhuolto koskettaa kaikkia kansalaisia, sosiaalipalvelut vain marginaaleja. Terveydenhuolto ja lääketiede nähdään kiehtovina, eläväisinä löytöjen alueena; laboratorioissa tehdään läpimurtoja, ja teknologiat ja jännittävät tapaukset ovat sellaisinaan kuin luotuja populääriin journalismiin tarpeisiin. (Golding ja Middleton 1983, 134, 136.) Muita syitä terveydenhuollon ylivaltaan mediakentällä nähdään olevan lääkäreiden ja sairaanhoitajien parempi imago verrattuna sosiaalialan työntekijöihin.

Sosiaalityöntekijät ammattiryhmänä kärsivät edelleen tarpeettoman ammatin leimasta. (Fry 1991, 70.) Tarpeettomuuden leiman lisäksi sosiaalityö ei ammattina edelleenkään nauti sellaisen vakiintuneen profession arvoa kuten esimerkiksi lääkärit nauttivat (Blom-Cooper 2004, 136).

Sosiaalipalveluiden ja sosiaalityön vähäinen näkyvyys mediakentässä ei rajoitu ainoastaan uutisten saralle, vaan ulottuu myös fiktion puolella. Goldingin mukaan verrattaessa sosiaalityöntekijöitä muihin samantyyppisiin ammatteihin, ovat sosiaalityöntekijät harvoin fiktion kohteena esimerkiksi televisiossa. Vähäinen näkyvyys on merkillistä, koska sosiaalityön sisältö tarjoaisi runsaasti draamallisia aineksia. Onkin vaikeaa tyhjentävästi selittää, miksi sosiaalityöntekijät eivät useammin esiinny television fiktiivisissä ohjelmissa. Golding tarjoaa yhdeksi selitykseksi sen, että sosiaalityön draamat ovat enemmänkin kroonisia kuin akuutteja, kun taas poliisit estävät yllättäviä rikoksia, lääkärit pelastavat välittömästi henkiä ja palomiehet sammuttavat tulipaloja. Sosiaalityössä nähtävät draamat päättyvät harvoin tyydyttävään, onnelliseen ja selkeään päätökseen. Uskallan osittain olla Goldingin kanssa eri mieltä, koska ainakin lastensuojelun sosiaalityö on nykyään rinnastettavissa akuuttiin kriisityöhön, jollaista poliisit ja palomiehetkin tekevät. Lastensuojelussa riittää vauhtia, draamaa, yllätyksiä ja arkipäivän sankaritekoja päivittäin. (Golding 1991, 99–101.)

#### **3.4.4 Sosiaalityö, sosiaalityöntekijät ja julkisuus**

Isossa-Britanniassa sosiaalityöstä median kautta välittynyt kuva on ollut negatiivisempi viimeisten vuosikymmenten aikana verrattuna muihin länsimaihin. Reid ja Misener ovat vertailleet USA:n ja Iso-Britannian sanomalehtien luomaa kuvaa sosiaalityöstä. Heidän mukaansa USA:ssa annetaan sosiaalityöstä laajalti positiivinen kuva sanomalehdissä, mutta Isossa-Britanniassa annettu kuva on suurelta osin negatiivinen. Eräs merkittävin ero näiden kahden valtion välillä sosiaalityön uutisoinnissa oli se, että USA:ssa eroteltiin lehtiartikkeleissa tarkemmin ja oikeammin se, milloin puhuttiin virallisen pätevyyden omaavasta sosiaalityöntekijästä ja milloin muusta sosiaalialan työtä tekevästä henkilöstä. Isossa-Britanniassa ”sosiaalityöntekijällä” saatettiin tarkoittaa välillä esimerkiksi nuorisokodin ohjaajaa. (Reid ja Misener 2001, 194, 198-199.)

Millaista sitten on Ison-Britannian paljon puhuttu ja tutkittu sosiaalityön negatiivinen julkisuus? Franklinin (1999a, 1) mukaan sosiaalityö päättyy Isossa-Britanniassa otsikoihin

vain silloin, kun on tapahtunut jotain dramaattista, ja varmimmin palstatilaa saavat tapaukset joissa voidaan osoittaa tapahtuneen väärinkäytöksiä sosiaaliviranomaisten toimesta. Negatiivisuuden lisäksi median raportoi sosiaalityöstä ja sosiaalipalveluista on valikoivasti, epäsymmetrisesti ja kapea-alaisesti. Erityisesti lastensuojeluun liittyvät kaltoin kohdeltujen lasten kuolemat ja seksuaalinen hyväksikäyttö ovat selkeästi yliedustettuina uutistarjonnassa verrattuna esimerkiksi vanhustenpalveluihin. Yhteisenä tekijänä kaikille uutisille nähdään niiden tarjoama mahdollisuus kritisoida sosiaalityöntekijöitä sekä heidän tapansa tehdä työtään. (Franklin ja Parton 1991c, 8.) Sosiaalityöntekijöitä kritisoidaan brittiläisessä lehdistössä hyvin suurin sanakääntein. Sosiaalityöntekijöitä kuvailtiin 1990-luvulla muun muassa seuraavilla tavoilla: sosiaalityöntekijät ovat ”epäpäteviä tunareita”, ”täysin vailla tervettä järkeä”, ”he puuttuvat asioihin tehottomasti ja luovat kalliista palveluista riippuvuuden kulttuuria”, ovat ”trendikkäitä Blairin kannattajia, Guardianin lukijoita sekä sydän vertavuotavia monikulttuurisuuden kannattajia”. Lisäksi sosiaalityöntekijät ”repivät lapset keskellä yötä vuoteistaan ja vievät pois vanhempien katsellessa vieressä kauhuissaan”, ”seksuaalisesti hyväksikäyttävät sijaishuoltoon sijoitettuja nuoria” sekä ”pahoinpitelevät lapsia”. (Franklin 1999a, 1.)

Vaikka Reidin ja Misenerin (2001) tutkimuksen mukaan sosiaalityön julkisuus on armollisempaa USA:ssa, ei sielläkään olla täysin tyytyväisiä siihen miten media sosiaalityötä kohtelee. Giblemanin mukaan massamedioista erityisesti televisio ei ole ystävällismielinen sosiaalityöntekijöitä kohtaan. Gibleman viittaa fiktiivisiin sarjoihin, joissa hänen mukaansa sosiaalityöntekijät leimataan epäammattimaisiksi ja heitä kohdellaan epäkunnioittavasti. Sosiaalityöntekijät näyttäytyvät huonosti koulutettuina ja työssään kompuroivina, kun taas poliisit, tuomarit, palomiehet ja asianajajat kuvataan positiivisessa valossa. Näiden ammattiryhmien sitoutumista työhönsä ja myötätuntoa asiakkaita kohtaa korostetaan, toisin kuin sosiaalityöntekijöiden. (Gibleman 2004, 331, 332.) Tower on tehnyt samansuuntaisia havaintoja USA:n television välittämästä kuvasta sosiaalityöntekijöistä. Hänen mukaansa televisiossa esitettävät sosiaalityöntekijöiden hahmot ovat stereotyyppisiä ja kliseisiä kuvauksia. Towerin mielestä negatiivisilla kuvauksilla on kauskantoisia seurauksia sosiaalityölle, mutta hänen mielestään mediaa ei voi yksin syyttää negatiivisten mielikuvien luomisesta. Towerin mukaan on ennemminkin niin, että monet amerikkalaiset halveksivat sosiaalityön asiakaskuntaa ja media vain toistaa tämän halveksunnan. (Tower 2000, 577.)



Myös Suomessa sosiaalityöntekijät ovat kokeneet suhteen julkisuuteen osittain vaikeaksi. Moksunen (1991, 139) on todennut jo 1990-luvun alulla, että sosiaalityöntekijät Suomessakin kokevat julkisuudessa käytävän keskustelun heistä ja heidän työstään usein yksipuoliseksi ja leimaavaksi. Petrelius on tutkinut suomalaisten sosiaalityöntekijänaisten muistoja työuraltaan myös julkisuuteen liittyen. Muistoissa nousi esiin, että sosiaalityöntekijät pitivät julkisuutta areenana, jonne oli vaikea päästä ja joka usein osoittautui kamppailujen areenaksi. Julkisuuden areenan konfliktinen retoriikka koettiin yllättäväksi, hämmentäväksi ja itselle vieraaksi. Julkisuuteen liittyi muistoissa vahvasti tunne ulkopuolelta itseen kohdistuvasta kritiikistä. Kritiikin koettiin pyrkivän kyseenalaistamaan sekä sosiaalityöntekijöiden toiminnan järkevyyttä että oikeutusta. Mediajulkisuuden koettiin leimanneen sosiaalityön epäilyttäväksi marginaaliryhmiin kohdistuvaksi toiminnaksi, kuten toimeentulotukea saavien päihdeongelmaisten paapomiseksi. Lisäksi sosiaalityöntekijät kokivat, että heidän katsottiin olevan epäpäteviä ja tekevän virhearvioita. (Petrelius 2005, 37-38; 2003, 13.)

Tutkimusten perusteella sosiaalityön ja julkisuuden suhdetta näyttää värittävän negatiivinen sävy osittain muuallakin kuin Isossa-Britanniassa, ja Suomessakin median ja sosiaalialan suhde näyttäytyy vaikeana. Suomessa sosiaalialan ja julkisuuden vaikeaan suhteeseen viittaa se, että toimittajien näkemysten mukaan sosiaaliala kokonaisuudessaan on laaja, monimutkainen ja hahmottomaton (Sunnarborg 2007, 11). Siksi on hyödyllistä tarkastella syitä negatiivisen uutisoinnin taustalla, sekä sitä millaisia seurauksia negatiivisella uutisoinnilla voi olla.

#### *Negatiivisen julkisuuden syitä ja seurauksia*

Sosiaalityön negatiivisen uutisoinnin syitä on pohdittu jälleen tarkimmin Isossa-Britanniassa. Franklinin ja Partonin (1991c, 33) mukaan sosiaalityö on helppo kohde kritiikille, koska se on tulkinnanvarainen ja epäselvä ammatti, ja siten haavoittuvainen kritiikille. Franklin on nimennyt sosiaalityötä kohtaan koventuneen julkisuuden syiksi 1990-luvun aikana lehdistön viihteellistymisen ja sensaatiohakuisuuden sekä valtamedioiden valjastamisen jyrkän oikeistopolitiikan airuiksi. Franklinin mukaan sensaatiohakuisuus on ajanut informointiperiaatteen edelle ja lehdistö on ottanut tehtäväkseen kritisoida hyvinvointivaltiosysteemiä, joiden symboleiksi sosiaalityö ja sosiaalityöntekijät on nostettu. (Franklin 1999a, 4, 7.)

1980-luvulta lähtien ja koko 1990-luvun ajan Isossa-Britanniassa on kyseenalaistettu vahvan valtion, hyvinvointijärjestelmän ja laajojen sosiaalipalveluiden tarpeellisuus (Golding 1991, 102). 1980-luvulla nousunsa aloittanut uusi oikeisto on johtanut systemaattista hyökkäystä sosiaalityötä ja koko julkista sektoria kohtaan. Sosiaalityö nostettiin malliesimerkiksi byrokraattisesta, tarpeettomasta ja tehottomasta julkisesta palvelusta, joka puuttuu vahinkoa tehden kansalaisten vapausoikeuksiin ja on kansakunnan vihollinen. (Ayre 2001, 891; Reid ja Misener 2001, 199.) Sosiaalityöntekijöihin personoitiin kaikki se paha, jota julkinen sektori poliittiselle oikeistolle edustaa. Sosiaalityöntekijöiden nähtiin ottaneen yhteiskunnassa sen paikan, joka konservatiivien mukaan kuuluu perheille ja yhteisöille, ei valtiolle ja heidän virkamiehilleen. Tällaisen julkisen keskustelun myötä sosiaalityöntekijät ovat joutuneet paljon laajemman keskustelun välineiksi; keskustelun jossa kyseenalaistettiin koko ajatus sosiaalisen demokraattisen valtion oikeutuksesta toisen maailmansodan jälkeen. (Franklin ja Parton 1991c, 9.)

Sosiaalityöntekijöiden voidaan katsoa työskentelevän jopa vihamielisessä poliittisessä ja kulttuurisessa ympäristössä, jossa toimittajilta välillä katoaa kaikki oikeudenmukaisuus ja kohtuus, kun he kuulevatkin sanan sosiaalityöntekijä. Erityisen hankalaksi sosiaalityön aseman julkisuudessa nähdään tekevän sen, että britannialaista mediaa dominoivat keskiluokkaiset valkoiset miehet. Heillä tuntuisi olevan hyvin vähän sympatiaa naisvaltaiselle hyväntekeväisyysalalle, jonka työntekijät hankkivat elantonsa tukemalla valtion avusta riippuvaisia yksilöitä. (Fry 1991, 63-65.) Myös Suomessa on ollut havaittavissa se, että sosiaalityöntekijät samaistetaan sekä paikallispoliittisissa että mediajulkisissa kiistoissa yhtäältä julkiseen, hyvinvointipolitiikkaa edustavaan valtioon ja toisaalta valtavirrasta sivuun joutuneisiin, enemmän tai vähemmän moraalittomiksi leimattuihin sosiaalityön asiakkaisiin (Petrelius 2003, 17).

Negatiivisen uutisoinnin seurauksia on pohdittu Isossa-Britanniassa. Franklin (1999a, 3) sekä Franklin ja Patton (1991c, 29-32) ovat listanneet seuraukset toteamalla, että negatiivinen uutisointi sosiaalityöstä laskee työntekijöiden työmoraalia, vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden tapaan tehdä käytännön työtään, resursseihin ja prioriteetteihin sekä sosiaalityön kehityssuuntiin. Negatiivinen uutisointi muokkaa mielipideilmastoa sekä vaikuttaa sosiaalityön ja heidän asiakkaitensa asemaan yhteiskunnassa. Lisäksi uutisointi

vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden julkiseen kuvaan kansalaisten ja yhteistyötahojen keskuudessa sekä hankaloittaa uusien sosiaalityöntekijöiden rekrytointia alalle.

Ayre on puolestaan tarkastellut reaktioita ja seurauksia yksittäisten sosiaalityöhön liittyneiden skandaaliuutisten jälkeen. Ayren mukaan jokaista skandaalia seuraa kolme asiaa. Ensinnäkin massamedia aloittaa aggressiivisen ajojahdin, jonka aikana vaaditaan tilille niitä viranomaisia, jotka nähdään syyllisiksi tapahtuneeseen. Toiseksi julkaistaan nopealla aikataululla suosituksia siitä, miten jatkossa tulisi toimia vastaavanlaisissa tilanteissa. Kolmanneksi ylempää hallinnosta annetaan alemmille tasoille yhä sekavampia ohjeistuksia liittyen siihen, miten viranomaisten tulee toimia jatkossa käytännön tasolla, jotta uusilta skandaaleilta vältyttäisiin. Ayren mukaan skandaalin jälkeinen tilanne tarjoaa myös mahdollisuuden tuottaa uusia ja toimivampia toimintatapoja, mutta vaarana on, että liian hätäiset muutokset tuottavat vääränlaisia painotuksia työhön sekä asenteellisuutta tiettyjä asiakasryhmiä kohtaan. (Ayre 2001, 888-889) Myös Franklin näkee, että medially on ollut kasvava rooli siinä, miten sosiaalipolitiikan alaan liittyviä uudistuksia viedään läpi. Mediahuomio onkin auttanut monien uudistusten hyväksymistä äänestäjien ja kansalaisten keskuudessa. (Franklin 1999b, 35.)

Suomessakin julkisella keskustelulla myönnetään olevan vaikutusta siihen, miten sosiaalityöhön suhtaudutaan, vaikka vaikutus näyttäisi olevan vähäisempi verrattuna Isoon-Britanniaan. Vaikka suuri osa tavoista uutisoida ja kuvata sosiaalityötä nykymediassa näyttää negatiiviselta, ei voida väittää, että julkinen kuva suomalaisesta sosiaalityöstä olisi puhtaasti negatiivinen. Sosiaalityön ja julkisuuden suhde näyttää kokonaisuutena olevan monimutkainen pitäen sisällään toisiaan vahvistavia tendenssejä, mutta myös toisiaan vastustavia ja ristiriitaisia tendenssejä ja ilmiöitä. Sosiaalitoimesta ei voikaan muodostua julkisuudessa vain yhtä kuvaa vaan sarja kuvia, joiden muodostama kokonaisuus ei ole kauniin panoraamamainen, vaan julkisuudessa oleva kuva tai kuvat ovat varsin pirstaleisia. (Moksunen 1991, 139, 194-195.) Seuraavassa luvussa käyn läpi muutamia ajatuksia siitä, miten sosiaalitoimen ja sosiaalityön mediakuvaa voitaisiin muuttaa realistisempaan ja monipuolisempaan suuntaan.

#### *Kohti parempaa median hallintaa*

Sosiaalityöntekijöillä on erilaisia tapoja reagoida heihin kohdistuneeseen negatiiviseen julkisuuteen ja osallistua julkiseen keskusteluun. Estradan (2004, 139) mukaan

sosiaaliviranomaiset antavat harvoin lausuntoja julkisuudessa, ja silloinkin yleensä vain tilanteissa, joissa he itse ovat olleet kritiikin kohteena. Myös Franklinin ja Partonin (1991c, 48) huomioiden mukaan sosiaalityöntekijät usein reagoivat varsinkin negatiiviseen julkisuuteen vetäytymällä täysin mediadiskurssista. Vetäytymisen yksi syy saattaa olla se, että koetaan hankalaksi tai jopa mahdottomaksi yrittää korjata julkisuudessa esitettyjä vääriä tai ainakin harhaanjohtavia tietoja omasta työstä (Moksunen 1991, 140).

Suosituin tapa torjua viholliseksi usein ajateltavan median lähestymisyrietykset on vedota sosiaalityöntekijää sitovaan vaitiolovelvollisuuteen ja sanoa, ettei ole mahdollista kommentoida yksittäistapauksia. Sosiaalityöntekijöiden vaikeneminen mediassa nähdään haitalliseksi, koska jos sosiaalityöntekijät ovat yhteistyöhaluttomia median suhteen, he eivät anna asiallista tietoa ulospäin omasta työstään eivätkä toimi puhemiehenä omalle asialleen. Siten mediakenttä jää tyhjäksi sosiaalityöntekijöiden kohdalta. Tyhjät kohdat mediakentällä täyttyvät nopeasti väärästä tiedosta, jota puolestaan on työlästä lähteä oikaisemaan. (Ayre 2001, 898.) Matela (2003, 15) muistuttaa, että tutkimuksien mukaan noin 80 prosenttia median kuluttajista uskoo, että ”no comment”-vastaus tarkoittaa joko syyllisyyden tunnustamista tai ainakin tietojen salailua.

Kansalaiset saavat median kautta liian vähän asiallista tietoa sosiaalityöstä. Sosiaalityöntekijöiden on kannettava oma vastuunsa siitä, että he eivät ole hoitaneet kovinkaan hyvin tehtäväänsä määritellä itseään ja työtään suurelle yleisölle. (Fry 1991, 64.) Eräs mielenkiintoinen näkökulma vaikenemiseen on myös se, että sosiaalityöntekijät luulevat, ettei kukaan heidän asiakkaistaankaan halua esiintyä mediassa ja kertoa omaa tarinaansa. Tällaisiakin asiakkaita on kuitenkin olemassa, ja jopa sellaisia jotka omalta osaltaan voisivat kertoa positiivisiakin kokemuksia sosiaalityöstä. (Brindle 1999, 47.) Toimittajat toivovat sosiaalialan lisäävän tiedottamista sekä puhuvan vaikeistakin asioista rohkeasti (Sunnarborg 2007, 11). Myös Piironen vaatii sosiaalityöntekijöiltä rohkeutta osallistua julkiseen keskusteluun, jotta sosiaalityöntekijöiden ääni saadaan kuuluviin yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja varsinkin sosiaalityöhön liittyvässä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Piironen mukaan on vaikea kuvitella, että sosiaalityö ammattina voisi toimia, ilman että sosiaalityöntekijät saavat yhteiskunnassa ääntään kuuluviin. (Piironen 2005, 174.)

Sosiaalitoimen ja sosiaalityöntekijöiden median hallintataidoissa on kehittämisen varaa. Franklin ja Parton (1991c, 48) huomasivat jo 1990-luvun alussa, että pieni joukko sosiaalitoimen edustajia oli positiivisella tavalla lähtenyt kehittämään mediataitojaan. Myös Fryn (1991, 66) mielestä samoihin aikoihin oli nähtävissä uudenlaista suorapuheisuutta johtavien sosiaalityöntekijöiden taholta suhteessa mediaan, mikä oli lisännyt sosiaalityöntekijöiden äänen kuuluvuutta mediassa. Tultaessa 2000-luvulle kiinnostus median hallinnan taitojen kehittämiseen on yhä kasvanut. Monilta tahoilta on esitetty uusia vaatimuksia sosiaalityön korkeakouluopetukselle sen suhteen, että mediataitoja ryhdyttäisiin opettamaan varhaisessa vaiheessa (Franklin 1999a, 8; Tower 2000, 575-577). Tower on julistanut median haltuun ottamisen ja sosiaalityön julkisen kuvan parantamisen 2000-luvun missioksi, joka voitaisiin toteuttaa esimerkiksi panostamalla opetuksessa mediataitoihin ja antamalla sosiaalityöntekijöiden tuottaa omia mediaprojekteja. Tehokkaimmaksi välineeksi mediakamppailussa Tower näkee television, koska televisio on media, joka nykypäivänä muokkaa eniten ihmisten mielikuvia. Tower uskoo, että television avulla sosiaalityö yhdessä asiakaskuntansa kanssa voi muokata asenteita ja olla tuottamassa sosiaalista muutosliikettä yhteiskunnassa. (Tower 2000, 575-577.) Sosiaalityötä opettavien ja opiskelevien ohella sosiaalitoimea kannustetaan panostamaan mediasuhteisiin ja luomaan erityinen mediastrategia (Brindle 1999, 47; Golding 1991, 101).

### **3.4.5 Lastensuojelu julkisuudessa**

Lastensuojelulla osana sosiaalityötä on suurelta osin samankaltainen suhde julkisuuteen, kuin yleisellä tasolla sosiaalityöllä ja sosiaalityöntekijöillä. Tutkimukseni kannalta on oleellista pysähtyä syvällisemmin tarkastelemaan median tapaa käsitellä lastensuojeluun liittyviä aiheita. Aloitan tarkastelun jälleen muutaman vuosikymmenen takaa Isosta-Britanniasta. 1970-luvun Isossa-Britanniassa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työstä uutisoitiin jonkin verran rutiininomaisesti ja neutraalisti. Tavanomaiset uutiset sosiaalityöntekijän arjesta jäivät nopeasti sivuun kun tapahtui jotain sellaista, mikä paljasti sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalipalveluiden epäonnistumisen yksittäisessä tilanteessa, esimerkiksi epäonnistumisen lapsen suojelemisessa perheväkivallalta (Golding ja Middleton 1983, 90). Tultaessa 1980-luvulle suurin osa sosiaalipalveluihin liittyvistä uutisista Isossa-Britanniassa käsitelivät lastensuojelua ja eniten huomiota saivat tarinat lasten kaltoin kohteluista, jotka olivat johtaneet lapsen kuolemaan. Shokeeraavat tarinat

olivat kiinnostavia lehdistölle uutisarvonsa vuoksi; uutinen lapsen kuolemasta myi hyvin. (Franklin ja Parton 1991b, 2; Franklin ja Parton 1991c, 12; Fry 1991, 69.)

Britannialainen lehdistö muodosti kaksi vastakkaista stereotyyppistä kuvaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä. Ensinnäkin lehdistö kuvasi lastensuojelun sosiaalityöntekijät ”vätyksinä” tai ”nynnyinä” (”wimps”), jotka olivat epäpäteviä eivätkä kyenneet puuttumaan perheiden tilanteisiin ja auttamaan lapsia, vaikka selvästi oli todistettavissa, että lasta perheessä pahoinpideltiin. Nynnyjen sosiaalityöntekijöiden nähtiin olevan herkkäuskoisia ja helposti huijattavissa. Toinen stereotyyppinen kuvaus oli lastensuojelun sosiaalityöntekijät ”kiusaajina” (”bullies”), jolloin korostettiin sosiaalityöntekijöiden kylmää ja autoritääristä byrokraattisuutta sekä heidän tapansa toimia ennakkoluulojen pohjalta. Kiusaaja-sosiaalityöntekijät kuvattiin auktoriteettiasemansa väärinkäyttäjinä, hysteerisinä, pahansuopina ja kokemattomina nuorukaisina, jotka ihannoivat moraalittomia marxilaisia sosiologisia teorioita. (Franklin ja Parton 1991c, 14-15.) Lastensuojelun sosiaalityöntekijät eivät ole ainoita, joista lehdistö on luonut stereotyyppisiä kuvauksia. Myös lastensuojelun asiakkaita, erityisesti sijaishuollossa olevia nuoria on kuvattu negatiivisesti ja kaavamaisesti. Uutisissa sijaishuollossa ja varsinkin laitoksissa asuvat pojat yhdistettiin rikollisuuteen ja tytöt ei-toivottuihin teiniraskauksiin. Sijoitetut nuoret kokivat, että kuvaukset vaikuttivat heidän tapansa ajatella itsestään ja varsinkin muiden mielipiteisiin ja ennakkoluuloihin heistä. Nuoret pelkäsivät, että uutisointi vaikuttaa heidän tulevaisuuteensa ja mahdollisuuksiinsa yhteiskunnassa negatiivisesti. (West 1999, 259-260, 262-264.)

Franklin ja Parton pitivät mielenkiintoisena sitä, että kun uutisointi 1980-luvulla lasten kuolemista kaltoin kohtelun seurauksena kiihtyi, kirjoitettiin lähes aina ainoastaan sosiaalityöntekijöistä vastuullisina lasten kuolemiin. Sosiaalityöntekijät rinnastettiin varsinaisen rikoksen tehneisiin henkilöihin ja heistä kirjoitettiin murhaajina. Useissa tapauksissa lasta olivat tavanneet sosiaalityöntekijöiden lisäksi myös muiden ammattiryhmien edustajat, kuten poliisit, lääkärit ja opettajat, mutta heitä ei katsottu sosiaalityöntekijöiden tavoin vastuullisiksi lasten kuolemiin. Lisäksi lehdistö oli närkästynyt siitä, että sosiaalityöntekijät selvisivät laiminlyönneistään ja osallisuudestaan murhiin ilman rangaistuksia. (Franklin ja Parton 1991c, 17.) Franklin ja Parton suhtautuvat lähes kaikissa tutkimuksissaan kriittisesti julkisuuden tapaan käsitellä yllä kuvattuja lastensuojeluskandaaleja. Heidän mukaansa media teki uutisoinnissa järjestelmällisesti

virheitä kirjoittamalla tapauksista sensaatiohakuisesti, korostetun tuomitsevasti, yksinkertaistamalla tapahtumia, jättämällä räikeitä asiavirheitä uutisiin, keskittymällä syyllisten jahtaamiseen sekä jopa syyllistymällä rasismiin ja seksismiin. (Franklin ja Parton 1991c, 24-25.)

Olipa tutkijoiden esittämä kritiikki journalisteja kohtaan aiheellista tai ei, on uutisointi jättänyt jälkensä. Kriittinen ja syyttävä journalismi on tuonut pelon, syyllistymisen ja epäluottamuksen ilmapiirin britannialaiseen lastensuojelun sosiaalityöhön. Median ja lastensuojelun suhde Isossa-Britanniassa on jatkunut vaikeana 1990- ja 2000-luvuillakin. Viranomaistahot ovat reagoineet lehdistön aiheuttamaan paineeseen usein hätiköiden, mikä on johtanut ikäviinkin seurauksiin. Eräitä suurimmista virheistä olivat lastensuojelun johtavan tason lupaukset siitä, että jos lastensuojeluun lisätään resursseja, ei yksikään lapsi enää kuole. Resursseja lisättiin, mutta lupaus ei pitänyt. Lastensuojelun tarkkailunalaisena olleita lapsia kuoli lisäresursoinnista huolimatta, mikä vei kaiken pohjan perusteluilta. (Ayre 2001, 887, 891-892.) Viimeisimpiä laajaa mediakohua herättäneitä lastensuojeluskandaaleja Isossa-Britanniassa on ”Baby P”-n tapaus vuodelta 2007. Tuolloin 17 kuukautta vanha poikalapsi kuoli pahoinpitelyn seurauksena. Kuolemaan johtanut pahoinpitely tapahtui hänen kodissaan, jossa olivat tapahtumahetkellä läsnä lapsen äiti, äidin miesystävä sekä samassa huoneistossa vuokralaisena asunut henkilö. Tapauksen tultua julki lastensuojeluviranomaisten riittämättömät toimet kuoleman estämiseksi dominoivat pitkän aikaa poliittisia ja mediadiskursseja. Kohu syrjäytti brittiläisessä mediassa hetkeksi jopa maailman laajuisen taloudellisen laman uutisaiheena. Jälleen sosiaalityöntekijöiden vastuuta ja osasyllisyyttä korostettiin sanavalinnoilla ”aiheuttaa kuolema”, ”sallia kuolema” ja yksinkertaisesti ”paha”. (Garret 2009, 533, 535, 537.)

Kun verrataan Ison-Britannian ja USA:n lehdistön tapaa käsitellä lastensuojelua, huomataan, että vaikka kummassakin maassa lastensuojeluun liittyvä uutiset ovat muihin sosiaalityön osa-alueisiin verrattuna negatiivisempia, on amerikkalaisen lehdistön tapa käsitellä lastensuojelua huomattavasti positiivisempi kuin brittiläisen. Lastensuojeluskandaaleista ei tule USA:ssa samalla tavalla valtakunnallisia uutisia kuin Isossa-Britanniassa. Tähän eräänä syynä on luonnollisesti valtioiden maantieteellisesti mitattu kokoero. Osavaltiotason uutisia skandaaleista tulee USA:ssakin. (Reid ja Misener 2001, 194, 198-199.) Jotta pääsisimme yhä lähemmäs tutkimusaiheeni, suomalaista

lastensuojelua, uutta lastensuojelulakia ja julkista keskustelua, tarkastelen seuraavaksi Pohjoismaissa 2000-luvulla tehtyä tutkimusta lastensuojelun ja median suhteesta.

Lundström on tutkinut ruotsalaisen lehdistön kirjoittelua lastensuojelusta neljän kuukauden ajan vuonna 2001. Lundströmin lähtöajatus oli, että vaikka erityisesti britannialaiset tutkimukset lastensuojelun uutisoinnista ovat antaneet kuvan lastensuojelun negatiivisesta julkisesta kuvasta, ei sen välttämättä tarvitse olla koko totuus. Lundström tutki erikseen arkipäiväistä uutisointia lastensuojelusta sekä uutisointia lastensuojeluskandaaleista. Ensinnäkin Lundströmin tutkimus arkipäiväisestä uutisoinnista osoitti, että kun lastensuojelusta kirjoitettiin, ei aina mainittu erikseen sosiaalityöntekijöitä. Useammin uutisten yhteydessä kirjoitettiin tai haastateltiin esimerkiksi opettajia ja poliiseja. Toinen huomio oli, että arkipäiväinen lastensuojeluun liittyvä uutisointi oli yllättäen enemmän positiivista tai neutraalia, kuin negatiivista. Lundström kuitenkin huomauttaa, ettei aineistonkeruujaksolle osunut yhtään mehukasta skandaalia, joka olisi voinut synnyttää kriittisiä kirjoituksia. Lundströmin mukaan hänen aineistostaan vain 25 prosenttia oli negatiivista uutisointia. Isossa-Britanniassa vastaava luku on 80 prosenttia sekä USA:ssa vain 13 prosenttia. (Lundström 2004, 224, 226-228.)

Aineistoa analysoidessaan Lundström löysi kahdeksan teemaa tai erilaista tapaa kirjoittaa lastensuojelusta: 1. Uutiset, joissa kerrotaan, miten lastensuojelullinen ongelma ratkaistaan uudella tavalla ja panostetaan resursseja uudenlaiseen toimintaan sosiaaliviranomaisten toimesta. 2. Sosiaalityön kerrotaan saavan positiivisella tavalla aikaan tuloksia. 3. Positiiviset raportit sosiaalityön arjesta. 4. Sosiaalityö kuvataan tarpeellisena työnä, jota uhkaavat taloudelliset säästöt ulkopuolelta. 5. Kriittiset uutiset liittyen sosiaalityön toimimattomuuteen tai tehottomuuteen. 6. Kriittiset uutiset liittyen sosiaalityöntekijöiden ylivaltaan polkea maahan yksittäinen asiakas esimerkiksi vastentahtoisten huostaanottojen kohdalla. 7. Lastensuojeluskandaalit. ja 8. Uutisointi neutraalisti sosiaalityöstä ja nuorisorikollisuudesta. Lundströmin mukaan lastensuojeluskandaaleista uutisointi eroaa arkipäiväisestä uutisoinnista siten, että skandaaleista kerrotaan pitkänkin ajanjakson ajan ja yksittäisen tarinan kulkua seurataan alusta loppuun saakka. Lisäksi skandaaleista uutisointi on sävyllään negatiivisempaa ja uutisointi muistuttaa monin tavoin brittiläisen lehdistön tapaa käsitellä skandaaleja. Myös ruotsalaisissa lehdissä lastensuojelun sosiaalityöntekijät kuvataan joko mielivaltaisiksi ja ylireagoiviksi tai liian tehottomiksi. Vaikka Lundströmin tutkimuksen mukaan suuri osa lastensuojelua koskevasta uutisoinnista oli positiivista, on



syytä muistaa, että skandaaliuutiset ovat ne, joita eniten luetaan ja jotka muistetaan. (Lundström 2004, 228-237, 240, 247-249.)

Suomalaisen lastensuojelun ja median suhde on muuttunut 1990-luvulla ja sittemmin mediajulkisuudesta on tullut yhä tärkeämpi osa sosiaalityön toimintakenttää (Sinko 2005a, 13-14). Myös Suomessa on oltu huolissaan lastensuojelun saamasta negatiivisesta julkisuudesta. Lastensuojelualalla työskentelevät kritisoivat lastensuojelusta tehtyjä kohujuttuja ja osa jopa toivoo, että kielteisten uutisten julkaiseminen voitaisiin estää. (Puonti 2005, 336). Toisaalta lastensuojelun ammattilaisillakin on parantamisen varaa siinä, millaisen kuvan he omasta alastaan välittävät. Puontin mukaan kysyttäessä lastensuojelun ammattilaisiltakin, he nostavat yllättävän keskeiseksi osaksi omaa työtään huostaanotot, joista räväkimmät otsikot yleensä kirjoitetaan. Ammattilaiset toimivat näin, vaikka he arvostelevat sitä, että lastensuojeluala leimautuu julkisuudessa vain huostaanotoiksi. Kyseessä näyttäisi olevan itseään ruokkiva kehä; lastensuojelun työntekijät viestivät itsestään kuvaa, johon eivät kuitenkaan halua samaistua. (Puonti 2005, 335-336.)

Johtava sosiaalityöntekijä Kari Matela, joka on itse aiemmin työskennellyt journalistina, syyttää suomalaista lehdistöä sortumisesta niin sanottuun missiojournalismiin, kun on kyse lastensuojeluun liittyvästä uutisoinnista. Missiojournalismilla hän viittaa iltapäivälehdistä tuttuun pyrkimykseen herättää lukijassa voimakkaita tunteita, yksinkertaistaa monimutkaisia asioita ja kertoa tapahtumista valikoivasti siten, että faktatiedotkin kääntyvät lopulta pääläelleen. Missiojournalismin kynsissä lastensuojelun sosiaalityöntekijät tarinoiden avainhenkilöinä asetetaan konnan rooliin ja leimataan mielivaltaisiksi toimijoiksi. Mielivaltaisuuden syytöksistä pidetään kiinni julkisuudessa, vaikka esimerkiksi uutisen aiheena oleva huostaanotto olisi todettu perustelluksi kaikissa mahdollisissa oikeusasteissa. Julkisuutta saatetaankin joskus yrittää käyttää viimesijaisena oikeusasteena. Tuolloin asian saamalla julkisuudella ei kuitenkaan haeta oikeasti muutosta päätökseen, vaan pyritään vaikuttamaan yleisiin asenteisiin lastensuojelua kohtaan ja sosiaalityöntekijän työhön. (Matela 2003, 13-15.)

Uudesta lastensuojelulaista käydyn julkisen keskustelun myötä lastensuojelu on saanut normaalia enemmän julkisuutta tiedotusvälineissä viimeisten vuosien aikana. Puontin mukaan lastensuojelun kannalta se, minkälaista keskustelua lastensuojelusta käydään ja

minkälainen julkinen kuva lastensuojelusta mediassa annetaan, ei ole yhdentekevää, koska poliitikot ja päättäjät seuraavat mediaa ja muodostavat mielipiteensä yhteiskunnallisista asioista ja ilmiöistä pitkälti median kautta. Mediadiskurssien vahvan vaikutusvallan vuoksi lastensuojelun tulisi kyetä terävöittämään julkista kuvaansa ja tuomaan esiin lastensuojelutyön moninaisuus. Lastensuojelun on parannettava tiedottamistaan ja julkisuuskuvaansa, koska jos lastensuojelu ei pysty viestimään työnsä tarpeellisuudesta ja vaikuttavuudesta, se on helppo sivuuttaa resurssipäätöksiä tehdessä. Olisi toivottavaa, että lastensuojelutyöntekijät reagoisivat nopeasti ja oma-aloitteisesti julkiseen keskusteluun ja käynnistäisivät julkista keskustelua lapsipoliittisista kysymyksistä. (Puonti 2005, 335-338, 355.)

Tähän mennessä olen käsitellyt vahvemmin toista tutkimusaiheeni kannalta oleellista elementtiä eli julkisuutta. Seuraavassa luvussa lähestymme tutkimusaiheeni toista suurta elementtiä; uutta lastensuojelulakia. Tutkimukseni kannalta on oleellista perehtyä tarkemmin uuden lastensuojelulain syntyhistoriaan ja siitä käytyyn keskusteluun lain valmistelun aikana. Julkisuuden mekanismien ymmärtämisen ohella ymmärrys uuden lastensuojelulain sisällöstä ja synnystä auttaa hahmottamaan sitä, minkälaisen viitekehyksen sisällä keskustellaan, kun käydään julkisuudessa keskustelua uudesta lastensuojelulaista.

## **4. LASTENSUOJELULAKI**

Tässä luvussa tehdään matka suomalaisen lastensuojelulain alkumetreiltä nykypäivään ja luvun loppupuolella keskitytään uuden lastensuojelulain kokonaisuudistusprosessiin. Luvun tarkoituksena on auttaa hahmottamaan suomalaisen lastensuojelulain kehitystä ja ymmärtämään, mistä on kyse kun tiedotusvälineissä puhutaan uudesta lastensuojelulaista.

### **4.1 Lastensuojelulain historia**

Suomalaisen lastensuojelun historia on lainsäädännön ja oikeudellisten toimien historiaa 1800-luvun lopulta lähtien. Lastensuojelun työtä on Suomessa aina säädelty lailla, mutta lakisidonnaisuudestaan huolimatta lastensuojelu on eri aikoina elänyt erilaisissa suhteissa lakiin ja säädöksiin. Ajoittain side on ollut löyhempi ja ajoittain tiukempi riippuen kulloisestakin yhteiskunnallisesta ilmapiiristä, ajan hengestä ja eetoksesta. (Sinko 2005a, 6-7, 56). Vaikka Suomen lastensuojeluhistorian oikeudelliset juuret ulottuvat 1800-luvulle, laajemmat toimet pienten lasten suojelemiseksi käynnistettiin vasta 1920-luvulla. 1920-30-lukujen kolme merkittävintä lakia lasten elinolojen turvaamiseksi olivat oppivelvollisuuslaki, terveydenhuoltolaki ja Suomen ensimmäinen lastensuojelulaki, joka hyväksyttiin vuonna 1936 ja astui voimaan vuoden 1937 alussa. (Helminen ja Mikkola 1994, 15-16.) Ensimmäisen lastensuojelulain tärkein anti oli huostaanottosäännösten luominen. Ennen lain hyväksymistä lastensuojelulaki kritisoivat vahvasti joitain lakiesityksen yksityiskohtia. Laki oli syntyessään monen lastensuojelualalla toimineen mielestä keskonen. Lain ytimeksi jäi huostaanottosäännös, vaikka lain valmistelun aikana oli pohdittu laajempia idealistisia näkemyksiä kuten ehkäisevää lastensuojelutyötä. (Pulma 1987, 155-160.)

Ensimmäinen lastensuojelulaki oli voimassa 1980-luvulle saakka, vaikka uuden lain suunnitteluvaihe oli alkanut jo 1950-luvulla. Vuosina 1966 ja 1977 tehtiin esitykset lain uudistamisesta, mutta esitykset eivät edenneet lainuudistukseksi saakka. Vuonna 1982 sosiaali- ja terveysministeriö asetti toimikunnan laatimaan ehdotusta uudeksi lastensuojelulaiksi. Ehdotus uudesta laista jätettiin jo seuraavana vuonna. (Pulma 1987, 234, 244-247.) Vuonna 1983 hyväksytyin lastensuojelulain valmistelu sijoittui viimeiseen vaiheeseen suomalaisen hyvinvointivaltion rakentamisen virrassa. Aiemmin 1970-luvulla oli uudistettu kansanterveysjärjestelmä sekä peruskoulu, 1980-luvulle tultaessa oli lastensuojelulain vuoro. Tuolloin lakiuudistuksella oli kiireinen aikataulu ja sen vuoksi

asioille ei jäänyt aikaa kypsyä. (Mikkola 2005, 83.) Myös Sinkon mukaan lakia oli sorvattu kiireellä, mikä näkyi lopputuloksessa. Vuoden 1983 lastensuojelulain suurin puute oli sen hajanaisuus ja epäloogisuus ja osin näistä johtuva epätäsmällisyys ja vaikeaselkoisuus. (Sinko 2005b, 5.)

Lainuudistus ei sujunut kitkatta. Kunnallisten keskusjärjestöjen edustajat eivät olisi halunneet lakiesitykseen kuntia velvoittavia säädöksiä. Myös koulukotien johtajat ja nuorisolaitoshenkilöstön edustajat kritisoivat uutta lakiesitystä. Kuitenkin lain hyväksymisen jälkeen lastensuojelualalla työskentelevät ilmaisivat tyytyväisyytensä uuteen lakiin ja erityisesti lapsen etu-ideologia koettiin hyödyllisenä painotuksena. (Pulma 1987, 244-247.) Vuoden 1983 lastensuojelulaki muutti lastensuojelun ideologian jopa radikaalisti. Vuoden 1936 lastensuojelulaki oli ollut syyllistävä, huostaanottokeskeinen ja vailla asiakasnäkökulmaa. (Sinko 2005b, 4.)

#### **4.1.1 Lapsen etu lain ytimeen**

Vuoden 1983 lastensuojelulaissa huomioitiin ja korostettiin modernilla ja aikaa kestäväällä tavalla lapsen asemaa ja lapsen edun ensisijaisuutta (Räty 2008, 5). Keskeinen lain oikeudellinen merkityssisältö oli siinä, että aikuisen näkökulma muuttui lapsen näkökulmaksi. Lapsen etua tehostettiin ottamalla lakiin monia lapsen oikeudellista asemaa vahvistavia säännöksiä. Lapsen edun käsitettä ei kuitenkaan tyhjentävästi määritelty. (Helminen ja Mikkola 1994, 19-21.) Suomen lastensuojelun historiaa tutkineen Pulman (1987, 244-247) mukaan lain merkittävin linjaus oli kysymys lapsen edusta ja lain avulla oli tarkoitus asettaa lapsen etu vanhempien oikeuden yläpuolelle.

Vuoden 1983 lain yhtenä keskeisenä tarkoituksena oli luoda laitoshuollon rinnalle, ja osittain sitä korvaamaan, toimiva ja riittävällä resursseilla varustettu avohuolto. Laki oli rakennettu ennaltaehkäisyyn tähtäävän lastensuojelun ideaalin mukaisesti. (Helminen ja Mikkola 1994, 32.) Suomalaista lastensuojelua ehdittiin rakentaa uuden lain ideaalien mukaisesti vain vajaan vuosikymmen ajan ennen 1990-luvun lamaa. Kevään 1992 suuret säästöleikkaukset kohdistuivat raskaimmin lapsia koskeviin etuuksiin ja palveluihin. Lastensuojeluun leikkaukset iskivät suhteellisesti kaikkein raskaimmin. Leikkausten jälkeen lain hengen ja kirjaimen toteuttaminen jäi vaillinaiseksi. (Mikkola 2005, 84.)

Valtioneuvosto pohti vuoden 1983 lastensuojelulain toteuttamisen onnistumista eduskunnalle vuonna 1995 antamassaan selonteossa. Valtioneuvoston mukaan 1990-luvun

alun lama oli vaikuttanut siten, että julkisen talouden menojen olennaisen supistamisen vuoksi palvelujärjestelmää oli jouduttu karsimaan, eikä lastensuojelun resursseja ehkäiseviin toimintoihin ollut mahdollista kehittää ja laajentaa. Valtioneuvosto myönsi, että kaikkiin vuonna 1983 lakiin tehtyjen muutosten tavoitteisiin ei oltu päästy ja muutosten myötä oli myös seurannut uusia ongelmia. Valtioneuvoston mukaan syy epäonnistumiseen oli osittain itse säännöksissä, osin lastensuojelun toimintaympäristössä ja toimintakäytännöissä. (Lastensuojelusta kohti lapsipolitiikkaa 1995, 11-12, 21.)

Suomen historian toisen lastensuojelulain oltua voimassa alle vuosikymmenen ajan tehtiin vuonna 1990 lastensuojelulakiin muutoksia, joilla muun muassa korostettiin perheen ja lapsen oikeusturvanäkökulmaa ja tähdättiin vaikeuksiin joutuneiden nuorten aseman kohentamiseen. 1990-luvun aikana esitettiin useaan otteeseen vaatimuksia lastensuojelulain perusteelliseksi uudistamiseksi, mutta lain kokonaisuudistus ei tuolloin vielä edennyt. (Helminen ja Mikkola 1994, 33; Rätty 2008, 5.)

## **4.2 Uusi lastensuojelulaki**

Mahkonen mukaan tarve lastensuojelulain kokonaisuudistukselle perustuu vanhan lain voimassaoloaikana tapahtuneisiin yhteiskunnallisiin muutoksiin. Vuoden 1983 jälkeen on tapahtunut merkittäviä yhteisöllisiä muutoksia lasten ja nuorten elämässä, heidän oirehtimisessaan ja teknologiassa, perherakenteissa, vanhemmuudessa, lastensuojelun ammatillisissa käytännöissä, alueellisella tasolla sekä kansainvälistymisessä. Nämä ja muut vastaavanlaiset muutokset ovat Mahkonen mukaan johtaneet erilaisiin ja eritasoisiin lastensuojelulain ulkopuolisiin lainsäädäntöuudistuksiin. Osin uudistusten tausta on sidoksissa yhteiskunnassa lyhyellä aikavälillä tapahtuneisiin muutoksiin, osin uudentyyppiseen ihmis- perus- ja vapausoikeussäätelyyn. (Mahkonen 2007, 26.)

Yllä mainittujen syiden lisäksi vuonna 1983 hyväksytyn lastensuojelulain muutostarpeiden taustalla olivat Suomen ratifioimat ihmisoikeussopimukset, keskeisimmin YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (Taskinen 2007a, 7). Huomioitavaa on, että jo vuoden 1983 laki pohjautui osittain tuolloin vielä valmisteilla olleeseen YK:n lasten oikeuksien sopimukseen (Sinko 2005a, 22-23). Suomi ratifioi ja saattoi lailla voimaan YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen vuonna 1991. Selonteossaan eduskunnalle 1990-luvun puolivälissä Valtioneuvosto (1995, 6) totesi YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen luovan jatkossa suuntaviivat Suomen lapsipolitiikan ja lastensuojelun kehittämiseksi.

Suomi liittyi Euroopan neuvostoon vuonna 1989 sekä ratifioi vuonna 1990 Euroopan ihmisoikeussopimukseen, jonka seurauksena on ollut mahdollista käsitellä suomalaisia lastensuojeluasioita Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa. Vuonna 1994 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin antoi ensimmäiset päätöksensä koskien suomalaista lastensuojelua. Nämä päätökset ovat merkinneet entisestään lastensuojelutyön juridisoitumista ja tuoneet ihmisoikeusnäkökulman käytännön lastensuojeluun. (Sinko 2005a, 10-11.) Ihmisoikeussopimusten näkökulmasta oli erityisesti tarpeen tehostaa lapsen ja perheen osallisuutta sekä oikeusturvaa. Uudessa lastensuojelulaissa oikeusturvan tehostamiseen pyritäänkin selkeyttämällä päätöksentekoprosessia. (Taskinen 2007a, 7-8). Hallituksen esityksen mukaan (HE 2006:252) lain säännöksiin on sisällytetty lastensuojelun toimintaa ohjaavia periaatteita, joissa otetaan huomioon lastensuojelun kannalta keskeiset perus- ja ihmisoikeudet. Lisäksi nähtiin tarvetta tehostaa viranomaisten yhteistyötä perheiden tukemiseksi sekä täsmentää kunnan velvollisuuksia lastensuojelussa (Taskinen 2007a, 7).

#### **4.2.1 Uuden lastensuojelulain valmistelu**

Ennen lainuudistustyön alkamista uudistustoiveita toivat esiin lukuisat lastensuojelun toimijat aina perhehoitajista kunnallisiin oikeusavustajiin sekä lastensuojelun kriitikoista alan keskusjärjestöihin. Myös eduskunnan oikeusasiamies ja oikeusturva-asioiden neuvottelukunta kiirehtivät lain uudistamista. (Sinko 2005b, 5.) Lastensuojelulain kokonaisuudistusta valmisteltiin osana sosiaali- ja terveysministeriön toimeenpanemaa Sosiaalialan kehittämishanketta ja erityisesti siihen sisältyvää Lastensuojelun kehittämisohjelmaa. Tammikuussa 2005 sosiaali- ja terveysministeriö asetti lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus uudeksi lastensuojelulaiksi. Työryhmän tavoitteena oli selkiyttää ja uudistaa lastensuojelulakia siten, että lastensuojelu toimisi asiakaslähtöisesti ja lastensuojelua toteutettaessa vältettäisiin tilanteet, joissa lapsen etu jää huomioonottamatta. Lisäksi tavoitteena oli uudistaa laki niin, että sen toimeenpanossa esiintyisi mahdollisimman vähän ristiriitoja ja tulkintaongelmia. (HE 2006:252.) Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin tulosaluejohtaja, sittemmin kehittämispäällikkö Sirpa Taskinen Stakesista (Lastensuojelulain kokonaisuudistus –työryhmä 2006, 10).

Työryhmä sai työnsä päätökseen keväällä 2006 (Räty 2008, 5.). Työryhmä otti työssään huomioon Lastensuojelun kehittämisohjelman kautta saadun tiedon lastensuojelun

nykytilasta ja ongelmista, sekä kehittämissuunnitelman piirissä syntyneet lainsäädäntöä koskevat kehittämissuunnitelmat. Tämän lisäksi työryhmä kuuli keväällä 2005 laajan joukon lastensuojelun asiantuntijoita. Työryhmä hyödynsi myös aiempien lastensuojelulain uudistamiseen osallistuneiden työryhmien ehdotuksia ja työryhmämuistioita. (HE 2006:252.) Työryhmän esityön jälkeen saman vuoden kesällä aloitettiin sosiaali- ja terveysministeriössä lain valmistelu virkatyönä. Kokonaisuudistustyöryhmän esitystä muokattiin ministeriössä voimakkaasti ja ministeriön valmisteluryhmä kuuli useita asiantuntijoita. (Räty 2008, 5.) Ennen lastensuojelulain kokonaisuudistuksen hyväksymistä astui voimaan laista aikaisemmin puuttunut rajoitusten ja pakonkäytön yksityiskohtainen säätely. Erilliset säännökset astuivat voimaan jo 1.11.2006 ja ne sisällytettiin myös kokonaisuudistukseen. (Taskinen 2007a, 7.)

Hallituksen esitys uudeksi lastensuojelulaiksi (HE 252/2006 vp) annettiin eduskunnalle syksyllä 2006 ja eduskunta hyväksyi uuden lain istunnossaan 14.2.2007 (Räty 2008, 5). Vaikka eduskunta hyväksyi uuden lain selvin äänestysnumeroin, lain läpimeno ei ollut selvää vielä joitakin päiviä aikaisemmin. Keskeiseksi ongelmakohdaksi muodostui niin sanottu forumkysymys, eli missä päätetään tahdonvastaisista huostaanotoista. (Taskinen 2007b, 26.)

#### **4.2.2 Uuden lastensuojelulain tavoitteet ja uudistukset**

Lastensuojelulain uudistuksen yleistavoitteena oli selkiyttää ja nykyaikaistaa lastensuojelun säädöspohjaa (Taskinen 2007a, 3). Lakiuudistuksessa oli valtaosin kysymys säännösten selkiyttämisestä, ajanmukaistamisesta ja täydentämisestä (Mahkonen 2007, 27). Uuden lain tavoitteena oli siirtää lastensuojelutoimenpiteiden painopistettä ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tukeen ja avohuoltoon. Myös lastensuojeluprosessia ja menettelytapoja on uudistettu. (Taskinen 2007a, 7.) Uudessa laissa painotetaan lastensuojelutoimenpiteiden laatua. Uuden lain korostama ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa lapsiperheiden auttamista ja tukemista kunnan peruspalveluiden piirissä. Peruspalveluiden tuottamisessa kunnissa on huomioitava palveluiden riittävyys ja kattavuus. Velvollisuus ehkäisevään lastensuojeluun koskee kaikkia kunnan viranomaisia mutta myös valtiota. (Räty 2008, 6.) Tavoitteena on, että lapsi ja perhe saisivat tarvitsemaansa tukea varhaisessa vaiheessa ja ensisijaisesti normaalipalveluissa kuten neuvolassa, muussa terveydenhuollossa, päivähoitossa, perheneuvolassa, koulussa ja nuorisotyössä (Taskinen 2007a, 8).

Rädyn (2008, 6) ja Taskisen (2007a, 8) mukaan uuden lastensuojelulain peruslähtökohtana on vanhempien oikeus päättää lapsensa asioista sekä vanhempien ensisijainen vastuu lapsensa hoidosta ja kasvatuksesta. Yhteiskunnalla on kuitenkin vastuu siitä, että lapsilla on hyvät kasvuolosuhteet ja vanhemmilla tukea lasten kasvatukseen. Uudessa laissa, kuten vanhassakin, painotetaan viranomaisen velvollisuutta ottaa kaikessa toiminnassaan huomioon ensisijaisesti lapsen etu. (Taskinen 2007a, 8.)

Yleisten tavoitteiden ja linjausten lisäksi uusi lastensuojelulaki sisältää joukon yksittäisiä uudistuksia. Esittelen lyhyesti ne yksittäiset lakimuutokset, jotka Tapio Rätty (2008) ja Sirpa Taskinen (2007a) ovat nostaneet keskeisiksi uudistuksiksi omissa uuden lain soveltamisoppaissaan. Rädyn (2008, 6) mukaan lain merkittävin yksittäinen uudistus on siirtää päätöksenteko tahdonvastaisten huostaanottojen osalta sosiaali- ja terveyslautakunnilta hallinto-oikeuteen. Taskisen mukaan uudessa laissa on haluttu tehostaa lapsen osallisuutta ja omaa ääntä itseään koskevassa päätöksenteossa. Se tehdään siten, että lapsen mielipide on selvitettävä aina, iästä riippumatta, vaikka juridinen kuuleminen koskeekin vasta 12 vuotta täyttäneitä lapsia. Lapselle voidaan myös tarvittaessa määrätä edunvalvoja huoltajan sijaiseksi lastensuojeluasioissa. (Taskinen 2007a, 8-9.) Muita lapsen tai nuoren kannalta oleellisia muutoksia ovat lastensuojelulaitoksissa hoidettavien lasten määrää ja henkilöstön kelpoisuusehtoja koskevat täsmennykset sekä kunnan velvollisuus järjestää jälkihuoltoa myös niille lapsille tai nuorille, jotka ovat olleet sijoitettuna avohuollon tukitoimena vähintään puolen vuoden yhtämittaisen jakson ajan (Mahkonen 2007, 28).

Uusi lastensuojelulaki sisältää uusia velvoitteita, mutta myös työskentelyä helpottavia oikeuksia kunnille ja lastensuojelulakia soveltaville viranomaisille. Uusia kuntia koskevia säädöksiä ovat esimerkiksi kunnan velvollisuus asettaa moniammatillinen asiantuntijaryhmä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden taustatueksi, velvollisuus ylläpitää lastensuojelutyöhön liittyviä rekistereitä sekä velvollisuus tehdä lastensuojelusuunnitelma. Viranomaisten ilmoitusvelvollisuutta lastensuojelun tarpeessa olevasta lapsesta on laajennettu uusiin ammattiryhmiin ja selkiytetty todeten, että ilmoitusvelvollisuus ohittaa muiden lakien salassapitosäännökset. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös kuntia tilanteissa, joissa perhe muuttaa paikkakuntaa. Lastensuojelulle säädettiin velvollisuus ilmoittaa poliisille tietoonsa tulleista lapsiin kohdistuneista rikoksista. (Taskinen 2007a, 8-9.)



Uusi lastensuojelulaki velvoittaa nimeämään jokaiselle lastensuojelun asiakkuudessa olevalle lapselle hänen asioistaan vastaavan kelpoisuuslain ehdot täyttävän sosiaalityöntekijän. Rädyn mukaan lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle annetaan uuden lain myötä lisää valtaa ja vastuuta. Vaikka uudessa laissa lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle määritellyt tehtävät eivät ole kaikilta osin uusia, on Rädyn mukaan lain säännökset otettava huomioon sosiaalityöntekijän tehtäväkuvia määriteltäessä sekä erityisesti kunnan lastensuojelulain mukaista päätöksentekojärjestelmää arvioitaessa. (Räty 2007, 22.) Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän uusia velvoitteita ovat esimerkiksi velvoite lastensuojelun tarpeen selvittämisestä määräajassa, velvoite lapsen läheisverkoston selvittämisestä ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle sekä velvoite aiempaa täsmällisempään asiakasprosessin eri vaiheiden dokumentointiin. Lisäksi lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus hakea tuomioistuimelta lupaa lapsen tutkimiseen lastensuojelutarpeen selvittämiseksi, jos vanhemmat vastustavat lapsen tilanteen selvittämistä. Selvennyksen vuoksi kiireellinen huostaanotto on muutettu kiireelliseksi sijoitukseksi sekä huoltosuunnitelma muutettu aiempaa kattavammaksi asiakassuunnitelmaksi. (Taskinen 2007a, 8-9.)

#### **4.2.3 Keskustelua lainuudistuksesta**

Rädyn (2008, 6) mukaan yksittäisistä lakiuudistuksista eniten julkista keskustelua ja kritiikkiä on herättänyt uudistus siirtää päätöksenteko tahdonvastaisten huostaanottojen osalta kuntien sosiaali- ja terveyslautakunnilla hallinto-oikeuteen. Taskisen (2007a, 7) mukaan uudistukseen päädyttiin, koska maallikkojäsenistä koostuvan sosiaalilautakunnan ei katsottu riittävästi turvaavan lapsen ja perheen oikeusturvaa. Taskisen mukaan uuden lain valmistelun aikana vaihtoehtoiksi vanhalle toimintatavalle ehdotettiin päätösten siirtämistä tuomioistuimeen, joko hallinto-oikeuden tai käräjäoikeuden ratkaistavaksi. Kolmantena vaihtoehtona Taskinen itse lainuudistustyöryhmän puheenjohtajana ehdotti kunnallisten tai seudullisten asiantuntijajaksien perustamista, joiden jäsenet olisivat olleet lastensuojelun ja lapsen kehityksen asiantuntijoita. Eduskunta päätyi hallinto-oikeusmalliin vain kuuden äänen enemmistöllä. Taskisen mielestä valittu malli ei lisää oikeusturvaa nykyisestäään, kuten hallinto-oikeusmallin puolustajat sanovat. (Taskinen 2007b, 26.)

Rädyn mukaan erityisesti korkein oikeus ja Helsingin hallinto-oikeus kritisoivat uudistusta siirtää päätöksenteko tahdonvastaisten huostaanottojen osalta hallinto-oikeuteen. Oikeutettu huoli hallinto-oikeuksien resurssien riittävydestä ja hallinto-oikeuksien

mahdollisuuksista käsitellä huostaanottoja koskevia hakemuksia tuotiin vahvasti esiin myös eduskunnassa lakikäsittelyn aikana. Eduskunta edellyttikin, että hallitus seuraa lasten huostaanottoa koskevan päätöksenteon toimivuutta. Myös muut hallinto-oikeudet Helsingin ohella toivat esiin huolensa resurssien riittävydestä, vaikka sinänsä uudistusta kannattivatkin. Valtaosa lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän jäsenistä ja työryhmän kuulemista asiantuntijoista tukivat nimenomaista uudistusta kriittistä huolimatta. (Räty 2008, 6.) Mahkonen pohtii kyseisen lakiuudistuksen aiheuttamaa kritiikkiä ja huomauttaa, että päätöksenteon siirtämistä hallinto-oikeuteen puollettiin voimallisesti 1990-luvun puolivälissä sekä eri yhteyksissä 2000-luvun puolivälissä. Hänen mukaansa asia voidaan nähdä kokonaan toisinkin; on myönteistä, että Suomessa siirrytään sellaiseen päätöksentekojärjestelmään, joka herättää kansalaisissa luottamusta oikeudenkäytön puolueettomuuteen. (Mahkonen 2007, 31-32.)

Kysymys resurssien riittävydestä ei liittynyt ainoastaan tahdonvastaisten huostaanottopäätösten siirtymiseen hallinto-oikeuksiin. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan uudesta lastensuojelulaista aiheutuu uusia kustannuksia, jotka kuntien olisi tullut ottaa huomioon talousarviossaan ennen lain voimaan astumista. Ministeriön mukaan uusi laki edellytti valtaosassa kunnista lastensuojelun sosiaalityön tehtävistä vastaavan henkilöstön määrän lisäämistä ja koulutustason nostamista, sillä lastensuojelun tehtävät säädettiin entistä useammin ammatillisen kelpoisuuden omaavalle sosiaalityöntekijälle tai sosiaalihuollon johtavalle viranhaltijalle. Lainuudistuksen jälkeen kuntien tulisi myös selviytyä säädetyissä määrärajoissa uusista lastensuojeluprosesseista. Lain valmisteluvaiheessa Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi, että koko maan tasolla lastensuojeluun tarvittaisiin lisää noin 155 avohuollon sosiaalityöntekijää, joista aiheutuisi kunnille vuositasolla noin 6,2 miljoonan euron kustannukset. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007.)

Ilman kuntien vahvaa panostusta sosiaalityön resursseihin ja avohuollon tukitoimiin sekä ennaltaehkäisevään lastensuojeluun varattaviin määrärahoihin jää Rädyn mukaan uudistus kokonaisuudessaan puolitiehen. Valtion on huolehdittava kuntien ja hallinto-oikeuksien resurssien riittävydestä. Räty muistuttaa eduskunnan hyväksyessään uuden lastensuojelulain hyväksyneen myös lausuman, jonka mukaan hallituksen on huolehdittava määrärahalisäyksistä kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksiin niin, että uuden lainsäädännön vaatimat lisäresurssit kuntien sosiaalityöhön turvataan. Toisessa

lausumassaan eduskunta edellytti, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin hallinto-oikeuksien resurssien turvaamiseksi siten, että lastensuojelulain mukaisten asioiden joutuissa käsittely hallinto-oikeuksissa varmistetaan. Resurssien riittävyyden lisäksi Rätty toivoo voimakasta panostusta sosiaalityöntekijöiden koulutuksessa juridiikan omaksumiseen. (Rätty 2008, 6-7.)

Myös Taskisen mukaan uusi lastensuojelulaki vaatii uudenlaista panostusta kuntien resursseihin. Uuden lastensuojelulain voimaantulon vuoksi monissa kunnissa on lastensuojeluun lisättävä työntekijöitä ja resursseja varsinkin avohuollon tukitoimien järjestämiseen. Mikäli tavoiteltu varhainen tukeminen avohuollon tukitoimien avulla onnistuu, on mahdollista pitkällä aikavälillä säästää kokonaiskustannuksissa, kun sijaishuollon tarve myöhemmin vähenee. (Taskinen 2007a, 9.) Taskinen huomauttaa, ettei hienokaan laki toimi, ellei sitä toteuttamassa ole riittävästi päteviä työntekijöitä, joista oli pulaa jo ennen uuden lain voimaantumista. Taskisen mielestä kuntien velvollisuus järjestää vanhempia tukevaa toimintaa ja lastensuojelupalveluita tarpeen mukaisella tavalla ei toteutunut aina edes vanhan lain voimassaoloaikana. (Taskinen 2007b, 29.)

Lainuudistus on herättänyt kritiikkiä myös suhteessa uudistuksen laajuuteen kokonaisuudessaan. Villan mukaan laki tuo lastensuojeluun useita myönteisiä uudistuksia, mutta lakiin on jäänyt myös paljon epäkohtia. Lakiuudistuksesta ei voida puhua kokonaisuudistuksena, koska lakiin ei ole tehty kovinkaan suuria muutoksia. Villan mielestä uudistustyö jäi puolitehen; lastensuojelulakia valmistelleelle työryhmälle oli tullut yllätyksenä se kiire, jolla lastensuojelulain kokonaisuudistus päätettiin lopulta viedä eduskuntaan. Villa olisi toivonut uuden lain velvoittavan kuntia tiukemmin lastensuojelun järjestämiseen liittyvissä kysymyksissä. (Villa 2007, 4-5.)

## 5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen toteutusta käsittelevässä luvussa kerron miten ja millä keinoin olen tutkimusprosessini aikana pyrkinyt tutkimusraporttini alussa esiteltyihin tutkimuskysymyksiin vastaamaan. Luvun tarkoituksena on avata tutkimusprosessiani käytännön tasolla riittävän yksityiskohtaisesti, jotta lukijan on jatkossa helpompi ymmärtää miten tutkimukseni tulokset ovat syntyneet ja saavuttaneet lopullisen muotonsa. Aloitan luvun kuvailemalla aineistoani ja kertomalla aineiston keräämisen vaiheista. Toisessa alaluvussa perehdyn analyysimenetelmäni, diskurssianalyysin maailmaan ja lopuksi kuvailen aineiston analysointiprosessin.

### 5.1 Aineisto

Pro gradu –tutkielmani empiirinen aineisto koostuu Helsingin Sanomien uutta lastensuojelulakia käsittelevistä tai siihen viittaavista uutisartikkeleista ja mielipidekirjoituksista, jotka on julkaistu painetussa lehdessä vuosien 2006, 2007 ja 2008 aikana. Koska tutkimukseni tarkoitus on käsitellä uudesta lastensuojelulaista käytyä julkista keskustelua tiedotusvälineissä laadullisen tutkimusmenetelmän keinoin, valitsin aineistokseni Helsingin Sanomien uutisartikkelit ja mielipidekirjoitukset. Joukkotiedotus tuottaakin tätä nykyä kiihtyvällä tahdilla aineistoa, joka soveltuu mitä mainioimmin laadullisen analyysin kohteeksi (Eskola ja Suoranta 1999, 120). Seuraavassa luvussa esittelen tarkemmin Helsingin Sanomia tiedotusvälineenä sekä sen yhteiskunnallista asemaa nyky-Suomessa.

#### 5.1.1 Helsingin Sanomat

Helsingin Sanomat on levikiltään Pohjoismaiden suurin sanomalehti ja sillä on tärkeä asema maamme käytännössä ainoana valtakunnallisena päivittäin ilmestyvänä sanomalehtenä (Helsingin Sanomat 2010; Alasuutari 1996, 29). Helsingin Sanomien syntyhistoria ulottuu 1900-luvun alkuun, jolloin se perustettiin vuonna 1904 edeltäjensä Päivälehdessä pohjalta. 1900-luvun aikana Helsingin Sanomat on kulkenut pitkän taipaleen nuorsuomalaisen intomielisestä Päivälehdestä edistyspuolueen äänenkannattajaksi ja sittemmin Eljas Erkon ohjaamana sitoutumattomaksi rahasammoksi. Helsingin Sanomat irrottautui jo varhaisessa vaiheessa 1900-luvun alkupuolella nuorsuomalaisuudesta, ja on sittemmin tullut puoluepoliittisesti riippumattomaksi julkisuuden areenaksi,

mainosvälineeksi ja liikeyritykseksi. (Helsingin Sanomat 2010; Klemola 1981, 9; Zetterberg 2001, 423, 537; Alasuutari 1996, 27-28.)

Helsingin Sanomien merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa, sen valta ja voima ovat sen levikissä (Klemola 1981, 9). Lehden levikki on yli 400 000 ja sillä on päivittäin lähes miljoona lukijaa. Helsingin Sanomat tavoittaa yli 20 prosenttia suomalaisista ja on myös maan johtava mainosmedia (Helsingin Sanomat 2010; Pietilä ja Sondermann 1994, 51). Helsingin Sanomat sitoo yhteen jättimäisen yleisön ja uutismaailman. Lehden lukijakunta on monimuotoista, samoin lehteä toimittavien journalistien joukko. Helsingin Sanomat on koonnut itselleen uskollisen lukijakunnan joka kokoontuu lukemaan lehteä päivittäin. Uutisvalinnoillaan Helsingin Sanomat jäsentää itseään ja lukijoitansa jatkuvasti. Lukijakuntaa on kuvattu jopa yhteisöksi, tai joksikin sen tapaiseksi, vaikka kyseessä onkin varsin löyhä yhteisö. Joukkoviestintää voidaan pitää sosiaalisena toimintana ja näin ollen myös viestimiä ja niiden yleisöä eräänlaisena sosiaalisena yhteisönä. (Pietilä ja Sondermann 1994, 52-53, 99).

Kun pohditaan tarkemmin Helsingin Sanomia joukkoviestinnän yhteisönä, on muistettava, ettei lehti koostu ainoastaan sen lukijoista ja lehden toimituksesta, vaan siihen kuuluu lehden mainosten ja sisällön tuottamisen kautta monia muitakin tahoja, kuten esimerkiksi liikeyrityksiä ja uutisten kohteina olevia henkilöitä ja ryhmiä. Pietilän ja Sondermannin mukaan Helsingin Sanomilla onkin merkittävä rooli tämän yhteisön muodostamisessa siten, että se on kytkentäkenttä miljoonayleisölle ja erilaisille toimijoille. Pietilä ja Sondermann kuitenkin kritisoivat Helsingin Sanomia siitä, ettei se ole yleisönsä näkökulmasta tarpeeksi osallistava ja interaktiivinen. (Pietilä ja Sondermann 1994, 78, 109, 158.) Heidän kritiikkinsä on kuitenkin peräisin 1990-luvun puolivälistä, jolloin Helsingin Sanomilla eikä millään muullakaan päivittäin ilmestyvällä sanomalehdellä ollut kattavia internetsivustoja. Nykyään Helsingin Sanomat tarjoavat jatkuvan mahdollisuuden lukijoilleen osallistua ajankohtaisten uutisten ruotimiseen internetsivustojensa keskustelualueella. Totta kuitenkin on, että vain kapea osa suuren yleisön viesteistä mahtuu painetun lehden mielipideosastolle.

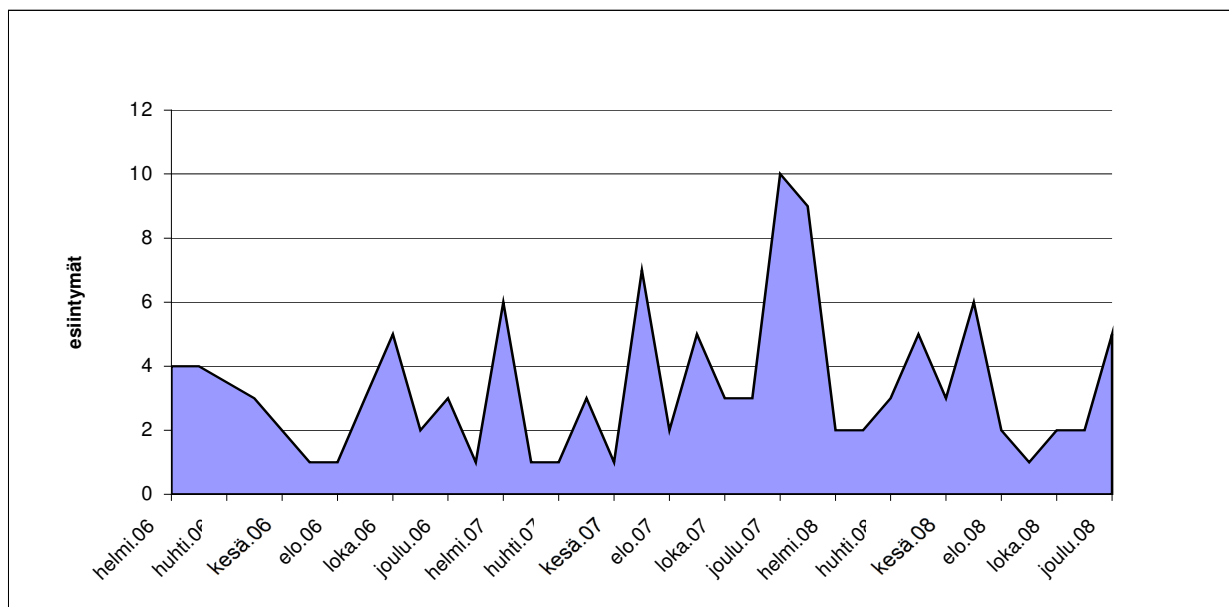
Vaikka Helsingin Sanomilla on kiistatta pysyvä ja merkittävä asema suomalaisessa julkisuudessa, on Alasuutarin mukaan syytä korostaa, ettei Helsingin Sanomat edusta suomalaista yleisjulkisuutta ja sen omakin paikka julkisuuden kentässä on vuosien varrella

muuttunut. Koska voidaan osoittaa lehden paikan julkisuuden kentällä muuttuneen vuosikymmenten aikana, ei voida edes olettaa sen edustavan sellaisenaan julkisuutta, vaan Helsingin Sanomatkin nostaa valikoiden asioita julkisuuteen ja esittää niistä omat mielipiteensä. Myös Helsingin Sanomilla on kaksoisroolinsa kansakunnan väestöä yhteen liittävä julkisuuden areenana, koska se sekä ylläpitää että muovaa julkisuutta. (Alasuutari 1996, 27-28.) Omalla tontillaan julkisuuden kentällä Helsingin Sanomat käyttää monella tavalla valtaa yhteiskunnassa. Klemolan mukaan Helsingin Sanomien valta on erityisesti sen lukijakontakteissa ja tarkemmin ottaen pääkaupunkiseudulla, jossa se leviää erityisen kattavasti ja jonne myös vaikuttavin osa yhteiskunnan päätöksentekoa on keskittynyt. Helsingin Sanomat on päättäjien ja vallankäyttäjien ehdoton ykköslehti, ja sitä voidaan pitää valtakunnan toisena tiedotusvälinemonopolina Yleisradion rinnalla. Monopoli asemansa kautta Helsingin Sanomat on yksi Suomen valtiomahdeista, teollisuuslaitos ja tajuntatehdas. Se on myös instituutio, jolla on pitkälti oma ja itsenäinen yhteiskunnallinen ja poliittinen tahtonsa. (Klemola 1981, 10, 13.) Vaikka Helsingin Sanomilla on oma tahtonsa ja omat mielipiteensä yhteiskunnallisista asioista, en ole Alasuutarin tavoin omassa tutkimuksessani kiinnostunut Helsingin Sanomien mielipiteistä, vaan lehdessä julkaistuista uutisartikkeleista ja mielipidekirjoituksista lähtienä. Uutisartikkelit ja mielipidekirjoitukset lähtienä dokumentoivat niitä diskursseja, joiden puitteissa eri tahot ottavat kantaa lastensuojelulain kokonaisuudistukseen. (Alasuutari 1996, 30.)

### **5.1.2 Aineiston keruu ja luonnollinen aineisto**

Keräsin uudesta lastensuojelulaista käytyyn keskusteluun liittyvän aineistoni Helsingin Sanomista vuosilta 2006, 2007 ja 2008. Valitsin kyseisen tarkastelujakson, koska ajanjaksolle osuvat lain valmistelun ja voimaansaattamisen kannalta kaikkein merkittävimmät taitekohdat: uutta lastensuojelulakia valmistellut kokonaisuudistustyöryhmä sai työnsä päätökseen keväällä 2006, hallituksen esitys uudesta lastensuojelulaista annettiin eduskunnalle syksyllä 2006, laki hyväksyttiin eduskunnassa 14.2.2007 ja se astui voimaan 1.1.2008 (Räty 2008, 5). Oletukseni on, että käyty julkinen keskustelu on ollut vilkkaimmillaan ja mielenkiintoisimmillaan lain valmistelun viime metreillä, sekä ennen ja jälkeen lain hyväksymistä ja voimaantulusta. Kuvioista 2 nähdään, miten aineistossani esiintyvät uutisartikkelit ja mielipidekirjoitukset ovat

jakautuneet aineistonkeruujaksolla. Kuviosta 2 havaitaan, että eniten keskustelua on käyty vuodenvaihteessa 2008, jolloin uusi lastensuojelulaki astui voimaan.



**KUVIO 2** Uutisartikkeleiden ja mielipidekirjoitusten esiintymät aineistonkeruujaksolla

Aineiston laajuus on kulloiseenkin tutkimustehtävään ja -asetelmaan sekä käytettävissä oleviin resursseihin liittyvä ratkaisu (Juhila ja Suoninen 2002, 236-237). Oman aineistoni laajuuden sovitin palvelemaan mahdollisimman hyvin Pro gradu –tutkielman laajuutta sekä mahdollisuutta saada vastauksia tutkimuskysymyksiini. Keräsin aineistoni Helsingin Sanomien arkistosta Helsingin Sanomien internetsivuilta (<http://www.hs.fi/arkisto/>). Paikansin tutkimustehtäväni kannalta oleelliset artikkelit hakemalla artikkeleita hakusanoilla ”uusi” ja ”lastensuojelulaki”. Varmistaakseni sen, ettei yksikään tutkimusaiheeni koskeva artikkeli jäänyt hakuni ulkopuolelle, tein lisähaun samalta ajanjaksolta hakusanalla ”lastensuojelu”. Toisessa haussa ei löytynyt tutkimustehtäväni kannalta yhtään uutta oleellista lähdettä. Lopullisen aineistoni ulkopuolelle jätin joitakin artikkeleita ja mielipidekirjoituksia, jotka sisällytin aineistooni ensimmäisellä hakukierroksella. Kun luin artikkelit tarkemmin läpi ensimmäisen kerran, havaitsin, että muutama artikkeli ei sopinut aineistooni. Poistin aineistostani sellaiset artikkelit, joissa puhuttiin lastensuojelulaista, mutta ei tutkimusongelmani kannalta relevantilla tavalla. Kuvatunlaisissa artikkeleissa saatettiin viitata lastensuojelutyöhön ja lakiin, mutta ei lainkaan uuden lastensuojelulain kokonaisuudistukseen.

Rajauksen jälkeen aineistoni koostui yhteensä 111:sta uutisartikkelista ja mielipidekirjoituksesta, joista uutisartikkeleita oli 63 ja mielipidekirjoituksia 48 kappaletta (Liite 1). Uutisartikkeleita löytyi lehden Pääkirjoitus- (9 kpl), Sunnuntai- (5 kpl), Nimiä tänään- (1 kpl), Kaupunki- (8 kpl), Kotimaa- (34 kpl) sekä Uutiset sivu- (6 kpl) osioista. Aineisto on tutkimustehtäväni kannalta riittävän laaja. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään yleensä varsin pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Eskola ja Suoranta (1999, 18) muistuttavat, ettei laadullisen aineiston tieteellisyyden kriteeri ei ole aina määrä vaan laatu. Omalla kohdallani aineiston määrää rajoittaa se, kuinka innokkaasti uudesta lastensuojelulaista on tarkasteluajanjaksollani Helsingin Sanomissa kirjoitettu. Aineiston kokoa ja laatua olisi voinut kasvattaa ottamalla tarkasteluun vielä pidemmän ajanjakson ja mahdollisesti myös muita sanomalehtiä. En kuitenkaan usko, että pidentämällä tarkastelujaksoa olisi saatu merkittävää hyötyä tai uusia näkökulmia tutkimustehtävääni. Useampien sanomalehtien mukaan ottaminen puolestaan olisi vaatinut ajanjakson typistämistä, jotta aineiston koko olisi edelleen ollut suhteessa Pro gradu – tutkielmani laajuuteen.

Lehtiartikkeleista koostuva aineistoni on niin sanottu luonnollinen aineisto. Luonnollisella aineistolla tarkoitetaan sitä, ettei aineistoa ole luotu tutkimusta varten esimerkiksi järjestämällä haastatteluita, vaan se on syntynyt ihmisten toimesta arkipäivän keskellä, kuten oma aineistoni sanomalehden sivuilla toimittajien ja kansalaisten toimesta. Haastatteluissa tutkija itse määrittelee, mihin kysymyksiin tutkittavat vastaavat, kun taas luonnollisissa aineistoissa tutkija ei ole alun perin ohjannut tutkittavien vastauksia tiettyyn suuntaan, vaan aineisto on kokonaan syntynyt tutkittavien ehdoilla. Luonnollisen aineiston vahvuus on se, että aineistot ovat olemassa tai syntyneet tutkijasta riippumatta eikä aineiston syntymiseen ole vaikuttanut se, että sitä tullaan käyttämään osana tutkimusta. Kun päädytään valitsemaan luonnollinen aineisto, tehdään usein valinta siksi, että se sävykyys ja mutkikkuus millä merkitykset, retoriset keinot tai vuorovaikutuksen säännönmukaisuudet ovat läsnä näissä aineistoissa, ei ole kartoitettavissa luonnollisen tilanteen ulkopuolelta. (Hepburn ja Potter 2007, 170; Juhila ja Suoninen 2002, 236–237; Robson 2002, 349.)

Muotonsa puolesta lehtiartikkeleista koostuva luonnollinen aineisto sopii valitsemani aineiston analyysimenetelmän, diskurssianalyysin aineistoksi hyvin. (Suoninen 2004, 49–50). Diskurssianalyysi soveltuu monenlaisten tekstien ja puheiden analysointiin sen vuoksi,



että sen kiinnostus kohdistuu kieleen ja kielen tapaan muokata yhteistä sosiaalista todellisuuttamme. Erityisen hyvin diskurssianalyysi soveltuu tiedotusvälineiden kielen analysointiin ja Faircloughin mukaan tiedotusvälineiden kieltä tulisi aina analysoida diskursiivisesti. (Fairclough 1997, 28.) Seuraavassa luvussa esittelen diskurssianalyysin aineiston analyysimenetelmänä sekä kuvaan omaa tapaa soveltaa diskurssianalyysiä.

## 5.2 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysin teoreettis-metodologinen viitekehys on sosiaalinen konstruktionismi (Jokinen 2002, 38–41). Sosiaalisen konstruktionismin ja myös diskurssianalyysin lähtöajatus on, että jokapäiväinen elämä esittäytyy ihmisille heidän itsensä tulkitsemaanaan ja rakentamana todellisuutena. Tavalliset ihmiset tuottavat todellisuuden ajattelullaan ja toiminnallaan, ja myös säilyttävät todellisuuden ajattelunsa ja toimintansa kautta. (Berger ja Luckmann 1994, 29-30.) Edelleen todellisuus astuu arkipäivän toimintoihin kategorioiden ja kuvausten kautta, jotka ovat samalla osa arkipäivän toimintoja. Maailma ei ole valmiiksi kategorisoitu jumalan tai luonnon toimesta, vaan se rakentuu jatkuvasti ihmisten puhussa, kirjoittaessa ja väitellessä siitä. (Potter 1996, 5.) Koska diskurssianalyysi on kiinnostunut siitä miten puhuminen ja tekstit rakentavat yhteistä todellisuuttamme ja ymmärrystä maailmasta, olen valinnut diskurssianalyysin aineiston analysoinnin menetelmäksi tarkastellessani sanomalehtikirjoituksia uudesta lastensuojelulaista.

Sosiaalisen konstruktionismin ohella diskurssianalyysin syntyyn ja kehittymiseen tutkimusmenetelmänä on vaikuttanut 1900-luvulla sosiaaliteorioidenkin sisällä vahvistunut niin sanottu kielellinen käänne. Kielellisen käänteen myötä kieli sai keskeisemmän roolin sosiaalisten ilmiöiden tutkimisessa. (Fairclough 1992, 2.) Kiinnostus kohdistui nopeasti myös tiedotusvälineiden tuottamiin kielellisiin sisältöihin, koska kaikilla sosiaalisilla teksteillä uskotaan olevan konstruktiiivinen luonne sosiaalisessa elämässä, ja diskurssianalyysin tavoitteena on analysoida sitä, miten sosiaaliset tekstit konstruoivat todellisuutta (Potterin ja Wetherell 1987, 2). Näin ollen myös media konstruoii kuvia todellisuudesta ja välittää tietoa eteenpäin. Monet kuvaavat mediaa jopa tehokkaimmaksi toimijaksi tiedonmuokkauksessa nyky-yhteiskunnassa. (Pollack 2004, 79.)

Aikojen saatossa diskurssianalyttisen tutkimussuuntauksen sateenvarjon alla on syntynyt monia eri tutkimustraditioita. Eri tahot ovat määritelleet diskurssianalyysin lähtökohtia eri

tavoin sekä soveltaneet menetelmää monimuotoisesti. Voidaan kysyä, mitä diskurssianalyysi lopulta on, pystymättä antamaan kysymykseen tyhjentävää ja tarkkarajaista vastausta. Vastaaminen kysymykseen näyttäisi tulevan myös vuosi vuodelta monimutkaisemmaksi. (Hepburn ja Potter 2007, 168; Robson 2002, 365.) Diskurssianalyysin kentän hajanaisuudesta huolimatta, olen tutustuessani erilaisiin tapoihin soveltaa diskurssianalyysiä havainnut, että eri tavoilla lähestyä diskurssianalyysiä on lopulta enemmän yhdistäviä kuin erottavia tekijöitä. Tämän vuoksi olen kyennyt rakentamaan oman näköiseni diskurssianalyysin yhdistelemällä eri diskurssianalyytikkojen ajatuksia ja käytännön tapoja soveltaa analyysiä. Seuraavaksi esittelen diskurssianalyysin lähtökohtaoletuksia, jotka olen yhdistänyt useammasta eri lähteestä ja jotka toimivat myös oman analyysini lähtökohtaoletuksina.

### 5.2.1 Lähtökohtaoletuksia

Tutkimuksessani diskurssianalyysi rakentuu seuraaville viidelle lähtökohtaoletukselle: 1. Oletan, että kieli rakentaa eli konstruoi sosiaalista todellisuutta. 2. Oletan, että on olemassa keskenään rinnakkaisia ja kilpailevia merkityssysteemejä eli diskursseja, koska kielen käyttö on vaihtelevaa ja samakin ilmiö voidaan kielen avulla kuvata monella eri tavalla. 3. Oletan, että kielen käyttö on kontekstisidonnaista. 4. Oletan, että kielenkäyttäjät kiinnittyvät diskursseihin. 5. Oletan, että kielen käytöllä ja diskursseilla on seurauksia tuottava luonne. (Fairclough 1992, 79; Fairclough 1997, 26, 76, 124, 135; Foucault 1989, 37–38; Jokinen, Juhila ja Suoninen 2004, 17–18; Potter ja Wetherell 1987, 35, 38; Suoninen 2002, 18–19) Seuraavaksi käyn tarkemmin läpi jokaisen lähtökohtaoletuksen ja avaan niiden merkitystä omassa tutkimuksessani.

Oletus siitä, että *kieltä käyttäessämme konstruoinme sosiaalista todellisuutta* tarkoittaa sitä, että kielen avulla konstruoinme eli merkityksellistämme kohteet, joista puhumme ja kirjoitamme. Ilman kielen konstruoivaa luonnetta ei olisi jaettua ymmärrystä asioiden merkityksistä ja suhteista. Tutkimuksessani olen kiinnostunut siitä, millä tavoin uudesta lastensuojelulaista käyty julkinen keskustelu rakentaa yhteistä käsitystämme uudesta laista. Kieli, eli tutkielmani aineistona olevat uutisartikkelit ja mielipidekirjoitukset omalta osaltaan merkityksellistävät, järjestävät, rakentavat, uusintavat ja muuttavat käsityksiämme uudesta lastensuojelulaista. (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2004, 17-18; Potter ja Wetherell 1987, 35.)

Oletus *rinnakkaisten ja keskenään kilpailevia merkityssysteemien* eli diskurssien olemassaolosta on diskurssianalyysin merkittävä lähtökohtaoletus. Foucaultin sanotaan vaikuttaneen vahvimmin diskurssin käsitteen syntyyn, ja jo hän kuvaili diskurssianalyysiä tutkimusmenetelmäksi joka kuvaa järjestelmien hajontaa. Hänen mukaansa diskurssianalyysi ei pyri eristämään pieniä johdonmukaisuuden saarekkeita kuvaillakseen niiden sisäisiä struktuureja, vaan tutkii erilaisten jakojen tai hajaantumien muotoja. Kyseessä on diskursiivinen muodostelma vain silloin, kun erilaisten selontekojen välillä voidaan kuvailla olevan säännönmukaista järjestelmien hajontaa. (Foucault 1989, 37–38.) Koska sosiaalisen todellisuus hahmottuu moninaisena, tutkijan päämääränä ei ole yhden yhtenäisen diskurssin tavoittaminen, vaan tutkija on kiinnostunut diskurssien moninaisuudesta ja rinnakkaisista tavoista kuvata sosiaalista todellisuutta sekä ihmisten vaihtelevasta tavasta ilmaista ja käsitellä yhtä ja samaa ilmiötä (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2004, 24; Potter ja Wetherell 1987, 38). Tutkimukseni tavoitteena on paikantaa aineistostani rinnakkaisia tai keskenään kilpailevia uuden lastensuojelulain diskursseja ja nimetä ne, jotta sekä käytetty näkökulma että diskurssin ala erottuvat toisistaan (Fairclough 1997, 124).

Oletus *kielenkäytön kontekstisidonnaisuudesta* liittyy diskurssianalyytikkojen tapaan ymmärtää kielen käytön ja todellisuuden suhdetta. Vaikka diskurssianalyytisessä viitekehyksessä kieltä tai kielen käyttöä ei oleteta suoraan todellisuuden kuvaksi, ei kielen käyttöä eroteta oikeasta todellisuudesta, vaan kielen käyttö ja muu todellisuus nähdään yhteen kietoutuneita. (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2004, 20–21.) Omassa tutkimuksessani otan huomioon kielen käytön kontekstisidonnaisuuden siten, että pyrin muistamaan kontekstin vaikutuksen jokaiseen aineistoni artikkeliin. Ymmärrän kontekstin vaikutuksen artikkeleihin siten, että niihin vaikuttaa ympäröivä yhteiskunta arvoineen ja kulttuureineen, sekä ajankohta jolloin teksti on kirjoitettu. Jos lastensuojelulain uudistuksesta olisi kirjoitettu jossakin toisessa maassa tai Suomessakin jonain toisena ajankohtana, tai toisenlaisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa, olisivat kirjoitukset olleet todennäköisesti hyvin erilaisia.

Diskurssianalyysissä *kielenkäyttäjien oletetaan kiinnittyvän diskursseihin* siten, että he kieltä käyttäessään uusintavat ja muuttavat sosiaalista todellisuutta ja asettuvat erilaisiin positioihin diskurssien kentällä. Diskurssianalyysissä tutkijan kiinnostus kohdistuu sen pohtimiseen, miten kielenkäyttäjät tekevät ymmärrettäväksi asioita kielen käytöllään.

Kielenkäyttäjien ei ajatella yksinkertaisesti paljastavan tutkijoille, millaisia heidän asenteensa, elämäntilanteensa ja edustamansa kulttuuri on. Näin ollen teoille ja ilmiöille ei riennetä nimeämään syitä, vaan ne tavat, joilla kielenkäyttäjät kuvaavat ilmiöitä ja nimeävät niille syitä otetaan tutkimuskohteeksi sellaisinaan. (Suoninen 2002, 18–19.) Tutkimuksessani oletus kielenkäyttäjien kiinnittymisestä diskursseihin näkyy siten, että olen kiinnostunut siitä, ketkä aineistossani kieltä käyttävät ja ketkä eivät sekä millaisiin positioihin kielenkäyttäjät uuden lastensuojelulain diskurssien kentällä asettuvat.

Diskurssianalyysissä ei oleteta, että kieli ainoastaan kuvaa tai väittää jotain todellisuudesta, vaan että *kielellä on seurauksia tuottava luonne*. Diskurssianalyysissä tutkijan kiinnostus kohdistuu siihen, mitä kielenkäyttäjä milläkin ilmaisullaan kulloinkin tekee ja tulee tuottaneeksi. Kielen käytön seuraukset eivät välttämättä ole kielenkäyttäjän itsensä tarkoittamia vaikutuksia. Tutkijan tehtävänä on aineistoa analysoidessaan pyrkiä jäljittämään näitä toisinaan selkeitä, mutta useimmiten piiloisia ja ristiriitaisia seurauksia. (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2004, 41–43.) Koska kielen käytön päämäärät eivät ole aina ilmeisiä, eikä päämääriä voida yksittäisistä lauseista suoraan napata, on tekstejä tulkittava aina niiden konteksteissa, jotta ymmärrys päämääristä valkenee (Potter ja Wetherell 1987, 33). Erilaisilla teksteillä ja kielen käytöllä on vaihtelevia seurauksia; ne voivat uusintaa, ylläpitää tai muuttaa sosiaalisia identiteettejä, suhteita ja tieto- tai uskomusjärjestelmiä, muuttaa ihmisten uskomuksia, asenteita ja käytöstä, aloittaa jopa sodan tai jäädä vaille seurauksia (Fairclough 1992, 79; Fairclough 1997, 76). Seurauksia tai ei, tekstien tuottaminen on aina ideologisten valintojen tekemistä painottamalla jotakin näkökulmaa ja jättämällä jotain pois. (Potter ja Wetherell 1987, 3.) Tutkimuksessani pyrin paikantamaan aineistostani kielen toiminnallisen luonteen ja löytämään niitä mahdollisia seurauksia ja vaikutuksia, joita keskustelulla uudesta lastensuojelulaista on.

### **5.2.2 Diskurssi, subjektipositiot ja selonteot**

Tässä luvussa määrittelen tutkimukseni kannalta oleelliset diskurssianalyysin käsitteet diskurssi, subjektipositio ja selonteko. Kun diskurssianalyysin klassikoiksi lukeutuvat Potter ja Wetherell (1987, 7) puhuvat diskurssianalyysistä, he tarkoittavat minkä tahansa puheen tai tekstin eli *diskurssin* analysoimista. Diskurssi voidaan määritellä myös merkityssysteemiksi sen ohella, että se on mikä tahansa puhe tai teksti. Merkityssysteemi on verrattain eheä säännönmukainen merkityssuhteiden systeemi, joka rakennetaan, uusinnetaan ja muutetaan sosiaalisissa käytännöissä ja samalla systeemi itse rakentaa

sosiaalista todellisuutta (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2004, 27). Fairclough näkee diskurssin eräänlaisena sosiaalisen toiminnan muotona ja tuotteena. Diskurssit eivät ainoastaan kuvaa maailmaa, vaan ne myös antavat, ryhmittelevät ja rakentavat merkityksiä. Diskurssit rakentavat sosiaalisia suhteita ihmisten välille ja rakentavat tieto- ja uskomusjärjestelmiä. (Fairclough 1992, 63–64.) Myös Potterin (1996, 105) mukaan diskurssin ydin on siinä, että puhe ja kirjoitukset nähdään osana sosiaalisia käytäntöjä. Diskursseille ominaista on myös niiden ajallisuus. Diskursseja ei tarkastella ikuisiksi ja universaaleiksi ajateltujen ideologioiden ilmenemismuotoina, vaan ajallisesti ja paikallisesti ainutkertaisina merkitysten, käytäntöjen ja toimijoiden asemien muodostumina (Alasuutari 1996, 21).

*Subjektiposition* käsite liittyy identiteetin käsitteeseen. Potterin (1996, 129) mukaan puheissa ja teksteissä ei konstruoida ainoastaan asioita, vaan myös ihmiset rakentavat itseään ja toisiaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Diskursiivinen lähestymistapa painottaa siis identiteetin ja itsen konstruktivista luonnetta. (Potterin ja Wetherell 1987, 95–96.) Diskurssianalyysissä identiteettiä ei ymmärretä ihmisen staattiseksi ominaisuudeksi, vaan tilanteittain vaihtelevaksi ja moninaiseksi. Kun identiteetti ymmärretään diskurssin osaksi, käsitteeksi valitaan usein subjektipositio. Position käsite korostaa diskurssin valtaa määrittää ihmisille tietyt paikat, joista käsin keskusteluun osallistutaan. Jokaiselle keskusteluun osallistujalle on osoitettavissa diskurssien kentältä omat positionsa. (Suonisen 2004, 66–69.) Myös Faircloughin (1992, 78) mukaan on hyödyllistä dekonstruoida käsite tekstintuottaja tai kielenkäyttäjäksi kokoelmaksi erilaisia positioita, jotka voi miehittää yksi ja sama henkilö, tai useat eri henkilöt. Tutkimuksessani pyrin osoittamaan uudesta lastensuojelulaista keskustelleille henkilöille ja tahoille omat subjektipositionsa diskurssien kentältä.

Tutkimuksessani ymmärrän aineistoni uutisartikkelit ja mielipidekirjoitukset *selonteoksi*. Selonteoksi voidaan kutsua mitä tahansa puhetta tai tekstiä kokonaisuudessaan tai niiden osia. Koska mikä tahansa teksti on pilkottavissa pienempiin osiin, ymmärrän selonteoksi myös aineistoni uutisartikkeleista ja mielipidekirjoituksista irrotettavissa olevat asiakokonaisuudet, kappaleet, lauseet ja sanat. Suonisen (2002, 20-21) mukaan selonteot ovat osallisena todellisuuden muovaamisessa ja näin ollen rakennusaineena diskursseille. Diskurssit rakentuvat yksittäisistä selonteoista ja selontekoja voidaan analysoida ainakin kahdella tavalla. Selontekoja voidaan analysoida toimintana, joka konstruoi maailmaa, tai

niitä voidaan analysoida siltä osin, miten ne ovat itse rakentuneet osaksi hyväksyttyä todellisuutta. (Potter 1996, 121). Omassa tutkimuksessani keskityn tarkastelemaan sitä, miten selonteot toimivat rakennusaineena diskursseille ja sitä kautta konstruoivat maailmaa.

### 5.2.3 Diskurssianalyysin soveltaminen

Kun lähdetään soveltamaan diskurssianalyysiä käytännön tutkimustyössä, on tärkeää ymmärtää, ettei ilmiöiden kuvausten vaihtelun tutkimiseen ei ole mitään yhtä vedenpitävää tapaa (Potter ja Wetherell 1987, 35). Jokainen diskurssianalyttikko luo oman näköisensä analyysin ja analyysin tuloksena syntyvät diskurssit ovat tutkijan tulkintatyön tuloksia. Diskurssien analyysissä ei olekaan kyse tekstiaineiston ominaisuuksien mekaanisesta kirjaamisesta vaan perustellusta tulkinnasta, joka pohjautuu tutkijan ja aineiston väliseen vuoropuheluun (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2004, 28). Tutkimuskohteena olevat tekstit ovat yleensä erittäin ambivalentteja ja avoimia moninaisille tulkinnoille. Tämän vuoksi tulkintatyön tulee olla sensitiivistä ja hyvin perusteltua. (Fairclough 1992, 74-75.)

On olemassa erilaisia diskurssianalyysin sisäisiä metodisia painotuksia, joiden väliltä tutkija voi tehdä valintoja rakentaessaan omaa aineiston analyysiään. Tällaisia metodisia painotuksia voi tehdä vastaparien tilanteisuus - kulttuurinen jatkumo, merkitykset – merkitysten tuottaminen, responsiivisuus – retorisuus sekä analytyttöisyys – kriittisyys. (Jokinen ja Juhila 2002, 55–60.) Tutkimuksessani olen tehnyt ratkaisun painottaen aineistoni analyysissä tilanteisuutta, merkityksiä, responsiivisuutta ja analytyttöisyyttä.

Painotan aineiston analyysissäni *tilanteisuutta* kulttuurisen jatkumon sijaan, koska olen kiinnostunut merkitysten tuottamisesta ja rakentumisesta ”tässä ja nyt” tapahtuvana toimintana, en niinkään pitkän aikavälin tarkasteluna. Otan kuitenkin huomioon sen tosiasian, ettei mitään tutkimusaihetta voi tutkia täysin irrallisena kulttuurisesta jatkumosta. Yksi tapa ratkaista tilanteisuuden ja kulttuurisen jatkumon välinen suhde on sulkeistaa kulttuurisuus tutkimuksen analyysivaiheessa ja palata siihen johtopäätöksissä. Kulttuurin sulkeistaminen näkyy tutkimuksen raportoinnissa siten, että raportin alkuosassa lukijalle kerrotaan aineiston ulkopuolisista asioista riittävästi analyysin ymmärtämiseksi, tulososiossa pidättäydään tiukasti aineistovetoisuudessa, ja lopuksi tuloksia peilataan laajempiin konteksteihin. (Jokinen ja Juhila 2002, 55–60.)

*Merkityksiä* painottavassa tutkimuksessa tutkimuskysymykset ovat useimmiten mitä-muotoisia ja kiinnostus on ennen kaikkea puheiden ja kirjoitusten sisällöissä, kuten omassa tutkimuksessani. Jos tutkimuksessa painotetaan merkitysten tuottamisen tapoja, ovat kysymykset miten-muotoisia ja tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, millaisia kielellisiä keinoja käyttämällä ihmiset tuottavat merkityksiä. (Jokinen ja Juhila 2002, 66–69.)

*Responsiivisessa* painotuksessa tutkijan huomio kiinnittyy siihen, miten ihmiset rakentavat yhdessä merkityksiä. Responsiivinen vuorovaikutus on ”tässä ja nyt” vastavuoroisuutta, jossa keskustelun osapuolet reagoivat vuorovedoin toistensa puheenvuoroihin ja rakentavat yhdessä sosiaalista todellisuutta. Yleisesti ajatellaan, että esimerkiksi sanomalehtikirjoitukset olisivat enemmän retorisuuden alaa responsiivisuuden sijaan, mutta useita sanomalehtiaineistoja on mahdollista analysoida myös responsiivisuutta painottaen. (Jokinen ja Juhila 2002, 77-82.) Tutkimuksessani olen kiinnostunut responsiivisuuden näkökulmasta siitä, miten aineistoni kielenkäyttäjät reagoivat toisten kielenkäyttäjien selontekoihin vai reagoivatko lainkaan.

*Analyttisen* diskurssianalyysin erottaa kriittisestä diskurssianalyysistä sen pyrkimys tiukkaan aineistolähtöisyyteen, jolloin tutkijan tavoitteena on olla mahdollisimman avoin aineistolle ja sieltä löytyville jäsennyksille. Analyttisessä diskurssianalyysissä ei tehdä ennakko-oletuksia, kun taas kriittisen analyysin lähtökohtana on oletus joidenkin alistussuhteiden olemassaolosta. (Jokinen ja Juhila 2002, 85–87.) Jako ei-kriittiseen ja kriittiseen lähestymistapaan ei ole kuitenkaan absoluuttinen (Fairclough 1992, 12). On mahdollista, että lähtökohdiltaan selkeästi analyttisestä tutkimuksesta tulee tutkimuksen edetessä kriittinen puheenvuoro. Näin saattaa käydä, jos aineiston analyysi tuottaa kriittistä potentiaalia sisältäviä tuloksia. (Jokinen ja Juhila 2002, 85–87.) Tutkimukseni on lähtökohdiltaan analyttistä diskurssianalyysiä, mutta jätän oven raolleen myös mahdollisille kriittisille puheenvuoroille. Seuraavassa luvussa raportoin tarkemmin aineiston analyysini vaiheet, jotta lukijan on helpompi ymmärtää, miten tutkimukseni tulokset ovat syntyneet analyysiprosessin edetessä.

### **5.3 Aineiston analysointi**

Aineiston analyysin tavoitteena oli paikantaa Helsingin Sanomien uutisartikkeleista ja mielipidekirjoituksista koostuvasta aineistostani uuden lastensuojelun diskurssit ja edelleen

asettaa diskurssit tarkemman analyysin kohteeksi. Tarkemman analyysin tavoitteena oli tarkastella diskurssien sisältöjä ja voimasuhteita sekä subjektipositioiden asettumista diskurssien kentälle. Koko analysoinnin ajan pyrin pitämään mielessä sen, että kaikilla luonnollisilla aineistoilla on syntyessään ollut jokin tarkoitus. Aineiston tarkoitus tai päämäärä on otettava huomioon tehtäessä tulkintoja aineistosta. (Robson 2002, 351.)

Diskurssianalyysille laadullisena tutkimusmenetelmänä on tyypillistä varsin tiukka aineistolähtöisyys. Aineistolähtöisyys tarkoittaa sitä, että tutkija pyrkii analysoimaan aineistoaan objektiivisesti ja ilman ennakko-oletuksia. On kuitenkin hyvä muistaa, että täydellinen objektiivisuus ja ennakko-oletusten poissulkeminen tutkijan mielestä on mahdotonta. Tutkija voi pyrkiä puhtaaseen aineistolähtöisyyteen yrittämällä tunnistaa omat esioletuksensa ja arvostuksensa, jotka saattavat ohjalla aineiston analyysiä. (Eskola ja Suoranta 1999, 17–19.)

Alasuutarin (1999, 39) mukaan laadullisen aineiston analyysi koostuu kahdesta toisiinsa nivoutuvasta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Omassa tutkimuksessani vaiheet kulkivat koko ajan rinnakkain ja limittäin. Sitä mukaa kun pelkistin havaintojani, myös arvoitus hiljalleen ratkesi. Aloitin analyysin kokoamalla aineistoni satayksitoista uutisartikkelia ja mielipidekirjoitusta yhteen tiedostoon (jatkossa kirjoitan ”teksti” tai ”tekstit”, kun viittaan aineistoni uutisartikkeleihin ja mielipidekirjoituksiin). Koottuani aineiston, luin sen kertaalleen kokonaan läpi saadakseni kokonaiskäsityksen aineistosta. Aineistoni tekstit olivat monimuotoisia; osassa teksteistä käsiteltiin ainoastaan uutta lastensuojelulakia, kun taas osassa teksteistä uusi lastensuojelulaki saatettiin mainita vain yhdessä lauseessa. Olen koettanut antaa jokaiselle tekstille yhtä suuren painoarvon analyysissäni.

Toisella lukukerralla merkitsin erikseen ne selonteot eli kokonaiset tekstit, tekstien kappaleet, lauseet tai sanat, joissa puhuttiin uudesta lastensuojelulaista. Koko aineistossa oli myös jonkin verran sellaista asiaa, joka ei liittynyt uuteen lastensuojelulakiin lainkaan tai edes lastensuojeluun. Paikansin tutkimustehtäväni kannalta oleelliset selonteot ja poistin tutkimustehtävän ulkopuolelle jäävät osat teksteistä. Usein aineistosta ainoastaan tietyt tapaukset tai osat valikoituvat tutkimusprosessin aikana analyysin fokukseen. Tutkijan analyttisiä käsitteitä koskevat, ja kenties tutkimusprosessin aikana tarkentuvat tai muuntuvat valinnat ohjaavat myös aineiston fokusointia. (Juhila ja Suoninen 2002, 241–



242.) Toisen lukukerran aikana merkitsin myös jokaisen oman tutkimustehtäväni kannalta oleellisen selonteon yhteyteen sen, kuka selonteon oli tuottanut. Samalla hahmottelin alustavasti erilaisia subjektipositioita. Samaa positiota edustavat tekstintuottajat merkitsin yhtenevällä koodilla. Tässä vaiheessa myös etsin jo eroja ja yhtäläisyyksiä selonteista, ja kirjoitin ylös alustavia ajatuksia diskurssien mahdollisista muodoista ja sisällöistä.

Kolmannella aineiston lukukerralla otin tarkasteluun ainoastaan tiivistetyn aineiston, josta olin jättänyt ulkopuolelle kaiken tutkimusongelmani kannalta epäoleellisen. Lukiessani hahmottelin diskursseja koodaamalla eri värikoodeilla sellaiset selonteot, jotka näyttivät puhuvan uudesta lastensuojelulaista eri näkökulmista. Diskurssit alkoivat muodostua, kun jokainen selonteko alkoi vähitellen useamman lukukerran jälkeen löytää oman paikkansa diskurssien kentällä. Diskurssit tarkentuivat ja muuttivat muotoaan jokaisella lukukerralla. Selontekojen löydettyä lopulliset paikkansa, oli muotoutunut neljä eri uuden lastensuojelulain diskurssia. Yksikään aineistoni teksti selontekoineen ei kokonaisuutena sisällynyt vain yhteen diskurssiin, vaan jokainen teksti tuotti selontekoja rakennusaineeksi useille diskursseille. Tässä vaiheessa myös subjektipositiot saivat lopulliset muotonsa.

Diskurssianalyysi ei tarjoa diskurssien jäsentämiseen mekaanisesti noudatettavissa olevaa tekniikkaa eikä yksiselitteisiä ohjeita. Tärkeintä on jo ennen analyysin aloittamista muistaa, ettei tulkintoja saa lyödä lukkoon ennakkoon, vaan tulee säilyttää avoimuus aineistolle. Tutkijan on hyvä tiedostaa, ettei aineistosta välttämättä löydy sitä mitä oletettaisiin. (Jokinen ja Juhila 2004, 80; Suoninen 2004, 60.) Vaikka kuvaankin edellä diskurssien syntymistä suhteellisen lyhyesti, ja voi vaikuttaa siltä että diskurssit syntyivät vaivatta, ei niiden jäsentäminen aineistosta ollut yksinkertaista. Haasteelliseksi diskurssien jäsentämisen tekee se, etteivät diskurssit ole aineistossa selkeinä kokonaisuuksina, jotka olisivat löydettävissä ensimmäisellä lukukerralla, vaan ne muokkautuvat ja muuttuvat aineiston analysoinnin edetessä. (Suoninen 2004, 50–51.) Lisähaasteen antaa se, että ideologiset representaatiot yleensäkin esiintyvät teksteissä pikemmin peitellysti kuin suoraan (Fairclough 1997, 64). Diskurssien tunnistaminen ja rajaaminen onkin aina osin luovaa valintojen ja tulkintojen tekoa. Tästä johtuen tutkijan olisi raportoitava päättelypolut mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja päättelypolkujen tulisi olla niin huolellisesti esiteltyjä, että lukijoiden on mahdollista tehdä niistä myös omia tulkintoja (Juhila ja Suoninen 2002, 235; Suoninen 2004, 54–55). Mielestäni vaatimukseen on haastavaa vastata käytännössä, koska jotta päättelypolut olisivat yksityiskohtaisesti

seurattavissa, tulisi lukijalla olla käytössään alkuperäinen aineisto kokonaisuudessaan sekä mahdollisuus tarkastella analyysin eri välivaiheita.

Kun uuden lastensuojelulain diskurssit olivat muodostuneet, ryhdyin tarkastelemaan niitä lähemmin kvantifioimalla aineistoa. Kvantifiointi eli aineiston määrällinen käsittely on aineiston tuotosten pituuksien laskemista ja luokittelemista erilaisten tekijöiden mukaan. Kvantifiointi ei ole paras tapa analysoida laadullista tekstiaineistoa, mutta kvantifioinnin avulla tutkija voi lähteä liikkeelle ja saada tekstimassan hallintaan (Eskola ja Suoranta 1999, 165–166). Myös Alasuutarin (1999, 32) mukaan sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia menetelmiä on mahdollista soveltaa saman tutkimusaineiston analysoinnissa, mutta samalla hän huomauttaa, ettei kvantifioinnin tapaisessa luokittelussa ja laskemisessa ole varsinaisesti kyse kvantitatiivisesta analyysistä. Näin ei ollut myöskään oman analyysini kohdalla.

Kvantifioimalla aineistoa pyrin tarkemmin analysoimaan diskurssien voimasuhteita diskursiivisella kentällä, subjektipositioden aktiivisuutta keskustelussa uudesta lastensuojelulaista sekä selvittämään, miten yksittäisistä lakiuudistuksista oli keskusteltu. Päästäkseni selville diskurssien voimasuhteista laskin, kuinka monta selontekoa sisältyy kuhunkin neljään eri uuden lastensuojelulain diskurssiin. Seuraavaksi laskin kuinka monta kertaa mistäkin subjektipositioista on tuotettu selontekoa koko keskusteluun. Kolmanneksi laskin kuinka usein mistäkin subjektipositioista tuotettiin selontekoa eri diskursseihin. Viimeiseksi laskin sen, kuinka monta kertaa mikäkin yksittäinen lakiuudistus oli aineistossa mainittu, mistä subjektipositioista ja missä diskurssissa.

Kvantifioinnin aikana otin huomioon sen, että diskurssianalyysissä on tekstin varsinaisen sisällön ohella tärkeää se, mitä tekstistä puuttuu. Tärkeitä analysoinnin kannalta ovat myös ne representaatiot tai osallistujakategoriat ja sellaisten identiteettien ja suhteiden konstruoinnit, joita tekstistä ei löydy. Aineistoa analysoitaessa tutkijan on hyvä tehdä itselleen jatkuvasti kysymyksiä sen suhteen, mitä on kirjoitettu tai sanottu ja mitä on jätetty kirjoittamatta tai sanomatta. (Fairclough 1997, 80.) Tämä on tärkeää huomioida, koska jos jostain asiasta ei enää puhuta lainkaan, sen subjektiivinen todellisuus alkaa heikentyä ja päinvastoin, jos jotain asiaa pidetään jatkuvasti esillä, sen todellisuus voimistuu (Berger ja Luckmann 1994, 173).

Seuraavissa luvuissa esittelen analyysini tulokset. Kerron, millaisia ovat uuden lastensuojelulain diskurssit ja niiden mahdolliset voimasuhteet, minkälaisista subjektipositioista keskusteluun on osallistuttu ja mistä yksittäisistä lakiuudistuksista keskustelun aikana on puhuttu.

## 6. UUDEN LASTENSUOJELULAIN DISKURSSIT

Uudesta lastensuojelulaista käytiin Helsingin Sanomissa vuosina 2006, 2007 ja 2008 vilkasta ja monimuotoista keskustelua. Kolmen vuoden mittaisen tarkastelujakson aikana käydystä keskustelusta muotoutui neljä erilaista uuden lastensuojelulain diskurssia. Olen nimennyt syntyneet diskurssit *resurssi-*, *oikeusturva-*, *mahdollisuus-* ja *puutteellisuusdiskursseiksi*. Diskursseihin tuotettiin selontekoja yhdeksästä eri subjektipositioista, joihin palaan tarkemmin seuraavassa luvussa. Keskustelussa nostettiin esiin suhteellisen laajasti erilaisia yksittäisiä lakiin tehtyjä muutoksia. Seuraavissa kolmessa luvussa esittelen uuden lastensuojelulain diskurssit ja niiden voimasuhteet, tarkastelen subjektipositioiden asettumista diskurssien kentällä sekä keskustelun sisältöä siltä osin, mitä yksittäisiä lakiuudistuksia keskustelussa on tuotu esiin.

Alusta alkaen tutkimukseni päämääränä ei ollut tavoittaa yhtä yhtenäistä uuden lastensuojelulain diskurssia, vaan diskurssianalyysin lähtökohtaoletuksen mukaisesti kiinnostukseni kohdistui moninaisiin, rinnakkaisiin ja kilpaileviin tapoihin kuvata uutta lastensuojelulakia (Fairclough 1997, 124; Foucault 1989, 37-38; Jokinen, Juhila ja Suoninen 2004, 24; Potter ja Wetherell 1987, 38). Muodostuneet uuden lastensuojelulain diskurssit kuvaavat uutta lakia ja sen uudistusprosessia vaihtelevasti tuoden jokainen oman vahvan ja erilaisen näkökulmansa aiheeseen. Diskurssit konstruoivat käsityksiämme uudesta laista antamalla erilaisia rakennusaineita mielikuville, joita julkisen keskustelun kautta uudesta laista syntyy (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2004, 17-18; Karvonen 1999, 51; Nimmo ja Savage 1976, 21; Potter ja Wetherell 1987, 35).

Esittelen uuden lastensuojelulain diskurssit sattumanvaraisessa järjestyksessä, joten esittelyjärjestys ei vielä tässä vaiheessa ota kantaa diskurssien mahdollisiin voimasuhteisiin diskursiivisella kentällä. Palaan kysymykseen voimasuhteista esiteltyäni ensin resurssi-, oikeusturva-, mahdollisuus- ja puutteellisuusdiskurssit. Esitellessäni diskursseja pyrin kuvailemaan niitä yleisellä tasolla sekä tarkentamaan kuvaa suorien lainausten avulla niiden sisällöistä sekä tavasta puhua uudesta lastensuojelulaista.

### 6.1 Resurssi

Resurssidiskurssi puhuu uudesta lastensuojelulaista nimensä mukaisesti erilaisia resurssikysymyksiä painottaen. Resurssilla diskurssissa tarkoitetaan erilaisia taloudellisia resursseja esimerkiksi liittyen henkilöstön määrään tai palveluiden järjestämiseen.

Diskurssilla on kaksi vahvempaa painotusta. Ensimmäinen painotus liittyy kuntatasolla lastensuojelun resursointiin, kattaen sekä henkilöstön että palvelut. Toinen painotus liittyy hallinto-oikeuksien henkilöstöresursseihin ja niiden riittävyyteen ratkoa tahdonvastaisia huostanottoja uuden lain velvoittamalla tavalla. Rätty (2008, 6-7) ja Taskinen (2007a, 9; 2007b, 29) muistuttivat riittävän resursoinnin tärkeydestä kunnissa ja hallinto-oikeuksissa, jotta uusi laki voitaisiin toivotulla tavalla saattaa voimaan käytännön tasolla. Myös Sosiaali- ja terveysministeriö ohjeisti kuntia lisäämään riittävästi panostuksia lastensuojeluun ja arvioi uuden lain aiheuttavan uusia kustannuksia kunnissa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007). Resurssidiskurssin huolet liittyen resurssien riittävyyteen olivat hyvin saman suuntaisia Rädyn, Taskisen ja Sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Diskurssin tapaa puhua resursseista väritti vahvasti huoli kaikenlaisten resurssien riittämättömyydestä sekä painokas vaatimus lisätä resursseja laajalla rintamalla ja mahdollisimman pikaisesti. Huolena oli, ettei uutta lastensuojelulakia voida lainkaan käytännön tasolla panna toimeen, eikä jatkossa säädetyllä tavalla toteuttaa, jos resursseja ei pikaisesti ja riittävästi lisätä. Huoli tiivistyi toteamukseen:

---

*”...tästä on syytä olla huolissaan, koska mikään ei muutu lasten asemassa ja oikeuksien turvaamisessa hyvänkään lain turvin, ellei lain henkeä ymmärretä ja lapsen suojeluun osoiteta konkreettisia voimavaroja.” HS 8.1.2008*

---

Uuden lastensuojelulain veloitteiden nähtiin myös pahentavan jo ennestään olemassa olevaa resurssipulaa sekä sosiaalitoimessa että hallinto-oikeuksissa. Diskurssi ei väitäkään uuden lain tuovan resurssipulan uutena ilmiönä mainituille toimijoille, vaan ongelma on ollut olemassa ja tiedossa jo pidempään. Uusi laki ainoastaan kärjistää resurssiongelmaa entisestään ja lisää kuntien menoja tuntuvasti. Resurssidiskurssin sisällä kuului huolipuhetta heikompana myös julkisen vallan vastaus vaatimukseen lisäresursoinnista. Väitettiin, että uuden lain myötä resursseihin on panostettu ja niitä tullaan edelleen lisäämään. Tämä näkökulma jäi kuitenkin pahasti huolipuheen varjoon ja siihen vastattiin edelleen diskurssin sisällä toteamalla, etteivät väitetyt panostukset ole nähtävissä käytännön tasolla.

Tällaista vuoropuhelua voidaan verrata siihen, miten Habermas näki julkisuuden asettuvan yksityisyyden alueelle julkisen vallan vastakohtaksi (ks. Kuvio 1, s. 12). Helsingin Sanomissa käytyyn julkiseen keskusteluun eivät osallistuneet vain yksityisyyden alueelle

kuuluvat tahot, vaan myös julkinen valta osallistui keskusteluun resursseista esimerkiksi poliitikkojen subjektipositivisesta. Näin ollen Helsingin Sanomissa 2000-luvulla julkista valtaa ei ole kokonaan suljettu pois julkisuudesta. Aineistoa tarkastellessa tosin huomaa, että suurilta osin julkisuuteen tuotiin väitteitä yksityisyyden alueelta, joihin puolestaan julkinen valta reagoi omasta näkökulmastaan. Yksityisyyden alue näyttäytyi keskustelussa aloitteellisempana kuin julkinen valta. (Habermas 2004, 61; Pietilä 2004, 10.)

Aloitan kuvaamaan resurssidiskurssia sen tavalla puhua kuntatason lastensuojelua vaivaavasta resurssipulasta ja vaatimuksista niiden lisäämiseksi. Kuntatason resurssipuhe jakautui kolmeen eri alateemaan. Ensinnäkin puhuttiin yleisemmällä tasolla kunnan vastuusta resursoida tarpeeksi lastensuojeluun laajasti ymmärrettyinä, sisältäen esimerkiksi kunnan peruspalvelut. Toiseksi keskusteltiin koko maata koskettavasta pulasta pätevistä lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä, sekä kolmanneksi vaatimuksesta palkata lisää lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä.

#### Resurssipula kunnissa

Resurssidiskurssi toteaa, että uusi lastensuojelulaki tulee vaatimaan kunnilta aineellisia voimavaroja, palvelujen kehittämistä, riittävää ja osaavaa henkilöstöä, sekä tavoitteellista ja pitkäjänteisestä otetta koko lasten ja nuorten sekä perheiden palvelujärjestelmän vaikuttavuuden varmistamiseksi. Resurssikysymystä ei rajattu koskemaan ainoastaan sosiaalitoimen alaista lastensuojelutyötä, vaan uuden lain nähtiin velvoittavan vahvistamaan ennaltaehkäisevän lastensuojelun resursseja myös kunnan peruspalveluissa. Uuden lain katsottiin olevan tuhannen taalan paikka investoida lain velvoittamalla tavalla sekä peruspalveluihin että vaikeimmassa asemassa ja kriisissä olevien lasten ja perheiden tukeen.

Vaikka lainuudistus arvioitiin välineeksi lisätä tarvittavia resursseja, ei uusien voimavarojen suuntaamista peruspalveluihin ja lastensuojeluun kuntatasolla ajateltu kovinkaan todennäköiseksi. Päinvastoin jo ennen lain hyväksymistä oltiin varmoja siitä, ettei uusia voimavaroja kunnissa tarvittaviin kohteisiin suunnata. Toisaalta oltiin huolissaan siitä, ettei kunnilla ole taloudellisia edellytyksiä lisätä resursseja ja toisaalta epäiltiin joidenkin kuntien halua lisätä resursseja, vaikka mahdollisuuksia olisi. Oltiin varmoja, että joissain kunnissa uutta lakia tullaan resurssivajeen vuoksi rikkomaan heti voimaan astumisen jälkeen. Kunnan päättävissä asemassa olevia henkilöitä kehoitettiin

kantamaan vastuunsa ja budjetoimaan tarpeeksi varoja tarpeellisiin kohteisiin ja välttämään kuntien helmasyntiä alibudjetointia, jotta uusi laki voitaisiin toteuttaa. Painotettiin, että budjettineuvotteluissa on kysymys selkeästi poliittisista valinnoista ja pelättiin, ettei poliittista tahtoa lastensuojeluun panostamiseen löydy, vaan se nähdään ainoastaan harmittavana rahareikänä kunnan taloudessa. Kun verrataan resurssidiskurssia isobritannialaiseen uutisointiin hyvinvointipalveluista, huomataan keskustelun olevan lastensuojelun tarpeellisuutta ja oikeutusta puolustavaa toisin kuin Isossa-Britanniassa, jossa on jo muutaman vuosikymmenen ajan kyseenalaistettu vahvan valtion, hyvinvointijärjestelmän ja laajojen sosiaalipalveluiden tarpeellisuus (Golding 1991, 102). Ennemminkin resurssidiskurssi on huolissaan siitä, että kuntien päättäjien asenteet lastensuojelua kohtaan ovat samalla tavoin negatiivisia kuin isobritannialainen julkinen keskustelu.

Huolena oli, että valmistautuminen uuden lain voimaantumiseen kunnissa aloitettiin liian myöhään, eikä ajoissa tehty tarpeellisia päätöksiä riittävien resurssien turvaamiseksi, jotta uutta lakia voitaisiin toteuttaa. Kunnat olivat valmistautumisen suhteen auttamatta myöhässä, vaikka lain voimaantuloakin oli lykätty syksystä 2007 alkuvuoteen 2008, jotta kunnat saisivat lisää aikaa valmistautua muutoksiin. Lisäksi kuntien valmistautuminen näyttäytyi kosmeettisena. Suuri osa kunnista ei ollut lisännyt lastensuojelun virkoja ja niissäkin kunnissa missä virkoja oli lisätty, oli ollut usein kyse vain määräaikaisten virkojen vakinaistamisesta, ei lisävoimavarojen osoittamisesta lastensuojeluun.

Erityistä närkästystä herätti kuntien tapa käyttää valtion kunnille uuden lastensuojelulain perusteella osoittamat valtionosuudet johonkin aivan muuhun kuin lastensuojelutyön kehittämiseen. Häkälä (2008, 3-4, 25) selvitti uuden lastensuojelulain voimaantumisen jälkeen, miten lain toimeenpano oli toteutunut Etelä-Savon, Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan maakunnissa neljän ensimmäisen kuukauden aikana. Häkälän mukaan kunnat saivat lakiuudistuksen myötä uuden henkilöstön palkkaamista varten lisää valtionosuutta, mutta vain kolmannes vastanneista kunnista oli ottanut lastensuojelun palvelukseen lisää henkilöstöä. Selvityksessään Häkälä ihmettelee, mihin kunnille ohjatut valtionosuudet on käytetty. Resurssidiskurssissa ihmetellään samaa ilmiötä ja todetaan kuntien näin toimimisen olleen mahdollista, koska valtionosuudet eivät olleet korvamerkittyjä. Tilanteeseen oltiin turhautuneita, koska koettiin, ettei kunnissa ole tahtoa turvata kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asemaa tarvittavilla rahallisilla panostuksilla.

Turhautumista lisäsi se, että valtio ja lääninhallitukset eivät voineet puuttua itsenäisten kuntien tapaan käyttää valtionosuuksia. Todettiin poliitikkojenkin olevan lastensuojelun tilasta huolissaan, mutta käytännössä ei tapahtunut mitään edistystä tilanteen parantamiseksi. Resurssipulan noidankehästä kertoo seuraava kommentti kuntien ahdinkoon liittyen:

---

*"Kyllä kunnat varmasti haluavat noudattaa lakia, mutta edellytykset lain toteutumiselle eivät ole riittäviä. Lakia taas ei voi säätää niistä lähtökohdista, että työntekijöitä ja palveluja ei ole." HS 13.1.2008*

---

Resurssidiskurssissa todettiin kuntatasolla tehtävän myös ikäväksi koettua priorisointia. Jouduttiin valitsemaan, mitkä uuden lain velvoitteista pyritään toteuttamaan ja mitkä ei. Arveltiin, että kuten aiemminkin, korjaava lastensuojelutyö tulisi jyräämään ennaltaehkäisevän työn alle. Priorisointi korjaavaan työhön aiheuttaa negatiivisen ketjureaktion. Jos peruspalveluista ei huolehdi, kasvavat lastensuojelutarpeet entisestään, ja siten myös korjaavan työn määrä. Pihistelyn ennaltaehkäisevissä tukitoimissa pelättiin kustautuvan moninkertaisina menoina tulevaisuudessa.

Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn vaadittiin kokonaisvaltaista näkemystä siten, että myös neuvola, päivähoito, opetus, kouluterveydenhuolto, nuorisotoimi ja mielenterveyspalvelut nähtäisiin kunnissa osana lastensuojelua. Lisäresursseja vaadittiin peruspalveluiden puolelle, ei ainoastaan sosiaalitoimessa tehtävään lastensuojeluun. Ongelman ydin eivät aina olleetkaan liian vähäiset taloudelliset resurssit, vaan niiden väärinkohdentaminen. Priorisoinnin ohella kunnissa oli jopa pyydetty yhteistyötahoja tekemään vähemmän lastensuojeluilmoituksia, koska työntekijöillä ei ollut aikaa niitä kaikkia selvittää. Huoli uuden lastensuojelulain rikkomisesta kunnissa ei ollut aiheeton ja tilanteen korjaamiseksi vaadittiin hätäohjelman käynnistämistä lastensuojelutyön turvaamiseksi. Kuntalaisten epätasa-arvoinen asema nousi myös esiin resurssidiskurssissa. Lastensuojelun resursseissa nähtiin olevan alue- ja kuntakohtaisia eroja, mikä aiheuttaa kansalaisten joutumista eriarvoiseen asemaan sen suhteen, minkälaisia lastensuojelun palveluita heille on tarjolla.

Sen ohella että resurssidiskurssi toi esiin huolta resurssien vähyydestä, pyrki se myös ehdottamaan joitakin ratkaisukeinoja ikuiselta tuntuvaan resurssipulaan. Uuden lastensuojelulain toivottiin myös lopulta tuovan säästöjä, jos vain laki ensin saatettaisiin



käytännön tasolla toimeen. Ratkaisuksi resurssikysymykseen ehdotettiin muun muassa julkisen sektorin ja niin sanotun kolmannen sektorin yhteistyötä. Muutoinkin kannustettiin uudenlaisiin ratkaisuihin, koska nähtiin, ettei kuntien taloudelliseen tilanteeseen ollut näköpiirissä helpotusta, eikä arveltu myöskään lastensuojelun tarpeessa olevien lasten määrän vähentyvän. Lisäksi vaadittiin jatkossa korvamerkittyä rahaa valtiolta kunnille, vaikka toisaalta valtioneuvoston viesti olikin, ettei hallituksen ja eduskunnan enemmistö tahtonut siirtyä korvamerkittyihin valtionosuuksiin, vaan vastuu jätettiin edelleen kuntien harteille.

#### *Pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä*

Kuntien mahdollisuuksia toteuttaa uutta lastensuojelulakia vaikeutti se, ettei kuntien ollut taloudellisesti mahdollista palkata uusia päteviä sosiaalityöntekijöitä soveltamaan uutta lakia. Toisaalta tilanteeseen vaikutti myös se, että vaikka varaa uusien sosiaalityöntekijöiden palkkaamiseen olisi ollutkin, eivät pätevät sosiaalityöntekijät virkoihin hakeutuneet. Uuden lastensuojelulain mukaan lastensuojelun sosiaalityöntekijän tulee olla kelpoisuuslain ehdot täyttävä, ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö. Monissa kunnissa on kuitenkin jouduttu turvautumaan kelpoisuuslain poikkeamissääntöön, jonka mukaan epäpätevät henkilöt saavat tehdä sosiaalityöntekijän töitä vuoden kerrallaan, mikäli päteviä ei saada hankittua.

Resurssidiskurssin mukaan pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä näkyi ympäri maan sekä pienissä että suurissa kunnissa siten, että sosiaalityöntekijöiden virkoja monissa kunnissa hoitivat tehtävään palkatut epäpätevät henkilöt. Varsinkin pääkaupunkiseudulla pelättiin pulan pätevistä sosiaalityöntekijöistä pahenevan tulevaisuudessa, koska uudessa laissa yhä useampi tehtävä oli määritelty pätevän sosiaalityöntekijän vastuulle. Uuden lain mukaan jokaisella lastensuojelussa asiakkaana olevalla lapsella tulisi olla oma kelpoisuusvaatimukset täyttävä vastuusosiaalityöntekijä. Pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä arvioitiin yhdeksi isoimmista uuden lastensuojelulain haasteista ja ongelmaksi, jonka vuoksi uuden lastensuojelulain toteuttaminen tulisi olemaan lähes mahdotonta.

Lääkkeeksi sosiaalityöntekijäpulaan ehdotettiin sosiaalityön aloituspaikkojen lisäämistä yliopistoissa, jotta jatkossa valmistuisi enemmän päteviä sosiaalityöntekijöitä. Koulutusmäärien lisäämistä ei kuitenkaan nähty riittäväksi ratkaisuksi, koska epäiltiin

jatkossakin valmistuneiden sosiaalityöntekijöiden hakeutuvan muihin töihin kuin kuntien perussosiaalityöhön, koska:

---

*"Uramahdollisuuksia kuitenkin aukeaa myös muualla kuin kurjissa kuntatöissä."*

*HS 1.2.2007*

---

Uuden lastensuojelulain voimaanastumisen kynnyksellä muutamat kunnat pyrkivät panostamaan uusien sosiaalityöntekijöiden rekrytointiin. Vantaa käynnisti mittavan kampanjan houkutellessaan uusia alan työntekijöitä, ja Espoo ulotti rekrytointinsa Helsingin ohella myös muihin yliopistokaupunkeihin. Ponnisteluista huolimatta arvioitiin, että sosiaalityöntekijävajeen paikkaamiseen onnistuneellakin rekrytoinnilla menisi vähintään kaksi vuotta. Espoossa myös uskottiin, että lähitulevaisuudessa käynnistetään valtakunnallinen sosiaalityöntekijöiden pätevoittämiskoulutus, jonka avulla tällä hetkellä epäpätevistä työntekijöistä tehtailtaisiin nopeutetulla aikataululla päteviä sosiaalityöntekijöitä seuraaviin syihin vedoten:

---

*"Sosiaalityöntekijöiden koulutusvaatimukset on nostettu jo niin korkealle, ettei työhön pätevoidytä kuin viiden vuoden yliopistokoulutuksessa. Nykytilanteeseen se on liian hitaasti. Nyt pitäisi miettiä, miten saadaan nopeasti koulutettua pätevää henkilökuntaa." HS 28.12.2007*

---

Resurssidiskurssin sisältä nousi myös vaatimus siitä, että ammattikorkeakoulusta valmistuneet sosionomit voisivat jatkossa olla päteviä hoitamaan lastensuojelun sosiaalityöntekijän tehtäviä. Sosionomiksi valmistuneen arveltiin olevan vähintäänkin yhtä kypsä vastaamaan lastensuojelun ankariin haasteisiin kuin yliopistosta valmistuneen sosiaalityöntekijän. Ehdotukseen vastattiin korostamalla myös yliopistosta valmistuneiden työelämävalmiuksia, sekä tukeutumalla nykyisen kelpoisuuslain pykäliin jonka mukaan vain yliopistossa maisterin tutkinnon sosiaalityö pääaineenaan suorittanut on kelpoinen toimimaan lastensuojelun sosiaalityöntekijänä myös uuden lain aikana.

Aina ei kuitenkaan nähty suurimmaksi ongelmaksi sitä, etteikö virkoihin olisi päteviä sosiaalityöntekijöitä tarjolla, jos kunnat rohkeasti perustaisivat uusia virkoja ja palkkaisivat uusia työntekijöitä. Kunnissa nähtiin olevan aivan liian vähän sosiaalityöntekijöiden virkoja ja uuden lastensuojelulain aiheuttavan noin 150 sosiaalityöntekijän lisätarpeen, jos lakia aiotaan kirjaimellisesti kunnissa noudattaa. Resurssidiskurssin arviot myötäilivät Sosiaali- ja terveysministeriön arviota uusien työntekijöiden palkkaamisen tarpeesta ja

kustannuksista (2007). Lisätarpeen laskettiin aiheutuvan siitä, että uuden lain tullessa voimaan kunnan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työtehtävät ja päätöksentekovastuu lisääntyvät entisestään. Erityisesti lakiin kirjatut uudet aikarajat liittyen lastensuojeluilmoitusten käsittelyyn ja lastensuojelutarpeen selvitykseen näyttivät lisäävän painetta. Jotta aikarajoissa olisi mahdollista pysyä, tarvittaisiin ripeästi lisää työntekijöitä. Huoli työntekijöiden kyvystä selviytyä uusista tehtävistä oli suuri. Asiakasmäärien kerrottiin olevan valtavia ja olemassaolevilla resursseilla laadukkaan ja lain mukaisen työn tekemisen täysin mahdotonta. Asiakasmääriin kaivattiin selkeitä mitoituksia määrittelemällä se, kuinka monta asiakasta yhdellä sosiaalityöntekijällä saa enintään olla, jotta resurssivaje tulisi näkyväksi. Resurssivaje nähtiin uhkana työlle esimerkiksi seuraavalla tavalla:

---

*”Uhkana on, että lastensuojelun sosiaalityö muuttuu hyvästä laista huolimatta näennäiseksi ja pinnalliseksi. Näennäisyys ja pinnallisuus eivät kannusta sosiaalityöntekijää hakeutumaan tai pysymään alalla.” HS 6.7.2007*

---

Resurssidiskurssin puitteissa keskusteltiin paljon sosiaalityöntekijöitä uhkaavasta uupumuksesta, jonka ajateltiin johtuvan vähäisistä resursseista ja liiallisesta työn kuormittavuudesta. Monen sosiaalityöntekijän kerrottiin uupuvan työuransa aikana siten, ettei monikaan jaksaa työssään eläkeikään saakka. Haluttiin kuitenkin korostaa, ettei voimaan astumassa oleva uusi laki ollut se, joka sosiaalityöntekijät uuvuttaa ja uhkaa lastensuojelutyön laatua, vaan uhkan muodostavat liian suuret asiakasmäärät suhteessa työn tavoitteisiin. Kestämättömäksi nähtiin yhtälö, jossa uusi laki on tiukentanut asiakasprosessiin liittyviä aikarajoja ja samalla uuden lain mukanaan tuoma laajennettu ilmoitusvelvollisuus on lisännyt lastensuojeluilmoitusten tulvaa kunnissa siten, että:

---

*”Pula rahasta ja lain uudet aikarajat pakottavat lastensuojelun työntekijät tulipaloja sammuttaviksi palokunniksi.” HS 7.7.2008*

---

Resurssidiskurssin sisällä käytiin jonkin verran debattia siitä, ollaanko uuden lain myötä palkkaamassa lisää työntekijöitä vai ei. Toisaalta oli kokemus, ettei yhtään uutta vakanssia ollut luvassa, mutta toisaalta vannottiin, että uusia virkoja tullaan perustamaan ja lisähenkilökuntaa palkkaamaan. Häkälän selvitys uuden lastensuojelulain toimeenpanosta kunnissa osoitti, että lain toimeenpanon suurimpia esteitä ovat työmäärän paljous ja resurssien puute. Selvityksen mukaan pätevistä sosiaalityöntekijöistä oli edelleen pulaa,

erityisesti pienissä kunnissa, mikä viittaisi siihen, ettei resursseja oltu lupauksista huolimatta lisätty tarpeeksi. Resurssipula näkyi selvityksen mukaan erityisesti siinä, ettei uuden lain mukaisissa aikarajoissa pysytty. (2008, 25-26.)

#### Huoli hallinto-oikeuksien resursseista

Sen lisäksi että kuntatason lastensuojelun resurssipula herätti keskustelua resurssidiskurssin sisällä, myös lainuudistuksen vaatimukset ja vaikutukset hallinto-oikeuksia kohtaan olivat esillä. Uusi laki siirsi tahdonvastaisista huostaanotoista päättämisen hallinto-oikeuksille. Tahdonvastaisista huostaanotoista päättäminen lisäsi hallinto-oikeuksien työntekijäresurssin tarvetta, mutta myös tarvetta kouluttaa hallinto-oikeuksien henkilökuntaa syvällisemmin lastensuojelutyö. Lakia valmisteltaessa laskettiin, että huostaanottoasioiden käsittelyyn tarvittaisiin 12-14 työntekijää lisää hallinto-oikeuksiin.

Käytännössä uusi päätöksentekojärjestelmä tahdonvastaisten huostaanottojen kohdalla merkitsi sitä, että yleensä valituksia käsittelevästä hallinto-oikeudesta tuli päätöksentekijä ja tahdonvastaisissa huostaanottoasioissa jäi vain yksi valitusaste, korkein hallinto-oikeus. Hallinto-oikeudet odottivat lastensuojelua koskevien juttujen määrän kasvavan roimasti ja tämän vuoksi osa hallinto-oikeuksista vastusti alun perinkin päätöksenteon siirtämistä hallinto-oikeuksiin. Kummankin oikeusasteen epäiltiin ruuhkautuvan uusien tehtävien vuoksi ja pelättiin huostaanottojen käsittelyaikojen venyvän kohtuuttoman pitkiksi ja huostaanottoasioiden jäävän hallinto-oikeuksissa jutturuuhkan pohjimmaisiksi. Tilannetta nähtiin pahentavan suunnitelman vähentää väkeä satamäärin koko oikeuslaitoksesta. Ruuhkautumista ennakoitiin jo ennen lain hyväksymistä eduskunnassa ja sosiaalivaliokunta tarjosi eduskunnan hyväksyttäväksi pontta, jossa vaadittiin hallinto-oikeuksiin riittävästi voimavaroja. Hyväksytyt ponsi velvoitti hallitusta ryhtymään toimiin, jos huostaanottojen käsittelyajat hallinto-oikeuksissa venyisivät.

Uuden lain väistämättä mukanaantuomaan huostaanottojen jutturuuhkaan pyrittiin hallinto-oikeuksissa varautumaan esimerkiksi siten, että Helsingin hallinto-oikeudessa varauduttiin ottamaan käyttöön yksi uusi istuntosali. Eduskunnassa keskusteltiin uuden lain hyväksymisen aikoihin varasuunnitelmista, sen varalta että hallinto-oikeudet eivät selviä uusista velvoitteistaan. Eduskunnassa ehdotettiin, että päätöksenteko siirrettäisiin takaisin

kuntiin, ja kuntiin perustettaisiin erityiset asiantuntijaelimet ratkomaan huostaanottoasioita, jos hallinto-oikeudet eivät pysty kohtuullisessa ajassa asioita käsittelemään.

Resurssidiskurssin mukaan tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksenteon ruuhkautuminen hallinto-oikeuksissa olisi kaikkein haitallisinta asiakkaiden näkökulmasta. Asiakasperheille on haitaksi, jos oikeuden päätöstä joutuu epävarmana odottamaan pitkään. Valmisteluun kuluva aika tuntuu perheissä piinaavan pitkältä ja erityisesti lapsen kannalta tilanne voi olla vahingollinen:

---

*"Mitä pienempi lapsi, sitä haitallisempaa sen on olla laitoksessa ja odotella päätöstä" HS 5.5.2008*

---

Lain voimaanastumisen jälkeen hallinto-oikeuksien selviytymistä tehtävistään seurattiin tarkasti. Esimerkiksi Helsingin hallinto-oikeuteen tuli alkuvuodesta 2008 noin 60 tahdonvastaista huostaanottoa koskevaa hakemusta, joista oli alkuvuoden aikana ehditty ratkaista noin 20. Keskimääräinen käsittelyaika oli ollut vajaat kaksi kuukautta. Oli selvästi nähtävissä, että tahti oli tiivistynyt koko ajan ja myöhemmin puhuttiin jo keskimäärin kolmen kuukauden käsittelyajoista. Tilanteen helpottamiseksi hallinto-oikeuksissa otettiin varsin pian uuden lain voimaan astumisen jälkeen käyttöön ohituskaista huostaanottoja varten, jotta käsittelyajat saataisiin lyhyemmiksi.

#### Kokoavia ajatuksia resurssidiskurssista

Resurssidiskurssi painottui keskustelemaan sekä kuntatason että hallinto-oikeuksien resurssipulasta ja vaati painokkaasti lisäresurssien suuntaamista näille tahoille, jotta uusi lastensuojelulaki olisi mahdollista toteuttaa käytännön tasolla. Mielenkiintoisena yksityiskohtana nostan esiin vielä diskurssin vaatimuksen lisätä resursseja myös sosiaalityön tutkimuksen saralla. Resursseja tutkimukseen vaadittiin, jotta uuden lain vaikutuksia pystyttäisiin seuraamaan tutkimustietoon nojaten.

Kun tarkastellaan resurssidiskurssin antia julkiseen keskusteluun uudesta lastensuojelulaista, ei voida Habermasin (2004, 247-287) tavoin väittää, että modernin julkisuuden lehdistö olisi kaupallistumisen myötä menettänyt kokonaan poliittisen luonteensa ja uutisia olisi alettu maustaa viihteellisillä aineksilla. On myös väitetty, että jos poliittisuutta vielä lehdistössä esiintyy, on se manipulatiivista julkisuustyötä ja poliittisuus on rivien väliin piilotettua. (Golding ja Middleton 1983, 114; Habermas 2004, 22, 272,

352). Näistä väitteistä huolimatta modernia julkisuutta edustavan Helsingin Sanomien resurssidiskurssi on poliittista, ideologista ja arvolatautunutta keskustelua ilman viihteellisiä elementtejä, sekä keskustelua jossa puolustetaan vahvasti hyvinvointipalveluiden resursseja ja samalla koko hyvinvointivaltioideologian oikeutusta. Mielestäni resurssidiskurssin poliittisuus on suhteellisen avointa, ei piilotettua julkisuustyötä, koska diskurssi pyrkii suoraan vaikuttamaan siihen, että lastensuojeluun lisättäisiin taloudellisia resursseja. Jos resurssidiskurssia verrataan samasta aiheesta viime vuosikymmeninä Isossa-Britanniassa käytyyn keskusteluun, huomataan niiden suhtautuvan hyvinvointipalveluiden resursointiin vastakkaisilla tavoilla. Kun Isossa-Britanniassa on jo pidempään vaadittu koko hyvinvointivaltioideologian hylkäämistä (Ayre 2001, 891; Franklin ja Parton 1991c, 9; Golding 1991, 102; Reid ja Misener 2001, 199), ei keskustelussa uudesta lastensuojelulaista tuotu kertaakaan esiin ajatusta lastensuojelun resurssien vähentämisestä, vaan päinvastoin vaadittiin laajana rintamana lisäresurssien järjestämistä pikaisesti.

## 6.2 Oikeusturva

Oikeusturvadiskurssissa lähestyttiin uuden lastensuojelulain vaikutuksia lastensuojelun asiakasperheiden oikeusturvaan monesta eri näkökulmasta. Keskeistä diskurssissa oli oikeusturvan ja sen toteutumisen varmistamisen tärkeys. Oikeusturvan näkökulmasta pohdittiin asiakkaiden tasa-arvoista asemaa ja kohtelua, väitettiin uuden lastensuojelulain sekä heikentävän että parantavan asiakkaiden oikeusturvaa, tarkasteltiin uuden lain suhdetta perheiden yksityisyyden suojaan ja tahdonvastaisiin toimiin, sekä kaikkein laajimmin käsiteltiin tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksenteon siirtymistä hallinto-oikeuksiin oikeusturvan kannalta. Oikeusturvakysymykset nostettiin esille jo lain valmistelun aikana. Taskisen (2007a, 7-8) mukaan uuden lain taustalla vaikuttivatkin tarpeet uudistaa lastensuojelulakia vastaamaan paremmin Suomen ratifioimiin ihmisoikeussopimukseen erityisesti tehostamalla lapsen ja perheiden osallisuutta sekä oikeusturvaa.

### Asiakkaiden eriarvoinen asema

Oikeusturvadiskurssissa nostettiin esiin huoli siitä, että lastensuojelun asiakkaat saattavat lain voimaantullessa joutua eriarvoiseen asemaan riippuen asuinkunnastaan. Huolta perusteltiin sillä, että epäiltiin eri kunnissa lakia tulkittavan joiltakin osin eri tavoin, sekä

kuntien tarjoavan vaihtelevasti uuden lain mukaisia palveluita. Lain soveltamisen tasalaatuisuutta vaadittiin, koska lastensuojelulain soveltamisessa on usein kyse kansalaisen perusoikeuksia koskevasta arvioinnista ja muistutettiin, että jo ennen uuden lain tuloa YK:n Lapsen oikeuksien komitea on löytänyt huomautettavaa lastensuojelutyön laadusta Suomessa. Uhkana laadulle ja oikeusturvan toteutumiselle kuntatasolla nähtiin pulan koulutetuista sosiaalityöntekijöistä. YK:n Lapsen oikeuksien komiteakin oli esittänyt huolensa siitä, että Suomessa lastensuojelussa työskentelevien ammattihenkilöiden koulutus on riittämätöntä. Sosiaalityön osaamisessa arvioitiin olevan suuria eroja ja pohdittiin, miten oikeusturva järjestetään, jos virhearviointeja tapahtuu.

Hyvä esimerkki kuntien erilaisista tavoista soveltaa uutta lakia, ja erilaisten sovellusten mahdollisista vaaroista asiakkaiden oikeusturvalle nousi pinnalle, kun keskusteltiin Vantaan tavasta tulkita kiireellisen sijoituksen säännöksiä. Vantaalla kiireellisen sijoituksen pykälää tulkittiin siten, että uuden lain astuessa voimaan kriisipäivystyksen sosiaalityöntekijöiltä vietiin pois oikeus tehdä kiireellinen sijoitus. Vantaan sosiaalilautakunta päätti, että kiireellisestä sijoituksesta voi jatkossa päättää ainoastaan johtava sosiaalityöntekijä. Koska johtavat sosiaalityöntekijät ovat vain virka-aikaan töissä, uudistuksen pelättiin pahimmillaan tarkoittavan sitä, että virka-ajan ulkopuolella vaarassa oleva lapsi olisi jätettävä asuntoon, koska kriisityöntekijällä ei olisi oikeutta tehdä kiireellisen sijoituksen päätöstä. Uudistus herätti heti runsaasti vastustusta, koska se olisi vaikeuttanut lain hengen mukaista lapsen turvallisuuden välitöntä varmistamista. Naapurikunnassa Helsingissä päivystävät sosiaalityöntekijät saivat uuden lain myötä edelleen päättää kiireellisistä sijoituksista virka-ajan ulkopuolellakin. Helsingissä Vantaan uudistus herätti kummastusta:

---

*"Hoidetaan muksu sinne minne hoidetaan. Mutta lähtökohta on, että päätös tehdään tässä ja nyt. Jos päätös kiireellisestä huostaanotosta tehdään takautuvasti, voi myös vanhempien oikeusturva vaarantua. Kiireellinen sijoitus pitää myös pystyä purkamaan heti tai tietyn ajan kuluessa. Mistä päivästä huostaanoton katsotaan alkaneen, jos lapsi on otettu mukaan perjantaina ja päätös on tehty takautuvasti maanantaina?" HS 24.12.2007*

---

Vantaan järjestelyn pelättiin nostavan kiireellisen sijoituksen tekemisen kynnystä, koska jos kriisityöntekijä pelkää, ettei hänen kiireellisen sijoituksensa saakaan myöhemmin johtavan sosiaalityöntekijän siunausta ja lainvoimaa, hän saattaa tehdä päätöksen, joka

jättää vaarassa olevan lapsen kotiin. Vilkas keskustelu Vantaan mallin haitoista johti siihen, että uudistus lopulta vedettiin takaisin jo ennen lain voimaan astumista ja virka-ajan ulkopuolella toimivat kriisipäivystyksen sosiaalityöntekijät saivat takaisin vallan päättää kiireellisistä sijoituksista.

*Uusi lastensuojelulaki oikeusturvan parantajana ja heikentäjänä*

Oikeusturvadiskurssin yhteinen näkemys oli, että lastensuojelun tarpeessa olevien perheiden oikeusturvaa pitää parantaa ja paras keino saavuttaa oikeusturvaan parannuksia on lainuudistuksen kautta. Kun uusi lastensuojelulaki oli vielä valmistelussa, toivottiin että lakia käsiteltäessä eduskunnasta löytyisi ”Lasten puolue” eli riittävä määrä kansanedustajia, jotka ovat aidosti ja syvällisesti kiinnostuneita lapsen oikeuksien toteutumisesta. Lisäksi toivottiin, että lainuudistustyöryhmään olisi valittu myös lastensuojelupalveluja käyttävän tahon eli perheen edustajia. Lainuudistuksen edetessä ja uuden lain astuessa voimaan ei kuitenkaan muodostunut yhteistä näkemystä siitä, oliko läpiviety lastensuojelulain uudistus sellainen, joka pystyy parantamaan lapsien ja perheiden oikeusturvaa merkittävästi. Koettiin jopa, että uusi laki heikentää huonoa oikeusturvatilannetta entisestään.

Kokonaisuudistustyön lopputuloksen väitettiin kuitenkin osittain tukevan entistä paremmin lapsen ja perheen oikeuksia. Uuden lastensuojelulain keskeisiksi uudistuksiksi nimettiin lapsen ja vanhemman oikeusturvan tehostamiseen liittyvät muutokset, joiden myötä lakiin on tuotu useita tarkennuksia lasten ja vanhempien oikeuksiin. Uskottiin myös, että kunnat tulevat aktiivisesti kehittämään lastensuojelutyötään uuden lain velvoitteiden mukaiseksi ja sitä kautta myös asiakkaiden asema paranee. Samalla muistutettiin, että lain toteutuminen ja sitä kautta asiakkaiden oikeusturvan kohentuminen riippuu paljolti myös muun palvelujärjestelmän toimivuudesta. Parannuksien arveltiin vaativan aikaisempaa tehokkaampaa viranomaisten keskinäistä yhteistyötä ja joidenkin työkäytäntöjen muuttamista. Oikeusturvan kannalta positiivisiksi uudistuksiksi nähtiin esimerkiksi se, että uusi laki entisestään korostaa huostaanoton väliaikaisuutta. Lisäksi uutuuksena oli perheen oikeus valtion oikeusapuun ja omaan lakimieheen siinä vaiheessa, kun huostaanotto uhkaa tai kun sen lopettamisesta neuvotellaan.

Oikeusturvan kannalta positiivisista näkökulmista huolimatta herätti uusi laki pelkoja siitä, että se tulisi lopulta jopa huomattavasti heikentämään kansalaisten oikeusturvaa. Lain oltua



voimassa jonkin aikaa väitettiin, ettei uusi laki edelleenkään kyennyt turvaamaan vanhaa lakia paremmin lapsen oikeuksia. Lakiesitystä moitittiin perus- ja ihmisoikeusnäkökohtien puuttumisesta. Erään oikeusturvan kannalta ongelmallisen yksittäisen uudistuksen arvioitiin olevan laajennettu ilmoitusvelvollisuus. Laajennettu ilmoitusvelvollisuus tarkoittaa sitä, että uuden lain myötä määriteltiin tarkemmin ja laajemmin ne tahot, joilla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Lisäksi pykälän sanamuotoja muokattiin niin, että ilmoitus tulisi tehdä jo varhaisessa vaiheessa, kun huoli lapsen tilanteesta syntyy. Uudistuksen väitettiin kannustavan ilmiantoihin ja kehottavan ammatti-ihmisiä tekemään lastensuojeluilmoituksia. Turhien ilmoitusten pelättiin johtavan siihen, että ilmoituksen kohteiksi joutuneet lapset leimautuisivat loppuiäkseen lastensuojelulapsiksi ja että heidän ihmisarvoa loukattaisiin lastensuojelun toimesta. Väitteeseen vastattiin huomauttamalla, että paljon enemmän haittaa lapsille aiheuttaisi tulevaisuudessa se, jos ilmoituksia ei tehtäisi ja sitä kautta perheitä ei edes yritettäisi auttaa. Ilmoitusvelvollisuuden ohella uuden lain painottuminen varhaiseen tukeen ja varhaiseen puuttumiseen nähtiin oikeusturvan kannalta ongelmalliseksi. Varhainen puuttuminen yhdistettiin lasten huoliluokitteluun ja huoliluokittelu vaadittiin lopetettavaksi ja kiireellä erityissäännöksin kriminalisoitavaksi.

#### *Perheen yksityisyyden suoja ja tahdonvastaiset toimet*

Oikeusturvadiskurssissa todettiin uuden lastensuojelulain mahdollistavan varhaisen puuttumisen lasten ongelmiin, koska laki sallii perheiden yksityisyyden suojan murtamisen. Yksityisyyden suojan murtuminen näkyy laissa siten, että vanhemmat menettävät sananvaltansa lastensuojelutoimien aloittamiseen, jos epäillään, että lapsi kärsii esimerkiksi vanhempiansa alkoholikäytöstä, parisuhdeongelmista tai väkivallasta. Lapselle voidaan uuden lain mukaan määrätä edunvalvoja, jos lapsen huoltaja ei pysty huolehtimaan lapsensa eduista. Vanhemmat eivät voi enää estää lapsensa lastensuojelutarpeen selvittämistä. Jos lapsi pitää toimittaa lääkärin tai muun asiantuntijan tutkittavaksi, mutta huoltaja kieltää tutkimuksen tekemisen, viranhaltija hakee luvan hallinto-oikeudelta, joka kuulee asiassa lapsen huoltajaa. Vanhemmat eivät voi myöskään estää lastensuojelua toteuttavia sosiaalityöntekijöitä tapaamasta lasta.

Edellä mainitut perheen yksityisyyden suojaa murtavat uudistukset nähtiin hyväksi suunnaksi ainakin, jos toisena vaihtoehtona olisi ollut perheiden aikuisten oikeusturvan liiallinen korostaminen. Perheiden oikeusturvan liiallinen korostaminen olisi saattanut johtaa lasten oikeuksien sivuuttamiseen. Jos perheiden yksityisyyden suoja ja

oikeusturvaa kaavamaisesti korostetaan, joudutaan ongelmiin, koska lasten auttaminen vaikeutuu. Varoittavaksi esimerkiksi nostettiin Iso-Britannia, jossa lastensuojelulainsäädännöllä 1990-luvun alussa kohennettiin perheen aikuisten oikeusturvaa (HS 15.3.2006). Myöhemmin muutos osoittautui virheeksi, koska se oli heikentänyt mahdollisuutta puuttua perheiden tilanteisiin ja auttaa lapsia. Virheen kerrottiin näkyneen muun muassa lapsikuolemien jatkuvana lisääntymisenä siten, että useimpien alle kahden vuoden ikäisenä kotonaan kuolleiden lasten riskialttiit olosuhteet olivat jopa olleet viranomaisten tiedossa, mutta toimenpiteisiin ei oltu voitu ryhtyä vanhempien vastustuksen vuoksi. Keskustelussa muistutettiin siitä, että lastensuojelussa yksösasiakas on lapsi itse ja hänen oikeusturvansa ja asemansa parantamiseen tulee keskittyä, ei ainoastaan perheen vanhempien.

Edellä mainittu näkökulma Isossa-Britanniassa tapahtuneiden kaltoin kohdeltujen lasten kuolemiin on hyvin erilainen, kuin mitä brittiläinen media on antanut ymmärtää. Brittiläisen median mukaan syyllisiä lasten kuolemiin ovat olleet tehottomasti työnsä tehneet lastensuojelun sosiaalityöntekijät, ei perheiden liian vahva yksityisyyden suoja (Ayre 2001; Franklin ja Parton 1991c; Garret 2009).

#### Tahdonvastaiset huostaanotot ja oikeusturva

Päätös siirtää uuden lastensuojelulain myötä päätöksenteko tahdonvastaisten huostaanottojen osalta hallinto-oikeuksiin nostatti vilkkaan keskustelun myös oikeusturvan näkökulmasta, koska menettely on Suomen oikeusjärjestelmässä erikoistapaus. Poikkeuksellista on, että ihmisen elämää koskevan ensimmäisen asteen päätöksen tekee tuomioistuin eivätkä lastensuojelun asiantuntijat.

Ennen uutta lakia tahdonvastaisista huostaanotoista päättivät kuntien sosiaalilautakunnat sosiaalityöntekijän esityksestä. Vanha menettely nähtiin ongelmalliseksi oikeusturvan näkökulmasta, koska monissa kunnissa lautakuntiin ei riittänyt yhtään lastensuojelun asiantuntijaa, laintuntijasta puhumattakaan. Perheen oikeusturvan kannalta katsottiin hyväksi, että jatkossa huostaanotoista päättäisivät ammattituomarit ja kuntien viranomaisista riippumattomat hallintotuomioistuimet.

Vaikka uudistus ei kaikkia täysin miellyttänyt, nähtiin se kuitenkin huimana parannuksena verrattuna aikaisempaan tapaan ratkoa huostaanottoasioita:

---

*”Kansalaisten oikeusturvan kannalta pelottavin vaihtoehto on, että palataan Hallbergin [Korkeimman hallinto-oikeuden presidentti, tutkijan lisäys] ehdottamaan kuntatason menettelyyn, jossa maallikot päättävät kollegiaalisesti kanssaihmistensä perustuslaillisista, ihmisoikeussopimusten takaamista oikeuksista ilman laillista oikeudenkäyntiä.” HS 12.1.2008*

---

Muutos toivotettiin tervetulleeksi myös sen vuoksi, koska vanhaan järjestelyyn oli varsinkin pienissä kunnissa liittynyt vakavia ongelmia. Pienissä kunnissa sosiaalityöntekijät olivat kokeneet olevansa liian lähellä perheitä ja joissakin tilanteissa lapsen oikeusturvan toteutuminen oli ollut sekavaa esimerkiksi tilanteissa, joissa lautakunta on saanut pöydälleen kunnan vaikuttajan perheen pahat ongelmat:

---

*”Pienissä kunnissa sosiaalilautakunnan päätöksenteossa on jouduttu ongelmiin sisäpiiriasioiden ja tuttavuuksien takia.” HS 29.12 2007*

*”Eräässä maaseutukunnassa sosiaalilautakunta jätti syksyllä vahvistamatta perustellun ja hyvin valmistellun pienten lasten huostaanoton. Sosiaalilautakunnan jäsenet murtuivat, kun lautakunnassa järjestettiin hirvittävä vyörytys.” HS 29.12 2007*

---

Muutos nähtiin siis ainakin näillä perustein tärkeäksi ja sen nähtiin parantavan asiakkaiden oikeusturvaa, sekä toivottavasti yhdenmukaistavan käytänteitä. Uudistuksen toivottiin ratkaisevan ainakin osittain huostaanottoihin väistämättä liittyvät ristiriitaisuudet.

Yhtä vahvasti kuin uudistuksen positiivisia puolia, tuotiin esiin myös haittoja ja pelkoja, kun keskusteltiin hallinto-oikeuksien kyvystä ratkoa lastensuojeluasioita, jotka eivät niiden erityisosaamisalueisiin kuulu. Kuntien vastuuta ja roolia painotettiin, koska ajateltiin hallinto-oikeusprosessien toimivuuden takeena olevan sen, että kunnissa valmistellaan hallinto-oikeuksiin lähetettävät huostaanottotapaukset huolellisesti. Lisäksi hallinto-oikeuksia hoputettiin kouluttautumaan ja perehtymään tarkemmin lastensuojeluun ja uuteen lakiin, jotta päätösten laatu voitaisiin turvata.

Hallinto-oikeuksien kykyä ratkoa huostaanottoasioita kyseenalaistettiin. Tältä osin uuden lastensuojelulain katsottiin horjuttavan maamme koko oikeuslaitoksen uskottavuutta, koska hallintolainkäytön ei yksinkertaisesti nähty soveltuvan lasten asioiden käsittelyyn eikä takaavan lasten eikä perheenjäsenten oikeusturvaa. Kriittisten äänenpainojen mukaan hallinto-oikeuksissa ei tulnaisi edes tutkimaan, onko huostaanotoille toteen näytetyt

perusteet, vaan ainoastaan sitä, onko virkamies menetellyt muodollisesti oikein. Todistustaakan ei uskottu olevan lainkaan viranomaisten harteilla eikä heidän uskottu tarvitsevan osoittaa huostaanottoon liittyvän kirjallisen näytön paikkansapitävyyttä. Asiakkaiden puolestaan tulisi oikeudessa kyetä aukottomasti osoittamaan viranomaisten väitteet vääriksi. Asiakkaan tehtävää kuvattiin mahdottomaksi, koska viranomaisella on oikeudenkäynnissä puolellaan eri tahojen lausunnonantajat sekä perheeseen verrattuna loputtomat resurssit. Kansalaisilla katsotaan olevan olemattomat oikeussuojakeinot viranomaistoimia vastaan:

---

*”Prosessi on kafkamainen ja loukkaa jokaisen kansalaisen oikeustajua, mutta tätä hallintokäsittelyn pimeää puolta harvat tuntevat.” HS 12.1.2008*

---

Oltiin myös huolissaan siitä, aikovatko hallinto-oikeudet jatkossa järjestää lain edellyttämällä tavalla suullisia käsittelyitä asiakkaan toiveesta. Arvioitiin, että ainakaan aiemmin suullisia käsittelyitä lastensuojeluasioissa ei juurikaan oltu järjestetty. Lisäksi vaadittiin päätösten julkaisemista, edes anonymisoituina, ja viitattiin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vastaaviin hyviin käytänteisiin. Ilman päätösten edes osittaista julkaisua ei olisi mahdollista käydä julkista keskustelua sovelletuista oikeusperiaatteista. Vaatimus tuoda oikeuden päätökset julkisen tarkastelun alle muistuttaa Habermasin (2004, 49-50, 69, 91-92) kuvausta ideaalisesta porvarillisesta julkisuudesta ja julkison tavasta problematisoida sellaisia asioita, jotka aiemmin olivat kuuluneet ainoastaan julkisen vallan alueeseen. Julkiso vaati julkista valtaa tuomaan julki aiemmin salaamansa asiat, esimerkiksi lainsäädäntöön liittyvät päätökset, ja pyrki levittämään julkisuusperiaatteen koko yhteiskuntaa koskeväksi periaatteeksi.

Hallinto-oikeuksia ei toivottu ratkomaan huostaanottoasioita senkään vuoksi, että niillä nähtiin olevan pitkät perinteet sosiaalityöntekijöiden päätösten siunaajina. Hallinto-oikeuksien katsottiin vuosien mittaan vahvistaneen miltei kaikki sosiaalityöntekijöiden esittämät huostaanotot. Hallinto-oikeuksien linjaan oltiin pettyneitä, koska:

---

*”Kun yhteiskuntaa puhuttavat sosiaalityöntekijöiden heikko koulutus ja mielivaltaiset työtavat, hallinto-oikeus pitää heitä asiantuntijoina.” HS 9.2.2008*

---

Yllä esitettyyn kipakkaankin kritiikkiin vastattiin oikeusturvadiskurssin sisällä. Ensinnäkin haluttiin oikaista käsitys siitä, etteivät hallinto-oikeudet juurikaan järjestä suullisia käsittelyjä lastensuojeluasioissa. Uskottiin, että ainakin jatkossa suullisten käsittelyiden

määrä tulee kasvamaan ja niitä tullaan järjestämään asiakkaan niin toivoessa. Toiseksi huomautettiin päätösten julkaisemisen suhteen, ettei salassapidettäviä päätöksiä huostaanottoasioissa ole muihin asiaryhmiin verrattuna epätavallisen vähän. Uuden lain myötä uskottiin julkaistavien ratkaisujen määrän todennäköisesti kasvavan, koska tuomioistuinten ratkaistavaksi tulee uusia tulkintakysymyksiä.

Oikeusturvadiskurssi nosti vielä kolmanneksi ratkaisuvaihtoehdoksi sen, että pyrittäisiin löytämään jokin muu vaihtoehto päätöksenteolle sosiaalilautakuntien ja hallinto-oikeuksien sijaan. Tällaiseksi vaihtoehdoksi ehdotettiin päätöksenteon siirtämistä käräjäoikeuksille. Käräjäoikeuksilla ei arvioitu olevan samaa rasietta kuin hallinto-oikeuksilla suhteessa perinteeseen siunata sosiaalityöntekijöiden päätöksiä. Lisäksi käräjäoikeuksien koettiin omaavan muunlaistakin päätöksenteossa tarvittavaa kompetenssia kuin juridiikan ja oikeuskäytännön tuntemista ja osaamista. Käräjäoikeus katsottiin sellaiseksi oikeusfoorumiksi, joka kykenee arvioimaan näytön eikä tukeudu luuloihin, tunteisiin tai kuulopuheisiin.

#### *Yhteenvetoa oikeusturvadiskurssista*

Myös oikeusturvadiskurssi on resurssidiskurssin tavoin poliittista, ideologista ja arvolutautunutta julkista keskustelua. Jonkin verran diskurssissa on havaittavissa myös viihdearvoa (Golding ja Middleton 1983, 126), koska osittain diskurssin kielen käyttö on räväkkää ja varmasti sellaista, joka kiinnittää suuren yleisön mielenkiinnon. Oikeusturvadiskurssi eroaa resurssidiskurssista siten, että oikeusturvadiskurssi kuvailee uutta lastensuojelulakia ja lastensuojelua yleensäkin osittain negatiivisesti. Havaittavissa on joitain samoja piirteitä kuin brittiläisen lastensuojelun julkisuudessa, jossa viitataan usein sosiaalityöntekijöiden mielivaltaisuuteen ja väärinkäyttöksiin (Franklin 1999a, 1). Oikeusturvadiskurssissa väitetään hallinto-oikeuksien siunaavaan sosiaalityöntekijöiden mielivaltaiset ja virheelliset huostaanottopäätökset. Diskurssissa käytetään hyväksi tilaisuus uuden lastensuojelulain keskustelun puitteissa päästä kritisoimaan sosiaalityöntekijöitä sekä heidän työtään (Franklin ja Parton 1991c, 8). Lisäksi koko suomalaisen oikeusjärjestelmän toimivuutta ja oikeudenmukaisuutta epäillään. Oikeusturvadiskurssissa on sellaisen negatiivisen julkisen keskustelun piirteitä, jonka suomalaisetkin sosiaalityöntekijät kokevat ikäviksi ja jonka vuoksi sosiaalityöntekijöiden suhde julkisuuteen koetaan vaikeaksi, jopa pelottavaksi (Moksunen 1991, 139; Petrelius 2005, 37-38; 2003, 13).

### 6.3 Mahdollisuus

Mahdollisuusdiskurssissa puhuttiin siitä, miten uuden lastensuojelulain kokonaisuudistus oli onnistunut ja kehuttiin uuden lain sisältävän monia oikeansuuntaisia uudistuksia:

---

*"Meillä on upea lainsäädäntö." HS 13.1.2008*

*"Laki on hyvin kirjoitettu ja se tarkentaa monia asioita lapsen näkökulmasta." HS  
27.12.2007*

---

Diskurssin pääsanoma on, että uusi laki luo edellytykset kehittää suomalaista lastensuojelutyötä laadukkaampaan suuntaan, jos vain uusi laki viedään myös käytännön tasolla täytäntöön. Uusi laki mahdollistaa jatkossa paremmin avun tarpeessa olevia lapsien ja nuorien suojelemiseen sekä perheiden auttamiseen. Lain valmisteluun osallistuivat sosiaalialan parhaat asiantuntijat ja lopputulos tukee entistä paremmin lastensuojelun sosiaalityöntekijän työtä. Mahdollisuusdiskurssi pyrkii selkeästi antamaan rakennusaineita positiivisille mielikuville uudesta lastensuojelulaista (Karvonen 1999, 51; Nimmo ja Savage 1976, 21). Rakennusaineiden tarjoamista voidaan pitää Habermasin (2004, 22, 272, 352) tapaan lastensuojelun julkisuustyönä, ja yhdistää se jopa hänen kovin sanoin kritisoimaansa näytösluonteis-manipulatiiviseen julkisuuteen, jonka tarkoituksena on tuottaa positiivista julkista kuvaa omien yksityisetujen ajamiseksi ja suosiollisen vastakaiun saamiseksi suurelta yleisöltä.

#### *Uusi laki laadukkaamman lastensuojelun kehittämisen välineenä*

Uuden lain nähtiin antavan eväitä sisällöllisesti laadukkaan ja vaikuttavan lastensuojelutyön toteuttamiseksi. Entistä paremmat mahdollisuudet laadukkuuteen laki antaa sen vuoksi, että uusi laki tavoittelee aikaisempaa lapsilähtöisempää sosiaalityötä painottamalla suunnitelmallisuutta, varhaista puuttumista, ennaltaehkäisyä ja avoimuuden tukitoimien merkitystä. Myös se että lastensuojelun sosiaalityöntekijä on uudessa laissa määritelty lastensuojelulain prosessin haltijaksi, arveltiin kehittävän työtä oikeaan suuntaan. Lisäksi lastensuojeluprosessia on jäntevöitetty lisäämällä aikarajoja ja velvoitteita prosessin haltijalle. Näillä muutoksilla on tähdätty lapsen ja perheen tilanteen nopeaan arvioimiseen, lapsen ja perheen kuulemiseen ja osallisuuteen sekä tarvittavien tukitoimien varmistamiseen. Uusi lastensuojelulaki luo edellytyksiä yhdessä perheen kanssa selvittää avun tarvetta ja etsiä sopivia tukitoimia entistä paremmin. Lain arvioitiin tuovan kauttaaltaan ryhtiä lastensuojelutyöhön. Toisaalta haluttiin muistuttaa, ettei uusi

laki tuonut lastensuojelutyöhön sisällöllisesti juuri mitään uutta, vaan laadukas sosiaalityö on aina sisältynyt lastensuojeluun kuulemisen, arvioinnin, kirjaamisen, raportoinnin ja tavoitteellisen työn kautta.

Mahdollisuusdiskurssissa iloittiin lastensuojelulain kokonaisuudistuksesta, jota oltiin odotettu pitkään ja hartaasti. Uutta lakia pidettiin välttämättömänä ja toivottiin, että uuden lain myötä monissa tapauksissa vuosia jatkuneet ongelmat saataisiin ratkaistua. Uuden lain ajateltiin tuovan ratkaisuja moniin kunnissa pitkään muhineisiin ja mutkistuneisiin lastensuojeluasioihin. Erityisesti toiveita herätti uuden lain painottuminen varhaiseen tukeen, koska:

---

*"Varhainen puuttuminen on nykyisin ongelmallista, sillä pitää olla paljon näyttöä, ennen kuin voidaan mennä väliin ja katkaista kehitys. Uudessa laissa on ainakin avattu varhaisen puuttumisen mahdollisuus" HS 11.8.2007*

*"Tuki tulee antaa mahdollisimman varhain ennen kuin ongelmat ovat kärjistyneet, ja tällaisia joustavia tukimuotoja tulisi olla peruspalveluissa riittävästi, jotta lapsen ei tarvitsisi määrittyä lastensuojelun asiakkaaksi." HS 28.12.2008*

---

Varhaisella tuella lain ymmärrettiin tarkoittavan lasten ja perheiden tukemista silloin, kun ongelmat ovat vielä pieniä. Lain keskeiseksi tavoitteeksi nähtiin huostaanottomäärien ja kodin ulkopuolelle tehtävien sijoitusten vähentäminen varhaisen tuen keinoin ja uskottiin tavoitteen myös jollain aikavälillä toteutuvan. Oikea-aikaisesti annetun varhaisen tuen uskottiin vähentävän jatkossa sosiaalipalveluiden kustannuksia.

Kunnille uusi laki asetti uusia vaatimuksia esimerkiksi velvoittamalla kuntia suunnittelemaan lastensuojelutyötä tarkemmin, sekä tekemään yhteistyötä toisten kuntien kanssa. Suunnitelmallisuuden ja yhteistyön uskottiin tuottavan positiivisia seurauksia. Luotettiin myös siihen, että kunnat ottavat todesta uuden lain painottumisen ennaltaehkäisyyn ja varmistavat jatkossa sen, että tukea on mahdollista saada tavallisissa arjen kasvuyhteisöissä ja peruspalveluissa. Uutta lakia kehuttiinkin sen suhteen, että siinä ymmärretään lastensuojelu tuoreella tavalla laajasti lasten suojeluksi, joka sosiaaliviranomaisten lisäksi koskee muitakin viranomaisia ja kaikkia kansalaisia.

Positiiviset yksittäiset lakiuudistukset

Mahdollisuusdiskurssissa tuotiin laajasti esiin niitä yksittäisiä lakiuudistuksia, joita uuden lastensuojelulain kokonaisuudistukseen oli sisällytetty. Myöhemmässä luvussa tarkastelen lähemmin keskustelua yksittäisistä lakiuudistuksista, joten mahdollisuusdiskurssin yhteydessä nostan esille ne uudistukset, joista diskurssissa keskusteltiin kaikkein ylistävimmän ja joiden arvioitiin jatkossa olevan erityisen hyödyllisiä pyrittäessä auttamaan lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään.

Eräs kaikkein kehutuimmista uudistuksista oli velvollisuus kartoittaa entistä huolellisemmin lapsen sukulaisten ja läheisverkoston mahdollisuus huolehtia lapsesta ennen kuin lapsi sijoitetaan kodin ulkopuoliseen sijaisperheeseen tai laitokseen. Lainkohta painottaa, että läheisverkoston kartoitus on aina tehtävä huostaanottotilanteissa, ja jos on lapsen edun ja hyvinvoinnin kannalta paras ratkaisu sijoittaa hänen sukulaisperheeseen, tulee näin myös tehdä. Uudistuksen nähdään pyrkivän luonnollisella tavalla vaikeassakin tilanteessa säilyttämään lapselle merkitykselliset läheiset suhteet. Sukulaissijoitusten määrän arveltiin lisääntyvän uudistuksen myötä. Sukulaissijaisvanhemmuus ja lähiverkoston kartoittaminen ei ollut täysin uusi asia. Keskustelussa tuotiin esiin, että voimaan astuva uusi laki kirjaa sukulaissijoitusten kannalta käytännön, jota on jo monin paikoin pitkään noudatettu.

Toinen kiitosta saanut uudistus oli ilmoitusvelvollisuuden laajentuminen koskemaan aiempaa useampia viranomaisia. Uudistuksen toivottiin madaltavan ilmoituskynnystä, jotta erilaisissa elämänkriiseissä ja vaikeuksissa olevia lapsia ja perheitä voitaisiin auttaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Arveltiin, että aiemmin esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan tai koulun työntekijät olivat pelänneet rikkovansa salassapitovelvollisuuttaan, jos he tekevät ilmoituksen lapsen tilanteesta lastensuojeluviranomaisille. Uudessa laissa tehtiin riittävän selväksi se, milloin lastensuojelun tarpeet ajavat muiden salassapitosäännösten ohi. Noin puoli vuotta lain voimaan astumisen jälkeen uudistuksen katsottiin kantaneen hedelmää:

---

*”Lastensuojeluilmoitusten määrä on lisääntynyt ja niiden kautta on voitu puuttua tapauksiin. Muutoksen uskotaan johtuvan madaltuneesta kynnyksestä tehdä ilmoitus lapsen huonosta kohtelusta.” HS 7.7.2008*

---



Myös Häkälän tekemässä selvityksessä pidettiin ilmoitusvelvollisuuden laajentumista positiivisena uudistuksena laadukkaan lastensuojelutyön kannalta (2008, 26).

Kuten jo osittain oikeusturvadiskurssin yhteydessä tuli esiin, pidettiin hyvänä muutoksena tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksenteon siirtämistä kuntien sosiaalilautakunnilta hallinto-oikeuksiin. Myös mahdollisuuskurssissa nähtiin positiiviseksi asiaksi se, että tahdonvastaiset huostaanotot saadaan asiantuntevaan käsittelyyn:

---

*"...piti hallinto-oikeutta hyvänä ratkaisuna, koska huostaanottopäätökset tuottavat sosiaalilautakuntien jäsenille nykyisin "tuskaa"."* HS 8.11.2006

---

Uudistuksen arvioitiin parantavan tilannetta siten, että uuden lain astuessa voimaan kuntien sosiaalitoimet vievät sosiaalilautakunnissa päättämättä jääneitä tapauksia tuomioistuimiin. Tällaisissa tapauksissa kunnan sosiaalitoimi voi tehdä uuden hakemuksen tahdonvastaisesta huostaanotosta hallinto-oikeuteen:

---

*"Varmasti joissakin kunnissa on syksyllä lähdetty siitä, että valmistellaan tahdonvastainen huostaanotto hyvin, odotetaan lainmuutosta ja tehdään hakemus suoraan hallinto-oikeuteen"* HS 29.12.2007

---

Huostaanottoihin liittyvänä hyvänä uudistuksena nähtiin myös se, että jatkossa laki edellyttää kunnalta perusteellista selvitystä huostaan otettavan lapsen tilanteesta ja muista keinoista perheen auttamiseksi. Laki edellyttää myös, että esityön tekevät pätevät, yliopistokoulutuksen saaneet sosiaalityöntekijät.

Muita kiiteltäviä yksittäisiä uudistuksia oli velvollisuus lapsen oman äänen kuulemiseen ja lapsen osallisuuden koko lastensuojeluasiakkuuden ajan. Lapsen kuulemisen osalta laissa on uutta se, että velvollisuus selvittää lapsen mielipide koskee jatkossa kaikenikäisiä lapsia, myös vauvojen oikeus tulla kuulluiksi on kirjattu uuden lastensuojelulain perusteluihin. Lastensuojeluprosessin jäntevöittäminen ja suunnitelmallisuuden uskottiin parantuvan ennen kaikkea uusien aikarajojen myötä, jotka velvoittavat päättämään seitsemässä päivässä ryhdytäänkö lastensuojelun tarvetta perheessä laajemmin selvittämään ja jos selvitys aloitetaan, viemään se päätökseen seuraavien kolmen kuukauden aikana. Uuden lain nähtiin antavan entistä parempia keinoja selvittää lapsen tarve suojelulle, koska perheen yksityisyyden suoja oli alennettu ja annettu mahdollisuus selvittää lapsen tilanne myös vanhempien vastustelusta huolimatta.

Suomea marraskuussa 2007 puhuttaneet Jokelan koulusurmat näkyivät mahdollisuusdiskurssissa siten, että sen puitteissa keskusteltiin uuden lastensuojelulain mahdollisuuksista ennaltaehkäistä uusia koulusurmia. Todettiin, että uuteen lakiin on kirjattu kuntien velvollisuus järjestää koulupsykologi- ja kuraattoripalveluita riittävän tuen turvaamiseksi lapsille ja nuorille koulumaailmassa. Oikein mitoitettujen koulupsykologi- ja kuraattoripalveluiden toivottiin osaltaan ennaltaehkäisevän uusia koulusurmia auttamalla lapsia ja nuoria mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Koulusurmien esille ottaminen käydyssä keskustelussa on hyvä esimerkki julkisen keskustelun kontekstisidonnaisuudesta (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2004, 20–21). Asia nostettiin keskustelussa luultavasti esille sen vuoksi, että laki astui voimaan vain muutama kuukausi Jokelan koulusurmien jälkeen.

#### *Yhteenvetoa mahdollisuusdiskurssista*

Mahdollisuusdiskurssin kieli pyrkii tuottamaan lastensuojelulle positiivisia seurauksia rakentamalla kuvaa hyvin toteutetusta lainuudistuksesta ja luomalla innostunutta ilmapiiriä uuden lain ympärille. Mahdollisuusdiskurssin, kuten kaikkien muiden kolmenkin diskurssin kohdalla, näyttäytyy selkeästi diskurssianalyysin lähtökohta oletus kielen käytön seurauksia tuottavasta luonteesta ja pyrkimys ideologisten tekstien avulla vaikuttaa kansalaisiin ja heidän mielipiteisiinsä. (Fairclough 1992, 79; Fairclough 1997, 76; Jokinen, Juhila ja Suoninen 2004b, 41-43.) Ei voida kuitenkaan puhua mahdollisuusdiskurssinkaan kohdalla mittavasta lastensuojelun imagokampanjasta, mutta voidaan puhua selvästä pyrkimyksestä tuoda esiin positiivisempi kuva lastensuojelusta ja erityisesti uudesta laista. Pyrkimystä kohottaa lastensuojelun imagoa voidaan pitää kannatettavana, koska edellisen Suomessa toteutetun imagotutkimuksen perusteella lastensuojelulla näytti olevan ongelmia julkisen kuvansa kanssa ja oli toivottu lastensuojelun lisäävän asiallista ja positiivista tiedottamista (Puonti 2005, 336).

## **6.4 Puutteellisuus**

Puutteellisuusdiskurssi on joko osittain tai kokonaan pettynyt uuden lastensuojelulain kokonaisuudistukseen. Diskurssissa puhutaan niistä puutteista, vajavaisuuksista ja heikkouksista, joita uusi laki sisältää. Toisaalta ollaan sitä mieltä, että jotain unohtui kirjata lakiin kokonaan, osittain että joitain lainkohtia olisi voinut viedä pidemmälle ja säätää velvoittavimmiksi, sekä osittain että jotkut yksittäiset lakiin tehdyt uudistukset ovat niin

huonoja, että ne jopa tulevat heikentämään lastensuojelun asiakkaiden tilannetta entisestään.

Lakiin jäi puutteita

Puutteellisuusdiskurssin mukaan uuden lastensuojelulain lakiesityksessä oli monia lastensuojelun toimintaa ja edellytyksiä parantavia ehdotuksia, mutta liian vähän konkreettisia keinoja, joilla lasta voidaan suojata. Uudelle laille annettiin vain välttävä arvosana. Kouluasteikolla uudistuksen onnistuminen arvioitiin kuutoseksi. Heikkoa arvosanaa kutsuttiin lastensuojelun kuumemittariksi ja todettiin sen näyttävän hälyttävää tilannetta ja alan sairastavan melko korkeaa kuumetta. Lainuudistukseen pettyneenä huolestuttiin myös sosiaalityöntekijöiden mahdollisuuksista toimia uuden lain kanssa järkevällä tavalla:

---

*”Toivotan onnea ja voimia sosiaalityöntekijöille tämän haasteen edessä sekä esitän lopuksi kysymyksen heille: Kuultiinko teitä, kun uutta lastensuojelulakia valmisteltiin? Jos kuultiin, miten toiveenne huomioitiin?” HS 3.1.2008*

---

Puutteena pidettiin sitä, ettei huostaanottojen purkuun liittyvää sääntelyä ole oikeastaan olemassa lainkaan. Toiveena oli, että laki olisi säädetty niin, että jatkossa huostaanottojen purkaminen olisi aidosti mahdollista. Koettiin, että nykytilanteessa huostaanottoja ei kyettä purkamaan ja ettei uusi laki tuonut tilanteeseen helpotusta. Yhtenä keinona päästä purkamaan huostaanottoja useammin ehdotettiin perhekuntoutuksen säätämistä huostaanoton aikana lakisääteiseksi. Perhekuntoutuksen avulla kyettäisiin aidosti kuntouttamaan perheitä ja tavoittelemaan perheiden jälleenyhdistämistä.

Perhekuntoutuksen ohella toivottiin, että läheisneuvonpito tukimuotona ja työvälineenä olisi kirjattu lakiin lakisääteiseksi avohuollon tukitoimeksi ennen huostaanotto-prosessin aloittamista. Uskottiin, että läheisneuvonpidon kautta voitaisiin ehkäistä huostaanottoja tai ainakin tarkastella riittävän laajasti asiaa, vaikka läheisneuvonpidon jälkeen päädyttäisiinkin valmistelemaan huostaanottoa. Läheisneuvonpitoa kuvattiin perusteelliseksi ja laadukkaaksi tavaksi arvioida perheiden tilanteita. Uskottiin myös, että perusteellinen työskentely voisi vähentää tahdonvastaisten huostaanottojen määrää, jos perhe itsekkin läheisneuvonpidon kautta ymmärtäisi huostaanoton olevan tarpeellinen heidän kohdallaan.

Uudistuksia olisi pitänyt viedä pidemmälle

Puutteellisuusdiskurssissa uuden lastensuojelulain valmistelu rinnastettiin yleisemmällä tasolla lainvalmisteluun laajemmin. Lainsäädäntötyön ajateltiin usein olevan lyhytjännitteistä "epäkohtalainsäädäntöä", jolla paikataan vain havaittuja puutteita, mutta ei tehdä pitkän aikavälin rakennustyötä. Suurena uuden lastensuojelulain puutteena nähtiin se, ettei sitä ei oltu kirjoitettu enemmän kuntia velvoittavaksi. Pelättiin, että harkintavaltaa jää liikaa yksittäisille kunnille, kun asiakasmäärien maksimitasojen määrittelyt ja tarkka velvoittavuus monissa asioissa puuttuvat laista kokonaan. Kuntien lisäksi myös valtiota velvoittavia lainkohtia kaivattiin:

---

*"Lakiesityksen 12. pykälään tulisi lisätä lauseke, joka vastuuttaa myös valtion huolehtimaan kansallisesti siitä, että lastensuojelun toimintaedellytykset ja kehittyminen sekä myös lastensuojelua koskeva tutkimustyö ovat maassa riittävät. Lakiesityksestä puuttuu kuitenkin valtion vastuu ja rooli kokonaan" HS 10.1.2007*

---

Tarkempaa velvoittavuutta toivottiin monessa kohdassa. Suurimpia toiveita asetettiin kohtiin, joissa säädetään huostaanottoihin ja niiden purkuihin liittyvistä asioista. Outona pidettiin esimerkiksi sitä, että lapsen läheisverkoston mahdollisuudet osallistua lapsen tukemiseen edellytetään selvittävän vasta, kun lasta ollaan sijoittamassa kodin ulkopuolelle. Pidettiin järkevämpänä, että lapsen ja perheen läheisten kartoitusta edellytettäisiin järjestettäväksi jo avohuollossa, mutta myös sijaishuollon aikana. Toivottiin myös, että lakiin olisi selkeästi kirjattu se, että huostaanottotilanteissa sukulaissijoitus olisi aina ensisijainen. Uudessa laissa sukulaissijoituksen selvittämisen mahdollisuus on kirjattu vain ehdollisena velvollisuutena, kun taas läntisen naapurimaan nähtiin olevan tässäkin asiassa edellä:

---

*"Ruotsin lastensuojelulaki sen sijaan on ehdoton lapsen sijoituspaikan suhteen: viranomaiset velvoitetaan sijoittamaan huostaanotetut lapset ensisijaisesti läheisilleen. Jos näin ei menetellä, niin sitä pitää perustella kirjallisesti." HS 15.5.2007*

---

Toiveena oli, että vaikka totuttua tapaa sijoittaa lapsi aina jonnekin muualle kuin sukulaisperheeseen on vaikea muuttaa, voisivat silti kaikki maan sosiaalityöntekijät tutustua muiden pohjoismaiden käytäntöihin ja lähteä tekemään omissa päätöksissään lapsen edun mukaisia ratkaisuja, vaikka laki ei heitä siihen suoranaisesti velvoitakaan.

Myös huostaanoton purkamiseen liittyviin säädöksiin olisi kaivattu hieman pidemmälle meneviä uudistuksia. Puutteellisuusdiskurssin mukaan ongelmana uudenkin lain jälkeen on se, että biologiset vanhemmat voivat hakea huostaanoton purkamista jatkuvasti eikä missään vaiheessa lapsen elämää tule sellaista rajaa vastaan, jolloin lain nojalla voitaisiin todeta, että huostaanotto on pysyvä. Toivottiin, että lakiin olisi tarkemmin määritelty se, mitä vanhempien kuntoutumiselta lapsen huostaanoton aikana vaaditaan. Vanhempien kuntoutukselle vaadittiin asettamaan selkeät tavoitteet, velvoitteet ja takarajat. Lakiin pyydettiin mahdollisuutta vakiinnuttaa lapsen olosuhteet, jos katsottaisiin, ettei vanhempien kuntoutuminen olisi todennäköistä. Vaadittiin, että huostaanottojen lakkauttamisvaatimukset eivät jatkossa voisi olla automaatioita, ja ettei lapsen huostassapidon arviointia jatkettaisi loputtomiin.

Jatkuvilla huostaanoton purkuprosesseilla arvioitiin erityisesti voivan olla haitallisia vaikutuksia lapseen. Jos huostaanottojen purkamisvaatimuksia ei rajoiteta, lapselle ei anneta mahdollisuutta kiinnittyä häntä hoitaviin aikuisiin edes silloin, kun on selvästi nähtävissä, että sijoitus tulee olemaan vuosia, ellei aikuisuuteen asti kestävä. Epävarman tilanteen vaikutuksesta lapseen oltiin syvästi huolissaan, koska:

---

*”Lapsi ei voi vaurioitumatta kasvaa ja kehittyä päivittäisessä epävarmuudessa siitä, missä hän asuu, kuka hänestä huolehtii ja keihin hänellä on lupa kiintyä.”*

*HS 10.1.2007*

*”Lapsen kannaltahan jatkuva arviointi merkitsee sitä, että hänen ihmissuhteensa, kotinsa ja koko tulevaisuutensa ovat katkolla vuoden välein vielä silloinkin, kun lapsi on kiinnittynyt ja kiintynyt sijaisperheeseensä ja rakentanut muutkin ihmissuhteensa tästä kodista käsin.” HS 20.12.2006*

---

Diskurssissa vedottiin asian tiimoilta kiintymyssuhdetutkimuksiin, joiden mukaan lapsen kehityksen kannalta pysyvyyden tunne on elintärkeää. Lain valmistelun aikoihin toivottiin, että sosiaalivaliokunta lakiehdotusta käsitellessään olisi kutsunut kuultaviksi lapsen tunne-elämän asiantuntijoita, ja että eduskunnasta löytyisi lapsen tilanteeseen eläytyviä kansanedustajia, jotka ymmärtäisivät pysyvyyden merkityksen lapsen kannalta. Pelättiin myös, että jatkossakin olisi vaikea löytää sijaiskoteja lapsille, koska:

---

*”Monikaan sijaisvanhemmuutta harkitseva ei ehdoin tahdoin antaudu tilanteeseen, jossa kaikki voimavarat pakotetaan toistuvien oikeusprosessien ja niiden lapsille aiheuttamien kärsimysten seuraamiseen.” HS 20.12.2006*

---

Myös sosiaalityöntekijöitä jatkuvat oikeusprosessit ja niihin liittyvä kirjaamistyö katsottiin kuormittavan kohtuuttomasti ja vievän aikaa varsinaiselta lastensuojelutyöltä.

*Uudistukset, jotka huonontavat asiakkaiden asemaa*

Kokonaisuudistuksen nähtiin epäonnistuneen niin pahasti ja sisältävän asiakkaan kannalta sen verran huonoja uudistuksia, että puutteellisuusdiskurssissa esitettiin koko uudistuksen hylkäämistä. Yksi epäonnistuneisiin ja asiakkaan kannalta haitallisiin uudistuksiin lukeutuva lakimuutos oli tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksenteon siirtäminen hallinto-oikeuksiin. Asiasta syntyi kiivasta keskustelua eduskunnassa ja alkujaan varsin sopuisana aloitettu lain valmistelu kärjistyi kiistaksi siitä, miten vastoin lapsen tai tämän huoltajan tahtoa tehdyt huostaanottopäätökset pitää vahvistaa. Asiasta yritettiin tehdä laajempikin poliittinen kysymys:

---

*”Lisävärinää lastensuojelulain käsittelyyn toi Virpa Puiston (sd) eduskuntakeskustelussa keskiviikkoiltana esittämä väite, että keskusta olisi kytenyt yt-lain läpimenon lastensuojelulain sisältöön. Puisto tosin nimesi myöhemmin tietonsa alkulähteeksi ”hevosmiestöimiston”. Keskustalaisia sosiaalivaliokunnassa johtava Juha Rehula kiisti kaikki kytkeykäväitteet. ”Puiston väite loukkaa hevosia”, Rehula totesi.” HS 10.2.2007*

---

Uudistusta pidettiin lapsen kannalta haitallisena, koska päätöksenteko siirrettiin lapsesta kauas hallinto-oikeuksiin, vaikka päätöksiä lapsen tulevaisuudesta olisi voitu tehdä kuntatason hallintotyönä ja jättää päätöksenteko paikallistason maallikkolautakunnille. Arvostelua herätti myös se, että ainoa valitustie tahdonvastaisesta huostaanottopäätöksestä kulkee korkeimpaan hallinto-oikeuteen ja pahoiteltiin sitä, ettei asiaa oltu pohdittu tarpeeksi perusteellisesti. Pettymys ja huoli lain vaikutuksista asiakkaan asemaan tiivistettiin seuraavalla tavalla:

---

*”Uusi lastensuojelulaki on siltä osin virheellinen, kun muutoksenhaun osoituksena on hallinto-oikeus. Lakia pitää siis korjata. Lastensuojelulain virheellisyys on jälleen uusi osoitus laillisuusvalvontamme kelvottomuudesta.” HS 19.2.2008*

---

Myös ilmoitusvelvollisuuden laajentuminen herätti vahvoja negatiivisia tunteita ja pelkoja uudistuksen haitallisista vaikutuksista asiakkaiden tilanteisiin. Laajennetun ilmoitusvelvoituksen uskottiin olevan yhteydessä varhaisen puuttumisen vahingolliseen ideologiaan. Laajennetun ilmoitusvelvollisuuden seurauksia kuvattiin näin:

---

*”Uusi laki on saattanut lastensuojelutyön kaaokseen. Se aiheuttaa perheille vahinkoa ja ahdistusta. Uuden lain myötä avun tarvitsijat eivät enää uskalla hakea apua, kun laki velvoittaa kaikkia niin sanottujen huoli-ilmoitusten tekoon.”*

*HS 14.12.2008*

---

Puutteellisuusdiskurssi lähestyy uutta lastensuojelulakia selkeimmin negatiivisesti ja tuottaa mahdollisuusdiskurssille vastakkaisesti negatiivisia rakennusaineita mielikuville uudesta lastensuojelulaista. Osittain puutteellisuusdiskurssin argumentointi on limittäistä oikeusturvadiskurssin kanssa. Puutteellisuus- ja oikeusturvadiskurssit saattavat sisältää sellaista ikävää mediahuomiota, jonka vuoksi lastensuojelualalla työskentelevät ovat jopa toivoneet kielteisten uutisten julkaisemisen (Puonti 2005, 336). Toiveeseen saattaa vaikuttaa pelko siitä, että median tuottama kuva lastensuojelusta ei vastaa todellisuutta, vaan on jopa suorastaan ristiriidassa lastensuojelun työntekijöiden kokeman todellisuuden kanssa (Golding ja Middleton 1983, 175-176, 178-179).

Puutteellisuusdiskurssi ei negatiivisesta lähestymistavastaan huolimatta kuitenkaan edusta missään tapauksessa Matelan kuvaamaan missiojournalismia, jolla tarkoitetaan iltapäivälehdille tyypillistä pyrkimystä herättää lukijassa voimakkaita tunteita, yksinkertaistaa monimutkaisia asioita ja kertoa tapahtumista valikoivasti. Ennemmin oikeusturvadiskurssissa on piirteitä missiojournalismista, kun siinä leimataan sosiaalityöntekijät ja hallinto-oikeudet perheiden ylijyräviksi mielivaltaisiksi toimijoiksi. Kumpikin diskurssi pyrkii vaikuttamaan yleisiin asenteisiin uutta lastensuojelulakia kohtaan ja varsinkin puutteellisuusdiskurssi tuomaan esiin syitä, miksi lainuudistus oli epäonnistunut. (Matela 2003, 13-15.)

## **6.5 Diskurssien voimasuhteet**

Pohdintani uuden lastensuojelulain diskurssien voimasuhteista perustuu diskurssianalyysin lähtökohtaoletukseen kilpailevien ja rinnakkaisten merkityssystemien olemassaolosta (Fairclough 1997, 124; Foucault 1989, 37–38; Jokinen, Juhila ja Suoninen 2004, 24; Potter ja Wetherell 1987, 38). Uuden lastensuojelulain diskurssien voimasuhteiden arviointi ei ole

yksiselitteistä, koska diskursiivisella kentällä erilaisten merkityssysteemien rajat eivät aina ole puhtaan tarkkarajaisia. Osittain diskurssit ovat päällekkäisiä ja julkisessa keskustelussa uudesta lastensuojelulaistakin on osa puheenvuoroista tuottanut selontekoja yhtä aikaa useampaan kuin yhteen diskurssiin. Tästä huolimatta diskurssien välillä on huomattavissa eroja ja niille on osoitettavissa omat paikkansa diskursiivisella kentällä, joten myös voimasuhteiden tarkasteluun on mahdollisuus. Kyseessä ei olisi edes diskursiivinen muodostelma, jos erilaisten selontekojen ja diskurssien välillä ei olisi havaittavissa säännönmukaista hajontaa (Foucault 1989, 37-38).

Kun tarkastellaan Helsingin Sanomissa käytyä keskustelua uudesta lastensuojelulaista laskemalla diskursseihin tuotettujen selontekojen määriä, havaitaan että kaikkein eniten on tuotettu selontekoja resurssidiskurssiin (173 selontekoa), toiseksi eniten mahdollisuusdiskurssiin (146), lähes saman verran oikeusturvadiskurssiin (131) sekä kaikkein vähiten puutteellisuusdiskurssiin (109). Yksinkertaisesti ajateltuna voitaisiin diskurssit laittaa tähän vahvuusjärjestykseen pelkästään selontekojen määriä tarkastelemalla, tukeutuen sosiaalisen konstruktionismin väitteeseen siitä, että jos jostain asiaa pidetään jatkuvasti esillä, sen todellisuus voimistuu. Todellisuuden voimistumisen voidaan katsoa johtavan siihen, että se mistä puhutaan paljon myös valtaa kaikkein suurimman alan diskursiivisella kentällä, koska jos jostain asiasta ei enää puhuta lainkaan, sen subjektiivinen todellisuus alkaa heikentyä ja päinvastoin, jos jotain asiaa pidetään jatkuvasti esillä, sen todellisuus voimistuu. (Berger ja Luckmann 1994, 173.)

Diskurssien selontekojen määrälliset erot eivät kuitenkaan yksin ratkaise kysymystä diskurssien voimasuhteista ja tärkeysjärjestyksestä. Kun tarkastellaan tiedotusvälineissä käydyissä keskusteluissa muodostuneita diskursseja, nousee määrällisyyttäkin tärkeämmäksi perusteeksi diskurssien tapa käyttää kieltä. Kielen käytön värikkyys ja mielenkiintoisuus kiinnittää suuren yleisön huomion. Vaikka johonkin diskurssiin olisi tuotettu määrällisesti vähemmän selontekoja, voi se nousta vahvimaksi diskurssiksi sen vuoksi, että kielen käyttö on luonteeltaan voimakasta. Jos asioista kirjoitetaan paljon, mutta värittömällä kielellä, ei luultavasti kirjoituksia lueta niin paljon kuin sellaisia, joissa kirjoitetaan kiinnostavista asioista mielenkiintoista kieltä käyttäen. Kielen käytön voimakkuus liittyy olennaisesti myös kysymykseen uutisarvosta ja median viihteellistymisestä. Uutisarvoa ja tekstin kiinnostavuutta voidaan lisätä käyttämällä shokeeraavaa tai dramaattista kieltä. Tällaisia kirjoituksia on todettu suuren yleisön



lukevan kaikkein eniten. Vahvimmiksi diskursseiksi nousevatkin sellaiset, jotka pystyvät vangitsemaan lukijoiden mielenkiinnon. Mielenkiintoisesti ja dramaattisesti kirjoitetut tekstit todennäköisesti myös muistetaan pidempään. (Franklin ja Parton 1991b, 2; Franklin ja Parton 1991c, 12; Fry 1991, 69; Golding ja Middleton 1983, 69-70; Lagerspetz 1994, 128.)

Kun tarkastellaan uuden lastensuojelulain diskursseja, havaitaan että sekä resurssi- että oikeusturvadiskursseissa käytetään voimakasta ja paikoitellen dramaattistakin kieltä. Näin ollen oikeusdiskurssi nousee resurssidiskurssin rinnalle kamppailemaan vahvimman diskurssin tittelistä, vaikka siihen on tuotettu selontekoja vähemmän kuin mahdollisuuskurssiin. Myös puutteellisuuskurssin sanoma vaikuttaa vahvemmalta kuin mahdollisuuskurssin, vaikka siihen on tuotettu selontekoja kaikkein vähiten. Yhteistä kaikille kolmelle vahvalle diskurssille on se, että niiden sanoma on huolestunut, pettynyt ja negatiivinen. Vanha sanonta siitä, että hyvä uutinen myy hyvin ja huono vielä paremmin, näyttäisi olevan totta tässäkin tapauksessa ainakin siltä osin, että negatiivissävytteiset tekstit näyttävät vahvempina kuin neutraalit tai positiiviset. Mahdollisuuskurssin kielen käyttö on retorisesti hieman köyhää. Diskurssin tapa puhua on toteavaa, kuvailevaa ja ajoittain jopa laimeaa. Mahdollisuuskurssi ei sisällä tunteenpaloa samalla tavalla kuin kolme muuta diskurssia. Näyttäisi myös siltä, että värikkäästi ja hyökkäävästi kirjoitetut ajatukset uudesta lastensuojelulaista synnyttävät vuorovaikutusta ja keskustelua diskurssien sisällä ja niiden välillä kaikkein eniten.

Arviotani diskurssien voimasuhteista voidaan kritisoida helposti yhden ihmisen mielipiteeksi, ja pohjautuvan vain yhden ihmisen mieltymyksiin retoristen keinojen suhteen. Voidaan kysyä, onko käynyt niin, että tutkijankin katse kiinnittyy liian helposti tekstien draamallisiin ja viihteellisiin aineksiin. Kysymys on aiheellinen, ja myönnän kaikkein kiinnostavimpia ja ajatuksia herättävimpiä aineistoni osia olleen kohdat, joissa kieltä on käytetty värikkäästi. Uskon kuitenkin, etten ole yksin mieltymysteni kanssa. Kautta aikojen on ymmärretty uutis- ja viihdearvon idean olevan juuri siinä, että tiedetään suuren yleisön mieluusti lukevan shokeeraavasti kirjoitettuja dramaattisia tarinoita. Näin ollen pitäydyn tulkinassani siitä, että diskurssien voimakkuutta voidaan arvioida tarkastelemalla kielen käytön draamallisuutta ja värikkyyttä.

Kovasta kilpailusta huolimatta tittelin kaikkein vahvimasta uuden lastensuojelulain diskurssista voittaa resurssidiskurssi. Resurssidiskurssin asemaa vahvimpana diskurssina puoltavat sekä selontekojen määrä että käytetyn kielen laatu. Heti ensimmäisten aineiston läpilukukertojen aikana syntyi kuva siitä, että uudesta lastensuojelulaista keskusteltaessa on keskustelu lähes koko ajan resurssikysymyksistä. Resurssidiskurssi ei ole kuitenkaan niin vahva, että se täysin jyräisi alleen muut diskurssit. Ei voidakaan sanoa, että siitä olisi muodostunut sortava valta diskurssien kentällä. Habermasin mukaan porvarillisen julkisuuden hajottua ja yleisön laajennuttua julkisuuteen virtasi yhteensovittamattomia yksityisiä etuja, jotka tulivat näkyviin jakautuneena julkisena mielipiteenä. Habermas väittää, että tuolloin mielipiteen yleisimmästä muodosta tuli sortava valta, vaikka julkisen mielipiteen tarkoitus oli aikoinaan ollut purkaa kaikki sortovalta järjen pakottavan voiman hyväksi. (Habermas 2004, 199.) Habermasin kuvaileman kaltaista sortavaa ylivaltaa ei suoranaisesti ole havaittavissa uuden lastensuojelulain keskustelussa, vaan keskustelu sisältää erilaisia mielipiteitä, jotka esiintyvät keskustelussa rinnakkaisina ja osittain myös toisiinsa sulautuneina.

## 7. SUBJEKTIPOSITIOT

Tutkimukseni yksi lähtökohtaoletuksista oli, että uudesta lastensuojelusta Helsingin Sanomissa keskustelleet henkilöt ja tahot ovat kiinnittyneitä uuden lastensuojelun diskursseihin siten, että he ovat asettuneet erilaisiin subjektipositioihin diskurssien kentällä. Subjektiposition käsite korostaa diskurssin valtaa määrittää ihmisille tietyt paikat, joista käsin keskusteluun osallistutaan. (Suonisen 2004, 66–69; Suoninen 2002, 18-19.) Tarkastelemalla subjektipositioiden aktiivisuutta käydyssä keskustelussa pyrin vastaamaan tutkimuskysymykseeni, ketkä tai mitkä tahot keskusteluun uudesta lastensuojelulaista ovat osallistuneet ja ketkä keskusteluun osallistuvat vähän tai eivät lainkaan.

Käyn läpi subjektipositioiden osallistumista keskusteluun uudesta lastensuojelulaista siten, että ensin kuvaan subjektipositiot, sen jälkeen tarkastelen subjektipositioiden aktiivisuutta keskustelussa kokonaisuudessaan, ja lopuksi yksityiskohtaisemmin sitä, miten eri subjektipositiot ovat asettuneet diskursiiviselle kentälle.

Keskusteluun osallistuneet henkilöt ja tahot asettuivat uuden lastensuojelulain diskursiivisella kentällä yhdeksään eri subjektipositioon. Subjektipositioiksi muodostuivat 1. Sosiaalityön tai sosiaalialan tutkimuksen ja koulutuksen edustajat, 2. Kuntien sosiaalipalveluiden johtavan tason työntekijät, 3. Lainsäädännön asiantuntijat, 4. Poliitikot, 5. Psykiatrian ja psykologian asiantuntijat, 6. Virkamiehet, 7. Lastensuojelun yhteistyötahojen ja järjestöjen edustajat, 8. Kansalaiset ja heidän etujaan ajavat järjestöt, sekä 9. Sosiaalityöntekijät.

Jotta kuva subjektipositioista tarkentuisi, luettelen seuraavaksi muutamia esimerkkejä siitä, ketkä eri subjektipositioihin asettuivat. Tutkimusta ja koulutusta edustavien joukkoon lukeutuivat muun muassa sosiaalityön lehtori, valtiotieteiden jatko-opiskelija, sosionomiopiskelija ja sosiaalityön professori. Kunnan johtavaa tahoja edusti laaja joukko muun muassa johtavia sosiaalityöntekijöitä, sosiaali- ja hyvinvointijohtajia, kehittämis- ja projektipäälliköitä, erilaisten lastensuojelulaitosten johtajia sekä palvelualueiden päälliköitä. Lainsäädännön asiantuntijuutta edustivat hallinto-oikeuksien ja korkeimman hallinto-oikeuden työntekijät ja tuomarit, oikeustieteen tohtori, johtava lakimies, lastensuojelulain uudistamistyöryhmän puheenjohtaja sekä perhe- ja jäämistöoikeuden professori. Poliitikon positiosta ääntään käyttivät muun muassa ministerit, kansanedustajat, kaupunginvaltuutetut, lakivaliokunnan puheenjohtaja sekä sosiaalilautakunnan jäsenet.

Psykiatrian ja psykologian asiantuntijuutta edustivat esimerkiksi lastenpsykiatrian lääkärit ja psyko- ja perheterapeutti. Virkamiehiin lukeutui muun muassa sosiaali- ja terveystieteiden henkilökuntaa. Lastensuojelun yhteistyötahoja ja järjestöjä edustivat esimerkiksi Lastensuojelun Keskusliiton, Talentian, Pelastakaa Lapset ry:n, Perhehoitoliiton, Varhaisen Tuen järjestön, Kuntaliiton, Väestöliiton ja seurakuntien toimijat. Kansalaisen ja lastensuojelun asiakkaan näkökulmaa toivat esiin yksityishenkilöt, sijaisvanhempina toimivat henkilöt sekä Perheen Suojelun Keskusliiton edustajat. Sosiaalityöntekijöiden ääntä käyttivät luonnollisesti kuntien lastensuojelun sosiaalityöntekijät.

Pohdin pitkään, olisiko ollut tarkoituksenmukaista puhua myös toimittajan subjektipositioista edustamassa Helsingin Sanomien mielipidettä. Tutkimukseni edetessä kuitenkin havaitsin, että toimittajan positiota ei ollut mahdollista käsitellä erikseen, koska toimittajathan ovat lopulta kaiken lehteen kirjoitetun tekstintuottajia. Jos olisin ottanut mukaan toimittajan subjektiposition, olisi se nielaissut sisäänsä kaikki muutkin positiot. Tästä johtuen seurasin omassa tutkimuksessani Alasuutarin viitoittamaa tietä. Hän ei omassa Helsingin Sanomia koskevassa tutkimuksessaan ollut kiinnostunut Helsingin Sanomien mielipiteistä, vaan lehdessä julkaistuista artikkeleista lähteinä, vaikka Helsingin Sanomilla onkin oma tahtonsa ja omat mielipiteensä yhteiskunnallisista asioista. Tutkimuksessani ymmärsin Alasuutarin tapaan uutisartikkelit ja mielipidekirjoitukset lähteinä, jotka dokumentoivat niitä diskursseja, joiden puitteissa eri tahot ottivat kantaa lastensuojelulain kokonaisuudistukseen. (Alasuutari 1996, 30.)

#### *Keskusteluun osallistuneiden asettuminen diskursiiviselle kentälle*

Ennen kuin syvennyttään tarkemmin siihen, ketkä osallistuiivat julkiseen keskusteluun Helsingin Sanomien sivuilla uudesta lastensuojelulaista, on tarpeen muistaa kysymys siitä, ketkä ylipäänsä saavat mahdollisuuden osallistua tiedotusvälineissä käytävään keskusteluun. Faircloughin mukaan kaikki joukkoviestinnän muodot herättävät kysymyksiä siitä, kuka saa osallistua viestintään, mitkä yhteiskunnalliset toimijat saavat mahdollisuuden kirjoittaa, puhua ja olla esillä ja mitkä eivät. Yleensä tiedotusvälineissä pääsevät esille parhaiten ne, joilla jo ennestään on taloudellista, poliittista tai kulttuurista valtaa. (Fairclough 1997, 58.) Faircloughin kuvaus mediadiskursseihin osallistumisen edellytyksistä muistuttaa huomattavasti Habermasin määritelmää porvarilliseen julkisuuteen osallistumisen edellytyksistä. Habermasin mukaan julkisuuteen pääsyn

välineinä toimivat sivistyksen ja omaisuus. (Habermas 2004, 136-137.) Faircloughin (1997, 58) mukaan nykyään olisi nähtävissä merkkejä siitä, että mediaan pääsy olisi muuttumassa avoimemmaksi tai kyynisemmin sanoen tiedotusvälineisiin pääsyn eriarvoisuus olisi lieventymässä. Tästä arviosta voidaan varmasti olla montaa mieltä ja siihen palataan vielä tutkimukseni loppupuolella.

Alla olevasta taulukosta on nähtävissä prosenttilukuina se, miten keskusteluaktiivisuus jakautui koko keskustelussa subjektipositioiden kesken. Prosentit on laskettu siten, että ensin on laskettu koko aineiston selontekojen määrät yhteen, sen jälkeen montako selontekoa on tuotettu kustakin subjektipositioista, ja sitten laskettu jokaisen position prosenttiosuus suhteessa selontekojen kokonaismäärään.

**TAULUKKO 1 Subjektipositioiden osallistuminen keskusteluun uudesta lastensuojelulaista. (N:438)**

Subjektipositiot	Prosentti
Sosiaalityön tai sosiaalialan tutkimuksen ja koulutuksen edustajat	7 %
Kuntien sosiaalipalveluiden johtavan tason työntekijät	22 %
Lainsäädännön asiantuntijat	13 %
Poliitikot	9 %
Psykiatrian ja psykologian asiantuntijat	4 %
Virkamiehet	5 %
Lastensuojelun yhteistyötahojen ja järjestöjen edustajat	20 %
Kansalaiset ja heidän etujaan ajavat järjestöt	14 %
Sosiaalityöntekijät	6 %

Taulukon avulla voidaan todeta, että aktiivisimmin keskusteluun ovat osallistuneet kuntien johtavan tason työntekijät, sekä yhteistyötahojen ja järjestöjen edustajat. Seuraavaksi eniten selontekoja keskusteluun ovat tuottaneet kansalaiset ja heidän etujaan ajavat järjestöt sekä lainsäädännön asiantuntijat. Vähäisempää aktiivisuutta ovat osoittaneet kaikki loput positiot, joiden joukossa myös sosiaalityöntekijät kolmanneksi hiljaisimpana ryhmänä.

Sosiaalityöntekijöiden vähäinen osallistuminen julkiseen keskusteluun tai kokonaan mediadiskursseista vetäytyminen ei ole yllättävä tulos, koska samasta ilmiöstä on aiemmissakin tutkimuksissa puhuttu useaan otteeseen (esim. Ayre 2001; Estrada 2004; Franklin ja Parton 1991c; Fry 1991; Piironen 2005). Päivi Petrelius (2005) käsitteli sosiaalityöntekijöiden vaikenemista julkisuudessa tutkiessaan suomalaisten sosiaalityöntekijänaisten muistoja työuristaan. Tutkimuksessaan Petrelius löysi monia syitä sosiaalityöntekijöiden hiljaisuudelle mediakentällä. Petreliuksen mukaan

lehtihaastatteluiden antaminen sosiaalityöntekijänä koettiin pelottavaksi, koska työntekijät pelkäsivät arvostelua. Julkisuus toimitilana koettiin itselle vieraana ja torjutuksi tulemisen pelko liittyi vahvasti muistoihin suhteesta julkisuuteen. Oma selviytymistä julkisuudessa epäiltiin, koska julkisten puhujapositionien ottamiseen liitettiin käsitys poikkeuksellisen korkeista tietoa ja asiantuntemusta koskevista vaatimuksista. Toisaalta naiset kertoivat myös julkisiin puhujapositioneihin astumisen jälkeisestä helpotuksen, onnistumisen ja oman toimijuuden vahvistumisen tunteista. (Petrelius 2005, 38, 48). Sosiaalityöntekijät, jotka olivat antaneet haastatteluita medialle, muistelivat haastattelutilanteissa vuorovaikutuksen sosiaalityöntekijän ja toimittajan välillä olleen kamppailevaa ja konfliktista (Petrelius 2002, 204).

Aina kyse ei ole kuitenkaan siitä, etteivät sosiaalityöntekijät itse haluaisi julkiseen keskusteluun osallistua. Petreliuksen mukaan ajoittain sosiaalityöntekijöiden pääsyä julkisuuteen estetään esimerkiksi esimiesten toimesta. Julkisen puhujaposition ottamista kontrolloidaan esimiesten toimesta sen vuoksi, että julkisiin puhujapositioneihin sisältyy mahdollisuus asiantuntija-aseman vahvistamiseen. Julkisia puhujapositioneita ottamalla sosiaalityöntekijät voivat tuottaa itsensä asiantuntijoina ja kurottautua esimiesten rinnalle. Esimiehen kontrollihalua selittäisi Petreliuksen mukaan silloin se, että alaisen pääsy puhujaksi julkiseen tilaan voi merkitä tämän asiantuntija-aseman vahvistumista ja keskinäisten valtasuhteiden muuttumista. (Petrelius 2002, 201.) Omassa aineistossani on selkeästi havaittavissa se, että sosiaalityöntekijöiden esimiehet antavat tarvittaessa lausuntoja julkisuuteen. Monissa kunnissa on varmasti sovittu, että kaikki median kysymykset ja haastattelupyynnöt ohjataan johtavissa asemassa oleville työntekijöille.

Edellä mainittujen syiden lisäksi Petrelius väittää, että sosiaalityöntekijänaiset pysyvät poissa julkisuudessa, koska julkisuus koetaan edelleen miehiseksi valtakunnaksi, johon naisilla ei ole asiaa. Sosiaalityöntekijöistä valtaosa on naisia. Sosiaalityö on yksi selkeimmin sukupuolen mukaan eriytynyt ammatti. Petreliuksen mukaan sosiaalityö on sukupuolittunut paitsi naisenemmistön vuoksi, myös ammattikentän sisäisen työnjaon perusteella siten, että asiakastyö on naisten alaa, kun taas johtaminen, kehittäminen ja tutkimus miesten alaa. Petreliuksen tutkimuksessa julkisen ja yksityisen erottelu näyttäytyi sosiaalityöntekijöiden muistoissa sukupuolistavana käytäntönä. Sosiaalityöntekijöiden kertomukset julkisten puhujapositionien ottamisesta olivatkin kertomuksia siirtymisestä kulttuurisen rajan yli maskuliiniseksi määritettyille vallan ja kilpailun areenoille. Julkisuus

kuvattiin muistoissa miestapaisten ammatillisten ihanteiden rakenteistamiksi ja sellaisina naisia ulos sulkeviksi. (Petrelius 2005, 11, 47; 2002, 203, 207.)

Petreliuksen havainnot julkisuudesta miehisenä alueena ovat sukua Habermasin samansuuntaisille käsityksille. Habermasin mukaan julkisuus oli porvarillisen julkisuuden aikana luonteeltaan patriarkaalista ja ainakin osittain naisia poissulkevaa. Habermas vertasi naisten asemaa työläisten, talonpoikien ja ”epäitsenäisten” miesten asemaan, joilla ei myöskään ollut pääsyä porvarillisen julkisuuden areenalle. Sekä naisilta että näiltä miehiltä evättiin tasavertainen aktiivinen osallistuminen poliittiseen mielipiteen- ja tahdonmuodostukseen. Vihdoin 1900-luvulla naisille avautui tilaisuus kamppailla yhteiskunnallisen asemansa kohentamiseksi tasa-arvon hiljalleen edetessä läntisen maailman valtioissa. Habermasin mukaan lisääntynyt tasa-arvo ei kuitenkaan muuttanut naisten sukupuolierosta aiheutuvaa vähäosaisuutta täydellisesti. (Habermas 2004, 364-365.)

Petreliuksen näkemykseen siitä, että sosiaalityöntekijöiden vetäytyvää suhdetta julkisuuteen ei voida selittää pelkästään sukupuolihierarkioilla ja valtasuhteilla, on helppo yhtyä. Muitakin syitä on olemassa ja liika keskittyminen sukupuoliroolien vaikutukseen saattaa estää näkemästä muita asiaan vaikuttavia syitä. Petreliuksen mukaan ei silti pidä myöskään kieltää tai vähätellä sukupuolen merkitystä, koska sosiaalityöntekijöiden suhdetta erilaisiin julkisuuksiin määrittävät paitsi työelämässä vallalla olevat ammatilliset, akateemiset ja poliittiset diskurssit, myös niihin kietoutuvat ja piiloutuvat sukupuolittuneet ajattelutavat, ihanteet ja arvot. (Petrelius 2003, 18.) Petreliuksen ollessa samaa mieltä Habermasin kanssa julkisuudesta miehisenä naisia syrjivänä kenttänä, on hyvä muistaa esimerkiksi Pressin (2000, 32) sekä Robertsin ja Crossleyn (2004, 12) esittelemä feministinen kritiikki Habermasin näkemystä kohtaan. Kritiikin mukaan Habermas osoittaa naisen aseman liian tiukasti julkisuuden ulkopuolelle ja samalla vaikuttaa negatiivisesti näkemyksiin naisen roolista yhteiskunnassa luoden harhaanjohtavia dikotomioita naisten ja miesten välillä. Oikeutetusti voidaankin kysyä, onko sukupuolikysymyksen painottaminen tekosyy, kun pohditaan sosiaalityöntekijöiden hiljaisuutta julkisuudessa.

Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan subjektipositioiden asettumista uuden lastensuojelulain diskursiiviselle kentälle. Taulukossa 2 on prosenttilukujen avulla pyritty havainnollistamaan sitä, miten yksittäisten subjektipositioiden aktiivisuus jakaantuu neljän

eri uuden lastensuojelulain diskurssin kesken. Prosenttiluvut taulukossa ilmaisevat yksittäisten subjektipositoiden tuottamien selontekojen suhteelliset määrät. Taulukossa resurssidiskurssi on merkitty lyhenteellä Res., oikeusturvadiskurssi Oik., mahdollisuusdiskurssi lyhenteellä Mahd. ja puutteellisuusdiskurssi lyhenteellä Puut. Käytän samoja lyhenteitä jatkossa muissakin taulukoissa.

**TAULUKKO 2 Subjektipositoiden tuottamien selontekojen suhteelliset määrät eri diskurssissa**

Subjektipositiot	Res.	Oik.	Mahd.	Puut.
Tutkimuksen ja koulutuksen edustajat	23 %	3 %	13 %	61 %
Kuntien sosiaalipalveluiden johtavan tason työntekijät	35 %	18 %	23 %	24 %
Lainsäädännön asiantuntijat	16 %	53 %	22 %	9 %
Poliitikot	32 %	37 %	10 %	22 %
Psykiatrian ja psykologian asiantuntijat	6 %	0 %	29 %	65 %
Virkamiehet	26 %	26 %	39 %	9 %
Lastensuojelun yhteistyötahojen ja järjestöjen edustajat	43 %	12 %	31 %	13 %
Kansalaiset ja heidän etujaan ajavat järjestöt	2 %	30 %	10 %	59 %
Sosiaalityöntekijät	61 %	11 %	21 %	7 %

Taulukkoa tulkittaessa vaakarivi ja subjektipositio kerrallaan voidaan havaita, miten yksittäisen subjektiposition tuottamat selonteot jakautuvat eri diskurssien kesken. Tässä vaiheessa ei vielä vertailla eri subjektipositiota keskenään vaan keskitytään subjektipositioihin yksittäin. Poimin taulukosta esimerkkejä sellaisista subjektipositioista, jotka tuottivat enemmän kuin 50 prosenttia omista selonteoistaan yhteen diskurssiin ja siten huomattavasti vähemmän selontekoja kolmeen muuhun diskurssiin.

Taulukon avulla havaitaan, että sosiaalityöntekijät ovat kaikkein innokkaimmin puhuneet resursseihin liittyvistä asioista. 61 prosenttia kaikista sosiaalityöntekijöiden tuottamista selonteoista on paikantunut resurssidiskurssiin. Sosiaalityöntekijän positiosta resursseihin liittyviä kysymyksiä kommentoitiin esimerkiksi näin:

---

*”Meillä ei ole edes kelpoisuusehdot täyttäviä sosiaalityöntekijöitä.*

*Kelpoisuuslakikin on yksi iso vitsi.” HS 13.1.2008*

---

Kansalaiset ja heidän etujaan ajavat tahot eivät puolestaan ole puhuneet juuri lainkaan resursseista (vain 2 prosenttia selontekojen määrästä), mutta ovat sitäkin useammin ilmaisseet pettymystään lainuudistukseen puutteellisuusdiskurssin puitteissa esimerkiksi seuraavin sanankääntein:



---

*”Hallinto-oikeudet ylimalkaan ovat olleet vuosikausia väärää foorumeita ratkomaan lasten huostaanottoja. ...Korkeimman oikeuden presidentti Pauliine Koskelo on viime syksyn Turun yliopiston seminaarissa arvostellut muun muassa juristien EY-oikeuden heikkoa tuntemusta ja näiden asioiden kelvotonta opettamista yliopistoissa.” HS 19.2.2008*

---

Myös psykiatrian ja psykologian asiantuntijoiden selonteot paikantuvat selkeimmin puutteellisuusdiskurssiin, samoin tutkimuksen ja koulutuksen edustajien. Yllätys ei liene sekään, että lainsäädännön asiantuntijat keskustelevat eniten oikeusturvadiskurssissa kantaen huolta asiakkaiden oikeusturvan tasosta:

---

*”Yksittäisen lapsen asia jää tutkimatta, ja menettely halvaantuu viranomaisen sekaviin asiakirjoihin ja prosessin hämäryyteen. ... Perheet ajetaan syvään epätoivoon, kun tuomioistuimien luopuu puolueettoman tutkijan roolista.” HS 9.2.2008*

---

Taulukossa 3 tarkastellaan subjektipositioiden sijoittumista diskursiivisella kentällä vielä yhdestä erilaisesta näkökulmasta. Taulukko havainnollistaa sen, mistä subjektipositioista tuotetaan suhteellisesti eniten tai vähiten selontekoja kuhunkin neljään diskurssiin eli sen, miten subjektipositioiden aktiivisuus näyttäytyy eri diskurssien sisällä. Edellisessä taulukossa (taulukko 2) tarkasteltiin yksittäisten subjektipositioiden aktiivisuutta diskurssissa, kun taas taulukossa 3 vertaillaan positioiden aktiivisuutta suhteessa toisiinsa diskurssien sisällä. Diskurssista on käytetty samoja lyhenteitä samoin kuin taulukossa 2.

**TAULUKKO 3 Subjektipositioiden väliset voimasuhteet eri diskurssien sisällä**

<b>Subjektipositiot</b>	<b>Res.</b>	<b>Oik.</b>	<b>Mahd.</b>	<b>Puut.</b>
Tutkimuksen ja koulutuksen edustajat	6 %	1 %	4 %	16 %
Kuntien sosiaalipalveluiden johtavan tason työntekijät	26 %	17 %	23 %	19 %
Lainsäädännön asiantuntijat	7 %	29 %	13 %	4 %
Poliitikot	10 %	15 %	4 %	8 %
Psykiatrian ja psykologian asiantuntijat	1 %	0 %	5 %	9 %
Virkamiehet	5 %	6 %	9 %	2 %
Lastensuojelun yhteistyötahojen ja järjestöjen edustajat	30 %	11 %	29 %	10 %
Kansalaiset ja heidän etujaan ajavat järjestöt	1 %	18 %	6 %	30 %
Sosiaalityöntekijät	14 %	3 %	6 %	2 %

Taulukkoa luetaan pystyriivi kerrallaan eli diskurssi kerrallaan. Taulukosta havaitaan, että vaikka sosiaalityöntekijät tuottivatkin eniten selontekoja resurssidiskurssiin (ks. taulukko 2), verrattaessa heidän selontekojensa määrää (taulukko 3) muihin positioihin

resurssidiskurssin sisällä, ovat he olleet oman vahvimmankin diskurssinsa sisällä vasta kolmanneksi eniten äänessä. Eniten resurssidiskurssiin selontekoja ovat tuottaneet lastensuojelun yhteistyötahojen ja järjestöjen edustajat, ja toiseksi eniten kuntien johtavan tason työntekijät. Oikeusturvadiskurssiin eniten selontekoja on tuottaneet lainsäädännön asiantuntijat, mahdollisuuskurssiin jälleen lastensuojelun yhteistyötahojen ja järjestöjen edustajat ja puutteellisuuskurssiin kansalaiset ja heidän etujaan ajavat järjestöt.

## 8. LASTENSUOJELULAIN YKSITTÄISET LAKIUUDISTUKSET

Viimeisessä tulosluvussa käyn läpi aineistoani yksittäisten lakiuudistusten kannalta. Yksittäisellä lakiuudistuksella tarkoitan lastensuojelulain kokonaisuudistuksen yhteydessä lakiin tehtyjä muutoksia koskien yksittäisiä aihepiirejä. Olen sivunnut monia uudistuksia jo aiemmin kuvatessani uuden lastensuojelulain diskursseja, mutta tässä luvussa on tarkoitus tarkastella hieman syvällisemmin aineistoani yksittäisten uudistusten osalta sekä antaa vastauksia tutkimuskysymykseeni siitä, miten uuden lastensuojelulain yksittäisiä lakiuudistuksia keskustelussa käsitellään ja mitä lakiuudistuksia ei käsitellä lainkaan.

Olen kirjallisuuslähteiden avulla pyrkinyt mahdollisimman laajasti selvittämään, millaisia uudistuksia lastensuojelulakiin tehtiin lainuudistusprosessin aikana. Käytin apunani hallituksen esitystä eduskunnalle uudeksi lastensuojelulaiksi (2006) sekä Taskisen (2007a) ja Rädyn (2008) uuden lain soveltamisoppaita. Lisäksi aineistostani löytyi muutamia sellaisia uudistuksia mainittuina, joita ei oltu edellä mainitussa kirjallisuudessa tarkemmin eritelty. Lopulta paikansin kirjallisuuden ja aineistoni avulla uuden lastensuojelulain sisältävän 34 yksittäistä lakiuudistusta verrattuna vuoden 1983 lakiin. Uudistuksia on määrällisesti varmasti jonkin verran enemmänkin, mutta tutkimustehtävänä kannalta ei ollut tarpeellista perehtyä asiaan tämän syvällisemmin, koska kiinnostukseni kohdistuu laista käytyyn julkiseen keskusteluun, ei laissa teknisesti tapahtuneisiin muutoksiin. Sen vuoksi en tässä luvussa ryhdy luettelemaan ja esittelemään kaikkia 34:ää uudistusta, vaan nostan uudistusten joukosta esiin sellaiset, joista keskusteltiin aineistossani eniten ja mainitsen myös lakiuudistukset, jotka jäivät kokonaan vaille huomiota.

Mielenkiintoni kohdistuu tutkimustehtävälleni uskollisena siihen, miten asioista on Helsingin Sanomien sivuilla keskusteltu, ja olen jo pyrkinyt ja pyrin edelleen sitä valottamaan suorilla lainauksilla aineistostani. Sen lisäksi että kuvaan sitä, mistä uudistuksista on keskusteltu ja mistä ei, luon myös katsauksen siihen, missä diskursseissa eri uudistuksista on puhuttu.

### *Mistä uudistuksista puhuttiin ja miten?*

Yksittäisistä lakiuudistuksista löytyi yhteensä 323 mainintaa Helsingin Sanomissa käydyssä keskustelussa uudesta lastensuojelulaista. Useimmin mainittiin tahdonvastaisten huostaanottopäätösten siirtäminen hallinto-oikeuksiin (126 kertaa), painopisteen

siirtyminen ennaltaehkäisyyn, avohuoltoon ja varhaiseen tukeen mainittiin 36 kertaa, uusiin aikarajoihin viitattiin 34 kertaa, ilmoitusvelvollisuuden laajentumisesta puhuttiin 21 kertaa, läheisverkoston kartoittamisesta ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle 19 kertaa, kuten myös sosiaalityöntekijöiden uusista velvollisuuksista ja pätevyysvaatimuksista 19 kertaa. Kaikista muista uudistuksista aineistossa puhuttiin yhteensä 66 kertaa, joten edellä mainitut uudistukset osoittautuivat kaikkein suosituimmiksi puheenaiheiksi. Ensin mainitut tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksentekoon liittyvät kysymykset olivat siis kaikkein puhutuin aihe. Olen havainnollistanut asiaa vielä taulukossa 4 suhteuttamalla määriä toisiinsa. Prosenttiluvut on pyöristetty lähimpään kokonaiseen prosenttiyksikköluukuun.

**TAULUKKO 4 Lastensuojelulakiin tehtyjen yksittäisten uudistusten esiintyminen keskustelussa. (N: 323)**

Uudistus	Prosentti
Tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksenteko	39 %
Painopisteen siirtyminen mm. avohuoltoon	11 %
Uudet aikarajat	11 %
Laajennettu ilmoitusvelvollisuus	7 %
Läheisverkoston kartoittaminen	7 %
Sosiaalityöntekijöiden velvollisuus ja pätevyys	6 %
Muut	20 %

Uudistus siirtää tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksenteko hallinto-oikeuksiin puhututti keskusteluun osallistujia kaikissa neljässä diskurssissa. Aihe oli kiistellyin, ja siitä puhuttiin kaikkein vilkkaimmin oikeusturvadiskurssissa. Kysymys tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksenteosta oli lainuudistusprosessin aikana keskeisin ongelmakohta (Taskinen 2007b, 26). Rädyn (2008, 6) huomio siitä, että se oli yksittäisistä lakiuudistuksista eniten julkista keskustelua ja kritiikkiä herättänyt uudistus, on yhteneväinen oman tutkimukseni tulosten kanssa. Aihe herätti eniten keskustelua myös eduskunnassa, jossa käytiin vilkas keskustelu aiheesta, kun oltiin päättämässä uuden lain hyväksymisestä:

---

*”Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta päätyi tiistaina hallituspuolueiden voimin hyväksymään uuteen lastensuojelulakiin sisältyvän päätöksentekojärjestelmän. Se on tarkoitus ajaa läpi myös eduskunnan täysistunnossa. Oppositiolle hallinto-oikeudet eivät kelvanneet. Kokoomus esitti, että päätökset tekisi kunnan tai usean kunnan yhteinen asiantuntijaelin. ... Kokoomus ehdotti, että pakkopäätökset tekisi lastensuojelun ammattilaisista koostuva uusi kunnallinen toimielin, ja sen päätös alistettaisiin hallinto-oikeuden vahvistettavaksi.” HS 7.2.2007*

*”Lain kiistanalaisin kohta siitä, kuka päättää vastaisuudessa lasten pakkohuostaanotoista, ratkesi vain kuuden äänen enemmistöllä. Pakkohuostaanotot päätettiin äänin 94-88 siirtää hallinto-oikeuksien ratkaistavaksi.” HS 10.2.2007*

---

Uuden lain painotus ennaltaehkäisyyn, avohuoltoon ja varhaiseen tukeen nähtiin lähinnä positiivisena uudistuksena. Ainoastaan varhaisen tuen ja puuttumisen ideologia sai myös kritiikkiä osakseen. Kaikkein positiivisimmin suhtauduttiin uudistukseen kartoittaa läheisverkoston mahdollisuus huolehtia lapsesta, ennen kuin hänet sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Samoin myös laajennettu ilmoitusvelvollisuus sai positiivista palautetta, mutta synnytti myös kriittisiä kommentteja:

---

*”Uusi laki laajensi virkavastuullisten ilmoitusvelvollisuutta, mutta Kuopion sosiaalipäivystyksen johtava sosiaalityöntekijä Leena Korhonen näkee, että myös yksityisten ihmisten kynnys ilmoitteluun on madaltunut.” HS 7.7.2008*

*”Uuden lain myötä avun tarvitsijat eivät enää uskalla hakea apua, kun laki velvoittaa kaikkia niin sanottujen huoli-ilmoitusten tekoon.” HS 14.12.2008*

---

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja erityisesti resurssikysymysten kannalta nähtiin oleellisiksi lastensuojeluilmoitusten arviointiin ja lastensuojelutarpeen selvittämiseen liittyvät aikarajat sekä muut uudet veloitteet sosiaalityöntekijöille kelpoisuusvaatimusten ohella:

---

*”Uudessa laissa määritellään entistä tarkemmin aikarajat puuttumiselle ja arvioinnille lastensuojelutyössä. ... Juuri tämä kohta laissa on aiheuttanut eniten ongelmia. Tässä työvoimatilanteessa määrääjasta on vaikea pitää kiinni.” HS 11.4.2008*

---

---

*”Uuden lain mukaan jokaisella lapsella tulee esimerkiksi olla oma vastuusosiaalityöntekijä. Samaan aikaan sekä pienet että isot kunnat kamppailevat sosiaalityöntekijäpulan kanssa.” HS 27.12.2007*

---

Vaikka monia uuteen lastensuojelulakiin tehtyjä muutoksia mainittiin keskustelun aikana, kuten aiemmin jo todettiin, kohdistui keskustelu suurelta osin tahdonvastaisista huostaanotoista päättämiseen. Tahdonvastainen huostaanotto käsitteenä sisältää uutisarvoa. Tahdonvastaisista huostaanotoista keskusteleminen herättää intohimoja ja kiinnittää suuren yleisön mielenkiinnon, minkä vuoksi ei olekaan yllätys, että Helsingin Sanomat on kirjoittanut kaikkein eniten juuri tahdonvastaisiin huostaanottoihin liittyvästä uudistuksesta. Dramaattiset aiheet, kuten tahdonvastaiset huostaanotot, yleensä ylittävät helpommin uutiskynnyksen kuin muunlaiset hyvinvointipalveluihin liittyvät aiheet. Yleensä dramaattiset aiheet vielä usein maustetaan viihteellisen median draamalla, kielellä ja arvoilla, mutta omassa aineistossani värikästä kieltä ei läheskään aina käytetty, kun tahdonvastaiset huostaanotot mainittiin. Voidaan todeta aiheen valinnan liittyneen luultavasti uutisarvoon, mutta tapa kirjoittaa aiheesta ei sisältänyt kovinkaan paljon draamallisia aineksia. (Golding ja Middleton 1983, 68-70, 75, 89; Lagerspetz 1994, 128.)

Huomionarvoista on, että runsas kirjoittelu tahdonvastaisista huostaanotoista vahvistaa edelleen mielikuvia siitä, että lastensuojelu on suurelta osin sama asia kuin tahdonvastaisten huostaanottojen tekeminen. Golding ja Middleton (1983, 114, 237) kuitenkin muistuttavat, ettei media suoraan luo tai määrää asenteita palveluita kohtaan. Paljon riippuu myös siitä, mitkä asiat lastensuojelun työntekijät itse nostavat keskeiseksi asiaksi omassa työssään ja miten he tuovat työtään julki suurelle yleisölle (Puonti 2005, 335-336).

Uuden lastensuojelun diskursseissa ei mainittu kaikkia lakiin tehtyjä uudistuksia ja tarkennuksia. Vaille huomioita jäi uudistus painottaa lastensuojelun laatua aikaisempaa vahvemmin. Keskustelun lomassa lastensuojelun laatuun kyllä viitattiin useampaankin otteeseen, esimerkiksi olemalla huolissaan lastensuojelun tasalaatuisuudesta jatkossa ja siitä miten ilman riittäviä resursseja laadukas työ onnistuu. Suoraan ei kuitenkaan mainittu uuden lain painottavan laatua aikaisempia lakeja enemmän. Laajennetusta ilmoitusvelvollisuudesta puhuttiin paljon, mutta unohdettiin mainita uuden lain velvoite sosiaalityöntekijöille jatkossa ilmoittaa poliisille tietoonsa tulleista lapsiin kohdistuneista rikoksista. Lisäksi vaille huomiota jäi uudistus avohuollon sijoitusten aikarajoissa.

Aiemmin alle 12-vuotiaan lapsen sai sijoittaa avohuollollisesti yksin enintään kolmeksi kuukaudeksi. Uudesta laista aikaraja on poistettu. Uuteen lakiin kirjattiin myös vaatimus perustella jatkossa sijaishuoltopaikan valinta tarkemmin. Asiaan liittyen keskusteltiin vilkkaasti velvollisuudesta kartoittaa lapsen läheisverkoston mahdollisuudet huolehtia lapsesta ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle, mutta erikseen ei mainittu, että muutoinkin sijaishuoltopaikan valintaan tulee kiinnittää jatkossa tarkempaa huomiota ja myös pystyä perustelemaan valinnat.

Tarkastelin aineistoani myös siitä näkökulmasta, miten uudistuksista puhuminen jakautuu neljän eri diskurssin kesken. Kun tarkasteltiin aineistoa siten, että mukana olivat kaikki yksittäiset lakiuudistukset, havaittiin että keskustelua uudistuksista oli käyty kaikissa diskursseissa, mahdollisuuskurssissa hieman muita enemmän (40 prosenttia) ja puutteellisuuskurssissa vähiten (12 prosenttia). Taulukossa 5 havainnot on esitelty prosenttilukujen avulla. Diskurssit on jälleen merkitty lyhentein edellisten taulukoiden tapaan..

**TAULUKKO 5 Yksittäisistä lakiuudistuksista puhuminen eri diskursseissa.**

Diskurssit	Res.	Oik.	Mahd.	Puut.
Prosentti	23%	26%	40%	12%

Koska tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksenteon siirtäminen hallinto-oikeuksiin oli herättänyt keskustelussa laajaa kiinnostusta, halusin vielä selvittää, mikä vaikutus tästä uudistuksesta puhumisella oli yllä esiteltyihin prosenttilukuihin. Taulukosta 6 nähdään, mitä tapahtui, kun en laskenut lainkaan mukaan niitä selontekoja, joissa mainittiin tahdonvastaisiin huostaanottoihin liittyvä uudistus. Kaikki muut 33 uudistusta olivat edelleen mukana tässäkin laskutoimituksessa.

**TAULUKKO 6 Yksittäisistä lakiuudistuksista puhuminen poislukien tahdonvastaiset huostaanotot.**

Diskurssit	Res.	Oik.	Mahd.	Puut.
Prosentti	18%	16%	54%	14%

Taulukkoja 5 ja 6 vertailemalla huomataan, että jos tahdonvastaisiin huostaanottoihin liittyvä uudistus rajataan aineistosta pois, on keskustelu yksittäisistä lakiuudistuksista keskittynyt mahdollisuuskurssiin. Tahdonvastaisista huostaanotoista keskusteleminen lisää selkeästi resurssi- ja oikeusturvadiskurssien osuuksia. Näyttää siltä, että sen lisäksi että tahdonvastaisista huostaanotoista keskusteltiin eniten, keskusteltiin siitä myös jonkin

verran eri tavoin kuin muista uudistuksista. Muiden uudistusten nähtiin suurelta osin mahdollistavan laadukkaan lastensuojelutyön jatkossa, kun taas tahdonvastaisiin huostaanottoihin liitettiin enemmän resurssi-, oikeusturva- ja puutteellisuuskysymyksiä.

Edellä esiteltyjen tulosten perusteella voidaan epäillä, että Helsingin Sanomat on tehnyt valinnan painottaen tahdonvastaisiin huostaanottoihin liittyvää uudistusta uutisoinnissaan uudesta lastensuojelulaista. Schudson (2000, 176) muistuttaa, että se mitä lehtien sivuilta luemme, on aina tulosta journalistien tekemistä valinnoista. Vaikka kaikki tahdonvastaisiin huostaanottoihin liittyvät tekstit eivät olleetkaan uutisartikkeleita, vaan myös muiden kuin toimittajien kirjoittamia mielipidekirjoituksia, on selvää, että Helsingin Sanomat on valinnut myös sen, mitkä mielipidekirjoitukset lehdessä julkaistaan.

Selkeä uudistuksista kirjoittamisen painottuminen tahdonvastaisiin huostaanottoihin on Helsingin Sanomien valinta. Tämän huomion myötä voimme palata kysymykseen käydyn julkisen keskustelun piilotetusta poliittisuudesta (Golding ja Middleton 1983, 114) ja median kielen käytön ideologisuudesta (Fairclough, 1997, 10, 23). Aiemmin resurssidiskurssin yhteydessä väitin, että diskurssin tuottama keskustelu oli suhteellisen avoimesti poliittista. Tahdonvastaisten huostaanottojen nostaminen keskeiseksi kysymykseksi on piiloisesti poliittinen tai ideologinen valinta, koska Helsingin Sanomat on tehnyt tämän valinnan lukijoidensa puolesta ilman että valintaa on suuremmin yleisölle perusteltu.

Kun suuri yleisö lukee lehtiä, ajattelee se helposti, että lehteen on kerrottu kaikki tai ainakin oleelliset asiat esillä olevasta ilmiöstä. Näin ei kuitenkaan aina ole, vaan aika usein jokin näkökulma tai osa-alue saa suhteettoman paljon julkisuutta siihen nähden, ettei se ole asian ainut tai edes tärkein puoli. Omassa aineistossani keskustelu tahdonvastaisista huostaanotoista on yllidustettu siihen nähden, miten paljon muut yksittäiset uudistukset saivat huomiota lehden sivuilla. Helsingin Sanomat on tehnyt ideologisen valinnan nostamalla uudistuksen suurimmaksi kiinnostuksen kohteeksi samalla viestittäen sen olevan merkittävin uudistus uuden lastensuojelulain kokonaisuudistuksessa ja siten jättämällä muut uudistukset sen varjoon (Potter ja Wetherell 1987, 3).



## 9. JOHTOPÄÄTÖKSET

Helsingin Sanomissa vuosina 2006, 2007 ja 2008 käydyssä julkisessa keskustelussa vuoden 2008 alussa voimaanastuneesta uudesta lastensuojelulaista paikantui neljä uuden lastensuojelun diskurssia, jotka olivat resurssi-, oikeusturva-, mahdollisuus- ja puutteellisuusdiskurssit. Resurssidiskurssi otti uuden lastensuojelulain diskursiivisella kentällä kaikkein vahvimman aseman. Resurssidiskurssiin tuotettiin määrällisesti eniten selontekoja. Lisäksi resurssidiskurssin voima perustui myös sen kielen käytön värikkyyteen, jonka kautta lainuudistuksen tärkeimmäksi kysymykseksi nousi huoli resurssien riittävydestä uuden lain astuessa voimaan. Oikeusturva- ja puutteellisuusdiskurssi käyttivät myös voimakasta kieltä jättäen varjoonsa mahdollisuusdiskurssin pyrkimyksen luoda positiivista julkista kuvaa uudesta lastensuojelulaista.

Uuden lastensuojelulain diskurssit loivat rinnakkain ja lomittain laajempaa kuvaa lastensuojelulain kokonaisuudistuksesta. Yhteenvetona käydystä keskustelusta voidaan todeta, että uusi laki nähtiin suurelta osin hyvin valmisteltuna ja siihen katsottiin sisältyvän enemmän positiivisia kuin epäonnistuneita yksittäisiä lakiuudistuksia, koska eniten mainintoja yksittäisistä lakiuudistuksista tuotettiin mahdollisuusdiskurssissa. Ylivoimaisesti eniten keskustelua yksittäisistä lakiin tehdyistä muutoksista herätti uudistus siirtää päätöksenteko tahdonvastaisista huostaanotoista kuntien sosiaalilautakunnilta hallinto-oikeuksiin. Uudesta lastensuojelulaista käytyyn keskusteluun osallistuttiin Helsingin Sanomien sivuilla yhdeksästä eri subjektipositiosta, joista yksi oli sosiaalityöntekijän positio. Kun verrataan tutkimukseni tuloksia aiemmin samasta aihepiiristä tehtyihin tutkimuksiin ei liene yllätys, että sosiaalityöntekijät pysyivät keskustelun aikana suhteellisen hiljaa ja olivat eniten huolissaan resursseista. Keskustelussa eniten äänessä olivat kuntien johtavat työntekijät sekä yhteistyötahojen ja järjestöjen edustajat.

Johtopäätöksissäni pyrin peilaamaan Helsingin Sanomissa käytyä julkista keskustelua tutkimukseni teoreettiseen taustaan ja erityisesti Jürgen Habermasin käsityksiin julkisuuden rakenteesta. Lisäksi pyrin arvioimaan tutkimusprosessini onnistumista ja omaa rooliani tutkijana.

## 9.1 Porvarillista vai modernia julkisuutta?

Habermasin mukaan hänen itsensä kehittämä porvarillisen julkisuuden ideaalityyppi on nykyaikaisten julkisviestintämuotojen historiallinen tausta. Nykyistä modernin aikakauden julkisuutta Habermas ei kuitenkaan pidä enää porvarillisin julkisuuden kaltaisena, vaan väittää porvarillisen julkisuuden murentuneen ja tilalle syntyneen uudenlaisen modernin julkisuuden. Modernin julkisuuden piirteitä ovat sen valjastaminen politiikan ja talouden propagandavälineeksi sekä manipulatiivisuus suhteessa yleisöön. Porvarillisen julkisuuden piirteitä olivat kriittinen poliittinen keskustelu yhteiskunnallisista kysymyksistä ja julkisen vallan vastavoimana toimiminen. Porvarillisen julkisuuden periaatteita olivat avoimuus ja keskustelun julkisuus. Moderni julkisuus oli murskannut kaikki porvarillisen julkisuuden ylevät piirteet. (Habermas 2004, 50, 136, 138, 209, 257, 260 359, 363).

Voidaan kysyä, onko uudesta lastensuojelulaista käyty julkinen keskustelu sukua Habermasin määrittelemälle modernille julkisuudelle vai onko keskustelusta löydettävissä rippeitä porvarillisen ideaalijulkisuuden piirteistä. Onnistuuko keskustelu uudesta lastensuojelulaista tavoittamaan sellaisen kriittisen järkeilyn tason, josta Habermas voisi olla ylpeä? Vai onko käyty keskustelu rappeutunutta modernia julkisuutta, jonka motiivit ovat puhtaan kaupallisia sekä keskustelun ainoana tavoitteena manipuloida lukijoita ja metsästää heidän suosiotaan?

Mielestäni uuden lastensuojelulain diskurssien muodostama keskustelu sisältää viitteitä sekä kriittisestä ja poliittisesta julkisuudesta että viihdearvoon nojautuvasta modernista julkisuudesta. Lisäksi keskustelun poliittisuus on osittain avointa ja osittain piiloista. Perustelen porvarillisen julkisuuden piirteiden näkymisen keskustelussa siten, että suurin osa käydystä keskustelusta oli asiallista sekä selkeästi poliittisiin kysymyksiin, kuten resurssi-, oikeusturva- ja lainsäädäntökysymyksiin tarttuvaa. Lisäksi keskustelussa pyrittiin suhteellisen voimakkaasti vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon moninaisin tavoin argumentoimalla sekä tuomalla esiin päätöksentekoon ja lainsäädäntöön liittyviä huolia. Jokaisesta diskurssista löytyi viitteitä avoimeen ja kriittiseenkin poliittiseen keskusteluun.

Keskustelua voidaan kuitenkin Habermasin tavoin kritisoida myös osittain siitä, että Helsingin Sanomat on ollut selkeästi uutisarvon ja sitä kautta viihteellisyyden perässä tehdessään valinnan käsitellä kaikista valittavissa olevista yksittäisistä lakiuudistuksista tahdonvastaisia huostaanottoja suhteellisesti eniten. Tahdonvastainen huostaanotto

käsitteenä herättää intohimoja sekä varmasti aiheena kiinnostaa suurta yleisöä. Toisaalta voidaan ajatella, että objektiivisestikin tarkasteltuna kysymys tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksenteon siirtymisestä hallinto-oikeuksiin oli merkittävin ja lastensuojeluprosessin kannalta vaikuttavin yksittäinen muutos uudessa lastensuojelulaissa. Voidaan myös kysyä, mistä ennen uuden lain voimaantulusta voidaan tietää, mikä yksittäinen uudistus tulee mullistamaan lastensuojelun maailman vai mullistaako mikään. Helsingin Sanomien ratkaisuun kirjoittaa eniten tahdonvastaisten huostaanottojen päätöksenteosta vaikutti ehkä voimakkaimmin se, että kyseisestä lainkohdasta oli käyty myös kaikkein kiihkein keskustelu eduskunnassa lain hyväksymisvaiheessa. Näin ollen Helsingin Sanomat eivät sattumalta valinneet aihetta suosikikseen, vaan valintaan vaikutti osaltaan laajempi poliittinen keskustelu aiheesta.

Muilta osin on vaikea kritisoida Helsingin Sanomien keskustelua uudesta lastensuojelulaista kaupalliseksi, keltaisen lehdistön tyylin mukaiseksi tai ainoastaan viihde- ja uutisarvon perässä olevaksi. Keskustelu ei sisällä niin sanottua psykologista kevennystä, eikä uutisista ole läheskään kokonaan poistettu niiden yhteiskunnallista merkitystä. Keskustelussa ei myöskään tuotu julkisuuteen lastensuojeluasiakkaina olevien yksityishenkilöiden ongelmia eikä sitä kautta haettu viihdearvoa. (Golding ja Middleton 1983, 126; Habermas 2004, 247-287.)

Vaikka voidaankin todeta, ettei keskustelu uudesta lastensuojelulaista ollut räikein esimerkki Habermasin kuvaamasta modernista julkisuudesta, ei se ollut myöskään seurauksiltaan porvarillisen julkisuuden ihanteiden mukainen. Habermasin (2004, 93) mukaan porvarillinen julkisuus pyrki vaikuttamaan lainsäädäntöön ja katsoi että se itse, eli julkison synnyttämä julkinen mielipide oli lakien ainoa laillinen lähde. Keskustelussa uudesta lastensuojelulaista pyrittiin - sekä ennen että jälkeen lain hyväksymistä ja voimaantulusta - vaikuttamaan lainuudistusprosessiin ja esitettiin vahvastikin eriäviä mielipiteitä joistakin lakiin tehdyistä muutoksista. Silti käydyllä keskustelulla ei ollut suoraa vaikutusta lainuudistuksen etenemiseen ja niihin sisältöihin, jotka lakiin lopulta jäivät. Varsinkin resurssidiskurssin vaatimus kirjata lakiin velvoitteita turvata tarvittavat resurssit, jotta uutta lastensuojelulakia voitaisiin käytännössä toteuttaa, kaikui kuuroille korville. Resursseja lastensuojeluun on Häkälän (2008) tekemän selvityksen mukaan lisätty nihkeästi tai ei ollenkaan. Habermasilla on ollut ehkä alunperinkin liian idealistinen kuva

siitä, miten aikoinaan porvarillinen julkisuus on pystynyt lainsäädäntöön vaikuttamaan (Koivisto ja Väliverronen 1987, 45).

## 9.2 Julkisuuden kentälle pyrkijät

Tutkimuksessani merkittävä kiinnostuksen kohde olivat uudesta lastensuojelulaista keskustelleet henkilöt ja tahot. Teemaan liittyviä tuloksia esittelin luvussa, joka käsitteli subjektipositioita. Habermasin ajatus ideaalijulkisuudesta oli sellainen, johon kaikilla oli vapaa pääsy, tai ainakin kaikilla oli mahdollisuus hankkia julkisuuteen pääsyn edellyttämiä ominaisuuksia eli sivistystä ja omaisuutta. Habermas on itsekin joutunut toteamaan, etteivät suuret massat missään vaiheessa julkisuuden kehitystä ole osallistuneet sanomalehdissä julkiseen keskusteluun, vaan siihen ovat osallistuneet lähinnä porvarillisen sivistystason omaavat lehdenlukijat. (Habermas 2004, 70-71, 135-137, 246-247.)

Omassa aineistossani näyttäytyy vahvasti sivistystason ja ainakin henkisen, jos ei taloudellisen pääoman, merkitys pääsyssä julkisuuteen. Suurin osa uuden lastensuojelulain keskusteluun osallistuneista henkilöistä edustivat johtavaa asemaa tai erityistä aihepiiriin liittyvää asiantuntijuutta. Keskustelijoiden joukossa vilisi hyvinvointijohtajia, ministeriön virkamiehiä, korkeimman hallinto-oikeuden presidenttejä ja niin edelleen. Suurin osa keskusteluun osallistuneista olivat korkeasti koulutettuja ja omasivat jonkun asiantuntija-aseman, jonka arvoaltaan nojaten he olivat kelvollisia keskusteluun osallistumaan. Vähemmän keskusteluun osallistuivat perustyötä lastensuojelussa tekevät sosiaalityöntekijät ja poissaolollaan loistivat kokonaan lastensuojelun asiakkaat. Osa keskusteluista edusti kansalaisia ja heidän etujaan ajavia järjestöjä, mutta yksikään keskusteluun osallistuja ei nimennyt itseään lastensuojelun asiakkaaksi. Myös arjen lastensuojelutyössä läheisesti sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden yhteistyökumppaneina toimivat koulujen, päivähoiton, neuvoloiden ja muiden peruspalveluiden edustajat olivat keskustelussa lähes vaiti.

Tällä perusteella Helsingin Sanomien julkiselle areenalle pääsy ei ole avointa kaikille, vaan etusijan ja suurimman tilan vievät ne, joilla on asemansa vuoksi poliittista resurssia saada äänensä julki. Roivainen (2004, 216) on huolissaan siitä, että tällaista poliittista resurssia ei näyttäisi sosiaalipalveluiden asiakkailla olevan. Koska sosiaalityö nähdään edelleen marginaalien kanssa tehtäväksi työksi, yhdistän lastensuojelun asiakkaiden mediassa vaikenemisen, heihin oleellisestikin liittyvissä keskusteluissa, heidän marginaaliseen

asemaansa yhteiskunnassamme. Yhteiskunnassa marginaaliin ajautuneet henkilöt harvoin saavat äänensä kuuluviin. Sosiaalityön perinteisessä ammatillisessa missiossa korostetaankin yhteiskunnan marginaaleissa elävien ihmisten puolelle asettuvaa ja heidän asemansa parantamiseen pyrkivää työtettä. (Juhila 2002, 11.) Jos sosiaalityön ammatilliseen missioon kuuluu asiakaskunnan puolelle asettuminen, voisi ajatella, että myös julkisissa keskusteluissa asetuttaisiin heidän puolelleen osallistamalla vilkkaasti keskusteluun sekä tuomalla esiin asiakkaiden kannalta tärkeitä näkökulmia. Tästä huolimatta sosiaalityöntekijät pysyttelevät julkisen keskustelun ulkopuolella, mikä näyttäytyi myös omassa tutkimuksessani sosiaalityön vähäisellä osallistumisella uudesta lastensuojelulaista käytyyn keskusteluun.

Pohtiessaan sosiaalityöntekijöiden osallistumista julkisiin keskusteluihin Petrelius kysyy, onko julkinen toimijuus yhteiskunnallisen muutostyön edellytys. Hän vastaa kysymykseen toteamalla, että muutostyötä voi tehdä muutoinkin kuin julkisten keskusteluiden kautta, esimerkiksi arkisessa asiakastyössä. Sosiaalityöntekijöiden vetäytyminen julkisuudesta ei tarkoita sitä, että he täysin laistaisivat velvollisuuden yhteiskunnalliseen muutostyöhön. (Petrelius 2005, 48-49.) Piironen on asiasta eri mieltä. Hänen mukaansa sosiaalityöntekijöiden ja päätöksentekijöiden välinen vuorovaikutus on välttämätöntä ja keskustelu siitä, miten sosiaalityöntekijät voisivat saada oman äänensä kuuluviin yhteiskunnassa, on sosiaalityön poliittinen ikuisuuskyseminen, johon ei olla vielä onnistuttu löytämään ratkaisua. Sosiaalityöntekijöillä on mahdollisuus vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon, jos vain ääni saadaan kuuluviin käytännön toiminta-areenoilla oikeassa paikassa oikealla tavalla oikea-aikaisesti. (Piironen 2005, 12-14, 133, 165, 174.) Vaatimukseen sosiaalityöntekijöiden astumisesta esiin ja tuomaan julkisuuden kautta äänensä kuuluviin yhteiskunnassa on helppo yhtyä. Jos sosiaalityöntekijät eivät ääntään saa kuuluviin itsensä ja asiakkaiden puolesta, ei sitä kukaan muukaan tule heidän puolestaan tekemään.

### **9.3 Uusi lastensuojelulaki julkisen keskustelun kohteena**

Aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu, että hyvinvointipalvelut eivät ole kokonaisuudessaan suuri uutisaihe. Lisäksi on väitetty, että uutisointi hyvinvointipalveluista ja sosiaalityöstä, erityisesti lastensuojelusta on voittopuolisesti negatiivista (esim. Franklin ja Parton 1991a; Golding ja Middleton 1983; Reid ja Misener 2001). Oma aineistoni koostui 111:stä lastensuojelulain uudistusta koskevasta

uutisartikkelista ja mielipidekirjoituksesta kolmen vuoden ajalta. Aineiston keruun yhteydessä löysin Helsingin Sanomista aineistoon päätyneiden tekstien lisäksi useamman uutisen liittyen lastensuojeluun. Näiden ohella Helsingin Sanomissa on varmasti uutisoitu muistakin sosiaalipalveluista, joten mielestäni ei voida väittää, että uutisointi hyvinvointipalveluista tai edes lastensuojeluun liittyvistä asioista olisi vähäistä.

Keskustelu uudesta lastensuojelulaista oli valtaosin asiallista, informoivaa ja sävyltään positiivista. Kriittisiä ja negatiivisiakin äänenpainoja keskustelusta löytyi, mutta ei voida missään tapauksessa väittää keskustelun olleen kauttaaltaan negatiivista tai lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä syyttävää. Päinvastoin esimerkiksi resurssidiskurssi asettui sosiaalityön puolelle vaatimaan lisäresursseja, jotta työntekijät pystyisivät tekemään laadukkaasti arvokasta ja tärkeää työtään. Voidaan toki väittää, että lastensuojelun resurssipulan esiintuominen luo negatiivista kuvaa lastensuojelun tilasta. Olen kuitenkin ymmärtänyt erityisesti brittiläisen uutisoinnin olleen ja olevan edelleen suoran hyökkäävää ja vihamielistä lastensuojelun sosiaalityötä kohtaan. Tällaisia avoimen vihamielisiä kirjoituksia aineistostani löytyi vain muutama, ja nekin olivat kaikki kansalaisten tuottamia mielipidekirjoituksia, eivät toimittajien hyökkäyksiä lastensuojelutyötä kohtaan. Tutkimukseni tulokset ovat hyvin samansuuntaisia Lundströmin (2004) havaintojen kanssa. Hänen tutkimuksensa ruotsalaisten sanomalehtien tavasta kirjoittaa lastensuojelusta osoitti, että uutisointi oli enemmän positiivista tai neutraalia kuin negatiivista. Tutkimukseni perusteella ei voida väittää, että suomalainen uutisointi lastensuojeluun liittyvistä aiheista olisi kauttaaltaan tai edes suurelta osin negatiivista.

Franklinin ja Partonin mukaan lastensuojelusta uutisointi sisältää usein kaksi stereotypiaa; lastensuojelun sosiaalityöntekijät kuvataan mielivaltaisina (bullies) tai nynnyinä (wimps). Erityisesti näin on lastensuojeluskandaalien yhteydessä. (Franklin ja Parton 1991c, 14-15.) Omassa aineistossani ei ollut yhtään viittausta yksittäisiin asiakastapauksiin tai lastensuojeluskandaaleihin. Kuitenkin muutamissa yksittäisissä teksteissä sosiaalityöntekijöiden väitettiin toimivan mielivaltaisesti tahdonvastaisten huostaanottojen kohdalla ja myös hallinto-oikeuksien syyllistyvän sosiaalityöntekijöiden mielivallan tukemiseen. Aineistossani sosiaalityöntekijöitä ei kertaakaan haukuttu suoranaisesti vätyksiksi tai nynnyiksi, mutta oltiin huolissaan heidän mahdollisuuksistaan auttaa perheitä ja puuttua apua tarvitsevien lasten tilanteisiin ilman riittäviä resursseja.

Millaisia rakennusaineita uudesta lastensuojelulaista muodostuville mielikuville Helsingin Sanomissa käyty julkinen keskustelu lopulta antoikaan? Asetin tutkimusprosessini alussa itselleni haasteen pyrkiä koko prosessin ajan pitämään mielessä julkisen keskustelun vaikutuksen mielikuviin ja lupasin johtopäätöksissäni tuoda esille sen, miten uudesta lastensuojelulaista käyty julkinen keskustelu on osaltaan mahdollisesti vaikuttanut mielikuviin uudesta laista ja lastensuojelusta. Tiivistetysti keskustelu rakentaa pelkistettyä ja yksinkertaistettua julkista kuvaa (Karvonen 1999, 19) lastensuojelusta, jota vaivaa ankara resurssipula ja jonka keskeinen asia ovat tahdonvastaiset huostaanotot.

Mielikuvista on väitetty, että niillä on nyky-yhteiskunnassa paljon vaikutusvaltaa ja niiden väitetään vaikuttavan esimerkiksi rahoituspäätöksiin (Fombrun 1996, 3-4; Fombrun ja van Riel 2004, 2-3, 5). Kun kerran lisäresursseja lastensuojeluun vaativa diskurssi oli keskustelussa kaikkein vahvin, herää kysymys miksei lisäresursseja ole jo osoitettu ja lastensuojelun tilaa parannettu. Häkälän (2008) selvityksen mukaan lisäresursseja kunnissa ei ole ohjattu uuden lastensuojelulain toteuttamisen turvaamiseksi, vaikka tutkimukseni perusteella havaitaan, että resurssikysymystä on pidetty esillä jo pitkään ennen uuden lain hyväksymistä ja voimaantumista. Kenellekään eivät voineet tulla yllätyksenä uuden lain mukanaan tuomat lisätarpeet. Näin ollen voidaan kyseenalaistaa väite siitä, että kaikella julkisella keskustelulla olisi automaattisesti vaikutusta päätöksentekoon. Yksi selitys sille, että keskustelu uudesta lastensuojelulaista ei tuottanut yhteiskunnallista liikehdintää, saattaa liittyä siihen, että käyty keskustelu Helsingin Sanomissa oli vailla jo moneen kertaan mainittua uutis- ja viihdearvoa. Viime vuosilta on hyviä esimerkkejä siitäkin, miten median avulla on löytynyt kaivattuja resursseja joillekin kohteille. Korkeasaaren paviaanit saatiin pelastettua räväkällä mainoskampanjalla ja sitä seuranneen julkisen keskustelun avulla. Sairaanhoidajat saivat palkankorotustoiveensa läpi neuvotteluissa tuomalla voimakkaasti julkisuuteen vaatimuksensa ja uhkaamalla julkisesti joukkoirtisanomisilla. Onko niin, ettei asiapitoinen ja kiihkon uutisointi lastensuojelun resurssipulasta saavuta suuren yleisön huomiota ja sitä kautta saa tarvittavaa joukkovoimaa taakseen? Franklin (1999b, 35) näkee, että medialla on kasvava rooli siinä, miten sosiaalipolitiikan uudistuksia viedään läpi. Jos näin on, täytyisi lastensuojelunkin pysähtyä pohtimaan, miten saa mediahuomion käännettyä itseensä ja sitä kautta uutta pontta vaatimuksilleen lisäresursseista.

Edellisen vuonna 1983 voimaan astuneen lastensuojelulain hyvien tavoitteiden katsottiin jääneen toteuttamatta, koska pian lastensuojelulain voimaanastumisen jälkeen Suomea kohtasi 1990-luvun alkupuolen syvä taloudellinen lama, jonka seurauksena kuntien sosiaalipalveluitakin leikattiin (Mikkola 2005, 84). Golding ja Middleton (1983, 4) kirjoittivat myös laman vaikutuksista siihen, että julkinen ahdistus tuollaisina aikoina kohdistuu köyhiin ja hyvinvointipalveluihin, eikä lama-aikaan olla myötämielisiä ainakaan lisäämään veroeurojen virtoja kyseisiin palveluihin. Vuoden 2008 alussa voimaan astunut uusi lastensuojelulaki hyväksyttiin maailmanlaajuisen laman kynnyksellä. Viimeistään seuraavan vuoden aikana alettiin puhua taloudellisesta taantumasta Suomessakin. On vain toivottava, että taloudellinen lama ei tälläkin kertaa johda siihen, että myöhemmin asiaa tarkastellessa joudutaan huomaamaan, ettei uutta lakia missään vaiheessa pystytty käytännön tasolla voimaansaattamaan, koska lama vei mennessään viimeisetkin mahdollisuudet lisäresursoinnilta.

Vaikka tarvittavia lisäresursseja lastensuojelulain toteuttamiseksi ei ole kuulunut, on uuteen lakiin ehditty jo sen nykyisen voimassaolon aikana tehdä muutoksia. Johtopäätöksiä kirjoittaessani helmikuun loppupuolella 2010 elettiin aikaa, jolloin lakiin tehdyt tarkennukset olivat juuri astumassa voimaan. 1.3.2010 alkaen lakiin tehtiin seuraavanlaisia tarkennuksia: kiireellisen sijoituksen jatkopäätöksen tekeminen siirretään hallinto-oikeudelta kunnalliselle viranhaltijalle, kiireellistä sijoitusta koskevia määräaikoja muutetaan, päätöksenteko ja kustannusvastuu siirretään kunnille silloin kun on kyse lapsen sijoittamisesta vanhempansa luo vankilaan, lastensuojeluilmoitusta koskevia säännöksiä täsmennetään, sekä lisätään säännökset ennakkolisesta lastensuojeluilmoituksesta, pyynnöstä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi ja erityisen huolenpidon rajaaminen koskemaan vain 12 vuotta täyttäneitä lapsia. Lisäksi yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen siirretään lapsen asioista vastaavalta työntekijältä kunnan johtosäännön mukaan määräytyvälle viranhaltijalle tai hänen määräämälleen viranhaltijalle. Myös kuntien järjestämis- ja kustannusvastuuta koskevat säännökset on kirjoitettu uudelleen. (Lastensuojelulain muutokset 1.3.2010 2009, 11-12.) Merkillepantavaa on, ettei yhtäkään yllä mainittua tarkennusta tai muutosta vaadittu Helsingin Sanomissa käydyn keskustelun aikana. Ainoastaan kiireellisen sijoituksen jatkopäätöksen tekemisen siirtäminen hallinto-oikeuksista takaisin kuntiin saattaa liittyä hallinto-oikeuksien resurssipulaan ja on siten katsottu, että on tästä syystä parempi siirtää päätöksenteko takaisin kuntiin.



Keskustelu uudesta lastensuojelulaista vahvistaa osaltaan mielikuvia hiljaisista tai kokonaan vaikenneista sosiaalityöntekijöistä. Sosiaalityöntekijöiden ääni ei kuulu keskustelussa kovinkaan voimakkaasti eikä usein. Tutkimusprosessini aikana luin sattumalta Liza Marklundin salapoliisiromaania Paratiisi, jossa päähenkilönä seikkailee kuvitteellisen ruotsalaisen iltapäivälehdessä toimittaja. Oli mielenkiintoista huomata, miten tämäkin fiktiivinen teos vahvistaa käsitystä mediaa pelkäävistä ja mielellään pakoilevista sosiaalityöntekijöistä. Kirjan sivuilla päähenkilö pohtii sosiaalityöntekijöiltä haastattelun pyytämistä, mutta tulee toisiin aatoksiin, koska:

---

*”Sosiaalityöntekijöiden juttusille ei kannata mennä, hän ajatteli. He saavat paniikkikohtauksen jo ennen kuin hän on ehtinyt esittää yhtään kysymystä, eivätkä kerro mitään, eivät edes asioita jotka ovat julkista tietoa.” (Marklund 2001,133)*

---

#### 9.4 Lopuksi

Pro gradu –tutkielmani päätöskappaleissa luon katsauksen tutkimusprosessiini ja arvioin sen onnistumista. Tutkimukseni tarkoituksena oli tarkastella Helsingin Sanomissa käytyä julkista keskustelua uudesta lastensuojelulaista ja analysoida sitä diskurssianalyysin keinoin. Tutkimusprosessin aikana pystyin löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiini ja myös yhdistämään aineiston analyysin tuloksia tutkielman alkupuolella esiteltyyn teoreettiseen keskusteluun.

Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä soveltui sanomalehtiaineiston analyysiin hyvin. Pyrin muistamaan diskurssianalyysini lähtökohtaoletukset koko tutkimusprosessin ajan ja pysymään uskollisena diskurssianalyysin tavalle ymmärtää todellisuuden rakentuvan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kielen käytön kautta (Berger ja Luckmann 1994, 29-30). Tutustuttuani diskurssianalyysin maailmaan ja ajatukseen siitä, että maailmamme on täynnä diskursiivista puhetta, olen joutunut jopa niin syvälle tähän ajatukseen, että olen jopa pohtinut diskursseista puhumista yhdenlaisena diskurssina. Diskurssianalyysin hengessä tällainen johtopäätös on hyvinkin mahdollinen. Se että tuodaan vahvasti esille sitä miten diskursseilla on valtaa ja miten ne muokkaavat ihmisten käsitystä todellisuudesta, on mielikuvien luomista diskursseista. Diskursseja ja diskurssianalyysia käsittelevä kirjallisuus korostaa diskurssien valtaa ja jopa vaatii tutkijoita paljastamaan nämä diskurssit, jotta myös vallankäyttö paljastuisi kaikille ihmisille. Mielestäni aiheellinen kysymys on, onko diskurssianalyttikkojen luomilla diskursseilla oikeasti niin

paljon valtaa ja merkitystä kuin menetelmästä innostuneet tutkijat antavat ymmärtää, vai onko kyseessä vain diskursseista luotu vallalla oleva diskurssi.

Diskurssianalyttikon on helppo hukata itsensä diskurssien maailmaan ja jäädä pyörittelemään sanoja ja kielen merkitystä erilaisissa tilanteissa. Tutkija saattaa jopa hukata tutkimuskohteensa, ja sen mitä alun perin lähti tutkimaan, innostuessaan pohtimaan kieltä, diskursseja ja niiden merkityksiä. Omasta näkökulmastani diskurssianalyysi on yksi mielenkiintoinen tapa luokitella, teemoitella ja jäsenellä puhetta ja tekstejä, mutta ei suinkaan ainoa tapa. Tutkimusta tehdessä diskurssianalyysin periaatteista ja sen käyttämästä kielestä ei tulisikaan tulla itsetarkoitus. Parhaimmillaan diskurssianalyysi antaa välineitä tutkia aineistoa ja saada mielenkiintoisia tuloksia, mutta liiallista diskurssien palvomista ja niiden näkemistä siellä, missä niitä ei ole, tulisi jokaisen diskurssianalyttikon välttää.

Tutkimukseen, jossa käytetään aineistona tiedotusvälinejulkisuudessa syntynyttä luonnollista aineistoa, ei jouduta kasvokkain tutkimuseettisten kysymysten kanssa. Jokainen Helsingin Sanomissa mielipiteensä uudesta lastensuojelulaista omalla nimellään ilmaissut henkilö on omasta vapaasta tahdostaan osallistunut keskusteluun ja halunnut mielipiteensä tulevan suuren yleisön tietoon. Sen vuoksi tutkijalla ei ole huolta siitä, paljastuuko aineistoa tuottaneiden henkilöiden henkilöllisyys tutkimusraportissa.

Tutkimuksen luotettavuus puolestaan on kysymys, jota on syytä pohtia. Tutkimukseni onnistumisen ja sitä kautta luotettavuuden puolesta puhuu se, että pystyin tutkimusprosessin aikana riittävän laajan aineistoni avulla antamaan vastauksia tutkimuskysymyksiini, ja että olen onnistunut luomaan aineistoanalyysin kautta eheät, toisistaan selkeästi erottuvat diskurssit. Aineistoanalyysini suoritin perusteellisesti, ja uskallan väittää, että muidenkin tutkijoiden käsittelyssä olisivat aineistosta löytyneet samansuuntaiset diskurssit. Heikentäviä seikkoja tutkimukseni luotettavuuden kannalta voivat olla omien lähtökohtien vaikutus tutkimusprosessiin. Olen työskennellyt jo muutamia vuosia lastensuojelun sosiaalityöntekijänä ja minulle on syntynyt oma vahva käsitys siitä, millainen uusi lastensuojelulaki on ja miten sitä ollaan pystytty käytännön työssä toteuttamaan. Olen monen muun lastensuojelun sosiaalityötä tekevän tavoin ollut huolissani resurssien riittävydestä ja voidaan ajatella, että tämä huoleni saattoi jollain tavalla vaikuttaa siihen, että tulkitsin resurssidiskurssin kaikkein vahvimmaxi diskurssiksi.

Toisaalta resurssidiskurssi oli jo selontekojen lukumäärän perusteella osoitettavissa kaikkein vahvimaksi, joten tulos ei missään tapauksessa ole syntynyt vain omista lähtökohtaletuksieni perusteella.

## KIRJALLISUUS

Alasuutari, Pertti: Toinen tasavalta: Suomi 1946-1994. Vastapaino, Tampere 1996.

Alasuutari, Pentti: Laadullinen tutkimus (3. painos). Vastapaino, Jyväskylä 1999.

Aldridge, Meryl: Social Work and the News Media: A Hopeless Case? *The British Journal of Social Work* 1990, (20), 6, s. 611-625.

Andersson, Gunvor: Pressens bild av barns missgärningar. Teoksessa Blomberg, Helena, Kroll, Christian, Lundström, Tommy ja Swärd, Hans (toim.): Sociala problem och socialpolitik i massmedier. Studentlitteratur, Lund 2004, s. 25-56.

Aslama, Minna, Kantola, Anu, Kivikuru, Ullamaija, Parikka, Tuija, Salovaara-Moring, Inka ja Valtonen Sanna: Suomen 1990-luvun talouskriisi: demokratian ja julkisen keskustelun koetinkivi. Teoksessa Ullamaija Kivikuru (toim.): Laman julkisivut: Kansa ja eliitit 1990-luvun talouskriisissä, Palmenia-kustannus 2002, s. 9-24.

Ayre, Patrick: Child protection and the media: Lessons from the last three decades. *British journal of social work* 2001, 31, s. 887-901.

Bay, Ann-Helén ja Saglie, Jo: Valfärdsrapportering i landet annorlunda: Den norska pressens bevakning av välfärdstaden 1969-99. Teoksessa Blomberg, Helena, Kroll, Christian, Lundström, Tommy ja Swärd, Hans (toim.): Sociala problem och socialpolitik i massmedier. Studentlitteratur, Lund 2004, s. 323-356.

Berger, Peter L. ja Luckmann, Thomas: Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Gaudeamus, Helsinki 1994.

Blom-Cooper, Louis: Hidden agendas and moral message: social workers and the press. Teoksessa Franklin, Bob ja Parton, Nigel (toim.): Social work, the media and public relations. Routledge, London 1991, s. 129-137.

Blomberg, Helena, Kroll, Christian, Lundström, Tommy ja Swärd, Hans (toim.): Sociala problem och socialpolitik i massmedier. Studentlitteratur, Lund 2004a.

Blomberg, Helena, Kroll, Christian, Lundström, Tommy ja Swärd, Hans: Medier och samhällsvetenskap. Teoksessa Blomberg, Helena, Kroll, Christian, Lundström, Tommy ja Swärd, Hans (toim.): Sociala problem och socialpolitik i massmedier. Studentlitteratur, Lund 2004b, s. 11-24.

Brindle, David: Media coverage of social policy: A journalist's perspective. Teoksessa Franklin, Bob (toim.): Social policy, media and misrepresentation. Routledge, London & New York 1999, s. 39-50.

Curran, James: Rethinking media and democracy. Teoksessa Curran, James ja Gurevitch, Michael (toim.): Mass media and society. Arnold, London 2000, s. 120-154.

- Duncan, Simon, Edwards, Rosalind ja Song, Miri: Social threat or problem? Media representations of lone mothers and policy implications social. Teoksessa Franklin, Bob (toim.): Social policy, media and misrepresentation. Routledge, London & New York 1999, s. 239-252.
- Eskola, Jari ja Suoranta, Juha: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Jyväskylä 1999.
- Estrada, Felipe: Brottslighetens politiska dynamik: Ledarsidor syn på ungdomsbrottslighet 1970-1999. Teoksessa Blomberg, Helena, Kroll, Christian, Lundström, Tommy ja Swärd, Hans (toim.): Sociala problem och socialpolitik i massmedier. Studentlitteratur, Lund 2004, s. 127-158.
- Fairclough, Norman: Discourse and social change. Polity, Cambridge 1992.
- Fairclough, Norman: Miten media puhuu. Vastapaino, Tampere 1997.
- Fombrun, Charles J.: Reputation: Realizing value from the corporate image. Harvard Business School Press, Boston 1996.
- Fombrun, Charles J. ja van Riel, Cees B. M.: Fame and fortune : how successful companies build winning reputations. Pearson Education, Upper Saddle River, NJ 2004.
- Foucault, Michel: Archaeology of knowledge; translated from the French by A. M. Sheridan Smith. Routledge, London 1989.
- Franklin, Bob ja Parton, Nigel (toim.): Social work, the media and public relations. Routledge, London 1991a.
- Franklin, Bob ja Parton, Nigel: Introduction. Teoksessa Franklin, Bob ja Parton, Nigel (toim.): Social work, the media and public relations. Routledge, London 1991b, s. 1-3.
- Franklin, Bob ja Parton, Nigel: Media reporting of social work: A framework for analysis. Teoksessa Franklin, Bob ja Parton, Nigel (toim.): Social work, the media and public relations. Routledge, London 1991c, s. 7-52.
- Franklin, Bob: Misleading messages: the media and social policy. Teoksessa Franklin, Bob (toim.): Social policy, media and misrepresentation. Routledge, London & New York 1999a, s. 1-14.
- Franklin, Bob: Soft-soaping the public? The government and media promotion of social policy. Teoksessa Franklin, Bob (toim.): Social policy, media and misrepresentation. Routledge, London & New York 1999b, s. 17-38.
- Fry, Anne: Reporting social work: A view from the newsroom. Teoksessa Franklin, Bob ja Parton, Nigel (toim.): Social work, the media and public relations. Routledge, London 1991, s. 63-75.
- Garret, Paul Michael: The case of "Baby P": Opening up spaces for debate on the "transformation" of children services? Critical social policy 2009, (29), 3, s. 533-547.

Gibelman, Margaret: Television and the public image of social workers: Portrayal or betrayal? *Social work* 2004, (49), 2, s. 331-334.

Golding, Peter ja Middleton, Sue: Images of welfare: press and public attitudes to poverty. Robertson, Oxford 1983.

Golding, Peter: Do-gooders on display: social work, public attitudes, and the mass media. Teoksessa Franklin, Bob ja Parton, Nigel (toim.): *Social work, the media and public relations*. Routledge, London 1991, s. 88-104.

Golding, Peter ja Murdock, Graham: Culture, communication and political economy. Teoksessa Curran, James ja Gurevitch, Michael (toim.): *Mass media and society*. Arnold, London 2000, s. 70-92.

Gray, M. M. A. ja Sathiparsad, Reshma: Violence against Women in South Africa: An Analysis of Media Coverage. *Maatskaplike Werk/Social Work* 1998, (34), 3, s. 267-280.

Haapakoski, Kaisa: Sosiaalityön kriisi ja mielenilmaus: poliittisen julkisen keskustelun retoriikka-analyysi. *Sosiaalityön Pro gradu –työ*. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto 2006.

Habermas, Jürgen: *Moral consciousness and communicative action*. Translated by Christian Lenhardt and Shierry Weber Nicholsen; introduction by Thomas McCarthy. Polity, Cambridge 1995.

Habermas, Jürgen: Julkisuuden rakennemuutos: tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta. Suomentanut Veikko Pietilä. Vastapaino, Tampere 2004.

Hallituksen esitys Eduskunnalle lastensuojelulaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 252/2006 vp).

Helminen, Jarkko ja Mikkola, Matti: *Lastensuojelu*. Karelactio, Helsinki 1994.

Helsingin Sanomat. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.sanomaneews.com/Content.aspx?f=2234>](http://www.sanomaneews.com/Content.aspx?f=2234). [Viitattu 11.1.2010.]

Henderson, Lesley ja Franklin, Bob: Sad Not Bad. *Journal of Social Work* 2007, (7), 2, s. 133-153.

Hepburn, Alexa & Potter, Jonathan: *Discourse analytic practice*. Teoksessa Seale, Clive, Gobo, Giampietro, Gubrium, Jaber F. ja Silverman, David (toim.): *Qualitative research practice*. SAGE, London 2007, s. 168-184.

Häkälä, Niina: Uuden lastensuojelulain toimeenpano Itä-Suomen läänin kunnissa. Itä-Suomen lääninhallitus, Kuopio 2008.

Jokinen, Arja: Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (toim.): *Diskurssianalyysi liikkeessä* (2. painos). Vastapaino, Tampere 2002, s. 37-53.

Jokinen, Arja ja Juhila, Kirsi: Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (toim.): Diskurssianalyysi liikkeessä (2. painos). Vastapaino, Tampere 2002, s. 54-100.

Jokinen, Arja ja Juhila, Kirsi: Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (toim.): Diskurssianalyysin aakkoset (3. painos). Vastapaino, Tampere 2004, s. 75-108.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero: Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (toim.): Diskurssianalyysin aakkoset (3. painos). Vastapaino, Tampere 2004, s. 17-47.

Juhila, Kirsi: Sosiaalityö marginaalissa. Teoksessa Forsberg, Hannele, Juhila, Kirsi ja Roivainen, Irene (toim.): Marginaalit ja sosiaalityö. Kopijyvä, Jyväskylä 2002, s. 11-19.

Juhila, Kirsi ja Suoninen Eero: Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (toim.): Diskurssianalyysi liikkeessä (2. painos). Vastapaino, Tampere 2002, s. 233-252.

Jönson, Håkan ja Åkerström, Malin: Äldre som ideala brottsoffer? Teoksessa Blomberg, Helena, Kroll, Christian, Lundström, Tommy ja Swärd, Hans (toim.): Sociala problem och socialpolitik i massmedier. Studentlitteratur, Lund 2004, s. 93-126.

Karvonen, Erkki: Elämää mielikuvayhteiskunnassa: imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa. Gaudeamus, Helsinki 1999.

Klemola, Pertti: Helsingin Sanomat, sananvapauden monopoli. Otava, Helsinki 1981.

Koivisto, Juha ja Väliverronen, Esa: Julkisuuden valta: Jürgen Habermasin sekä Oskar Negtin ja Alexander Klugen julkisuusteorioiden tarkastelua. Tampereen yliopisto, Tampere 1987.

Lagerspetz, Mikko: Social problems in newspapers: Concluding remarks. Teoksessa Lagerspetz, Mikko (toim.): Social problems in newspapers. Studies around the Baltic Sea. Nordic Council for Alcohol and Drug Research (NAD), Helsinki 1994, s. 121-131.

Lastensuojelulain kokonaisuudistus –työryhmä: Lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän muistio. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Helsinki 2006.

Lastensuojelulain muutokset 1.3.2010. Perusturva-tiedote 4/2009, s. 11-12. Saatavilla www-muodossa:

<URL:<http://www.kunnat.net/attachment.asp?path=1;29;145;30546;5702;38885;11396;157924>>. [Viitattu 23.2.2010.]

Lastensuojelusta kohti lapsipolitiikkaa: Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Helsinki 1995.

Lundström, Tommy: Mellan vardag och dramatik: Pressens bevakning av socialt arbete med utsatta barn och unga. Teoksessa Blomberg, Helena, Kroll, Christian, Lundström, Tommy ja Swärd, Hans (toim.): Sociala problem och socialpolitik i massmedier. Studentlitteratur, Lund 2004, s. 223-254.

Mahkonen, Sami: Lastensuojelu ja laki. Edita, Helsinki 2007.

Marklund, Liza: Paratiisi. Otava, Keuruu 2001.

Martinez-Brawley, Emilia E. ja Gualda, Estrella: Portraying immigrants to the public: Mexican workers in the USA and African workers in Spain: Is there a role for social work? *International Social Work* 2009, (52), 3, s. 299-312.

Matela, Kari: Lastensuojelu mediassa: Kamppailua kädet sidottuina. *Talentia* 2003, 2, s. 12-15.

Mendes, Philip: Blaming the Messenger: The Media, Social Workers and Child Abuse. *Australian Social Work* 2001, (54), 2, s. 27-36.

Mikkola, Matti: Lastensuojelulain tausta. Teoksesta Hujala, Anne, Puonti, Annamaija ja Saarnio, Tuula (toim.): Lastensuojelu tänään. Tammi, Helsinki 2005, s. 77-84.

Moksunen, Sami: Sosiaalitoimi julkisuudessa ja imagot sosiaalitoimijulkisuudessa. Teoksessa Eräsaari, Risto (toim.): Sosiaalitoimi imagionaarisessa julkisuudessa. Jyväskylän Yliopisto, Jyväskylä 1990, s. 55-81.

Moksunen, Sami: Sosiaalitoimen julkisuustyö ja tiedottaminen. Sosiaali- ja terveyshallituksen tutkimuksia 8/1991. VAPK-Kustannus, Helsinki 1991.

Nimmo, Dan ja Savage, Robert L.: Candidates and their images: concepts, methods, and findings. Goodyear, Pacific Palisades California 1976.

Pekonen, Kyösti: Sosiaalitoimen julkisen kuvan haasteet? Teoksessa Eräsaari, Risto (toim.): Sosiaalitoimi imagionaarisessa julkisuudessa. Jyväskylän Yliopisto, Jyväskylä 1990, s. 28-43.

Petreliaus, Päivi: Sosiaalityöntekijänaiset – marginalisoituja toimijoita työelämässä? Teoksessa Forsberg, Hannele, Juhila, Kirsi ja Roivainen, Irene (toim.): Marginaalit ja sosiaalityö. Kopijyvä, Jyväskylä 2002, s. 188-210.

Petreliaus, Päivi: Sosiaalityöntekijät maskuliinisissa julkisuuksissa – sukupuolinäkökulmia ”hiljaisuuden kulttuuriin”. *Janus* 2003, (11), 1, s. 4-22.

Petreliaus, Päivi: Sukupuoli ja subjektiivisuus sosiaalityössä: Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 2005.

Pietilä, Kauko ja Sondermann, Klaus: Sanomalehden yhteiskunta. Vastapaino, Tampere 1994.

Pietilä, Veikko: Alkusanat. Teoksesta Habermas, Jürgen: Julkisuuden rakennemuutos: tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta. Vastapaino, Tampere 2004, s. 9-14.

Piiroinen, Hannu: Epävarmuus, muutos ja ammatilliset jännitteet: suomalainen sosiaalityö 1990-luvulla sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 2005.



- Pollack, Ester: Medierade brott. Teoksessa Blomberg, Helena, Kroll, Christian, Lundström, Tommy ja Swärd, Hans (toim.): Sociala problem och socialpolitik i massmedier. Studentlitteratur, Lund 2004, s. 57-92.
- Potter, Jonathan: Representing reality: Discourse, rhetoric and social construction. Sage, London 1996.
- Potter, Jonathan ja Wetherell, Margaret: Discourse and social psychology: Beyond attitudes and behaviour. Sage, London 1987.
- Press, Andrea L.: Recent developments in feminist communication theory. Difference, public sphere, body and technology. Teoksessa Curran, James ja Gurevitch, Michael (toim.): Mass media and society. Arnold, London 2000, s. 27-43.
- Puonti, Annamaija: Lastensuojelu ja julkisuus. Teoksessa Hujala, Anne, Puonti, Annamaija ja Saarnio, Tuula (toim.): Lastensuojelu tänään. Tammi, Jyväskylä 2005, s. 335-340.
- Pulma, Panu: Kerjuuluvasta perhekuntoutukseen. Lapsuuden yhteiskunnallistuminen ja lastensuojelun kehitys Suomessa. Teoksesta Pulma, Panu ja Turpeinen, Oiva (toim.): Suomen lastensuojelun historia. Lastensuojelun keskusliitto, Helsinki 1987, s. 11-267.
- Reid, William J. ja Misener, Elizabeth: Social work in the press: A cross-national study. International journal of social welfare 2001, 10, s. 194-201.
- Rinne, Päivi: Matkalla muutokseen. Sosiaalialan projektitoiminnan perustelut, tavoitteet ja toimintatavat Sosiaaliturva-lehden kirjoituksissa 1990-luvulla. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 2009.
- Roberts, John Michael ja Crossley, Nick: Introduction. Teoksessa Crossley, Nick ja Roberts, John Michael (toim.): After Habermas: New perspectives on the public sphere. Blackwell, Oxford 2004, s. 1-27.
- Robson, Colin: Real world research: A resource for social scientists and practitioner researchers. Blackwell, Oxford 2002.
- Roivainen, Irene: Förort i pressen: Om den finländska förortsdiskussionen. Teoksessa Blomberg, Helena, Kroll, Christian, Lundström, Tommy ja Swärd, Hans (toim.): Sociala problem och socialpolitik i massmedier. Studentlitteratur, Lund 2004, s. 195-222.
- Räty, Tapio: Oikeusturvatekijät lastensuojelussa. Teoksessa Hujala, Anne, Puonti, Annamaija ja Saarnio, Tuula (toim.): Lastensuojelu tänään. Tammi, Jyväskylä 2005, s. 85-104.
- Räty, Tapio: Lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle lisää vastuuta ja valtaa. Sosiaaliturva 2007, (95), 15, s. 22-23.
- Räty, Tapio: Uusi lastensuojelulaki. Edita, Helsinki 2008.
- Schudson, Michael: The sociology of news production revisited (again). Teoksessa Curran, James ja Gurevitch, Michael (toim.): Mass media and society. Arnold, London 2000, s. 175-200.

Sinko, Päivi: Laki ja lastensuojelu - juridisoituvat käytännöt sosiaalityön arjessa ja asiantuntijuuden määrittelyssä. Palmenia-kustannus, Helsinki 2005a.

Sinko, Päivi: Lastensuojelulaki kaipaa ryhdistystä. Ihmisoikeusraportti 2005b, (13), 3, s. 4-5.

Sosiaali- ja terveysministeriö: Kuntainfo 27.6.2007, 10/2007. Uusi lastensuojelulaki (417/2007) voimaan 1.1.2008. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa.fi) <URL:<http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/view/1253381#fi>>. [Viitattu 11.1.2009.]

Sunnarborg, Suvi: Toimittajien mielikuvissa sosiaaliala on valtava suo. Sosiaaliturva 2007, (95), 14, s. 10-11.

Suoninen Eero: Näkökulmia sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (toim.): Diskurssianalyysi liikkeessä (2. painos). Vastapaino, Tampere 2002, s. 17-36.

Suoninen, Eero: Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero (toim.): Diskurssianalyysin aakkoset (3. painos). Vastapaino, Tampere 2004, s. 48-73.

Taskinen, Sirpa: Lastensuojelulaki (417/2007) – Soveltamisopas. Stakes, Helsinki 2007a.

Taskinen, Sirpa: Lastensuojelulain uudistus muodostui jännitysnäytelmäksi. EriKa 2007b, 1, s. 26-29.

Tower, Kristine: In our own image: Shaping attitudes about social work through television production. Journal of social work education 2000, (36), 3, s. 575-585.

Valentine, Deborah P. ja Freeman, Miriam: Film Portrayals of Social Workers Doing Child Welfare Work. Child & Adolescent Social Work Journal 2002, (19), 6, s. 455-471.

Verkkosaari-Jatta, Leena: ”Sanat sukkelat sujuvat, huostaanotot huolettavat”. Retoriikka-analyysi Helsingin Sanomien lastensuojelua koskevasta yleisönosastokirjoittelusta. Sosiaalityön pro gradu –työ. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos, Tampereen yliopisto 2004.

Villa, Susan: Lastensuojelulaki uudistuu ontuen. Ihmisoikeusraportti 2007, (15), 2, s. 4-5.

West, Andy: They make us out be monsters: Images of children and young people in care to. Teoksessa Franklin, Bob (toim.): Social policy, media and misrepresentation. Routledge, London & New York 1999, s. 253-267.

Zetterberg, Seppo: Eero Erkko. Otava, Helsinki 2001.

Zufferey, Carole: Homelessness, Social Work, Social Policy and the Print Media in Australian Cities. Social Work & Society 2008, (6), 2.

Zugazaga, Carole B., Surette, Raymond B., Mendez, Monica ja Otto, Charles W.: Social Worker Perceptions of the Portrayal of the Profession in the News and Entertainment Media: An Exploratory Study. Journal of Social Work Education 2006, (42), 3, s. 621-536.

**LIITE 1: Uutta lastensuojelulakia koskevat uutisartikkelit ja mielipidekirjoitukset Helsingin Sanomissa vuosilta 2006-2008**

Mielipide 3.2.2006, ”Huostaanotto voitava myös purkaa”.

Mielipide 11.2.2006, ”Huostaanottoselvitykset heikkotasoisia”.

Pääkirjoitus 14.2.2006, ”Salailu pois lastensuojelusta”.

Mielipide 17.2.2006, ”Huostaanottopäätös punnitaan tarkoin”.

Mielipide 3.3.2006, ”Epäpätevä työvoima vaarantaa lastensuojelutyön”.

Mielipide 7.3.2006, ”Lapsen edusta huolehtiminen ei riitä”.

Mielipide 15.3.2006, ”Kaavamaisuus ei turvaa lapsen etua”.

Mielipide 29.3.2006, ”Päihdeperheiden lapsille apua ajoissa”.

Kotimaa 9.5.2006, ”Päihdeperheen lapsen hoitoa mutkistaa hajaantunut tieto”.

Kotimaa 17.5.2006, ”Tietokulma: Suojelua tarvitsevien määrä kasvaa”.

Kotimaa 17.5.2006, ”Työryhmä: Nuorisotyöntekijöiden ilmoitettava lastensuojelun tarpeesta”.

Kaupunki 24.7.2006, ”Lasten sijaishuollon ja terapian rahat ovat tiukoilla Helsingissä”.

Mielipide 10.8.2006, ”Helsingin on vastattava lastensuojelun tarpeisiin”.

Mielipide 12.9.2006, ”Läheisneuvonpito ennen päätöstä huostaanotosta”.

Kotimaa 22.9.2006, ”Useampi kuin joka neljäs lapsi elää päihde- ja väkivaltaperheissä”.

Mielipide 26.9.2006, ”Onko sosiaalityö kaukana asiakkaista?”

Kotimaa 14.10.2006, ”KHO:n presidentti huolissaan suunnitellusta lastensuojelulaista”.

Kotimaa 27.10.2006, ”Lakiesitys aientaisi avun antamista suojelua tarvitseville lapsille”.

Kotimaa 27.10.2006, ”Kommentti: Kuntien tärkeät päätökset”.

Kotimaa 27.10.2006, ”Tietokulma: Ilmoitusvelvollisuus laajenee”.

Mielipide 31.10.2006, ”Huostassapito on lakkautettava hallitusti”.

Kotimaa 8.11.2006, ”Lasten pakkohuostaanotosta tuli kiistaa eduskunnassa”.

Kotimaa 21.11.2006, ”Tarvitaan tietoa, taitoa ja sietoa”.

Mielipide 16.12.2006, ”Rippisalaisuus ei saa estää lastensuojelua”.

Mielipide 20.12.2006, ”Keitä uusi lastensuojelulaki suojelee?”.

- Mielipide 21.12.2006, ”Kirkon rippisalaisuus on perusteltu”
- Mielipide 10.1.2007, ”Valtion otettava enemmän vastuuta lastensuojelusta”.
- Uutiset sivu 1.2.2007, ”Sosiaali- työhön kaivataan tekijöitä”.
- Kotimaa 1.2.2007, ”Pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä patkii herkkiä asiakassuhteita”.
- Kotimaa 7.2.2007, ”Lasten pakkohuostaanotot oikeuden päätettäväksi”.
- Kotimaa 10.2.2007, ”Lastensuojelulaista tuli tiukka äänestys”.
- Kotimaa 15.2.2007, ”Eduskunta vaatii huostaanottoja asiantuntijaelimille”.
- Pääkirjoitus 22.2.2007, ”Huostaanotot hallinto-oikeuksiin”.
- Mielipide 17.3.2007, ”Parisuhdeterapiaan on yhä varaa”.
- Mielipide 5.4.2007, ”Lapsille tarpeen oma hallitusohjelma”.
- Mielipide 4.5.2007, ”Perhehoito tullut entistä tärkeämmäksi”.
- Mielipide 15.5.2007, ”Huostaanotetun tulee päästä ensisijaisesti läheisten hoitoon”.
- Mielipide 22.5.2007, ”Palveluverkostomme ei tunne adoptiolapsen erityisyyttä”.
- Mielipide 1.6.2007, ”Lapsia sijoitetaan sukulaisille mahdollisuuksien mukaan”.
- Pääkirjoitus 2.7.2007, ”Lasten tarpeista tarvitaan lisää tietoa”.
- Mielipide 6.7.2007, ”Lastensuojelutyöhön lisää voimavaroja”.
- Mielipide 15.7.2007, ”Lastensuojeluun panostetaan”.
- Mielipide 19.7.2007, ”Uusi lastensuojelulaki tukee erityislapsia”.
- Uutiset sivu 22.7.2007, ”Huostaanotetun pääsyä suvun hoiviin lisätään”.
- Sunnuntai 22.7.2007, ”Suku on paras”.
- Mielipide 23.7.2007, ”Lapsen sairaus ei ole lastensuojelun peruste”.
- Kotimaa 11.8.2007, ”Uusi lastensuojelulaki sallii perheen yksityisyyden suojan murtamisen”.
- Kotimaa 11.8.2007, ”Lasta ei saa satuttaa eikä laiminlyödä”.
- Mielipide 8.9.2007, ”Uusi lastensuojelulaki voi lisätä syrjäytymistä”.
- Mielipide 17.9.2007, ”Palkankorotukset tulisi ohjata ennaltaehkäisyyn”.
- Mielipide 20.9.2007, ”Perheiden auttamiseksi löytyy myös ennaltaehkäiseviä keinoja”.

Sunnuntai 23.9.2007, "Koulu tarvitsee miesenergiaa".

Mielipide 29.9.2007, "Perheohjaajat eivät ole mikään uusi asia".

Mielipide 1.10.2007, "Sosionomien osaamista opittava hyödyntämään".

Kotimaa 14.10.2007, "Kuka kuulisi lasta?".

Kotimaa 14.10.2007, "Kiireellinen sijoitus".

Kotimaa 23.11.2007, "Mielenterveyspotilaiden lapset unohtuvat".

Kotimaa 27.11.2007, "Rehtorit ovat huonosti perillä koulujensa oppilas- ja terveydenhuollosta".

Kaupunki 30.11.2007, "Jokelan koulusurmien jälkihoito kestää vuosia ja maksaa miljoonia".

Kaupunki 24.12.2007, "Vantaa poisti huostaanotto-oikeuden lastensuojelun kriisityöntekijöiltä".

Uutiset sivu 27.12.2007, "Huostaanotoista lisää töitä tuomioistuimille".

Kotimaa 27.12.2007, "Lasten tahdonvastaiset huostaanotot aiheuttavat hallinto-oikeuksiin juttutulvan".

Kotimaa 27.12.2007, "Sosiaalipäivystäjä tuo lapsille apua heti".

Kotimaa 27.12.2007, "Lastensuojelulaki muuttuu".

Kotimaa 27.12.2007, "Lastensuojelulain alkutaival menee kunnissa harjoitteluksi".

Uutiset sivu 28.12.2007, "Lastensuojelu kaipaa päteviä työntekijöitä".

Kaupunki 28.12.2007, "Pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä vaarantaa lastensuojelulain uudistuksen".

Kaupunki 28.12.2007, "Sininen on kuuden nuoren koti".

Kotimaa 29.12.2007, "Pienissä kunnissa ei uskallettu päättää tahdonvastaisista huostaanotoista".

Mielipide 3.1.2008, "Uuvuttaako uusi laki sosiaalityöntekijät?".

Pääkirjoitus 5.1.2008, "Hallinto-oikeudet lastensuojelutyöhön".

Mielipide 8.1.2008, "Uusi lastensuojelulaki luo paineita kunnille".

Mielipide 12.1.2008, "Lastensuojelulakiin jäi yhä puutteita".

Uutiset sivu 13.1.2008, "Lastensuojelun avohuolto kriisissä".

Sunnuntai 13.1.2008, "Uupuneet auttavat".

- Sunnuntai 13.1.2008, ”Ministeri Risikko pitää tilannetta vakavana”.
- Mielipide 22.1.2008, ”Huostaanottoasioissa ei kaihdeta suullisten käsittelyjen järjestämistä”.
- Kaupunki 24.1.2008, ”Vantaa palautti lapsen sijoitusoikeuden kriisityöntekijöilleen”.
- Mielipide 9.2.2008, ”Lapsen ja perheen oikeusturva ei toteudu huostaanotoissa”.
- Mielipide 19.2.2008, ”Huostaanottoa koskevat asiat käräjäoikeuteen”.
- Kotimaa 13.3.2008, ”Sosiaalityöntekijät pelkäävät lakien vesittyvän rahapulaan”.
- Mielipide 17.3.2008, ”Päivähoitolain tavoitteet määriteltävä uudelleen”.
- Kaupunki 11.4.2008, ”Uuden lastensuojelulain noudattaminen takkuaa pääkaupunkiseudulla”.
- Kaupunki 11.4.2008, ”Kiire pakottaa tinkimään työn vaatimuksista”.
- Mielipide 21.4.2008, ”Alaikäisen huumeidenkäyttöön on tarjolla ammattiapua”.
- Kotimaa 5.5.2008, ”Huostaanotetuille etsitään sijaiskotia entistä tarkemmin sukulaisten luota”.
- Kotimaa 5.5.2008, ”Äiti yrittää etsiä epätoivoisesti apua pojalleen”.
- Mielipide 11.5.2008, ”Äitien hyvinvointia tuettava eri tahojen yhteistyöllä”.
- Mielipide 19.5.2008, ”Järkeä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen”.
- Mielipide 27.5.2008, ”Ammattikorkeakouluopinnot valmistavat hyvin työelämään”.
- Pääkirjoitus 7.6.2008, ”Mielenterveyspalveluilla on suuri merkitys lastensuojelussa”.
- Mielipide 9.6.2008, ”Yliopisto-opiskelukin valmentaa työelämään”.
- Mielipide 15.6.2008, ”Suuret ryhmäkoot ovat vastoin lapsen etua”.
- Uutiset sivu 7.7.2008, ”Lastensuojeluilmoitusten kynnys madaltunut”.
- Kotimaa 7.7.2008, ”Aikarajat ja pätevien työntekijöiden puute vaikeuttavat lastensuojelua”.
- Kotimaa 7.7.2008, ”Tiukemmat määräajat ja pätevyysvaatimukset”.
- Pääkirjoitus 10.7.2008, ”Lastensuojelusta ei saa tinkiä”.
- Pääkirjoitus 15.7.2008, ”Vauvakin tahtoo osalliseksi siitä, mitä ympärillä tapahtuu”.
- Mielipide 28.7.2008, ”Psykkisesti sairaiden lasten hoitoonpääsyä on helpotettava”.
- Kotimaa 11.8.2008, ”Ammattiliitto: Koulun oppilashuollossa liian vähän työntekijöitä”.

Kotimaa 13.8.2008, ”Dialogi-lehti: Koulupsykologien määrää ei tiedetä”.

Mielipide 26.9.2008, ”Lasten ja nuorten hyvinvointi on kaikkien aikuisten vastuulla”.

Kotimaa 8.10.2008, ”Kysely: Lasten kiireelliset sijoitukset lisääntyivät runsaasti alkuvuonna”.

Kotimaa 31.10.2008, ”Mistä saa apua, kun perheessä on kriisi?”.

Pääkirjoitus 5.11.2008, ”Huteraa äänestystä”.

Nimiä tänään 25.11.2008, ”Urheiluseurasta Lapsen oikeuksien vaikuttaja”.

Pääkirjoitus 1.12.2008, ”Hyvän tekeminen lisää hyvinvointia”.

Sunnuntai 7.12.2008, ”Suomessa lapsen kasvuoloihin puututaan liian myöhään, vastaa Sirkka Rousu”.

Mielipide 14.12.2008, ”Lastensuojelutyöhön on saatava kiireesti hätäohjelma”.

Mielipide 19.12.2008, ”Lastensuojelun tärkein tehtävä on turvata lasten arki”.

Mielipide 28.12.2008, ”Varhaisen tuen avulla edistetään lapsiperheiden elämänhallintaa”.